

BANGHA BÉLA S.J.

ÖRÖK IGÉI ÉLET

+
SZENT-
BESZÉDEK

ÉS
OLVAS-
MÁNYOK

+
MAGYAR
KULTURA
KIADÁSA

+

I. KÖTET
AZ ISTEN ARCA

ÖRÖK ÉLET IGÉI

SZENTBESZÉDEK ÉS OLVASMÁNYOK

Írta: BANGHA BÉLA S. J.

**BUDAPEST, 1934.
MAGYAR KULTÚRA KIADÁSA**

I. KÖTET

AZ ISTEN ARCA

**BUDAPEST, 1934.
MAGYAR KULTÚRA KIADÁSA**

Nr. 25.

Imprimi potest.

Budapestini, die 17. Junii 1933.

Franciscus X. Biró S. J.
Praep. Prov. Hung.

Nihil obstat.

Dr. Julius Czapik
ensor dioecesanus.

Nr. 3073.

Imprimatur.

Strigonii, die 19. Oct. 1933.

Dr. Julius Machovich
vic. gen.

Bevezetőül

Szentbeszédeim közzétételével egyrészt azon hallgatóim kívánságának óhajtottam eleget tenni, akik erre ismételten és sürgetően kértek, másrészt a nyomtatott betű révén el szeretném mélyíteni s maradandóbbá tenni azt a lelki hatást, melyet a röpkén elhangzó szó csak pillanatokig ébreszthet a hallgatóságban.

A növekvő hitélet örvendetes jele, hogy egyre többen érdeklődnek a szentbeszédek iránt. Ezt az érdeklődést ápolni és táplálni elsődrendű lelkipásztori kötelesség. Hiszen Szent Pál örökérvényű szava szerint „a hit a hallásból van, a hallás pedig Krisztus igéje által“ (Róm. 10, 17) s így az igehirdetés mindama kincsek elérésének a föltétele, amelyet Krisztus hozott meg a világnak. Az istenfiúság minden szépsége s áldása, a lelkek s a társadalom fojtó válságainak minden megoldása, erkölcs és megújulás, erő és vigasz, főleg pedig az örök élet boldog reménye — mind abból a hitből fakad, amelyet az Úr igéjének hallgatása és megszivvelése készít elő a lelkekben.

Nincs igazuk azoknak, akik azt mondják, ők nem szorulnak rá a prédikációra. Mert hogy ők úgyis tudják azt, amit a pap hirdet. Ők pap és közvetítő nélkül is megtalálják az utat az Istenhez. Erkölcsösen élni, bajaikban vigaszt találni tudnak ők maguktól is. Igaz ez? A tapasztalás azt mutatja, hogy ahol nem hallgatják az Egyház prédikációját, ott bizony legtöbbször szegyenletes vallási tájékozatlanság terjeng, nem ritkán sötét babonával vegyesen. Ott bizony nemhogy megtalálnák, de még csak nem is nagyon keresik az utat az Isten felé. Ott az emberek vajmi gyakran az erkölcstelenség mélypontjaira süllyednek. Ha pedig küzdelem és szenvedés szakad rájuk, legtöbbször oly siralmas erőtlenséget s vigasztalanságot mutatnak, amely nem ritkán a kétségbeesésbe s a szinte már járványszerű

öngyilkosságba sodorja őket. Be másképp állna a lelkük s be másképp folya a világ sodra, ha az emberek kevesebbet képzelődnének s helyette inkább tanulékony lélekkel sora-koznának a Szószék köré, amelyet az Út, az Igazság és az Élet állított fel Anyaszentegyházában a hívők erősítésére s a hitetlenek megvilágosítására!

A katolikus prédikáció, a Krisztustól rendelt egyházi tanítóhivatalnak egyedül törvényes és illetékes igehirdetése emellett azzal a nem mindig eléggé méltányolt előnnyel jár, hogy nemcsak fölemel és oktat, erősít és eligazít, hanem ezt Krisztus nevében s az apostoli jogutódlás jegyében teszi, vagyis hogy általa maga Jézus oktat, nevel, szilárdít és irányít minket. Itt nem a szónok személye fontos, nem a szócsilingelés, a cirksalmazott és érzelgős beszéd s nem is az egyéni tudás, élmény vagy ihletés. Hanem a legfelső küldetés, a missió, a jézusi „Tanítsatok“ parancsa s az Úrnak ígérete, hogy tanító s lélekkormányzó Egyházában Ómaga marad hivei között a világ végezetéig (Mt. 28, 20). Ma, amikor sokan nem tudnak különbséget tenni igaz és téves vallásosság, illetékes és illetéktelen igehirdetés, felülről vett és önkényesen kitalált és merészen világga röpitett tan-tételek között, ez a szempont különösen jelentős és időszerű.

Az itt közölt szentbeszédnek legnagyobb részét a rádió is közvetítette. Mintha a Gondviselés éppen a technikai el-anyagiasodás ellensúlyozására állította volna bele az Ige szolgálatába a technika e modern csodáját: levelek és vallo-mások özöne bizonyítja, hogy sokakban éppen a rádiós szentbeszédnek keltették fel újra a vallásos érdeklődést, olya-nokban is, akik előzőleg ki tudja mióta nem lépték át a templom küszöbét. Helyes és kívánatos dolog, hogy az eszmeterjesztés modern eszközeit necsak a rombolás és a tévedés állítsa be a maga eszméinek szolgálatába, hanem az igazság, az Úr szava is, az Ég üzenete a földnek!

A szentbeszédnek szövegét olvasmánnyá, elmélkedéssé alakítva találja itt az olvasó. A prédikációkhoz néhány nem-szószéki elmélkedést is csatoltam.

B. B.

Az Isten arca

Az Isten arca

Az arcodat keresem, Uram! Vívódom érte s pörbe szeretnék szállni veled, hogy nem mutatod. Milliók beszélnek rólad, ezer meg ezer bölcs kutatja képed; csodás könyvek, szentelt írások, mennyből szállt levelek, próféták, szibillák égbemeredt ujjai rajzolgatják élelem, Világszfinksz, a te öröktől elfátyolozott arcod haloványan áttörő vonásait. A te küldötted és a te valóságod: Jézus, már villámsugarakkal világította meg nekünk az örök fátylak titkát, lebbentette el egy-egy pillanatra a leplet arcod varázslatos csodái előtt. Oly élénken állsz azóta előttünk, hogy mindenki úgy érzi, ismer téged; az anyóka és a gyermek úgy beszél hozzád, mintha látna; úgy cseveg rólad, úgy imádkozik hozzád, mintha ujjával elérne. Oly közel vagy mindnyájunkhoz, hogy szinte az arcunkon érezzük égő lehelletedet, közelségednek csodálatos, végtelen, perzselő melegét. És mégis Uram, mily fájón messze vagy! A vonásaid oly világosak, szépek, égők, lobogók, de jaj! csak — vonások. Látjuk őket, de egyeztetni nem tudjuk; lenyűgözön, megkapón, elbűvölő határozottsággal rajzolódnak a szemünk elé s egységes képpé mégsem bírjuk olvasztani őket! Te, akitől eredünk, te akizhez megyünk, te, akiben „élünk, mozgunk és vagyunk“, mindig újra elsiklasz elölünk; végtelenséged kéklő magasaiba tűnsz, titokká légiesülsz, talány maradsz! Sokszor kínzó, gyötrő, nyugtalanító talány!

Te, aki oly közel vagy mindegyikünkhöz, miért vagy tőlünk mégis oly távol?

I.

Azt mondd meg Uram, mindenelőtt: mi vagy te inkább: jó-e vagy szigorú? Elragadó vagy rettenetes? Szép vagy félelmetes? Atya vagy bíró? Üdvözítő vagy megtorló? Irgalmas vagy igazságos? A mennyország-e a te igazi alkotásod

vagy a pokol? Hol vagy te igazabban te: a betlehemi jászolban vagy a bírói trónon? A keresztfán avagy a végítéleten? Amikor a kisdedeket öleled magadhoz, vagy amikor a farizeusokra szórsz szörnyű, borzalmas átkokat? Amikor a megtérő bűnöst édesgeted, vagy mikor a kárhozat tüzeről beszélsz? Amikor a napsugár csókjába borítod az erdőt s a mezőt, vagy amikor haragvó szélvész paripáján száguld félelmetes lehelleted végig az Alföldön, végig a szirteken, végig a tengereken?

Ha magam elé fektetem az Írásokat, ha evangéliumodat lapozom, ha belemélyedek Betlehem, Názaret s Golgota titkaiba, ha a szent Szív képe előtt állok, verőfényként hull a lelkembe a bizonyosság, hogy te az vagy, aminek a szeretet apostola nevez: a Szeretetet. „Isten a szeretet.” Filozófiai-lag nem is értem meg a világot másképp, mint ebből a szemszögből. Minek teremtettél volna, ha nem szeretetből? Ha nem kiömlő, túlcorduló, pazar jóságból? Te, aki magadban elég gazdag vagy s elég boldog, hogy ne szorulj rá senki társaságára, úgy hogy millió embernek és angyalnak (s ha van még másfajta érző lény a mindenségben, hát annak) millió évekig tartó dicsőítése, imádata s szeretete semmit, éppenséggel semmit sem adhat hozzá a gazdagságodhoz s boldogságodhoz: miért teremtettél volna, ha nem azért, hogy adj? Hogy boldogságodat másokkal is megoszsd, hogy kincseid birtokába másokat is bevezess; hogy legyen, akire, mint az apa a gyermekére, ráöntsöd és ráborítsd kimondhatatlan szépséged s gazdagságod egész kincseshegyeit? Csak így van értelme az univerzumnak. Ez a világ egy csók: a Teremtő csókja; ez a világ egy ölelés: a Teremtő ölelése; ez a világ egy szikrázása, ragyogása, tükröződése, kiömlése, gátszakadása az Isten bőkezűségének. Ahogy a fiatal apa vagy anya örül a gyermekének; örül, ha a gyermeke örül s a karácsonyfa alatt összecsapkodja kis kezét s ugrál és sikongat a csillogelő káprázat örömeiben, az édességek, a játékszerek, a pástörök és birkák között, s az anya és apa szívében a boldog büszkeség méze ömlik szét, hogy ő tehette boldoggá ezt az édes kis gyermeket: úgy mosolyogsz te és örülsz és vígadsz, Uram, a te végtelenségében, hogy egy nagy, milliószínű világot teremtettél és millió és százbillió élőlény örül és ragyog a te adományaid karácsonyfi fényességében . . .

Ennek a világnak nem kellene olyan szépnek lenni, mint aminő. A föld megteremhetné a szükséges tápláló anyagot anélkül, hogy smaragdzöld rét és ezerszinű illatos virág és százlombú erdő borítaná, amelynek minden gallya, szirma, bimbója külön csoda és külön gyönyörűség. Vajjon a hegyek grandiózus pompája nélkül, a nap, a hold, a csillagok kimeríthetetlen poézise nélkül Isten nem teremthetett volna földet? Miért oly szép a világ? Miért nem csak bő és gazdag mint egy raktár és hasznos és unalmas mint egy gyár? Miért oly szép az ember? Teste? Lelke? Miért van annyi báj néha csak egy mozdulatban is, miért annyi kellem csak egy vonalban is, egy színben, a szem egy villanásában, az arc egyetlen játékában? Miért vagyunk sokszor betegek a vágynak, a szerelemnek, a barátságunk? Miért részegek az emberi nagyságnak, karakternek, hősiességnek, anyai szeretetnek, hitvesi hűségnek, lovagi vitézségnek? Az az Isten, aki nemcsak kenyeret adott, hanem a kenyér mellé mézet is s a méz mellé virágot s a virág mellé mosolyt s a mosoly mellé szívet és sok-sok melegséget, vonzalmat, lángadozást és kielégülést: ez az Isten csakugyan nem teremthetett másért, hanem mert szeretett.

Szeretett mindenkit s mindent. „Semmitsem gyűlölsz azokból, amiket alkottál.“ Szereti nemcsak az angyalt, hanem az embert is. Nemcsak az angyali embert, hanem a nyomorultat is, a bűnöst is. A szegényt, a cigányt, a kaffert is, a leprást és főleg a lélek leprásait. Az evangélium tele van ennek hangoztatásával. Nem az igazakat jött megváltani, hanem a bűnösöket. Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adá, hogy minden, ki benne hiszen, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Igen, hát itt van. Nem is kell keresni tovább. Jézus mondja, maga az Isten. S a tékozló fiú példabeszédében oly megragadó fotográfiáját adja Istennek, önmagának, mint megbocsájtó, mindenen irgalmazó atyának, hogy könnybelábad a szemünk, ha megértő szívvel olvassuk.

Hát akkor, úgy látszik, nincs probléma többé?

Dehogy nincs! De mennyire van!

Éppen az a probléma, hogy ha „Isten a szeretet“, miképp lehet akkor a világon baj és szenvedés? Nézzetek szét a földön: „gementes et flentes“ vagyunk, sir és nyög itt mindenki. A szeretet gyermekei, az Isten jóságának kényez-

tetett alkotásai könnyeznek és sírnak. Az emberiség hallatlan testi-lelki nyomorban vergődik; ha nem 80, hát mindenestre igen nagy százalékban siralmas, szomorú életet él. Mi ez? Nem sikerült az Istennek, amit akart? Vagy nem értett a mesterségéhez? Kontár volt? Csütörtököt mondott minden igyekezete? Boldog embereket akart teremteni s hiába napfény, csillag, virág és színpompa: az édennek szánt kertből bojtortjános siralomvölgye lett?

Vannak, igen, akik mindig örülnek (no, örökre azok sem fognak örülni!), de aztán vannak, akiknek egész élete legjobb esetben kemény vesződés, prózai harc a görönggyel, kalapáccsal, az aktákkal, a gonddal, az elemekkel, a léttel. Közben tengernyi bú, százcáncú betegség, kízó fájdalom, családi tragédiák, szociális feszültségek, harc, tülekedés, háború, s a végén elsorvadás és elvonaglás valami kórházban, padlószobában, szegényes oduban. És vannak nagyon jelentékeny számban, akiknek egész élete mártíromság: szinte szakadatlan küzködés a fojtogató szegénységgel, gyógyíthatatlan betegséggel, fenevad-emberek rosszaságával, üldöztetéssel, szenvedéssel. Gondoljatok a roppant pokolra: Oroszországra! 160 millió ember, akit véres terror alatt tart néhány százezer gonosztevőnek örült erőszaka! Gondoljatok Mexikóra: ahol már azért is kötél, golyó vagy börtön s pénzbírság járta, ha valaki imádkozni mert vagy a gyermekét megkereszteltette! Gondoljatok a 27 millió fiatal indiai „özvegyre“, akit ugyan az angolok miatt már nem lehet máglyán megégetni, de az életük egyetlen, perzselő pokol! Gondoljatok a még mindig ki nem vezett afrikai rabszolgaságra, gondoljatok 6—8 ezer esztendő összes rabszolgaíra, gondoljatok az emberáldozatokra, a gladiátori és bestiárius-játékokra, gondoljatok Szibériára, gondoljatok a török és tatár betörések rettentő kegyetlenségeire . . . Vagy ne ezekre gondoljatok; gondoljatok a padlószobák lakóira, vagy akiknek lakásuk a váróterem, vagy a városligeti padok vagy a Duna-hidak alja. Gondoljatok a vakokra; gondoljatok azokra, akik évek óta szaladnak állás és munka után s akiknek kezében más vagyon nincs, mint egy csomó reménytelen zálogcédula s a nyakukon feleség és gyermek, s talán egy vak édesanya, aki mind elsorvad az éhségtől s a hidegtől . . . Gondoljatok a lassú haldoklókra!

S ah, még ez sem elég! Ez még csak a testi nyomor. Jön még aztán lelki szenvedés is, mindenféle fajta! Meghasonlás, önvád, önmegvetés; bűn és gyengeség; megférhetlenség s békétlenség; kínzó kételyek, tépelődések, iránytalanságok, bizonytalanságok; reményvesztettségek, végső elcsüggedés, sötét magárahagyatottság s öngyilkosságra hajtó kétségbeesés!

Uram, ha szerettéll minket, miért taszítottál ennyi nyomorúságba? Miért teremtettél, ha az életünk szinte merő kín és nyomor és szenvedés?

Igy beszélünk Uram, így jajgatunk s vádaskodunk sokan és sokszor. Vádolunk téged és megzavarodunk benned. A mi szűk emberi látókörünk mértékei szerint méricskéljük a te gondolataidat, a mi törpe filozófiánk pislogó mécsesénél akarunk belátni arcod örök redőibe! Hasztalan. Mert csak ha lehántjuk magunkról a földiesség gátló kötelekeit, ha felszállunk a te felséges gondolataid világontúli magasába s az ima tűzében megtisztult szemmel vizsgáljuk titkaidat, csak akkor látjuk meg egyszerre, de megszágyenítő, földresújtó világossággal, mennyire nincs jogunk a meg nem értő forradalmárság hangján beszélni a te felsőbbbbséges, atyai szándékaidról. Beszélni és félrebeszélni!

Mert félrebeszélünk Uram, amikor téged a szenvedéseinkért hebegő szofizmákkal felelősségre vonunk. Félrebeszélünk s még hozzá bizonyos öntudatlan képmutatással. Hát nem képmutatás-e az, hogy azért is téged teszünk felelőssé, ami bajt mi magunk okozunk magunknak? Már egészen megszoktuk, hogy így beszélünk: az Úristen bocsátja ránk a szenvedéseket. Hiszen igaz, hogyne; sok esetben így van. De nem a legtöbb esetben, mert a legtöbb esetben bizony nem az Isten az, aki a szenvedést ránk bocsátja, hanem mi magunk. Mi magunk vágjuk magunk alatt a fát, magunk gyujtogatjuk esztelen lázban a házunkat, magunk metszünk bele a húsunkba s aztán nagy böszén az ég felé rázzuk az öklünket, hogy: Isten, te vagy a hibás! Hát nem így van? Nem mondhatjuk-e el, hogy az emberi szenvedésnek legalább nyolc tizede magától az embertől származik? Vajjon talán Isten okozza vagy parancsolja a gyűlölködést, a boszszút, önzést, kapzsiságot, szívtelenséget, igazságtalanságot,

a tobzódó, romboló, szerencsétlenségbe vivő érzékiséget, a kegyetlenséget? Vajjon fizikai szükségesség-e a háború, az osztály- és nemzetközi marakodás, a családi tragédiák, az egyéni meghasonlások? Nem főleg az emberi könnyelműség, rosszóság és bűn eredménye-e a nyomor, a szegénység, a szociális visszasságok, sokszor még a betegségek is? Mi jogon vetünk akkor az Úristennek szemére olyasmit, amihez magunk ragaszkodunk, amit mi magunk okozunk?

Vagy talán az volna az Úristen dolga, hogy az emberi bűnök rossz következményeit mindannyiszor valami csoda által elsimítsa? Mint valami pesztonka, akinek az a dolga, hogy hamar rendbehozzon szépen mindent, amit a rakoncátlankodó kis kölyök felborított, összezúzott és beszenyezett? Csak arra való a jó Isten, hogy az emberek észnélküli, amorális tobzódásainak természetes rossz következményeit szép csendesen visszacsinálja? Hiszen ezzel csak megkönnyítené az embereknek a bűnözést, szinte bátorítaná őket, hogy csak hajrá, hitványkodjatok szabadon; menlevelet állítana ki nekik a még több és még gonoszabb vétkezésre! Nem, az Úristen éppen azzal tesz velünk nagy jót, hogy engedi a fejünk fölött meg is érni a bűn keserű gyümölcsseit; csak hadd vássék bele a fogunk, hadd lássuk, mit tetünk s máskor legyünk okosabbak. A legtöbb embernek a bűn még így sem okoz elég gondot és főfájást. Hát még ha keserű következményeit sem kellene soha megízlelnie, egyáltalán nem törődnek bűnnel, erkölccsel, törvénnyel, ésszel. Így arra mégis jó a szenvedés, hogy kemény tanulság, elevenbe vágó szankció legyen. Hogy ránk riasszon: ember, megállj, mert az út, amelyre lépsz, nemcsak tilos ösvény, hanem boldogtalan is és bajországba vezet.

A szenvedés az a tilalomfa, melyet az Úr a bűn mellé állított. Sajnos, még így is hányan vannak, akik nem törődnek a tilalomfával. Amiből az következik, Uram, hogy ha valamin panaszkodnunk szabad, majdnem inkább azon kellene panaszkodnunk, hogy miért nem állítottál a bűnös ember útjába még több s még elrettentőbb tilalomfát!

Ezt persze nem érti meg, aki nem hisz az ember magasabb, erkölcsi s természetfölötti rendeltetésében, lélekben, Isten országában. Annak persze csak az a fontos, hogy itt lehessen élni minél kényelmesebben, minél korlátlanab-

bul s fesztelenebbül. Mit annak erkölcs, mit annak lélek s érzékfeletti értékek! Az ilyennek természetesen megoldhatatlan probléma a szenvedés. Egyszerűen nem érti meg, hogy a szenvedésnek értéke is lehet. Azonban kinek a hibája ez? Megint csak az emberé, aki nem hisz s okosabb akar lenni az Úrnál. Az Úristen pedig nem köteles a vakok, még pedig a készakarva vakoskodók kedve szerint rendezni be a világot s meghátrálni, mikor ezek azt akarják, hogy ne ők igazodjanak az Úr nagy szándékaihoz, hanem az Úr az ő szesélyeikhez.

Hogy az ártatlan is szenved? Hogyne! Neki is jó a tilalomfa! Neki is hasznos az az élénken ráeszmélő felismerés, hogy az Úr törvényei szentek s hogy rengeteg boldogtalanság származik abból, ha a világ a Teremtője ellen fordul.

Összefügg ezzel, amit a keserűség óráiban szintén nehezen vesz észre fátyolos szemünk: hogy neked, Uram, még más, fenséges és lélektisztító céljaid is lehetnek a szenvedéssel. Azzal is, amelyet közvetlenül nem a mi bűnünk vagy embertársaink bűne okoz, hanem amely csakugyan tőled ered, amely adva van az elemekkel, a fizikummal, az időjárással, a természet berendezésével. Hirtelen katasztrófa, hajótörés, tűzvész, fagy, jégeső, szárazság, betegség, járványok és halál: ezek is eszközök lehetnek a te kezében nagy célok, javunkra való atyai szándékok teljesedésében.

Én azt hiszem, jóságos Isten, mindenekelőtt arra jó ez a szenvedés és minden szenvedés a földön, hogy egy kissé kikorrigálja a mi rólad alkotott hiányos és egyoldalú vélekedéseinket. Te az emberek nagy részének szemében nem vagy más, mint valami kegyes égi hivatalnok, akinek egyetlen feladata, hogy a világra vigyázzon, hogy esőt, napfényt bocsásson ránk s ennünk-innunk adjon. Sokan amolyan mennyei fő népjóléti-miniszternek képzelnek, aki merőben arra való, hogy kívánságainkat teljesítse s amire szükségünk van, szép kötelességtudóan házhoz szállítsa nekünk. Sokan az evangéliumból is csak azt olvassák ki, ami a jóságodra vonatkozik s abból aztán veszedelmesen egyéni, emberi és egyoldalú módon konstruálják meg maguknak a te képedet. A jóságos Atya vonásai mellett ebben a képben teljesen hiányzanak végtelen fölségednek, abszolút uralmadnak, kérlel-

hetetlen erkölcsi szigorúságodnak kemény és igaz vonásai. Mintha éppen csak édes volnál te s nem félelmetes is; gondviselő, de nem büntető is. Mintha végeredményben elég volna abban bizakodnunk, hogy no majd csak valahogy eligazítod te a mi örök sorsunkat, anélkül hogy, mint apostolod írja, „félelemmel s rettegéssel” kellene üdvösségünket munkálnunk. Hát erre jó a szenvedés: kissé ráébreszt arra a megrendítő etikai komolyságra, amellyel a világot s az Urat szemlélnünk kell; kizökkent abból a kényelmes, komolytalan és gyermekes Isten-elképzelésből, amellyel a mi erkölcsi könnyüvévőségünk oly szívesen mentegeti a maga vétkes kielengéseit.

Kell, hogy az ember ráébredjen, hogy nem szabad a Mindenhatót lakáznak képzelnie s mellette önmagát istenítenie; kell, hogy a szeretet és a bizalom mellett néha az Úr csontokig ható féelme is átjárjon minket. Meg kell tanulnunk, hogy a kegyes Isten tud rettenetes is lenni s bármennyire jó és nagylelkű, de azt már sehogysem engedi meg, hogy tréfáljunk vele és törvényeivel. Szeret, de fenyeget is; akarja, hogy szeressük, de hogy féljük is. Ezért ez a nagy és csodás dualizmus a természetben, amely az ő képe. A természet is szép s egyben iszonyatos. Mily ragyogó az élet, de mily szörnyen komoly is! A napfény éltet, de öl is. A tenger lágyan ringató, hullámos, üdítő fürdő; de lehet tömegsír is. A légáramlás lehet nyájas, márciusi szellő, de lehet jeges hófúvás is, perzselő számum, vagy hajókat forgató, süllyesztő tajfún. A természet a legpazarabb panoráma, de minden sarkából millió résen át leselkedik a halál. Hát ilyen az Úr is: jósága, mosolya ragyog felénk az enyelgő nap-sugárból, patak csobogásából, május szellőjéből, bimbó fakadásából, madárdalból, édes gyermekcsacsogásból, a hitves, az édesanya szerelmes öleléséből. De ugyanakkor komor ódákat, titokzatos, sőt megrendítő himnuszokat zeng az ő nagyságáról, felségéről, parancsoló akarataról a villám, a tűzvész, az éhínség, a pestis, a háború és a milliókarú halál. Mintha mind ezt hirdetné: azért az Urat valahogy ne néz-zétek tehetetlen bábnak, üres árnyak, amellyel tréfálni lehet! Jaj, aki semmibe sem veszi, jaj, aki szembeszegül vele, vagy ami talán ennél is felháborítóbb s provokálóbb felségsértés: hátat fordít neki, nem törődik vele, mintha az Isten levegő

volna, valami elhanyagolható mennyiség! Mert az, aki a Vezuv lávájával, a Titanic-ok elsüllyedésével, srapnellek tüzesőjével ezreket tud kavargó, sistingő, rettenetes halálba fojtani itt a földön, mit tehet az majd ott, a voltaképeni megtorlás helyén azokkal, akik ellenségeivé szegődtek! A szeretet Istene ő, de egyúttal a dönthetetlen erkölcsi rend; atya, de egyben az akaratának feltétlen érvényt szerző, felséges úr is, aki nemcsak adni tud, hanem számon kérni is s akinek haragját felidézni szörnyű! S mivel mi emberek oly borzalmasan könnyelműek és frivolak vagyunk s oly szívesen torzítanók bábbá az Urat, hát azért vagy kénytelen, Uram, néha velöbe vágó eszközökkel is rátanítani bennünket arra, hogy ezt a torzképet megkorrigáljuk.

Hiszen sok még így is alig tanul belöle! Sok még így is hogyan packázik veled! Ha az embereknek ezt a határtalan erkölcsi könnyelműségét látom, jaj, szinte inkább azon csodálkozom, hogy miért nem döbbed elénk még keményebb, még harsogóbb módszerekkel a te nagyságodat, a te ítéleteidnek félelmetes zordonságát! Hiszen akárhány ember talán csak akkor okulna, ha mindennap villám csapna le valahol a közelében, itt egy káromlóra, ott egy vallásgúnyolóra, amott egy házasságtörőre; ha minden harmadik embernek halálosan a torkán akadna a szemérmetlen beszédje s azonnal szederjévé rothadna a bűnözö teste! Bizony sok fennhéjázónak, daliának, szépnek, tudósnak, hatalmasnak, kényeztetettnek nem ártana, ha néha egy kis egészséges szenvedés érné . . . Nagyobb, komolyabb, mint most. Amely egy kicsit ráébresztené az élet komolyságára s arra a végső hatalomra, amely felettünk van!

Nem fogják-e ezek a szegény gazdagok s szánandó nevetök az utolsó napon irigyelni azokat, akik a földön kemény sorcsapásokon mentek keresztül? Fájó szegénységen, marcangoló gondon, kínos betegségeken, de amelyek ébrentartották bennük a nemesebb gondolkodást s megövták őket a legnagyobb földi kísértéstől: az elpuhulástól?

S ezzel elvezettél Uram, a szenvedés másik nagy értékéhez: a szenvedés pedagógiájához. Amelyre szüksége van a jónak s a rossznak, a bűnösnek s ártatlannak egyformán. Gyermekek vagyunk, Uram, bosszantóan s nevelésge-

sen gyermekesek, amikor mi akarjuk előírni neked, miben álljon s miben mutakozzék a te hozzánk való szereteted. A naiv gyermek szemében persze a legfőbb jó a kényeztetés. A cukor, a játék, a folytonos szünidő, az esőtlen napsütés. Nem vesszük észbe, hogy te épp azért, mert végtelen vagy, messzebb látsz és mélyebben pillantasz s a dolgokat nem a csillogásuk szerint értékeled, mint a csecsemő, akinek sokkal többet ér a fényes, új rézkrajcár, mint a gyűröttes, elfakult ezresbankó. Nem vesszük észbe, hogy kétféle szeretet van: érzelmi és akarati. Így is mondhatnám: puha és erős szeretet, kényeztető vagy használni akaró. Az egyik cirógat s ha baj van, azt is leplezi, esetleg el is mérgesíti; a másik edz és fegyelmez és orvosságot diktál s ha kell, az operáló késhez nyúl. Az ostoba gyermek persze nyafog hozzá s dulakodik a mentőkézzel, de a bölcs pedagógus, az orvos, a tanító, az okos szülő nem igazodhatik a csecsemő filozófiája szerint.

A kereszténység örök alaptétele, hogy a lélek a fő, nem a test; az örök élet minden, az evilági élet alárendelt jelentőségű. „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkének azonban kárát vallja?” Ezen az alapon kétségtelen: nem az az igazán nagy, erős és használni akaró szeretet, amely csak puhít és kényeztet s pillanatnyi jóknak birtokába juttat, hanem: amely lelkiileg felemel, gazdagít, nemesít, a kegyelem s örök élet szempontjából értékesebbé nevel.

Ebből a szempontból pedig bezzeg új színben jelenik meg előttünk a szenvedés! Már az is kincset ér benne, hogy kiábrándít a földből, kijózanít az ideleenn-valókból, megérteti velünk, hogy mégsem ez a föld az igazi hazánk. Akinek folyton csak jól megy a dolga ideleenn, aki reggeltől estig tejben-vajban fürdik, akire mindig mosolyog a szerencse, az bizony vajmi könnyen úgy odatapad a röghöz, hogy nem érez honvágyat a másik élet, az Isten örök országa felé. Megszereti a földi vackát s nem óhajt kimozdulni belőle. Az élet javai úgyis nagyon csalóatók s marasztalók: megállítanak a magasságok felé vezető úton, leheveredni készítenek, felejtetik velünk a célt. A test zsírjába könnyen belefül a lélek. Azért mondja Jézus az evangéliumban, hogy „könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak (azaz a földi javakba temetkezőnek) bejutni az Isten országába.” A

földi kincsek ragyogásában, a dőzsölő érzékiség balthasszári lakomáján a szenvedés egyszer csak mint hatalmas Mene-tekellírás jelenik meg a falon s elmenetelre int. Minden betegség egy Memento mori, minden csalódás amolyan egészséges fejbekölintás, hideg zuhany s komoly intellem: ember, ne nagyon rendezkedjél be a földön, ne ásd bele magad a porba! Ne bízzál a földi élet szerencséjében, mely minden pillanatban megszakadhat; ne építs kártyavárákat, amelyek egy lehelletre összeomlanak; keress magadnak el nem múló javakat s oly hazát, amelyben nem lesz többé gond és baj s a bizonytalan holnaptól való reszketés! Szállj a magasba! Szabadulj ki a világ fojtó öleléséből, a káprázat vakító, lélektompító varázslatából, vágódjál a tiszta, zavartalan, maradandó és háborítatlan béke után, amelyet nem nyújthat a föld, csak az Isten örök országa odafenn!

A gyászfátyolos emberek szemében mindig valami mély-séges kiábrándulás van, valami józan komolyság. A fájdalom súlya alatt az amúgy oktondi ember is megérti, mily ingatag e földön minden: erő, vagyon, szépség, fiatalság, szerelem, családi kötelék, hírnév, ragyogás. Ma van, holnap nincs; csillogó szappanbuborék, perc alatt elpattanó. A keserű csalódások üdvös tanulsága ez, valami egészséges csömör, amelyből aztán felsír a lélek a magasságok felé s honvágyat érez az ég után. S keresztény szemmel nézve nincs nagyobb etikai érték a világon, mint ez a föld-megúnás, felfelé kanyarodás, ég felé sóvárgás. Ebből fakad minden erkölcs, minden természetfelettség, minden istenkeresés. Hát csak köszönjük meg a legjobb Atyának, hogy néha keserű orvossággal bár, de kigyógyít bennünket a legveszedelmesebb kábulatból s gyermekeit gyógyító tisztítóüzön keresztül vezet a paradicsomvágyás útjára.

Nem is volna méltó az Istenhez, hogy csak kényeztessen minket: ezzel bábukat nevelne belőlünk, nem hősöket. Ajándékkal elhalmozott úri gyermekekből lesznek sokszor a puhányok, az izomtalanok, a vitézségre s hősiességre képtelenek. Uram, te az erő ura vagy, nem a puhányságé s bennünket is erősségre akarsz nevelni: hála neked érte! Erősségre, hogy necsak vitetni tudjuk magunkat a kegyelem árján, ringattatni, becéztetni, hanem helyt is állni a megpróbáltatásban. Az erő útja a harc. Ki lett valaha hőssé

küzdelem nélkül? Ki lett katona sebek nélkül? Quis sine vulnere miles? Nem az a nagy lélek, aki soha életében szenvedést nem viselt el, hanem aki a kísértésben megállta a helyét s össze nem roppant. Üres, hitvány, áporodott lélek az, aki sohasem szenvedett.

Te megadhatnád Uram, az embereknek az örök mennyországot éppenséggel földi küzdelem nélkül is. De ez amolyan potya-mennycsónak volna, merő alamizsna, amely minden munkánk, verejtékünk, minden pozitív érdemesülésünk nélkül csak úgy hullana az ölünkbe, mint koldus kalapjába az odadobott krajcár. Szégyenkeznünk kellene érte még a boldogok paradicsomában is, hogy szabad akaratunk volt s mégsem tettünk a magunk erőfeszítéséből semmit, nem harcoltunk a magunk jószántából s nem túrtunk hősiesen az üdvösségünkért; csak úgy kaptuk el, mint az égből eső manna. Önérzetes katona szégyel oly kitüntetést hordozni, amelyre keményen rá nem szolgált; szégyennek tartaná olyan vaskeresztet viselni a mellén, amelyet két garasért lehet kapni a sarki boltban. Egészen másképp esik az a kenyér, amelyet becsületes munkával, vívódással, verejtékezéssel magunk verekedtünk ki magunknak, mint amelyet csak úgy könyöradományként hullajtottak oda nekünk. Az örök boldogságot is majd csak az teszi igazán édessé az üdvözülteknek, ha tudják, hogy a kegyelem mellett maguk is megdolgoztak s derekasan meg is szenvedtek érte. Csak ez a mód méltó, Uram, hozzád s csak ez méltó hozzánk is, magunkhoz, emberi méltóságunkhoz.

De ezen túl: a szenvedés a lélek szépitőszere. Mennyi nemes vonást vés a lélek ábrázatjára a keresztényül viselt szenvedés! Ó ezek a csodálatos túrók és elmélyültek! Ezek a lélek vaskeresztesei, az erkölcs és bensőségesség arisztokratái! Hogyan megbecsüli az élet legszerényebb értékeit is, aki előbb nélkülözött! Milyen hálás, aki szenvedett, minden békés óráért, minden kis napsütésért, minden szerény, zavar-talan örömért! Mennyire megérti a mások szenvedését; mennyi részvétellel van, aki maga-magán tapasztalta, milyen kín a szenvedésben az elhagyatottság s mily jól esik a bajban minden szíves szó, minden vigasz, minden részvételleljes segítőkészség! Hova lenne a földről a megértés, a könyörület, az órangyali karitás, ha az emberek előbb önmagukon

nem próbálták volna végig a betegséget, árvaságot, szegyént s inséget? A folytonos jólét rideggé, önzővé, követelőzővé, szívtelessé tesz; viszont a szenvedés iskolájából kikerültek rendszerint csendesek, igénytelenek, mélyek, finomak, tapintatosak; nem féktelenek, nem tolakodók, nem telhetetlenek.

Mi több, a szenvedés szárnyán jutnak el az igazán nagy lelkek a szeretetnek arra a hősi magaslatára, ahol az ember önként veszi le embertársa válláról a keresztet s beáll megváltónak a Megváltó mellé. Lehet-e ennél felségesebb emberi tökéletesség, hősibb hivatás? Csak nagy lelkek értik meg a helyettesítő szenvedés csodálatos, emberfeletti értékét. Azt az értéket, amelyet az Isten Fia jött le keresni a földre. Mert amit mi ezenkívül nyujthattunk volna neki: aranyat, ezüstöt, palotát, kényelmet, azt az Isten Fia szelíd lenézéssel tolta félre az útjából. Neki mindez nem kellett. Minden emberi kincsek közül ő egyet választott ki a maga számára: a keresztet. A szegénységet, nélkülözést, verejtéket, szegyént, fizikai kínt, a lelki gyötrelmet s végül a halált. Úgy látszik, a megváltó szenvedésben valami titokzatos kincs, valami hallatlan érték rejlik, hogy az Isten Fia csak éppen ezt választotta a maga számára. S nemcsak a maga számára, hanem mindazok számára is, akiket nagyon szeretett. Szenvedett az anyja, szenvedtek az apostolai, vértanui, szüzei, szentjei mind! Kellott szenvedniök! Ártatlanul, másokért, vezeklésül, bűnbocsánatkérésül; hogy gyarapítsák az emberiség erkölcsi tökéit s villámhárítói legyenek a büntetésnek, amelyet a bűnbemerült világ túlon túl megérdemelt. Üdvözítő szeretetet gyakoroltak, megosztották Krisztussal az ő keresztjét, epéjét, ecetjét, töviskoronáját. Tudatosan, akaratlan, örömmel. Micsoda fény árad rájuk ebből a nagyszerű Krisztus-hasonlóságból!

Elég Uram, elég! Most már nem zúgolodom s nem jajgatok felséges végzéseiden! Csak bár értené is meg minden gyermeked, milyen jó vagy te akkor is és éppen akkor, amikor sujtasz, vágysz és égetsz!

Igaz, az éhezőnek nehéz a megtartóztatás hasznáról beszélni; a szenvedés alatt éppen roskadozó emberrel nehéz megértetni a szenvedés erkölcsi értékeit. Egészséges korban

kell felkészülni a betegségre; nyugodtan, előre kell meg-
értenünk, hogy a szenvedés értékei igaziak s elképzelhetet-
lenül szegény és hitvány lenne az élet s iszonyúan romlott
az emberiség, ha a szenvedés megszűnnék a földön. A fran-
cia konvertita Coppée könyvet írt a szenvedés hasznáról, a
„bonne souffrance”-ról; nem is könyveket, hanem könyv-
tárakat lehetne írni róla, s mindnyájunknak a maga lelkébe
kell megírnia a maga Jób-énekét, a maga katekizmusát a
szenvedésről. Az angyalok is könyvet írnak a szenvedésről:
beleírják a mi szenvedéseinket az élet könyvébe. Az utolsó
napon valószínűleg ámulva fogjuk látni az elviselt bajok áldá-
sait; mindegyikünk a maga bajainak az áldásait. Természetesen
csak a helyesen, nemesen, sikeresen viselt bajokét. Mert a
szenvedés, minden haszna mellett, megmarad az élet egyik
legnagyobb kísértésének is; sok elbukik alatta. A hit, a biza-
lom, a türelem, áldozatkész szeretet, könyörületesség s vér-
tanúság rózsái teremnek ott, ahol megértik; a hitetlenség,
Isten elleni zúgolódás, káromlás és kétségbeesés tövisei ott,
ahol meg nem értik. De ez már az egyes ember saját okosságá-
nak s elhatározásának kérdése; az Úr a szenvedéssel is jót
akar s bűn és dőreség, ha az ember a jónak szánt eszközt
csupa dachból romboló szerszámmá torzítja.

Mindez természetesen nem jelenti, hogy nekünk
keresztényeknek a szenvedést, talán csupa megbecsülésből,
nem volna szabad irtogatnunk a föld színéről. Ellenkezőleg,
a felebaráti szeretet épp úgy, mint a helyes önszeretet, köte-
lességünké teszi, hogy amennyire csak lehet, csökkentjük
a magunk és felebarátaink szenvedését. Az Egyház két-
ezeréves története nem is egyéb, mint ennek a szenvedés-
csökkentő karitásznak története. S nemcsak gyógyítással
kell csökkentenünk a szenvedést, hanem megelőzéssel is.
Ennek a módszernek legfőbb, örökérvényű kódexe az Evan-
gélium. Minél evangéliumibb életet élünk, minél több lesz
köztünk a hit, a vallásosság, a krisztuskövetés és erkölcsiség,
annál kevesebb lesz a szenvedés, amelynek legmérgezetebb
forrása éppen az emberek bűneiből fakad. Miért van a
börtönökben több férfi mint nő? kérdezte egy szellemes
ember, s szellemesen és igazsággal így felelt: mert a temp-
lomokban több a nő, mint a férfi. Minél több a templom,
annál kevesebb a szenvedés, főleg a megértés nélkül viselt,

tehát kétszeresen fájó s hasztalan szenvedés. Minél több az emberekben a hit, a természetfeletti gondolkodás, annál több az önfegyelmzés, amely óvakodik attól, hogy másnak szenvedést okozzon s csüggedetlenül viseli, ha őt magát baj éri. Ebben az értelemben is a kereszt a kulcs a szenvedés problémájának megoldásához. Ave crux, spes unica!

Sajnos, az emberek elfordultak a keresztől! Elhalványult bennük a természetfeletti világnézet, az élő hit eleven-sége. A gőgös ember magára hagyatkozott; a maga erejéből akarta megépíteni kultúrája, boldogsága földi várait. Rajtavesztett a próbálkozáson. Szünetések özönébe merült és szenvedések fojtogató árját zúdította embertársaira. S ugyanakkor, mikor legmagasabbra hágott testi-lelki nyomora, még az Istent is ellökte magától. Most aztán kétszeresen, százaszorosan boldogtalan: szenvedéseit maga fokozta szinte izzási fokig s nem talál hozzá erőt, értelmet, módot, hogy csökkentse, viselhesse baját. Ezért is az Úr-e a felelős?

II.

Könnyek hullása, szívek tépődése, vér, seb, inség, gyász és katasztrófa — mind kemény, súlyos, kínzó kérdés, bár nem megoldhatatlan. Hogy a szelídség és szeretet Istene sujtani s vágni is tud s gyötrelmen, vergődésen, fullasztó kínokon, a szenvedés ezerfokú skáláján keresztül is szeret és azért sujt, mert szeret: nehéz tétel, de a természetfölöttiség alapján mégis érthető. Ha csakugyan a lélek minden s nem a föld, ha csakugyan az örökkévalóság a cél s nem az idő, ha igazán egy felsőbbrendű élet az ember rendeltetése s nem az evilági kedélyes nyujtózkodás, akkor, Uram, bármily nehéz és szokatlan és emberfeletti a kereszt világnézete, belátom, hogy igaz és nagyszerű, s meghajtom fejem bölcs végzéseid előtt. Zokogok az emberiség óceánnyi kínján, de vígasztalódom: ha csakugyan javunkra válik, hát akkor igen: sujts és vágj és égess minket itt a földön; csak érd el bennünk isteni gondviselésednek, világmentő terveidnek titokzatos, fájón gyógyító, sujtón éltető, tisztítótüzeket át üdvözítő céljait.

De ah, Uram, itt megint új probléma lázad: hogy vajjon eléred-e vele célotat? Az örökkévalóság szempontjából csakugyan javunkra válik-e a vergődés és maga az élet? Itt

a probléma szögesebb fele, kínzóbb, érthetlenebb szakasza. Sőt éppen a természetfölötti alapra helyezkedéssel bonyolódik össze a kérdés legszörnyűbben; most már a hitnek, a legkeresztényebb hitnek a talaján is mar a kétség, sőt éppen itt mar legsebzőbben: hány ember éri el az élet s a próbáltatás célját? Hány zuhan el mellőle végzetes, örök lebukással? S ha így van: miért volt akkor a lét, miért adtál akkor nekünk életet, mire volt jó egyáltalán teremteni?

Semmi kín sem kétségbeejtő, amelynek vége van s amelynek értelme van. De jaj, az evangélium szerint minden földi szenvedés, még a végítéletre megérett világnak velőt elszáritó gyötrelmei is még csak „kezdetei a bajoknak”. Aki komolyan veszi a Máté 25-ik fejezetét s még néhány hasonló, komoly részletet a kinyilatkoztatás dokumentumaiból, annak meg kell borzadnia az emberiség lelki nyomorán, jövődő, örök szenvedésén. Ha Szent Pál szerint hit nélkül lehetetlen kedvesnek lenni Isten előtt s a mennyországból minden, még a gyengeségből elkövetett súlyos bűn is kizár: ugyan hányan lesznek, akik csakugyan elérik az egy célt, amelyért teremtettek? A tanítványok egyszer rémülve kérdezték a Mestert: Uram, vajjon sokan lesznek, akik üdvözülnek? A Mester kitérő választ adott, de sokatmondót: Törekedjetek, erőlködjetek, „agonizáljatok” bemenni a keskeny kapun, járni a meredek ösvényen, amelyen kevesen járnak s amely az életbe vezet! (Lk. 13, 24)

Hát Uram, itt áll meg a szegény halandó esze, aki a te arcodat meg szeretné látni s a te szándékaidba be szeretne pillantani! Miért teremtettél minket, ha ily 'nyomorultul gyengéknek ismertél, ha jó részünk (ki tudja, hány milliónyi) nem éri el a célt! S nemcsak nem éri el; ha akkor legalább megsemmisülne, vége lenne, megfosztaná a továbblétezésétől! De a te szavad világos: ezek a tömegek, ezek a talán tízmilliók szintén örökre élni fognak, de kínban! Tűzben! Gyötrelemben! Azokban a lángokban, amelyekről a te Krisztusod oly hihetetlenül egyértelmű világossággal beszél, hogy nem marad semmi az evangéliumból, ha ezeket a szavakat is foszlánnyá, köddé, merő üres fenyegetéssé és semmitmondó szóképpé lehet szétszimbolizálni!

Itt, Uram, itt legsűrűbb az arconon a fátyol; itt, itt torpan meg legtehetetlenebbül az emberi gondolkodás. Hát

te, az örök szépség és báj, te az örök irgalom és szeretet, te a fény és melegség, a gazdagság és szeretetreméltóság, csakugyan, komolyan képes vagy tűzbe hányni az embert, akit teremtettél? Ertsük ezt a szót, hogy „tűz”, bármiképp; a probléma ugyanaz marad. Anyagi tűzbe vagy valamiféle tűzbe, itt mindegy: de valami rettenetes és örökkétartó kínba, kétségbeesésbe, rémületbe, minden e világi kínpadot s ólombányát, tűzvészt s hajótörést meghaladó szenvedésbe vagy hajlandó temetni ezeket a fiúkat és lányokat, ezeket a te gyarló, cserépszerűen, törékeny s tudatlan gyermekeidet? S nemcsak a megrögzött, cégéres, monstrozus gonosztevőket; nemcsak az apagyilkosokat s tömeghóhérokat, nemcsak a hivatásos méregkeverőket s vérszopó zsarnokokat; hanem azokat is, akikről Szent Pál beszél: a merő házasságtörőket s az érzékiség szánandó rabjait . . . Még azt is, „aki csak ránéz is az asszonyra megkívánván őt szívében.” Uram: ki fog itt üdvözülni vajjon?

Igaz, te megbocsátasz azoknak, akik bűnbánatot tartanak. De ugyan hány tart bűnbánatot? Hány él benn az élet szennyes forgatagában s éri váratlanul a halál? Bűnbánat nélkül, feloldozás nélkül? „Ketten alusznak egy ágyban: az egyik felvételik, a másik elvettetik; ketten örölnek egy malomban: az egyik felvételik, a mások elvettetik.” Villamoskocsi robot el mellettem, tele emberrel: munkások, kofa-asszonyok, hivatalnok férfiak, üzletemberek, csevegő iskolás lányok, kényes úri dámák: Uram, hol fognak ezek megállni? Mi lesz a végállomásuk? Hány lesz közülük, aki „felvételik” s hány, aki „elvettetik”?

Az emberiség évezredek óta él a földön. Azóta már bizonyonnyal sok, sok millió üdvözült közüle. De hány millió kárhozott el? Magános éjszakákon mintha felsírnának hozzánk, mintha a szélvész zúgásában az ő kétségbeesett panaszszavukat, vergődő, örökké hanyódó kínjuk átkozó szavát hallanám. Dante csak költeményt írt a pokolról s az is mily megrázó. Hát milyen lehet a valóság? Míg én lefekszem és alszom, felkelek és munkám után járok, míg én nevetek és tréfálok, ők, a legszerencsétlenebbek, minden dantei gyötrelmeknél keserűbb, borzalmasabb, véresebb tragédiában örlődnek a te ítéleteid malomkövei közt, Uram — aki a jóság vagy s a szeretet! Hogyan lehet ez, Uram? hogyan lehet?

Ma 2000 millióra becsülik az élő emberek számát. Roppant mennyiség, óriási család! Vagy 1000 millió férfi s ugyanannyi nő. Fiatalok, öregek; fehérek, feketék, sárgák, vörösek. Gazdagok, szegények; műveltek, műveletlenek. Finom úriemberek és erdőlakó „vadak”. Születők, szülők és haldoklók. Szerelmesek és gyűlölködők. Házasodók és háborúskodók. Mindegyik ember egy-egy probléma, mindegyiknek élete regény és dráma; mindegyiknek szíve hallatlanul változatos, érdekes kaleidoszkóp. Mindegyiknek vannak gondolatai, érzelmei, vágyai, emlékei, szeszélyei, szenvedélyei, jó s rossz tulajdonságai; a legrosszabb emberben is van jó, van szeretetreméltó s a legjobban is akad, hacsak szemernyi is, de hiba és tökéletlenség. Te utat jelöltél nekik a boldog örökkévalóság felé; szigorúan és pontosan megszabta az üdvözülés útját. Pattogón, tömören, kategorikusan hullanak szavaid Krisztus ajkáról a Márk 16, 16-ban. Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözül; aki pedig nem hisz, vagy élete módjával megtagadja a hitét? Mi lesz ezekből, Uram, odaát? Egy örökkévalóságon át? Naponta átlag 140 ezer ember hal meg; minden óratikkenésre meghal egy ember; mint ősszel a falevél a földre, hullanak az emberek a sírba s lelkük átmegegy a te ítélőszéked elé. Mi lesz ott velük, Uram? A férfiakkal és nőekkel, fiúkkal és leányokkal? A feltámadás után mi lesz ezzel a sok testtel és lélekkel, ezzel a sok kézzel és lábbal, ezzel a sok szemmel és szívvel, ezzel a sok vágyó, szerető, síró, nevető arccal?

Ha csak egyetlen egy lesz is minden millió közül, aki örökre égni fog, örökre hányódni, vergődni, dobálózni a kínban, az eleven temetőben, az elviselhetetlen lángokban: Uram, érdemes volt-e akkor világot teremteni s embert alkotni? Vigasz-e, kárpótlás-e a milliók üdvözülése a százazrek kárhözatáért?

S mily könnyű félrelépni az életben! A széles útra térni, amely a pusztulásba vezet! Hogyan leleselkedik a lélekfogdosó rém az emberekre lépten-nyomon, a gyermekszobától a fogatlan vénségig! Úgy körülfon, úgy körülbabonáz, mint a Circék bűvös éneke; száz közül ha egy akad, aki ellenáll neki. Szélesen, gögös diadalmassággal terpeszkedik trónján a bűn, a világ ura; ezernyi ezer papja s papnője van; minden művészet, minden tömeghódító eszköz neki hódol, neki

dolgozik; az emberiség — fiúja, leánya, asszonya, férfia — mint a légy az édes enyvre tapad messze kinyujtott, csillogó, bódító, ízes csápjaira. Nemcsak az úgynevezett gonosztevők a bűnösök; előtted, Uram, a lélek mezején gonosztevő vajmi gyakran a gentleman is s a tisztességes úrinő vétkes az angyalarcú, fehér leányka s a pirosképű, romlatlan külsejű ifjú. S ó, véres tragikum: ezeket a szegény, veszendő embe- reket sokszor éppen az viszi vészbe, ami a Te legcsillogóbb ajándékod: a szépség s a szeretet! Panaszkodni szeretnék Uram, sokszor, ha szépséget látok s a szépbe az ember lelke beléhal s meggondolom, hogy soknak éppen az válik vesztére, hogy szép, vagy hogy szerelmes a szépbe. Ah, volnánk inkább rútak, kellemtelenek s unalmasak, s inkább ne rajonganánk úgy a szépért! Miért rejlik éppen a legégőbb rózsza mögött tövis? Miért sziszeg kígyó a legbájosabb virág alól? Miért méreg a legédesebb méz s miért öl az élet leggharsogóbb, legteremtőbb zenéje? Miért oly rövid az út a széptől a szeretetig, a szeretettől a szerelemig, ettől az érzékiségig, ettől az alacsonysáig, a bűnig s a kárhozatig? Miért lesz Uram, pokol kútjává a te remekműved: a test? Miért alkottál ekkora szépségek mellé ekkora gyengeséget, ennyi báj és fenség mellé ily szörnyű alacsonyságot s ily fékezhetetlen, gyarló akaratot? Ész adtál: miért adtál kételyt hozzá s tévetegséget? Akaratot adtál: miért adtál hozzá dacot s gögőt? Testet adtál: miért adtál hozzá ekkora töré- kenységet? Miért vagyunk az ész mellett is oly tudatlanok s akaratumk mellett oly akarattalanok? S ha ilyen nyomorú- ságosan esékény és hitvány a természetünk, hogy szinte ellenállhatatlanul lök s taszít bennünket a kárhozat felé: Uram, akkor hát miért is teremtettél minket?

Szerencsére még itt is, a természetfölötti eszmélődés problematikájában is vigasztaló sejtések derengenek át a sötétségen. Uram, te bölcs vagy, szép és tökéletes, igaz és hű. Eleve biztos, hogy: ha vagy, te csak jó lehetsz és jót tehetsz. Nem lehetsz kontár, nem lehetsz kegyetlen, sem igazságtalan. Ha nem értünk is meg, tudjuk, hogy jóság és fenség minden lépésed, minden szándékod, minden ítéleted. Az is, amellyel a kárhozatot akartad, amellyel a poklot teremtetted. Te egyet sem pusztítasz el s taszítasz a kárho-

zatra azok közül, akiket szeretetből teremtettél, hacsak nem jogosan és szinte kényszerülten. Ha te valakit örök halálra ítélsz, hát akkor egészen és eleve bizonyos, hogy az illető ezt annyira megérdemelte, hogy te nem tehetted vele másképp és ha szabad ily mérésen s öntelten szólnunk: a te helyedben mi magunk sem tehetnénk másképp. S ha sokan jutnak e rettenetes sorsra, egészen bizonyos, hogy valamennyien teljes mértékben megérdemelték azt; bizonyos, hogy szörnyen gonoszak voltak; bizonyos, hogy maguk akadályozták meg minden kegyesszándékú törekvéseket, maguk hiúsították meg lélekmentő kegyelmednek minden szelíd ostromát a lelkük kapuján.

S nincs-e benne vagy képmutatás, vagy hihetetlen világot-nem-ismerés a mi részünkön, ha el nem hiszünk, hogy vannak emberek, akik csakugyan kiáltóan megérdemlik a te ítéleteidnek minden rettenetességét? Ah micsoda feneketlen mélységekbe száll le vajmi gyakran az emberi gonoszság! Micsoda emberbőrbe bújt sátánok járnak ezt a világot! Micsoda szörnyetegek élnek köztünk: terroristák és leánykereskedők, rabszolgavadászok és gyermekgyilkosok, özvegyek s árvák sanyargatói, könyörület nélkül vérből aranyat taposók, egzisztenciák és családi boldogságok hidegvérű letörői, lelkek mérgezői, hiénák, szivtelenek, liliomtírók, lélekhóhérok! Milyen csökönnyösen tudunk mi emberek hazudni a Szentlélek ellen, mily konokul tusakodni a megismert igazság ellen! Mily Istent-nevető gúnnyal tudunk káromolni téged; hogyan kacagunk a szemedbe, milyen megvető arcfintorítással nézünk el fölötted; milyen magától értetődőnek tekintjük, hogy hadat üzenünk neked, a te szüzeidnek, a te papjaidnak, a te templomaidnak! Sokan, mint valami felháborítóan dőre inszINUÁCIÓT tolnak el maguktól a gondolatot, hogy téged szolgáljanak, parancsaidért a saját kedvteléseiket feláldozzák, hogy Egyházadat tiszteljék! Lelkiismeret-furdalás nélkül gázolnak bele gyenge lelkek szentélyeibe, lerombolják a te élő templomaidat, elszakítják tőled a gyermekeket s együgyűket, kerékbe törik, irtják, kínpadra vetik szolgálóidat, egész országokban terrorba fojtják a hit minden megmozdulását. Iskarióti Júdásnak Oroszországban szobrot emeltek. Mexikóban gyermekeket akasztottak fel, mert imádkoztak. S hány van, aki, ha nem tesz is ilyen borzalmakat,

de azonosítja magát velük, palástolja, letagadja, szépíti e bünteteket s titokban örül nekik! S mikor aztán duhaj eszem-iszomban s tobzódó érzékiségben töltött életük során egyszer-egyszer a te megbocsátó kegyelmed dörömből lelkük ajtaján, mily fölünyes daccal, mily kacagó derültséggel nevetik a megtérésre intő szöveget! Mi az Isten nekik? Rongy, amelybe bele kell rúgni; levegő, amelyen keresztül kell nézni; egy senki és semmi, akit ocsmány szitokkal s káromló gúnnyal szabad elintézni! Hát józan beszéd-e, Uram, ha az ilyen Isten-megvetőkkel szemben is azt kívánjuk tőled, hogy te csak húnyj szemet mindehhez, engedd magad káromoltatni és semmibe vétetni e férgek által, melyek még férgek sem lennének, ha te nem adsz nekik létet és levegőt? Még gúnyolni sem tudnának, ha te nem adsz nekik szemet és száját, szívet és szót? Ha ők a tőled vett javakat s képességeket csak arra fordítják, hogy ellened hadakozzanak, ha adományaidat arra használják, hogy jötevőjük ellen küzdjenek, izgassanak s vétkezzenek: lehet-e akkor azt kívánni tőled, hogy te, aki túrsz, vársz és hallgatsz egy életen át, odatul is lemondj az elégtételszerzésnek nemcsak isteni jogáról, hanem isteni kötelességéről?

Mert te Uram, elvégre önmagad fenségének tartozol vele, hogy kigúnyoltatni s végleg gyaláztatni ne engedd magad. Akik minden kegyelmedet visszautasították, akiknek lelkéről minden jószág s hívogató hasztalanul lepattant, akik csökönyösen megmaradtak az ellened való lázadásban, azok kell, hogy egyszer meglássák, de szörnyen és megsemmisítően meglássák, hogy nem lehet büntetlenül öklöt rázni az Isten felé. Te nem lehetsz báb s nem lehetsz tehetetlen, mint egy madárijesztő, amelynek végül már a madarak is kedélyesen a vállára ülnek. Ha már a földön van igazságszolgáltatás s a legszelvidebb ember is követeli és szükségesnek tartja, hogy a gyilkos és terrorista, az árvák s özvegyek sanyargatója, a családi szentélyek feldúlója, az irigy, a gonosz s a becstelen megbűnhődjék: hát akkor neked ne legyen szükségképeni attributumod, hogy helyreállítsd a megzavart egyensúlyt? Hogy aki bocsánatodat nem kereste vagy egyenesen vissza is utasította, azt büntetéseid roppant súlya és többé már ki nem gúnyolható rettenetessége kényszerítse tédre? Szorítsa tüzes vasmarokkal annak elismerésére, hogy

te vagy az Úr, aki előtt porig kell hajolniok eleveneknek s holtaknak, önként hódolóknak s gőgösen lázadóknak?

Milyen rövidlátás, mikor egyoldalúan hánytorgatjuk: miképen lehet, hogy te büntetsz? S nem vesszük észre, hogy már ezzel a kérdéssel is lefokozzuk a te fölségedet, tudomásul nem vesszük a te nagyságodat s jogaidat s az ellened való lázadásnak, vagyis a bűnnek határtalan belső gonoszságát. A bűnön nem akadunk fenn, de a büntetés ellen ágaskodunk. Micsoda Isten is az ugye, aki nem engedi magát a teremtményeitől büntetlenül fitymáltatni!

Bizony, akik oly könnyen felháborodnak azon, hogy te Uram, poklot teremtettél, jobban tennék, ha magukon háborodnának fel: akik ennyire semmibe se vesznek téged, akik oly esztelenek s vakmerők, hogy ujjat mernek húzni veled, a Mindenhatóval, hálátlanul elfordulnak legfőbb jóttevőjüktől s felháborító rosszakarattal lökik el maguktól a legnagyobb jótéteményt. Nem a kárhozat lehetőségében van a hiba, hanem azokban a vizenyős, torz és sekélyes istenfogalmakban, amelyeket az emberek alkotnak, csakhogy a köteles istenszolgálat alól kivonhassák magukat s élhessenek, mint a barmok, az ösztöneiknek s alacsony élvezeteiknek. Az Istent lomtárba utasítják s persze szeretnék, ha ez az ő „halott” Istenük odatúl se mutatná meg nekik, hogy él!

Ki teremti meg a poklot? Te Uram? Vagy az emberek? Bizony, inkább az emberek.

S akkor sincs igazunk, Uram, mikor azt mondjuk: ha előre láttad, milyen rosszak leszünk s mennyi lesz közöttünk a bűnös és elkárhozandó, hát akkor miért teremtettél meg minket? Miért nem hagytad megteremtetlenül legalább azokat, akikről előre láttad, hogy ellenségeid lesznek? Nem, így nem lehet beszélni! Mert az Úr nem igazodhatik örök elhatározásaiban azok szerint, akik méltóztatnak keresztülhúzni az ő atyai jószándékait, akik az üdvösség helyett csökkönyösen a kárhozatot választják. Ezekre lenni tekintettel a teremtés vagy nem-teremtés kérdésében nem volna méltó sem az Istenhez, sem azokhoz, akik Isten hű gyermekei. Vajjon a gonoszok kedvéért Isten egyáltalán ne teremthessen embereket? A hálátlan fiak kedvéért rekessze ki a létből a jókat, az üdvözülendőket is? Zárja be örök mennyországát a hű és tiszta lelkek milliói előtt a Júdások kímé-

lése okából? Akik önmaguk vesztét okozzák, magukra veszenek; miattuk a többiektől is megvonni a létezést, az üdvösség lehetőségét, semmiesetre sem lenne méltányos. A kárhozott nem számít, nem vehető figyelembe, nem jutalmazható (bizonyos értelemben) azzal, hogy a rá való tekintet legyen döntő szempont a Teremtő kegyes szándékainak megvalósításában. A büntetés helyett jutalom volna, meg nem okolt, igazságtalan kitüntetés a rosszakkal szemben, ha miattuk Isten lemondana a teremtésről, vagy csak azokat teremtené meg, akikről előre tudja, hogy nem fognak vétkezni. A gonosz büntetést érdemel, nem a büntetés elől való eleve-megmentetést.

Erre azt lehetne mondani: igen Uram, értem, hogy aki gonoszul ellened fordul, azt neked meg kell aláznod s meg kell büntetned megbántott fölséged végtelen mértéke szerint. De miért kerül pokolra az is, aki csak gyengeségből, félig-meddig öntudatlanságból vétkezik? A legtöbb vétkező talán azt sem tudja igazában, mit cselekszik. Ha tudná, szinte fel sem tehető, hogy vétkeznék. Kevés olyan ember van, olyan elvetemült, sátáni lelkületű, hogy egyenesen azért vétkeznék, mert gyűlöl téged s a rosszat mint rosszat akarja!

Való igaz, az emberi vétkek széles mezején sokkal nagyobb mértékben szerepel indítóok gyanánt a gyengeség, a félrevezettetés, a rossz nevelés, a környezet hatása, mint rosszakarat vagy istengyűlölet. Ha meg akarjuk állapítani az egyes emberek igazi egyéni felelősségét, olyan útvesztőbe tévedünk, amelyben eligazodni embernek már egyenest lehetlenség. Abból, hogy valami tárgyilag bűn és gonoszság, még nem mindig következik, hogy alanyilag is az. Ki más, mint a szívek és vesék vizsgálója, tudja áttekinteni az alanyi indítóokok bonyolult szövedékét, amelyek az egyes emberekre a cselekvés és önelhatározás pillanatában hatnak?

Azonban az elvi megoldás itt is világos. Vagy súlyos bűn valami, vagy nem az. Ha alanyilag nem súlyos bűn, nem jár érte kárhozat. De ha alanyilag súlyos bűn, voltaképpen majdnem mindegy, hogy gyűlöletből s elvetemültségből történik-e vagy gyengeségből. Mert a gyengeségből, önzésből, szenvedélyből elkövetett bűn is, ha tudatos és szabadakaratos, lázadás az Úr ellen s magában foglalja az Isten meg-

vetését. Aki az Úr törvényeit tudatosan lábbal tapodja, még ha csak a vér lázában teszi is, az Urat magát gyalázza meg, ellene zendül, ellenségévé lesz. A kísértés heveessége csak fokozatilag csökkenti a bűn végtelen rosszását, de lényegileg nem; feltéve, hogy nem vette el az értelem s a szabad elhatározás lehetőségét. Semmisem kényszerítette az embert, hogy ellened vétkezzék, hanem ő vetett meg téged s vette rendelkezéseidet semmibe. Bizony akkor csak önmagára vehet, ha ezzel meg is pecsételte sorsát s arra kényszerít téged, hogy rettenetesen megfenyítsd.

Ha tudatosan s szabadakarattal vétett ellened. De talán éppen itt van a megoldás sok bonyolult esetre. Talán éppen ez lesz szerencsés mentsége sok szegény bűnösnek: hogy oly önállótlan s oly kiseszű volt, hogy cselekvése az alanyi hozzájárulást tekintve el sem érte a teljes beszámíthatóság mértékét. Az emberek sokszor hihetetlenül ítéletnélküliek, tudatlanok, korlátoltak. Akik gyermekkoruktól fogva hozzászoktak s hozzánevelődtek ahhoz a kristálytisza erkölcsi gondolkodáshoz, amelyet a katolikus hittan közvetít, talán el sem tudják képzelni, hogy akik ilyen nevelésben nem részesültek, sokszor milyen gyámoltalanok a hittani s erkölcs-tani kérdésekben. Sokan azt a kevés hittant is rég elfelejtették, amit gyermekkorukban tanultak; az élet, az utca, a szalon, a modern filozófia eszméi, a sajtó, az irodalom egészen hihetetlen vallástani káoszt teremtettek a legtöbb lelkében. Tanuja ennek minden exponált lelkipásztor és minden gyakorlati hitvédő.

Elképesztő, hogy az emberek sokszor milyen abszolút szellemi zürzavarban élnek a vallási kérdések terén. Még egyébként művelt embereknek is szinte teljesen elmosta a gondolkozási képességét a modern logikátlanság, a saját következtetéseit és ítéleteit ellenőrizni nem tudó felületesség, szólamok, előítéletek, megszokottságok, utánaszajkózások, pártszellem, szenvedély és a gondolkozási restség által szabállyá emelt vallási tudatlanság. Valósággal kilúgozott agyú emberek tömege ez, amely ítéel és beszél, de mindig csak benyomások, ötletek, jelszavak alapján s nemcsak a dolgokat nem érti meg, hanem rendszerint még a kérdés velejéig sem jut el, amelyről éppen szó van. Hogyan van pl., hogy a mi érveink, ha még-

oly meggyőzők s világosak is, bizonyos emberekre semmi hatást sem tesznek — holott rengeteg komoly embert teljes-séggel meggyőznek s igen sok konvertitát is elhoznak az Egyházba? Vajjon csupa merő rosszakarat s az igazság ellen való tusakodás számlájára irandó-e, hogy a protestáns, a zsidó, a mohamedán, a hindu nem fogadja el az igaz hitet? Hallja az érveket, nem tud ellenük felhozni egyetlen mukka-nást sem, de nem tér meg. Vajjon csak gonoszságból-e? Ki merné ezt állítani? S így van ez sok európai pogánynál is: ragaszkodik a maga félig végiggondolt elméleteihez, Kantra, Hegelre, Marxra esküszik s dehogy gondolna rá, hogy tév-utakon jár. Nem arra született szegény, hogy gondolkozzék; leél egy életet anélkül, hogy valamit komolyan s őszintén végigelmélkedett volna.

S ahogy az emberi értelem hihetetlen elkorcsosodásokra képes, ugyanúgy az emberi akarat is. Rengeteg ember nem a maga akaratával akar, hanem a környezetével; nem az egyén az, amely dönt és választ benne, vétkezik vagy erényt gyakorol, hanem igen nagy fokban a neveltetése, a ráhatások, a kora ifjúkorától szerzett benyomások. Ki tudja, vajjon az apagyilkos, a terrorista, a betörő, az iszákos, a lilimtipró s leánykereskedő, ha véletlenül más környezetben látja meg a napvilágot, ha vallásos, katolikus családban nevelkedik fel, ha jó emberek közé kerül, nem volna-e ma rendes, derék, istenfélő ember? A környezet s a nevelés ugyan nem veszi el a szabadakaratot s nem szünteti meg az egyéni felelősséget, de ki tudja, hány esetben csökkenti azt hihetetlenül nagy mértékben s néha talán ama határvonal alá nyomja, ahol a bűn már elveszti egyénileg súlyosan beszámítható jellegét. Erre vonatkoztatható bizonynyal az Irás szava is, mely szerint az Úr nem a külszín szerint ítél, hanem a „szívek és vesék vizsgálója“, aki nemcsak a tettet látja, hanem a szándékokat is és azok rúgóit s az önakarat felelőségének mértékét.

Ez a megfontolás, amilyen megszegyenítő voltaképp az emberek nagy részére, éppoly vigasztalónak látszik örök sor-suk szempontjából. Lehet, hogy sokan éppen e miatt a szel-lemi alsóbbrendűségük miatt fognak üdvözülni, akiket, ha pusztán cselekedeteik tárgyi valójere szerint ítélünk, fel-tétlenül kárhözatra valóknak kellene ítélnünk. Évszázados, izgalmas viták folytak valamikor a hittudósok között arról,

vajjon nagyobb lesz-e a kárhozottak mint az üdvözültek száma? Ki merne erre a kérdésre csak úgy magától megfelelni? Igaz, hogy „ha gonoszságainkat figyelembe veszed, Uram, Uram, ki állhat meg?” s igaz, hogy Krisztus Urunk szerint keskeny az út, mely az életre vezet s kevesen járnak rajta; és sokan vannak a meghívottak, de kevesen a választottak. Mindazáltal félreérthetetlen, határozott kijelentést a kinyilatkoztatás forrásaiban arról, hogy sokan, többen kárhoznak-e el, mint ahányan üdvözülnek, nem találunk. S bármennyire féltő is, hogy az elkárhozandók száma igen nagy lesz, óvakodnunk kell, hogy erre vonatkozó felfogásainkat a magunk emberi becslése szerint alakítsuk.

Nem szabad felednünk azt sem, hogy az Úr a halálos ágyon is csodákat művelhet. Ki tudja: abban a pillanatban, amikor a testi élet szikrája végsőt lobban s a szív már elakad, nem állítja-e Isten még egyszer, csodálatos világossággal a lélek elé a választást a hódolat s a dac, a megbánás és megátalkodás, az üdvösség s kárhozat között? Ki tudja: mikor mi már rég befejezettnek, eldőltnek véljük az élet csatáját, nem viszi-e el sok-sok veszendő lélekben még egy utolsó, fenséges erőfeszítéssel a kegyelem a bűn felett a pálmát? Titkok ezek, amelyekbe szemünk ezen a földön soha bele nem pillanthat. Az ember rosszasága s esztelensége végtelen, de végtelen az Úr kegyelme is s az ő irgalmassága fennmarad nemzedékről-nemzedékre.

Itt azonban megint felágaskodik az emberben a kétség. Hogyan van az, hogy az üdvösség nagy harcában nemcsak két döntő tényező viaskodik az ember lelkéért: az Úr kegyelme s az ember jó vagy rossz akarata, hanem egy harmadik is lényegesen esik latba: az embertárs?

Megértem, ha elkárhozik, aki az Úr kegyelmét állandóan s átalkodottan visszautasítja. De kemény probléma elé állít a tény, hogy hiszen nagyon sok esetben nem az emberen magán múlik, elfogadja-e, avagy visszautasítja-e a kegyelmet, hanem — harmadik személyeken. Embereken, akik engem jóra-rosszra diszponálnak, akik keresztény vagy keresztényellenes légkört teremtenek körülöttem, akiknek behatása, mint a viaszt a mintázó kéz, alakítja a lelkemet.

Mit keresnek harmadik személyek ebben az én leg-

egyenibb ügyemben, a lelkeim üdvössége vagy elkárhozása kérdésében? Hogyan függhet az én örök sorsom másoktól, akikhez semmi közöm, akiket nem én választok ki arra, hogy sorsom intézői legyenek? Miért van szükség apostolokra, hogy üdvözülhessenek? S miért kell nekem magamnak is apostolkodnom, hogy azok üdvözülhessenek, akiket szeretek? Miért van aggódó lélekmentés, szívet sajgató, szentpáli fájdalom azokért, akik elvesznek, ha nem segítünk rajtuk? Miért kell a misszionáriusnak Előindiába, Alaszkába, Bazútolandba és Tarahumarába menni s ezer áldozat, erőfeszítés, leleményesség latbavetésével verejtékeznie, hogy a lelkek el ne vesszenek? Az Úr végtelen irgalma úgyis megtalálja s megmenti, aki csak megtalálható és megmenthető, a többi pedig magára vessen, megérdemli a pusztulást — minek akkor a vértanuságig menő küzdelem a harmadik személyek megmentéséért? Miért akarta ezt az Isten?

Tehát ha a gyermekemet nem nevelem vallásosan s erkölcsösen, a gyermekem esetleg énmiattam fog elkárhozni? Ha én vagy más apostol nem megyek a pogányok közé, akkor azok esetleg örökre elpusztulnak? Ha nem is mind (a fentiek szerint), de sokan? Tehetnek-e azok a vad népek, vagy azok a japánok, kínaiak arról, hogy én nem megyek közéjük, hanem itthon ülök s kényelmesen olvasok s legfeljebb nagy kegyesen a magam bőrét mentem meg?

S ha Adalbert és Pilgrim és Gellért nem járnak köztünk, ma talán mi is pogányok volnánk még; ha XI. Ince ki nem kergeti a törököt Magyarországról, talán eltörökösödünk s ma mohamedánok vagyunk; ha Pázmány nincs, ma talán valamennyien hamis hiten vagyunk . . . Ha nincsenek derék, vallásos szüleink, jó hitoktatónk, jó lelkipástorunk, talán mi is istentagadó, erkölcsstelen népség vagyunk . . . S az ég tudja, még milyen közbelépésektől, kiknek a buzgalmától vagy hanyagságától függött az az egész légkör, amelyben élünk, azok a hatások, amelyek alatt vallási életünk kialakult! Kik működtek közre abban, hogy egyikünk buzgó, tisztaéletű keresztény lett, másikunk istentelen csélcsap, tolvaj és betörő, vagy nemtelen szenvedélyek rabja . . . Az egyik apáca, a másik bukott nő . . . A környezet, a vérség, a példaadás, a neveltetés hatása a lelki fejlődés minden mezején kiszámíthatatlanul nagy; úgy látszik,

a saját szabadakaratumk számára kevés marad eldönteni-való. S ezektől a kiszámíthatatlan imponderabiliáktól tette függővé Isten örök terve az egyes ember örök üdvözülését vagy elkárhozását? Nem borzasztó talány ez megint?

Hát igen, talány, melyet maradéktalanul meg nem oldhatunk. De amelybe némi világosságot mégis vet a következő megfontolás.

Először is: Az Úr csakugyan akarja, hogy mi emberek egymást ne csak földi ügyeinkben, hanem legfontosabb feladatunkban: a lelkünk megmentésében is támogassuk. Bizonyos fokig igenis ettől a közreműködéstől s támogatástól teszi függővé kegyelmeinek mértékét. Azonban bizonyos, hogy az üdvösség vagy kárhozat formálisan nem a körülményektől s nem a harmadik személytől függ, bármennyire elhatározó jellegűeknek látszanak is ezek, hanem az egyes ember szabad akaratától. A körülmények s ráhatások igen nagy fokban módosítják a lélek külső eligazodását, de éppen az az Isten titka, hogy ő e bonyodalmas külső ráhatások ellenére ki tudja hámozni a lélekből, hogy mit okoztak benne a jó és rossz ráhatások s mit tett hozzá maga az ember. S a lélek örök sorsát elsősorban s formálisan csakis ez az utóbbi döntheti el.

Ebből azonban megint sehogy sem következik, hogy akkor hát mindegy, milyen körülmények közé kerülünk vagy juttatjuk felebarátainkat! Hogy akkor kár vallásosan nevelni a gyermekeinket, kár a papnak prédikálni, a szenteknek erőfeszítéseket tenni, a hithirdetőknek idegen világtájak felé menni, kár a vértanuknak a vérüket ontani csak azért, hogy az evangélium fénye hasson át minél több embert.

Már azért sem jogos ez a következtetés, mert elsőben is az evangélium széthordása a földön, Isten országának szilárdítása az emberek között nemcsak egyedül a lelkek örök üdvössége okából szükséges, hanem azért is, mert ezzel tartozunk Krisztusnak, az Isten dicsőségének, az evangéliumnak. Krisztusnak nem mindegy, hogy csak odatúl üdvözülünk-e, ideleenn pedig pogánymódra élünk (amennyiben ez a kettő bizonyos fokig összeférhet egymással). Jézus megbecsülése maga is megkívánja, hogy az evangéliumot minden erőnkkel terjesszük s megkívánná akkor is, ha e munkánk folytán egyetlenegy lélekkel sem üdvözülne több.

A „menjetek és hirdessétek az evangéliumot“ abszolút parancs és becületbeli kötelesség volna akkor is.

De másodsor: a lélekmentő munkára a lélekmentés érdekében is szükség van. Mert bár minden ember üdvözülhet minden körülmény között, mégis nyilvánvaló, hogy az igaz vallás segítségével, az Anyaszentegyház szentségeinek s imaéletének támogató hatása alatt, a Krisztus hirdette erkölcstörvény általánosabb uralomrajutása mellett százszor könnyebben üdvözülhetnek az emberek, mint a nélkül. Ez a dolgok természetében van, de kifejezetten is tanítja Krisztus, amikor a lelkek aratásáról beszélve fájdalmasan felsóhajt: „Az aratás bő, de a munkás kevés; kérjétek tehát az aratás Urát, hogy munkásokat küldjön az ő aratásába“ (Jn. 4). Tehát a lelkek aratása s behordása az üdvösség tárházába igenis bizonyos fokig a munkásoktól függ. Nem elég kérnünk az aratás Urát, hogy maga hordja be az aratását, hanem: arra kell kérnünk, hogy munkásokat küldjön az aratás elvégzésére s behordására. Szent Jakab apostol is ebben az értelemben mondja: „Atyámfiai, ha valamelyitek eltéved az igazságtól s valaki őt megtéríti, tudja meg, hogy aki megtéríti a bűnöst útjának tévelygéséből, megszabadítja annak lelkét a haláltól és bűnei sokaságát eltakarja“ (5, 20).

A hit- és erkölcsi élet virágzása a történelem s a tapasztalás szerint elsősorban az apostolokkal, főleg a papok helytállásán múlik.

A megváltásra elég az Úr kegyelme, az üdvözülésre a lélek közreműködése kell a kegyelemmel. E közreműködés jobb előkészítésére, megkönnyítésére, nagyobb biztositására okvetlenül szükséges és hasznos az embertársak apostoli erőfeszítése is. Az Úr ezzel nem tesz igazságtalanságot azokon, akikhez az apostolok és apostoli segédezők tevékenysége nem hat el, mert ezeknek is ad annyi kegyelmi segítséget, amennyi kell a kárhozat elkerülésére, csak éppen azt a kegyelmi többletet vonja meg tőlük, amely az apostolkodás révén jutna birtokukba.

Hogy miért teszi ezt? Miért juttat egyiknek mérhetetlenül több kegyelmet, nagyobb könnyebbséget az üdvözülésre, a másíknak kevesebbet, az az ő titka, melyet megfejtteni sohasem tudunk. De bizonyos, hogy az igazság mértékét ő sohasem hagyja el, senkitől el nem vonja a szüksé-

gest, nem vet oda a pusztulásnak egyetlen lelket sem, mert akkor nem volna többé az, aki: nem volna többé Isten. A szőlőművesekről szóló példabeszédben Krisztus úgy fejtí meg a problémát, hogy a szőlőtulajdonost így szólaltatja meg az elégedetlenkedőkkel szemben: vajjon nem adhatok-e én egynek-egynek többet is, mint amennyi neki jár? vajjon, mert az egyiknek egy órai munkáért is annyit juttatok, mint a másiknak az egész napiért, vagyis: mert egyiktől több erőfeszítést követelek az üdvösségért, mint a másiktól, következik-e ebből, hogy egytől is megvontam azt, amivel neki tartozom s ami az ő üdvözülésére szükséges?

Csakugyan nem lehet az a mi feladatunk, hogy az Urat számonkérjük. Ő minden esetben s mindenfölktt igaz és hü, akinek „irgalmassága mindörökre kiterjed nemzedékről-nemzedékre.“ A mi feladatunk csak az lehet, hogy minden erónket megfeszítve, a felebaráti szeretet egész apostoli szenvedélyével dolgozzunk, vívódjunk, vérezzünk embertársaink megmentésén, terjesszük az Úr igazságait, óvjuk az embereket a hitetlenségtől s a büntölt; az eredményt azonban bízzuk az örök Jóság irgalmas végzéseire. Dolgozzunk, mintha minden csak a mi munkánktól függne, s bízzunk, mintha minden csak az Úr kegyelmén múlték.

Mert való igaz ez is: amely szükséges és hasznos az emberi közreműködés a lelkek mentésében általan, viszont nem lehet elmondani, hogy az eredmény mindig a teljesített munka s a befektetett erőfeszítés szerint igazodik. Van, ahol apostollek munkája nélkül is pompásan száriba szökik a vetés; másutt meg a legodaadóbb, legvértanuibb erőfeszítés is látszólag meddó marad.

Mi több, mintha néha maga az Úristen húzná át leg-hívebb szolgálóinak odaadó szolgálatait, véres erőfeszítéseit. Mintha egyenesen azt akarná jelezni, hogy nem mi vagyunk a döntő tényező a lelkek megmunkálásában. Micsoda tömön-telen s mondhatnók eredménytelen harc folyt sokáig Mexikó-ban, ma Oroszországban, azelőtt is majd ebben, majd abban az országban, századokon át! Hiába vérezttek el a Mórúsook és Campion-ok, az Egyház Angliában évszázadokra jófor-mán kiveszett. Hiába sok tízezernyi vértanu s annyi nemes, misszionáriusi erőlködés Japán megtérítésén; a milliós japán kereszténységét tövestül kiirtották s ma Japán nem a keresz-

tenységnek, hanem az ázsiai pogányságnak lett a vára a messze Keleten. S akárhányszor oly igénytelen, oly csekély okokon múlnak évszázadokra, világrészekre szólón gyászos, romboló események! Az Úrnak csak egy hajszálnyira kellett volna kedvezőbben benyúlnia az események folyásába s kimondhatatlan bajokat sikerült volna elhárítani. Ha Luther felléptekor s az első egyházzendülések idején nem műpártoló s nepotista Mediciek ülnek a pápai trónon, talán az egész egyháztépő szakadást csirájában el lehetett volna fojtani. Az egyháztörténet folyamán hányszor látjuk, hogy egy-egy ügyetlen, tehetségtelen, gyáva vagy méltatlan ember ült felelős helyen válságos időkben s egész országok katolicizmusát béníthatta meg; egyetlen elhibázott egyházhatalósági intézkedés néha mennyi lelki kárt és bajt okozott! Hányszor terpeszkedett az egyházi életben is bűn és tudatlanság, egyéni érdek s gyávaság, hiúság és önzés, ahol egész papi generációknak kellett aztán kipótolni, amit egy-két oda nem való főpap elrontott.

Mit szenvedhettek ilyenkor a nagy lelkek és nagy szentek, akiknek energiája s lángelméje látszólag terméketlen remeteségben enyészett el, míg világias pompában élő avignoni kardinálisok vagy reneszánsz-prelátusok hanyagságából az Anyaszentegyház testét vérző sebek szaggatták fel s roppant lelkipásztori feladatok maradtak megtétlenül! S az Isten mindezt türte! Hagyta, hogy minden fontos pozíciót tucatemberek foglaljanak el s szinte családi koncként osztozkodjanak a „javadalmakon“, s engedte, hogy ugyanakkor a perifériákon elsőrendű erők és szeráfi lángolások hamvadjanak el a névtelenség csendjében s hulljanak az eredménytelenség keserű meddőségébe. Mint akinek nem fontos a mi munkánk eredménye, mint aki előtt nem érdemel támogatást a leghivebb bajnokok vértanui erőlködése!

Am ez is bizonytalansággal csak látszólagos probléma. Lehetetlen, hogy Istent szíven ne érintse gyermekeinek lángoló, önfeláldozó erőlködése. Lehetetlen, hogy a sóvárgó, apostoli vágyódások, önfeláldozó gyötrődések, néma hősiességek, vértanui aggodások gyümölcstelenül vesztek volna el. Lehetetlen, hogy a kegyelmek osztásában ne szerepelt volna lényegesen a Sziénai Katalinok, a kanadai, angliai s japán vértanuk síró, vérző könyörgése. Csak éppen az nincs meg-

mondva sehol, hogy az Úristennek pontosan abban a pillanatban kell a kegyelmeit osztania, ahol s amikor a könyörgés, a sírás, az áldozat s az erőfeszítés folyik. Az Úr tudja, mit csinál.

Lehet, hogy egyszer csak valahol a föld másik sarkán, vagy száz évvel később feltűnően ömlik az égből a kegyelem esője, talán mert valaki messze s régen könnyeivel, verejtékével s vérével kiesdette ezt az esőt. A vértanuk Japánban hullanak el, de a Fülöp-szigetek lélekbirodalma termékenyülhet meg tőle, az ír katolikusok 300 éves mártíromsága az oceanontúli országok, Amerika s Ausztrália katolikus hitéletében teremhet csodás eredményeket; a Gonzága Alajosok és Kosztká Szaniszlók kora letörése a trienti egyházreformban fejtheti ki titkos, kegyelemszerző hatását, Mexikó s Oroszország vértanuinak a halálhörgése az Egyház új diadalainak lehet életetője a jövőben s listieux-i kis Terézék liliomhullása valahol a távol missziók fellendülésében válhatik milliószorosan áldott rózszaesővé. Ahogy a természetben nem vész el energia, úgy az Isten országában sem; minden fohásznak, minden imának, minden csendes önfeláldozásnak, minden vérontásnak megterem valahol a kegyelmi ellenértéke. „Ki az Úr tanácsosa?” Ki írhatja elő neki, hogy hol arassa, amit hű szolgálai vetettek? De ahogy egyetlen hajunk szála nem görbed meg az ő tudta s számítása nélkül, úgy egyetlen apostoli tett sem marad nála elkönyveletlenül s jutalmazatlanul a lélekmentés roppant mezején. A csalódás csak színleges, a munka csak látszólag meddő.

Egy bizonyos: az Úr jobban szeret minket, mint mi magunkat. Jobban, mint az anya gyermekét. Jobban mint jegyes a szerelmesét. Ha az anya el tudna feledkezni gyermekéről, ő akkor sem feledkezik meg rólunk. S az utolsó napon, mikor már nem vak gyermekek módjára tapogatózunk a Gondviselés titkai körül, ha majd látunk s megértünk mindent: isteni gondolatokat, végtelenbe nyúló szándékokat s világterveket, sohasem sejtett, csodás összefüggéseket, valószínűleg áldóan s hálásan borulunk majd le a legjobb Atya előtt, aki szenvedést és bünt, emberi nyomorúságot és tudatlanságot, halált és vérhullatást oly csodálatos, isteni számíttással tudott felhasználni a javunkra, a magunk és mások örök boldogulásának munkálására, grandiózus, szédítően fenséges, világmegváltó terveinek megvalósítására.

Nem, a leplet felderítenem végleg most sem sikerült. A titkok és fájdalmas problémák nem fognak elmúlni, amíg szemünk elé a földiség párázata von sűrű fátyolt. Ágoston vizsgálódásai, majd a molinisták s tomisták bölcselkedése talán a legmerészebb kísérletek voltak arra, hogy az emberi elme bányásmécsese bevilágítson, Uram, a te világuódvözítő és világkárhoztató terveidnek rejtelmes aknáiba; s mégis e kísérletek után is maradtál, aki voltál: örök, izgalmas, fejthetetlen talány, lelket büvölő s elmét bénító Enigma, izzó, vilámló, forraló Napfény, de feketén gomolygó felhők függőnyei mögött. Áttörhetem a felhőt egyik ponton: annál sűrűbben mállik elém a másikon. Tündöklőn, vakítón ragyog át egy-egy sugarad ezen a résen: annál ködlőbb fátyolba burkolózik arcod amazon.

Uram, te így akartad! Akartad a homályt; akartad, hogy most még csak sejtsük, ne lássuk arcodat, hogy gondolataid cikázó, egeket hasító villámainak pályáját követni kívánó elménk belekábuljon a fáradságba s magába hulljon s csak elemezhetetlen fényvillanásaiban csodálhassa világokat átjáró szándékaidnak, az örökkévalóság falain visszhangzó parancsszavaidnak szikrázó, nyugózó, kozmoszfeletti játékát.

Mégis mily jó, Uram, hogy így is, a problémák és titkok mellett is, van rólad egy képünk, amely nagyon hű és beszédes: Jézus. Mily jó, hogy a dermesztő talányok közt is perihelionban vagyunk, amióta arcodat oly napközéből tanulmányozhatjuk, aminőbe Krisztus által, fényképed által, jutottunk hozzád, a titkok láthatatlan s közelíthetetlen Istenéhez.

Mily jó, hogy mégsem kell céltalanul filozofálnunk s szfinkszi titkokon gyötrődnünk, hanem elég odatekintenünk a betlehemi jászol Gyermekére, a naimi ifjút anyjának visszaadó Könyörülőre, a tékozló fiúról port és piszkot lecsókoló Atyára, a betegekhez, a kórságosokhoz sorba lehajoló Gyógyítóra, a kereszten vonagló teofánia diadalmas Szeretetére! Jézus a legvilágosabb transzparens, amelyen keresztül legenyhítőbben világít keresztül a titokzatos Isten igazi arca; a legvigasztalóbb rés az örök fátylak felhőzetén, amely mögül, ha titokzatosan is, de melegen és éltetőn és reménykeltőn tündököl a Napok Napja. Fehéren mint a villám, izzón, mint a szeretet tüze, pirosan mint valami nagy, nagy, nagy Szív . . .

Ünnepek

Karácsony

Krisztus Jézus született, örvendezzünk!

Karácsony különleges helyet foglal el az ünnepek sorában. A szeretet ünnepének, az öröm s a béke napjának nevezik s talán egyetlen ünnepet nem ülnek meg az emberek oly féltékenyen, otthoniasan zárkózott, meleg ünnepléssel mint ezt. A római Martyrologium is szokatlan ünnepléssel hirdeti meg ezt az ünnepet: „Az 5199-ik évben a világ teremtése után, a 2957-ikben az özönvíz után, a 2015-ikben Ábrahám születése után, az 1510-ikben Mózes és a zsidó népnek Egyiptomból való kivonulása után, az 1032-ikben Dávidnak királlyá való felkenetése után, a 65-ik év-hétben a Dániel jövendölése szerint, a 194-ik olimpiaszban, a 752-ik évben Róma város építése után, Octavianus Augustus császár uralkodásának 42-ik évében, midőn az egész világ békében volt, Jézus Krisztus, örök Isten s az örök Atyának fia, hogy a földet az ő kegyes eljövételével megszentelje, 9 hónappal a Szentlélektől való fogantatása után mint igazi ember Betlehemben Szűz Máriától megszületett.” Ezt az örömet már sok száz évvel előbb hirdették a próféták: „A nép, mely sötétségben jár vala, nagy világosságot látá, a halálárnyék tartományában lakóknak világosság támadá . . . Vigadni fognak, mint akik vigadnak aratáskor, mint örvendenek a győzedelmesek a nyert zsákmánynak, midőn osztják a ragadományokat . . . Mert Kisded született nekünk és Fiúcska adatott nekünk, kinek vállán vagyon a fejedelemség; és hivatik az ő neve Csodálatosnak, Tanácsadónak, Erős Istennek, a Jövendőség Atyjának, Békesség Fejedelmének” (Iz. 9, 2—6; v. ö. Mik. 5, 3).

Miért is olyan boldog ünnep hát a karácsony? Mi teszi az öröm napjává még azoknál is, akik máskor alig

ünnepelnek? Vajjon csak az-e, hogy e napon ajándékokat osztunk és kapunk? Hogy ilyenkor meghitt, régi dalokat énekelünk és gyermekeinket a karácsonyfa gyertyafényén keresztül az illúziók angyalos világába röpitjük? Betlehemes játék, jászol, angyalok, pásztorok, napkeleti bölcsek, éjféli mise, karácsonyfa, ajándékok, karácsonyi vakáció és karácsonyi jutalék — vajjon ez-e a lényeg? Avagy ez mind csak járulék és rezonancia, visszhang és jelkép, következmény és az ünnep külső dísze csupán?

A mai emberek szeretnek szekularizálni, minden szentből és nemesből kiűzni a lelket s kihagyni az Istent. Mi ne engedjük szekularizálni a karácsonyt, ne engedjük pusztá polgári ünneppé zsugorodni, amelyet bárban és lokálokban épügy meg lehet ülni, mint az éjféli misén, pezsgős üvegek és cigányzene mellett épügy, mint térdreborulva a Jászol előtt . . .

A karácsony igazi öröme karácsony misztériumának, gazdag eszmei tartalmának megértéséből fakad. Mi is hát a karácsony igazi jelentősége?

Mindenekelőtt az, hogy ez a nap hozta meg nekünk embereknek a *legnagyobb, az elképzelhető legrszbb istenközelséget*. Karácsony által jutott a mi nyomorult kis Földünk a legmagasztosabb értelemben vett periheliumba, napközelsbe. Az Isten szállt a szentestén le hozzánk, nem az ószövetségi vagy akár a paradicsomkori istenjelenések, theophaniák alakjában, még kevésbbé a görög s a római mithológia torz elképzelései szerint, hanem a hypostatikus únió, a megtestesülés útján, az Isten-ember alakjában. Örökre titokzatos, megrázó, vakmerően hangzó dogma, amely szűkmellű filozófusokat, kislelkű embereket megdöbbsent és széksziszbe ejt: hogyan lehetséges, mondják, hogy mi ennyire naivul s ennyire anthropocentrikusan fogjuk fel a világot? A mindenható Isten, ez a minden kozmosz felett álló örök Hatalmaság majd épen erre a hitvány sártekére száll le! Százmillió eddig ismert naprendszer közül az egyik legkisebb Napnak egyik legkisebb bolygójára, s itt megszületik ember képében! . . . Akik így beszélnek s megütököznek, azok nem értik meg s nem tartják észben, hogy Isten nem méterrel méri a

nagyságot s nem is fényév-távokkal s hogy a lélek neki több, mint ezer nap és tízezer tejút.

Nápolyban jártam egyszer s már fél délelőttön át álmélkodtam a Museo Nazionale nagyszerű antik márványszobrain. Egyszer csak egy angol család vetődött elém: egy remek szoborcsoport előtt 10—12 éves, élénk szemű, szelíd tekintetű, göndörfürtös leánykára tévedt rá a szemem. Önkételesen összehasonlítottam a márványcsoportot s az eleven embercsoportot s szinte rajtakaptam magam, hogy az élő emberek engem mennyivel jobban érdekelnek mégis, minden művészet ellenére is, mint az egész, halhatatlan márvány-múzeum! Talán vakmerő, talán profán szó s mégis úgy éreztem: az ember mellett, egy gyermek mellett, akinek él a szeme s a szíve, hogyan eltörpül, milyen csekélyértékű lim-lom lesz az egész márvány szoborhalom? Igen, mert bármi szép a művészet, azért az ember mellett, akiben lélek van és személyiség és örök életre rendeltetés, a világ minden halott remeke por csupán és értéktelenség. Bizonytalán az Isten szemében is: mi neki a Véga és az Arcturus, a Göncölszekér és a Hattyú, a Tejút és az Andromeda-csillagköd, mi neki mindaz, amit csak önhatalma s önszépsege pazar kiömléseként alkotott s hintett bele az álmos ürbe — mi ez neki mind egyetlen emberhez, egyetlen lélekhez képest, amely őt szeretni s őt szeretve befogadni képes?

Karácsonynak ez a legbájosabb angyali zenéje, ez a legédesebb titka: hogy az, aki milliószor nagyobb a kozmosz minden égő s rohanó kolosszusánál, annyira becsült és szeretett minket, hogy nem átalotta hozzánk szegődni, törpe kicsinységünk osztályosává lenni, nyomorúságunk köntösét felvenni, mikroszkópikus szűkösségünk koldusgünyáját magára ölteni. Mennél nagyobb ő s mennél kisebb lett értünk, annál kiáltóbban, perdöntőbben bizonyos, hogy nagyon szeret minket, hogy végtelenül nagyra értékeli a mi ma még kicsiny tömlőcbe zárt, halhatatlan lelkünket s hogy az önküüresítés és önmegalázás legmegrázóbb csodatételeire képes, csakhogy minket is szeretetre indítson önmaga iránt!

Királyok nem szoktak paraszti kunyhókban lakozni, igaz. De a szeretet le tudja csalni a királyfiakat — nemcsak a mesében, hanem néha a történelemben is, sőt ezuttal a dogmatikában is — a völgybe, a váraljára, ahol pórruhás

pásztorleánykák laknak. Ez a karácsony, testvéreim: az örök Király fia, aki elhagyja a menny kastélyát s a mi lelkünk szerelméből, a pórleány szeretetéből a vár aljára költözik és pórrá, emberré lesz velünk!

S nemcsak leszáll hozzánk, hanem *fel is emel bennünket magához*. Mily nagy lett az ember karácsony eseménye által! Milyen arisztokratikus fönség ragyog azóta a megkereszteltek homlokán! Mi csak hús és vér vagyunk; kicsiny halandók, de azért íme: egy közülünk — Isten! A Mindenható — a mi vérrokonunk lett, a mi testvérünk, aki a keresztségben megosztja velünk istenfiúságának kimondhatatlanul magasatos, főnemesi kiváltságait. Mi több, a mi ereinkben az Oltáriszentség révén az ő vére lüktet; a kegyelem révén belénk, szegényes venyigákbe, az isteni szőlőtő életereje, életnedve, természete ömlik át. Mily szép azóta a föld, hogy Isten Fia járt rajta! Mennyivel több, gazdagabb, fényesebb, ragyogóbb, mint a százezerszer nagyobb égitestek, az egész anyagi világ káprázatos üveggyöngy-bazárja! Mert ha Betlehem csak ezen a picurka bolygón van, ha Golgotha és Sion csak ezen a sártekén van, ha tabernákulum és Úrnap és áldozás csak ezen a mi porszemcsillagocskánkon van, akkor mégis ez a Föld a világ centruma, temploma, tabernákulumuma s akkor a csillagok világa csak drapéria, csak dísz, csak boltozat s a lakók, a háziurak, a birtokosok mi vagyunk!

Am karácsony nemcsak dísz és nemességet hozott nekünk, hanem ennél többet is: *megváltást*. Karácsony a mi megváltásunk, szabadulásunk kezdete. Mily tragikus az ember, az áteredő bűn átkát nyögő ember belső elesettsége, tehetlensége, önmagát megváltani nem-tudása! Ezer baj közt vergődik, de a bajokat nemhogy megszüntetni nem tudja, hanem még tetézi is mindig újabb, magatépő örülettel. Mindig több bűnnel és szerencsétlenséggel. Nem szomorú-e ez az évezredek sopánkodás a jobb jövőért, amely csak mindig újabb csalódásokba zuhan?

Hogyan büszkélkedik az ember, hogy majd ő így és úgy, nem kell ide más, csak humanizmus, és haladás és technika és a műveltség növekvése s majd akkor boldog eldorádó lesz a föld! S az eredmény? Különös dolog: soha annyi tudósa,

gondolkozója, feltalálója nem volt a világnak, mint ma és soha olyan tanácstalanok nem voltunk! Soha annyi könyvet és cikket nem írtak, soha annyit nem szavaltak és szónokoltak jólérről, boldogságról, haladásról, soha annyi programot nem adtak, mint ma, és soha oly kusza és árva nem volt az élet mint manapság. Soha annyi technikai vívmány nem gazdagította az emberiséget, annyi villanyerő, annyi találmány, annyi könnyebbítés, mint napjainkban. Soha oly fejlett termelési rendszerek nem voltak, olyan tökéletes gazdasági berendezések, annyi racionalizálás, soha annyi pénz és gép és nyersanyag nem állt rendelkezésünkre mint ma. Soha az ipar, a kereskedelmi forgalom, a tőke s a munka oly bámulatos hatványozottsággal nem érvényesült mint ma — és soha annyi szenvedés és tömegnyomor, annyi békétlenség és kétségbeesés, éhség, lakástalanság, munkanélküliség, öngyilkosság, nem volt, mint napjainkban!

Soha az emberek oly közel nem jutottak egymáshoz, a közlekedés táviró, telefon, rádió és repülőgép révén soha oly gyors és könnyű nem volt, mint most, és az eredmény? Soha még ember az embertársától oly távol nem volt, soha annyi gyűlölködés, elzárkózás, önzés és magunkbaroskadás nem volt, soha az emberek közt oly mély szakadék nem tátongott, mint ebben a telefonos, rádiós, villanyfényes, mótoros, tőkés, bölcs és programgazdag világban.

Igen, mert kincs, tudás és vívmány nem elég arra, hogy a lelkeket gyógyítsa, megújítsa, megnemesítse s ezzel az életet magát valóban szebbé tegye, mert ehhez *megváltás* kell s azt csak Az tudta hozni, aki az emberi lélek mélyének titkait ismerte, elég erős volt arra, hogy ezekbe a mélyekbe le tudjon szállni s ott új, teremtői erővel jobb, szebb, szentebb s istenibb életet tudjon varázsolni.

A Kisdéd, aki ma született, meg tudta ezt tenni. Ő nem villanyfényt hozott, csak a betlehemi csillag fényét; nem programbeszédeket tartott, hanem evangéliumot hirdetett; nem anyagi kincseket szórt, hanem kegyelme esőjével áztatta fel a lelkek szikkadt földjét.

S ahol megjelent, újjáalakultak az emberek. Újjáalakulnak ma is. Vadakból szelidek lesznek, bős párducokból bárányok s gödölyék, paráznákból tiszták, gyilkosokból karitászangyalok, önző hódítókból áldástszóró apostolok,

elkényeztetett puhányokból vértanuk, kétségbeesőkből bizók, erősek, hősi tűrők!

Ó Krisztus, a te erőd, a te szellemed több, mint minden egyetem tudása, több, mint minden akadémia bölcsesége, több, mint minden emberi technika, vívmány, tőke, munka, nyersanyag, gazdaság, ipar és kereskedelem! Te megváltatsz minket és rajtat kívül senki más. S a legszomorúbb ember-tragédiája az, ha neked hátat fordítunk, ha az Egyetlent ellökjük magunktól, aki megválthat minket!

Karácsony a megváltásunk kezdete, de nemcsak erre a világra, hanem az *örök életre nézve* is. Hiszen mi tudjuk: nemcsak evilág van, hanem van túlvilág is; nemcsak idő van, hanem van örökkévalóság is, nemcsak ásvány-, növény- és állatország van, hanem van mennyország is. És ez a mi felsőbb világunk, túlvilági rendeltetésünk époly fontos, sőt fontosabb, milliószor fontosabb mint egész evilági handabandázásunk. Mit ér minden megváltódás itt a földön, ha odatúl, a mi igazibb, maradandóbb életünkben nincs biztosítva a boldogulásunk!

Karácsony éjszakájának tüzei éppen azért értékesek, mert fényük átvilágít a jövőendő életbe is. Mert karácsony titka elsősorban az örök életre való felképesíttetésünk alapja. Karácsony annyi mint az *Üdvözítő* megtestesülése, a *Megváltó* munkájának eleje. Annak a munkának, amely megkönnyítette nekünk az el nem kárhozást és lehetővé tette nekünk a mennyország elérését. Ha nincs megtestesülés, semmi esetre sem érhetjük el a természetfölötti örök boldogságot. Talán nem kellett volna okvetlenül elkárhoznunk s a pokol tüzébe zuhannunk; talán Isten természetes segítségével elkerülhettük volna lelkünk elvesztését megváltó nélkül is, *de milyen nehezen!* Hiszen magunkon látjuk: még így is, a megváltás áldásainak teljes verőfényében, a kegyelmek árjában, a katolikus Egyház ölen, annyi kinyilatkoztatás, hittan-tanulás, prédikáció, mise, gyónás, áldozás után is milyen könnyen megtévedünk, milyen hamar elbukunk, milyen gyorsan vétkezünk, milyen végzetesen gyengék és nyomorultak vagyunk!

Hátmég ha sohasem születik meg a Megváltó, ha sohasem csendül fel az evangéliumi szó fülünkben, ha nincs

Krisztus-rendelte, lélekmentő Egyház, ha nincsenek szent-ségek, nincs Mária-tisztelet, nincs semmi, csak a lelkiismeretnek halványan pislákoló mécsese s az őskinyilatkoztatásnak néhány ránk hullott foszlánya! Mily nehéz lett volna akkor megállnunk a helyünket! Ha ma üdvözülhetünk s ha aránylag könnyen üdvözülhetünk, máhelyt csak komolyan akarjuk s együttműködünk az Úristen kegyelmével, ezt elsősorban a karácsony misztériumának köszönjük.

Ezért kell mindenekelőtt és mindenfelett *hálásaknak* lennünk szent karácsony napján. Üdvözülendők serege vagyunk, boldog várományosai az Isten örök országának, a fény és szeretet, a boldogság és dicsőség örök otthonának, választott vitézei az Úr udvarának, polgárai az ő gazdag államának, — ezért kell örülnünk, ezért hálálkodnunk szent karácsony napján!

Boldog, aki megérti karácsony e csodás örömét s befogadja a szívébe a karácsony nagy Vendégét. De sajnos, voltak mindig s vannak ma is, akik visszautasítják őt. „Tulajdonába jöve, de övéi őt be nem fogadák” (Ján. 1, 11). Mi ne tartozzunk azok közé, akik karácsonyt ülnek, de Krisztus nélkül, Isten nélkül, lélek nélkül. Ne tartozzunk azok közé, akik a szívük ajtaján kopogtató Jézust elkergetik és elűzik: nem kellesz, nem akarok hallani rólad, nem érdekelsz engem! Fogadjuk a karácsony királyát élő hittel, alázatos, hódoló engedelmeskedéssel! Tartsuk meg parancsolatait örömmel és buzgón, terjesszük országát és ébresszünk magunkban szívből fakadó hálát és mélységes szeretetet iránta.

Kis Jézus, ott a jászol szalmáján: íme minden hálánkat, minden szeretetünket elébed visszük. Legyen a mi szívünk szerény betlehemi lakocská neked! Trónolj benne s kiterjesztve fölénk gyöngé karjaidat, áldj meg minket. Áldd meg gyermekeinket, családjainkat; áldd meg a magyar hazát, áldd meg az összes népeket! Főleg, kis Jézus, áldd meg és vigasztald a szenvedőket, akik karácsony szent napján is fűtetlen szobában, sőt, dehogyszobában, lyukakban, földalatti odukban lagnak. Indítsd könyörületre azokat, akik adhatnak és segíthetnek!

Ha majd kis karjaid megerősödnek, a keresztre visznek téged, kezeidet és lábaidat által fogja verni a mi gonoszságunk. Szenvedsz érettünk, Jézus, azután feltámadsz és a

mennybe mész és egy ideig látszólag magunkra hagysz bennünket. Azonban majd eljön a nap, amikor ismét megjelenünk, már nem betlehemi szegénységben, hanem ragyogó mennyei hatalomban, fényességben, itélni eleveneket és holtakat. Akkor, ó betlehemi Jézus, azon a napon találj minket is azok sorában, akik a te betlehemi alázatosságodban felismertek és szerettek téged! Emlékezzél akkor arra, hogy betlehemi szegénységed a mi hűséges szívünkben meleg otthonra, puha bölcsőre, vendégszerető jászolra talált!

Budapest, Belvárosi-templom,
1931 december 25 (rádió).

Miért félnek az emberek a karácsonytól?

„Tulajdonába jöve, de övéi be nem fogadják őt.“ Ján. 1, 11.

Karácsony a megtestesülés ünnepe, az Isten irgalmazó szeretetének csodájáé, azé a soha szavakban ki nem fejezhető, soha teljesen fel nem becsülhető isteni nagytetté, hogy amikor az emberiség a bűn által eljátszotta a teremtéskor nyert istengyermekségi állapotot, az örök Isten-Fia lejött a földre s emberré lett, hogy mint ember járjon közöttünk, gyógyítson minket, vezessen új utakra s kínszenvedésével s halálával megváltson s ismét az isteniűség kegyelmében részeltessen minket. Karácsony épp ezért az öröm ünnepe, a megváltottak örvendezése a megváltáson és a Megváltón.

S különös: az emberek mintha mégis félnének a karácsonytól. Valahányszor így évről-évre karácsonyt hirdetnek a harangok s felzendül a gyermekek ajkán a *Mennyből az angyal*, vagy a *Stille Nacht*, vagy olaszul a *Bambin Gesù* vagy franciául az *Il est né, le divin Enfant* s a többi édes karácsonyi dal a föld minden nyelven, az egész világot mindannyiszor mintha valami újszerű boldogsághullám öntené el, valami sejtelmes vágy egy jobb, megváltottabb és krisztusibb élet után. Ilyenkor, mintha a síralom völgye egyszerre egyetlen örvendő, tapsoló, éneklő gyermekszobává alakulna át. De mindez csak egy napig tart, vagy épen csak egy estéig s aztán a világ ismét csak visszasüllyed a maga krisztustalanságába és sötétségébe.

Ilyenkor azonban fel is tolakszik az ember lelkébe a kérdés: *miért csak egyetlen napra, csak néhány röpke órára?* Miért húzódoznak és félnek az emberek a karácsonytól? Miért nem akarnak örök, szakadatlan karácsonyi hangulat-

ban s érzületben élni? S miért vannak sokan, akik még ezen az egy napon is szeretik a karácsonyt megfosztani igazi, eszmei tartalmától: merő ajándékozó napnak nézik s az aranydiót, az új nyakkendőt s a zserbót tartják a karácsony lényegének? Az emberek, jaj, odaborulnak pillanatig a jászol Kisdede elé, felneszelnek a gyermekek ajkán visszhangzó anygai békedalra, de aztán sietnek elfordulni a betlehemi kis Jézustól és mielőbb elfeledni a karácsony misztériumát.

Miért van ez? Hogy van ez?

Bizonyial azért, mert Karácsony Kisdede nemcsak kedves, bájos gyermek, mint a többi gyermekek, nemcsak ajándékokat szór s nem is csak békét hirdet anygailai által, hanem mert igen komoly, velőbe vágó tanításokat is hoz, amely tanítások sokban kereken ellenkeznek a modern emberek felfogásaival. Tanításokat, amelyeknek a megértéséhez bizony némi lelki mélység kell, fogékonyság, jóakarat, ami nincs meg mindenkiben. Ez így volt az első karácsonyon is. Mikor Jézus először jelent meg a földön, nemcsak Szűz Máriák és szent Józsefek, nemcsak hódoló pásztorok és imádó bölcsék sürgölődtek körülötte, hanem Heródesek is és ő nemcsak szeretettel és örvendő érdeklődéssel találkozott, hanem hideg, elutasító közönnyel is. Szent János nem hiába teszi evangéliumának elejére azt a szomorú mondatot, hogy mikor az örök Ige irgalmazó szeretetének azt a csodáját vitte végbe, hogy emberré lett értünk s az emberek közé jött, megtörtént bizony az a hallatlan és szinte érthetetlen dolog, hogy övéi, teremtményei, kitüntetettjei, kegyeltjei őt egyszerűen be sem fogadták. Az emberek visszautasították az Istent, a megváltást-hozót. Miért? Azért, mert ez a Kisded már a pusztá megjelenésével is olyan elveket hirdet, amelyek kereken ellenkezni látszanak mindazzal, amit ennek a világnak a bölcsége magától értetődőnek tart.

Felületes emberek úgy szoktak beszélni a karácsonyról, hogy ez a gyermekek ünnepe, gyermekek napja, úgy ahogy van madarak és fák napja s újabban van anyák napja. Felületes elgondolás ez, mert van ugyan benne némi igazság, de teljességgel nem meríti ki a karácsony voltaképeni jelentőségét.

Karácsony a gyermekek napja, de abban a magasabb és teljesebb értelemben, hogy ezen a napon a gyermekség

eszméje csodás megdicsőülést ért el azáltal, aki ugyan mindenkinél nagyobb és öregebb, de ezen a napon gyermekké akart lenni s minket is arra hív meg, hogy tudatosan újra gyermekek legyünk. Karácsony a gyermekek napja, vagyis inkább: a Gyermeke, aki mivoltánál fogva minden inkább mint gyermek, de gyermekké lett értünk, hogy minket egy szent és felsőbbrendű gyermekségnek minden áldásában részesítsen. Karácsony azért nagy ünnep, mert a nagynak és kicsinynek csodálatos ölelkezése, égnek leszállása a földhöz és a föld felemelkedése az éghez. Isten lesz ma emberré s az ember lesz Istenné s a kicsinnyéválásában ismerjük fel a naggyáválás mennyei titkát. Aki ennek a csodálatos processzusnak mestere és vezére volt, az Isten-Fia maga, így fejezte ki ezt az utóbbit ránk nézve: ha nem leszel te is olyanok mint a kisdedek, nem mentek be menyeknek országába.

Szent kisdedség, karácsony édes és sejtelmes misztériuma, fejtsd ki nekünk varázslatos tanításodat, itass meg minket a szent éj titokzatos tanításaival!

Miért akart az Isten-Fia kisdeddé lenni s mi az, ami miatt az emberek félnek tőle?

Az emberré lett Ige mindenekelőtt már a megjelenésével s annak körülményeivel azt tanítja, hogy az igazi nagyság nem a pöffeszkedésben s a felfuvalkodottságban van, hanem az *önként vállalt kicsinységben*. Nem a ragyogásban van az érték, nem a feltűnésben, hatalomban, dicsőségkeresésben, hanem az ismeretlenségben, igénytelenségben, önküresítésben.

Ime, ő igazán a legnagyobb volt, a legfőbb, a legtökéletesebb, leggazdagabb, legelőkelőbb, akihez képest ennek a földnek minden Cézárja törpe és minden Napoleonja gyermek, akihez képest minden Krózus koldus és minden tudós kontár. S mégis, mikor a földre jött, nem bíborban, selyemben, bársonyban akart születni, nem palotákban lakni s nem pompával, ragyogással, kényelemmel öveztetni, hanem istállóban, barmok közt, jászolban, szegénységben s kivetettségben tartotta bevonulását.

Minden, ami születését körülveszi, ezt a tudatos szegénységkultuszt leheli, ezt az elhatározott szembefordulást

mindazzal, amit a világ nagynak s kívánatosnak tekint, ezt a hangsúlyozott lemondást és igénytelenséget. Nem elég neki, hogy ő, a mindenható, a végtelen, emberré lett, hanem még az emberek közt is a legutolsó, a legkisebb, a legszenkibb akart lenni, akinek sem pénze, sem vagyona, még csak födele, hajlékja sincsen, akinek a legszükségesebbje is hiányzik. Ő, akit az eget egei nem fogadhatnak be és nem határolhatnak körül, milyen büszke és jelentős tudatossággal vallotta már születése által is, amit később e szavakkal fejezett ki: „A rókáknak odúik vannak és az ég madarainak fészkeik, az Ember Fiaának pedig nincsen hová fejét lehajtsa” (Máté 8, 20). Ő ti hajtéktalanok és kitagadottak, ti szegények és világ kicsinyjei, nem dobban-e büszkébben a szívetek, ha arra gondoltok, hogy az Isten, mikor a földre jött, maga is koldus akart lenni?

Természetesen a szegénységnek és önkéntes kicsinységnek ez a tanítása sehogyszem látszik érthetőnek azok szemében, akik az ember értékét a külső ragyogásban, a földi nagyságban látják. Akiknek a fény és pompa minden s a vagyon, a kényelem, a bőség a kívánható dolgok netovábbja. Akik a lelküket is odaadják érte s ádáz, véres, felforgató harcokat vívnak miatta, csakhogy egy hajszállal többek, nagyobbak legyenek az embertársaiknál. Akik az aranyborjú körüli tánc lázában hajlandók halomra gyilkolni felebarátaikat s a gazdasági fölény hajszolása kedvéért gazdasági válságba, vad háborúba, elviselhetetlen nyomorúságba hajtani egész népeket és néposztályokat. Vagy akik a maguk érvényesülése címén harctérré alakítják a társadalmi együttélést, még a szűkebb környezetüket, sőt a saját családjukat is.

Mennyire nincs igazuk s mennyire igaza van velük szemben a betlehemi Kisdednek! Hiszen amit mi nagyságnak nézünk, mi az egyéb, mint kicsiny liliputi-erőlködés! Mi más a mi pompánk és harsonázásunk a lélek s a végtelenség szempontjából mint apró, tudatlan gyermekek naív sípolása-dobolása! Mi egyéb a mi fényűzésünk s előkelő kényelmeskedésünk, mint szappanbuborékok fúvogatása s apró hangyák öntelt sütkérezése a nem maguk-gyűjtotta napon? Mi más a mi kevélykedésünk, szegény halandó s tiszavirágéletű emberkéké, mint mikor a rabok a fogház-

ban azon vesznek össze, hogy kinek van csíkosabb rabruhája, vagy mikor a falusi óvodások azon kérkednek, melyiknek rikitóbb a hangja?

Az el nem múlt értékek mérlegén egy a nagy: az Isten. Egy a maradandó: az örökkévalóság. Egy az előkelő: a lélek. És egy az igazi nagyság: hogy ki mennyire értette meg az élete hivatását, az istengyermekség csodás ajándékát. Ha a tested szép és ápolt, de a lelked üres és elhanyagolt: csúnya vagy. Ha a termeted daliás és izmos, ha alakod gazdag és ragyogó, jól táplált és élvezetekben bővelkedő, de a lelked csenevész és hitvány, szennyes és beteg, önző és fegyelmetlen: kicsiny vagy. Ha a pénztárcád és éléstárad mégannyira duzzadt, de a szíved üres, önző és rideg: szegény és szánandó vagy!

Az Isten Fia úgy fejezte ki a nagyság e titkát, hogy azt mondta: „Ha nem lesztek mint a kisdedek, nem mentek be mennyeknek országába“. Kicsinyeknek kell tehát lennünk, tudatosan alázatosaknak, meggyőződésesen igényteleneknek, a magunk törpesége érzetében Isten előtt főhajtóknak, csak akkor lehetünk igazán nagyok, Isten gyermekei s a mennyek országának várományosai. Kétezer éve prédikálja ezt nekünk a betlehemi Kisdéd, de milyen kevesen értik meg ezt a mai napig! S hányan fordulnak el tőle idegesen ezek miatt a főségesen divatellenes tanítások miatt!

Kapcsolatos ezzel a Kisdédnek az a második tanítása, amit mi szintén csak nehezen értünk meg, hogy — miként később ő maga mondta — *nagyobb boldogság adni, mint kapni* (Csel. 20, 35). E tekintetben is mennyire más az emberek felfogása! Dehogyan adni akarnak ők, csak kapni! S ha nem kapnak, elvenni. Nemcsak a magukét, hanem lehetőleg a másét is. És ha nem adják, elrabolni. S ha azt sem lehet, szervezkedni, fegyverkezni a tömeges elrablásokra.

Az ember természeténél fogva önző s éppen az önzésével árt magának legtöbbet. Nézzétek az irigyet, a veszeke-dőt, a kártevőt, az erőszakoskodót: nemcsak másokra nézve teszi pokollá az életet, hanem végül a maga számára is. Az éppen a mi velünk született vakságunk, hogy mindent magunkra vonatkoztatunk, mindenben magunkat akarjuk a világegyetem középpontjává tenni. Mi vagyunk a kezdet és a

végcél, mi vagyunk a Nap s azt szeretnők, ha körülöttünk forogna minden, a nap, hold és csillagok s lehetőleg még az Úristen maga is. Minden úgy legyen, ahogy buksi gyermekfejjel magunk gondoljuk el magunknak. Én vagyok az első személy, te a második, ő a harmadik, az Úristen meg lehetőleg a negyedik, vagy a semennyedik, aki legfőleg arra jó, hogy kiszolgáljon minket, de már például a parancsaival és törvényeivel ne zaklasson és ne háborgasson bennünket. A felebarát csak alom, ameyen tombolunk és rugdalózunk; a társadalom, a nemzet csak fejőstehén, amelyből élösködünk, amennyire csak módot találunk hozzá; ha aztán nincs hasznunk többé belőle, lökjük el magunktól s ne törődjünk többé vele. Boldogabb dolog, ezerszer boldogabb kapni, sőt elvenni, sőt elrabolni, sőt véres erőszakkal kisajtolni másból, amit csak lehet, mint adni neki s áldozni érte. Ez a világ erkölcskódexe.

S most jön a betlehemi Kisdéd és azt mondja nekünk: Emberek, ti mást mint számonkérést és büntetést alig érdemeltetek tőlem. Szembefordultatok a Teremtőtökkel, lábbal tapostátok örök törvényeimet, kárhozatotokba rohantatok. S mikor már betelt a pohár s amikor megérett a világ arra, hogy leszámoljak veletek s pokolra taszítsam ezt a pogányságba, fajtalanságba, vérengző kegyetlenségbe s istenfeledésbe szakadt világot, akkor én, az Isten, nem leszámolást jöttem végezni a földre, hanem megváltást hozni. Nem mint világot felperzselő bíró szálltam közétek, hanem mint kegyelmet osztogató Údvözítő. Nem a jogomat jöttem követelni rajtatok, hanem a megbocsájtás ígéit hoztam s nem is csak ígéit, hanem önfeláldozásom s kálváriai vérhullatásom megváltó tetteit. Mert nekem, az Istennek, „boldogabb dolog adni, mint kapni“; boldogabb a bűnöst megtéríteni s az életre elvezetni, mint elveszíteni. Tanuljatok hát tőlem ti is! Tanuljatok jószágot és nagylelkűséget, tanuljátok meg, hogy az igazi boldogság a szeretetből fakad s nem a gyűlölségből, a megbocsátásból s nem a bosszúállásból, a jótétből s nem az önzésből.

Ó, ha megtanulnók s megértenők a betlehemi Kisdédnek ezt a csodálatosan igaz és időszerű tanítását! Ha minket is eltöltene állandóan a karácsony ajándékozó s örömközozó lelke, s nem csak egy napig és nem is csak azokkal

a kedveseinkkel szemben, aiktól vizontszolgálatot s szíveségeket, örömöket várunk! Ha minél több lenne köztünk a jó ember, a karácsonyi ember, az embertársa megváltásán s nem kizsákmányolásán fejét törő ember! Ha mindegyikünk feltenné magában, hogy komolyan magába száll s megvizsgálja magát: szokott-e másoknak, sokaknak, ismeretleneknek is örömet okozni, szokott-e szomorúakat vigasztalni? Juttatott-e pl. a karácsony meleg szeretetéből a katolikus karitásznak is, a szegényeknek, az elhagyottaknak, a hibájukon kívül nyomorba jutottaknak? Nem okoz-e ellenkezőleg szomorúságot s bajt ott is, ahol nem kellene? Nem részes-e benne ő is, hogy olyan kevés e világon a béke, a szeretet s a boldogság? Nem viszi-e bele talán még a családi szentélybe is a békétlenség, harc, egyenetlenség és széthúzás poklát?

Betlehemi kis Jézus, jaj de soká kell még hirdetned a te üdvözítő tanaidat, míg megértjük valahogy! Míg belátjuk, hogy helytelen úton járunk, amikor mindig csak másoktól követelünk s nem sietünk engedni, elsimítani, békíteni s békülni magunk! Míg a társadalmi osztályok belátják, hogy nem az osztályharcban s a más elnyomásában, hanem a társadalmi szolidarizmusban van a feszültségek s világválságok megoldása s míg a nemzetek is ráeszmélnék arra, hogy nem a fegyverkezésben és gyűlöletszításban, nem az egymás ócsárlásában s kijátszásában, hanem a mindeneket testvérré avató, szent, krisztusi testvériségben van a boldogabb jövő elrejtve!

Talán valamennyi közt legnehezebben érthető s mégis legszebb tanítása a kised Jézusnak az, amikor a *gyermekség szentségére* figyelmeztet minket. „Ha meg nem változtok és nem lesztek, miként a kisedetek, nem mentek be a mennyek országába!” (Máté 18, 3)

Micsoda? Hát gyermekek legyünk újra? Lehetséges az? És kívánatos az? Hiszen emléknék kedves az ifjúkor s a költővel mi is szívesen vissza-visszaábrándozzuk a gyermekéveinket, amikor lovagoltunk fűzfásipot fújva . . . De vajjon mondjunk-e le férfiúi önállóságunkról, felnőtt érettségünkéről, legyünk naivak, gyermekesek, gondolat- és ítéletnélküli bábok? Nos, nem ezt kívánja tőlünk Jézus. Ő is gyermek lett értünk, de nem lett sem önállótlan, sem gyermekes, sem báb.

Legyünk *gyermek az Istennel szemben*, azaz először is: legyünk olyan ártatlanok, tiszták, fogékonyak, engedelmesek, tanulékonyak s bízők vele szemben, mint a gyermekek a szüleik irányában. Ne toljuk fel magunkat az Isten fölé, ne akarjunk a magunk istene lenni, ne helyezzük a saját gondolatainkat az Úr rendelései fölé, ne tagadjuk meg tőle azt a hálát, hűséget, szeretetet és engedelmességet, amellyel a legjobb Atyával szemben tartozunk.

Kicsinynek, gyermeknek lenni magában véve nem irigyletes állapot. A fejletlenség és kiforratlanság állapota, amelyet a serdülő szeret elhagyni, amelyből szeret kinőni, sőt szereti, ha idősebbnek tartják mint a valóságban. Viszont az ember minden erkölcsi rendellenességének alapja az, hogy nagyobb szeret lenni mint amekkora valóban. Kevélységében többet képzel magáról, irigységével, kapzsiságával többet óhajt magának, mint ami neki jár, haragjában le akarja törni az akadályokat, melyek a nagyobb mértékű érvényesülésnek útjában állanak s érzékiességében többet akar élvezni, mint amennyit kell. Az erkölcsi rend arra készíti, hogy érje be azzal a hellyel, amely belső korlátozottsága s kicsisége folytán megilleti, hogy ne akarjon jogtalanul, mások kárára, Isten törvénye ellenére érvényesülni, hogy ne önmagát tegye meg törvényhozónak ott, ahol az Isten az egyedüli törvényhozó. Ne abban lássa a nagyságot, hogy korlátokat robbant, hogy felforgat, hogy egeket ostromol és Isten trónjára akar ülni. Hanem ellenkezőleg: abban, hogy tudatosan s engedelmesen beleilleszkedik az Isten sürgette erkölcsi rendbe, azt a helyet törekszik pontosan és lelkiismeretesen betölteni, amelyet az Isten jelölt ki számára s jelöl ki nap-nap mellett. Szerénység, megadás, gyermeki hűség és engedelmesség az Alkotó iránt, tanulékony, befogadóképes és megértő lelkület: ez a lelki értelemben vett gyermekiség titka.

A gyermeket mindenki szereti, amíg gyermek és jó gyermek. De jaj, ha a gyermek szét akarja feszíteni a maga gyermekiségének kereteit, ha nem neveltetni akar, hanem a maga szeszélye szerint járni. Jaj, ha nem őt irányítják, hanem ő akar irányítani másokat; ha a nagyokat illető jogokat tulajdonít magának s az ő fejletlen, tudatlan, tapasztalatlan kis feje szerint akar cselekedni: szóval, ha a gyermekdedség helyett gyermekesség és gyermeces önfejlés alakul ki

benne. A gyermek addig érték, amíg kicsiségének tudatában marad, amíg hallgat az okos szóra s nem képzeli magát nagynak.

Így vagyunk a lelki téren valamennyien. Amíg Isten gyermekeinek érezzük magunkat s igyekszünk eszerint is élni, gyermekdeden, szerényen, engedelmesen az Isten vezetése iránt, addig egyre növekszünk, nagyobbodunk, fejlődünk. Mihelyt ezt a szent szabályt elhagyjuk, mihelyt az Úristen fölé akarunk emelkedni s túltesszük magunkat a legfőbb Nevelő szent utasításain, gyermekesek leszünk s visszafejlődünk. Milyen szánandó és nevetséges az ember, amikor öklöt emel az Isten ellen! Amikor okosabb akar lenni az Úrnál s a maga ötleteit és gyermekes számításait, „elveit“ vagy inkább szeszélyeit helyezi az Úr törvénye fölé!

Es másodsor: keressük azt a mindennél értékeesebb kincset és adományt, amelyet úgy hívunk, hogy *istengyermekség*. Az istengyermekség nem anyyi, mint az Istentől való függésünk pusztá elismerése. Még csak nem is anyyi, mint pusztá bűnmentesség. Az istengyermekség az a pozitív adomány, az a természetfölötti élet, amelyet Isten minden kinyilatkoztatásának hűséges elfogadásában s Isten minden parancsának engedelmes teljesítésében gyakorlunk s amelynél fogva a pusztá szolgálai és teremtményi sorból kiemelkedve Isten kegyelmének, barátságának és természetfölötti adományainak részeseivé, az örök boldogság örököseivé válunk.

Ez az istengyermekség nem lealacsonyodás, hanem ellenkezőleg hihetetlen fokú felemeltetés, nem önállótlanág, hanem a legmerészebb fölfelétörés, nem naivság, hanem transzcendes bölcseség, nem gyengeség, hanem minden evilágin messze túlszárnyaló erő. Ha Isten gyermeke vagyok, hitben, alázatban, engedelmes istenszolgálatban, akkor több vagyok mint a királyok és fejedelmek, több mint a Krózusok és Rockefellerek, több mint akiket irigyel a világ. Elöttem akkor egy új és végtelen világ tárul föl, az én mennyei Atyám mérhetetlen gazdagsága, fényessége, szépsége, a végtelen tudás és végtelen szeretés birodalma. Elöttem akkor örökkétartó ifjúság nyílik meg, mely századokon át ismét és ismét megújul, miként a sasé. Én akkor gyermek vagyok s gyermek maradok örökké, abban a legszebb értelemben, hogy sohasem fogok elaggni s elfonnyadni, sohasem elmúlni s meg-

semmisülni, mert mindig és mindig újra megfiatalodom, mindig még csak a kezdetén leszek a létnek, annak a gazdag, boldog, tartalmas és teljes életnek, melynek nincs alkonya.

Szegény emberek ti, akik a törpeségtekben nagyok, gyermekességekben felnötteknek s tökéleteseknek képzelitek magatokat s akik sohasem szárnyaltok magasabbra a föld poránál és sohasem izleltek szállóbb, emelkedőbb reményeket, mint aminőket hamarosan hamuvá fog égetni a halál! Ó, jertek a betlehemi jászolhoz, a gyermekké lett Istenhez, a kiseddé lett Világalkotóhoz, a pólyába takart Mindenható-sághoz, s tanuljátok meg tőle a szent és örök gyermekség titkát! Tanuljátok a Kisednek ama követőitől, akik szintén ráléptek erre az útra s gyermekek lettek, Isten gyermekei, a mennyország örökösei! Tanuljátok meg tőlük, hogyan kell az apostol intelme szerint „in novitate vitae ambulare,” (Róm. 6, 4) az élet ujdonságában, frissességében, természetfölötti romolhatatlanságában járni, soha el nem fáradni, soha meg nem rokkanni és soha, soha el nem pusztulni!

Isteni Kised, hozd meg nekünk karácsonyi ajándékul a te karácsonyod lelkületét, a te fölséges és titokzatos tanításaidnak megértését, kincseidnek vágyását, gyermekségednek szeretését, karácsonyi kegyelmeidnek szomjazását!

Budapest, Belvárosi-templom,
1932 december 25 (rádió).

Húsvét

„Íme, élek örökön-örökké“. Jel. 1, 17.

Végigjártuk a passiót, ott álltunk Krisztus keresztle alatt, ájtatos lélekkel borultunk le a Megfeszített Szeretet holtá vált teste előtt. Néma áhitattal szemléltük a keresztlevételt s elkísértük útján a Krisztust sírjába vivő temetési menetet. Szívünkbe zártuk a Fájdalmas Szűz csendes zokogását az Üdvözítő kihült holtteste és dicsőséges sírja fölött. S most kérjük: vajjon ezzel mindenestől véget ért a passió?

Renan s a hitetlenek szerint: igen, Jézus története befejeződik a sírnál. Nincs tovább. Ami ez után jön, az szerintük már csak legenda és mithosz-költés. Jézus nem támadt föl a sírból.

Sokan vannak ma is, akik azt szeretnék, hogy ne legyen tovább, hogy Jézus holttestével együtt a műve, alkotása, országa is mindörökké sírba szálljon, soha fel ne támadjon.

A húsvét diadalmas eseménye azonban hatalmas cáfolat ezekre a hitetlen hiedelmekre és törekvésekre. Nem, Jézus nem maradt a sírban. Passiója új élet kezdetének bizonyult. Az Úr meghalt, de nem maradt halott! Megölték, de sírja dicsőséges lett s a feltámadt Üdvözítő győztes, világhódító diadalútra indult. Vele együtt feltámadt az ő műve is, amely mint ő, megmarad a világ végezetéig! Feltámadása nemcsak pillanatnyi győzelem volt, hanem olyan, amely nap-nap mellett száz- és százezerszer ismétlődik. Ezt az ő titokzatos húsvéti győzelmét tegyük most elmélkedésünk tárgyává.

Jézus mindenekelőtt győzött a szenvedésen és a halálon. Nemcsak a saját gólgotai gyötrelmeit s kínos halálát váltotta fel örök dicsőség és élet, hanem híveinek szenvedés-

déseit is csodálatos, éltető erővel alakítja át a felsőbbrendű életnek mindig újból felszökellő forrásává.

Jézus akarja, hogy amint ő szenvedett, úgy szenvedjenek gyermekei is. Hogy ők is hordozzák az ő keresztyét, gúnyruháját, sebhelyeit. Ő akarja ezt így; ő, aki gyengéden szereti híveit, de tudja azt is, mily nevelő s megszentelő érték rejlik a szenvedésben. Szereti őket, de nem elpuhító, elkényeztető szeretettel, hanem erősségre és hősiességre szoktató pedagógiával. Akarja, hogy az igazaknak üldözöttségben legyen részük, mint neki volt; akarja, hogy méltatlanságokat, meghurcoltatásokat szenvedjenek, testi és lelki megpróbáltatások nehezdedjenek rájuk. És akarja azt is, hogy meghaljunk, hogy a haláltusa minden rémületén, keserűségén, vergődésén keresztülmenjünk. Akarja, hogy testünk, ez a megszentelt test, ez a keresztség, bérmálás és Oltáriszentség által felavatott és felkent test szétporladjon a sírban s a széthullás és enyészet minden rettenete diadalmaskodjék rajta. Akarja, hogy sírok és koporsók legyenek, temető és gyász, özvegyek és árvák zokogása . . .

De éppen ebben: a szenvedés és halál keserűségében fejt ki Jézus a legszembetűnőbbben az ő feltámasztó s felgyenesítő hatalmát. Nem csodálatos hatás-e az, hogy azóta annyi szenvedő ember van, akit a szenvedés nem tud megtörni, a halál nem tud kétségbeejteni? Hogy annyi ezer meg ezer gyöngé, törékeny ember mondja ki Őutána a legszebb imát, amit ember a fájdalom éjszakájában kimondhat: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár; mindazonáltal ne az én akaratom legyen, hanem a tied!” (Luk. 22, 42) Hogy mialatt a testet porba nyűgözi a fájdalom, a lélek mosolyog és bizva tekint az égbe s a szenvedésben kincset, isteni ajándékot, kitüntetést lát?

Nem csodálatos-e Jézusnak ez a halálon győzedelmeskedő ereje mibennünk, amikor szeretteink sírja fölött bizodalmas hittel énekeljük a feltámadás és örök viszontlátás himnuszát? A halál nekünk is fáj, mi is rémüldözünk tőle, mi is könnyeket hullatunk a nyílt sírok fölött. A halál a mi szemünkben is rettenetes: virágfejek leütőgetője, tölgyek kidöntőgetője, szépségek és daliásságok kegyetlen felőrölője, alkotások és törekvések könnyörtelen megszakítója, remények és szerelmek bús letörője. De ha Jézus hite eleven bennünk,

akkor ezt a rettenetet legyőzi bennünk az örök élet boldog bizonyossága s az öröm, hogy az Isten hú szolgáinak csak a teste kerül a sírba, a lelke ellenben kimondhatatlan ragyogásban ébred fel odatúl s oly boldogságban van része, amelyhez képest ennek a földnek minden gyönyörűsége gyász és minden ragyogása árnyék.

Jézus kivette a halál bojtorjánjából a legszúrabb tövist, a leggyilkolóbb fullánkot. Azóta a sírjaink fölé nem tört oszlopokat állítunk, hanem a feltámadás jelét, a keresztet s tudjuk, hogy miként az Üdvözítő sírja nem maradt zárva, hanem felpattant húsvét reggelén, úgy a mi sírunkon is fel fog pattanni egyszer a zár és örökre „boldogok lesznek a halottak, akik az Úrban haltak el” (Jel. 14, 13).

Ahogy Jézus meghalt és „elszőzülötte lett a halottaknak” (Jel. 1, 5), úgy meghalunk mi is, de minket is feltámaszt egyszer a halottak nagy életrekeltője, aki a Jelenések könyvében így szól önmagáról: „En vagyok az első és utolsó, és az élő, bár halott voltam; de íme, élek örökkön örökké, és nálam vannak a halál és az alvilág kulcsai” (1, 17).

Jézus azonban *ellenségein is győzött feltámadása pillanatában s hasonlóképp győz ellenségein az ő titokzatos testében is.*

Hej, hogyan ujjongtak ellenségei, mikor Jézus a keresztet függött s mily hamar fordult ujjongásuk csalatkozásra!

Mily rémülten távozhattak a Golgotáról, amikor Jézus halálakor a nap elhomályosodott, a föld megrengett, a sziklák megrepedeztek s a templom kárpitja meghasadt! Mily zavarodottan értesülhettek a saját katonáiktól arról az angyali jelenésről, amely Jézus sírjáról a követ elhengerítette s az üres sírról, melyet nem a tanítványok üresítettek ki! Hát még milyen megdöbbenés foghatta el őket úgy 40 évvel utóbb, amikor Jézus jövendölése teljesedett a városon s a rómaiak által elfoglalt Jeruzsálemben kő kövön nem maradt! Milyen szörnyű volt ez az ostrom! Az éhínség, amelyben anyák megölték és megették saját gyermekük testét! S a rómaiak bosszúja a hosszas ellenállásért, amikor Josephus Flavius szerint nem volt elegendő fa Jeruzsálem környékén, annyi zsidót feszítettek keresztre a római katonák!

Ám a Krisztus-gyűlölet örülete nem szűnt meg máig s Krisztus üldözése folytatódott a világtörténelem folyamán.

Nem volt század, nem volt ország kegyetlen egyház-üldözés nélkül. Majd a római császárok, majd a barbárok, majd az arián gótok és vandálok, majd a mohamedánok, majd a középkor császárainak és fejedelmeinek önkényuralma, majd az újkori katolikusüldözések s a napjainkban is folytatódó oroszországi, mexikói és spanyolországi borzalmak: nem mind csupa szerves folytatásai-e a pokol Krisztus-gyűlöletének? Jöttek aztán az ellenséges támadások a szellemi téren: az istentagadó bölcselet, az illetéktelenül támadásra használt s e célból meghamisított természettudomány; majd a társadalmi és politikai keresztényellenesség; szabadkőművesség, kultúrharc, forradalom, bolsevizmus. Valamennyinek főtörékvése a Krisztus országának elpusztítása volt.

S az eredmény mégis az, hogy bármennyire üldözik Jézust az ő Egyházában, ez az üldözött Egyház mindig újra feléled. Ahol tegnap még üldözés folyt, ott ma virágzó hitélet fejlődik; sokszor ugyanazok, akik tegnap még az üldözök sorában hadakoztak, újkori Saulokból újkori Pálok lesznek.

Jézus már itt a földön győz az ellenségei fölött, de főleg győzni fog odatúl, az ítélet napján. Micsoda megszégyenülések, mily kétségbeejtő megsemmisülések lesznek ott! Hogyan csuklanak majd magukba a büszke derekak, hogyan hajolnak meg a gőgös fők, hogyan rebesnek mentegetőző, irgalomért esedező szavakat azok az ajkak, amelyek itt a földön káromolták őt s restelték Jézusnak nevét csak ki is ejteni máskép, mint gúnyolódo fintorral!

De győzött Jézus még az ő *hiveiben s a jóakarató emberekben* is. Győzött az ő hitetlenségükön, kételkedésükön, féltékenységükön, kishitű habozásukon. Feltámadásának fényes bizonyágtételével legyőzte ingadozásukat, a megfutamodókat eltöltötte hitvallói erővel, a tamáskodókat sziklaszilárd hitbizonyossággal. S talán azt lehet mondani: Jézusnak ez a győzelme még csodálatosabb, még meglepőbb, méreteiben és hatásaiban még istenibb, mint egyéb győzelmei. Hiszen az ember oly hitvány és alacsonylelkű tud lenni, annyi önzés, lelkiismeretlenség, állhatatlanság és bátortalanság

jellemzi, annyi törekenység és visszaeső hajlandóság! S Jézus győz rajtunk és bennünk, kiemel bennünket a saját alacsonyágunkból s hősöké, szentekké nevel.

Nem csodálatos-e például Jézus állandó győzelme az ő híveiben a *hit által*? Mit el nem követett a vallásellenes irányzat, hogy a hitet kiírta, hogy látszólagos érveket hordjon össze Jézus tanítása ellen! Hogyan feltúrták a geológiai rétegeket, hogy akárcsak egyetlenegy átmeneti alakot találjanak ember és majom közt! Hogyan folytattak évtizedes ásatásokat abban a reményben, hogy a Szentírás elbeszéléseit megcáfolják, hogy valami adatot, egyetlenegy felíratot, követ, írásos téglácskát találjanak, amely ellentétben állana az evangélium adataival, az Egyház tanaival! Hogyan hordtak össze minden elképzelhető történeti, régészeti, filológiai adatot, hogy a Szentírás s a hagyományok értékét megdöntsék! És mit értek el mindezzel? Jézus győzött: a kutatások csak megerősítették az ő hitét, az evangélium elbeszélését, Egyházának dogmáit. S bármekkora erővel estek neki az agitációnak, sajtóval, irodalommal, pártszervezetekkel, népgyűlésekkel, kormányintézkedésekkel, iskola-laicizálással, csak hogy a hitet az emberek szívében megdöntsék: sokan, igaz, léprementek a romboló agitációnak, de viszont annál bámulatraméltóbb, hogy a komolyabb elemek mily ingathatatlan hűséggel, mily hegyeket elmozdító biztossággal vallják tovább is Jézus tanításának rendithetetlen igazságát s Anyaszentegyházának csalatkozhatatlanságát.

Épöly csodálatos a *remény* élete Jézus híveinek szívében. A büntudat lesújt s a porba húz bennünket, de Jézus hívogató szava s bocsánatot kínáló ígérete újra meg újra visszairányítja a tékozló fiú lépteit az elhagyott apai házhoz. A „Fölkelek és atyámhoz megyek” szent reménysége főleg így hűsvét táján sziklarengető erővel nyilatkozik meg az emberek lelkében. Micsoda tömegei a gyónóknak, áldozóknak! Hány szegény bűnös kelt fel e napokban ismét megkönnyebbült lélekkel, újraéledt szívvel a gyónószékből! Hány erkölcsi halott-támasztást végzett Jézus a lelkek birodalmában! Hány tékozló gyermeknek hullott a nyakába megbocsátón, ölelőn, biztatón és bátorítón! S hányat táplált öntestével s önvérével új, tisztább, szentebb életre! Milyen titokzatos,

nagy aratása van az ő örök ígéreteinek, erősítő kegyelmének, jóraserkentő nógatásainak a nagybőjti hetekben!

S mily csodákat művel Jézus az ő híveinek szívében a *szeretet* terén! Rideg, önző szívek jegét hogyan melengeti fel, hogyan olvasztja el az ő kegyelme, Szentlelkének eleven, tüzes lehellete! Mennyire elmondhatta Jézus s mennyire elmondhatja mirőlünk is: „Én pedig, ha felemeltetem a földről, mindeneket magamhoz vonzok!” (Jn. 12, 32)

Csakugyan, Jézus, magadhoz vonzottál mindeneket! Magadhoz vonzottad a bűnösöket s megtisztítottad őket. Magadhoz vonzottad a közönyösöket s szeretettel, lelkese déssel töltötted el őket. Magadhoz vonzottad a lanyhákat s a buzgóság tüzevel hevítetted át őket. Magadhoz vonzottad az érzékiségben fuldoklókat s tiszta, mennyei örömök édes ségére keltettél bennük szent és erős vágyódást. Magadhoz vonzottad az önzőket s az önfeláldozó felebaráti szeretet nemes virágát fakasztottad a lelkükben. Magadhoz vonzottad a földhöz tapadtakat s az apostoli szeretet fáradhatatlan, soha meg nem nyugvó, soha nem csüggedő hősiességével töltötted el a lelküket. Mennyi tiszta istenszeretet, mennyi karitász, mennyi szociális gondoskodás, mennyi vértanui készség, mennyi szűzies fölfelé-vágyás, mennyi apostoli lán golás díszíti azóta birodalmad széles virágoskertjét!

Húsvét királya, Jézus, te valóban nemcsak magad támadtál fel, hanem feltámadásod csodáját folytatod ezer változ atban meg ezer lélekben, a századokon s világrészeken át. Hol van még egy hadvezér, még egy triumfátor, aki ennyi dia dalt vallhat a magáénak!

Azért húsvéti imánk is csak ez lehet: Ó diadalmas, sokgyőzelmű Jézus, győzz rajtunk is, ahogy győztél feltáma dásodban a hitetlenségen, reménytelenségen, szeretetlenségen, ahogy győztél ellenségeiden, a szenvedésen s halálon! Győzz azokon is, akik még távol vannak tőled! Akik talán gyűlöl nek téged, vagy félve kerülnek téged! Győzz és győzelmed legyen a mi feltámadásunk: lelki feltámadásunk itt a földön s egykor testi-lelki feltámadásunk az ítélet napján, az örök élet küszöbén!

Pünkösd

„Íme, mindeneget megújítok.“ Jel. 21, 5.

Voltaképen fájdalmas dolog, hogy a legtöbb ember nem tudja többé, hogy mi a pünkösd. Ennek az ünnepnek a lelke teljesen idegen lett számára. Még katolikusok közt is akad, aki a karácsonyt valahogy csak érti, a húsvétot is, de a pünkösd tartalma hétszecsétes könyv neki.

Pedig éppen a pünkösd oly titokzatosan gazdag értelmű, oly mindent magába foglaló ünnep, még karácsony és húsvét titkait is, mindent, ami szép e világon: igazságot, erőt, fényt, szeretetet, boldogságot.

Mi hát a pünkösd? Röviden így mondhatnám: a karácsony és húsvét betetőzése. A karácsony a húsvét adományainak összegezése, voltaképeni megszerzése, birtokunkba juttatása. Pünkösd nélkül a karácsony és húsvét merő világtörténelmi dátumok volnának, nagyszerű, de tőlünk távol álló események emléknapja. A pünkösd teszi, hogy a megtestesülés és megváltás hozománya a mienk legyen, hogy gyümölcse ránk is alkalmaztassék, hogy a Szentlélek kegyelme által egyenként és egyéneként is megszerezzük a megváltás kincseit.

A pünkösd éppen ezért nem átmenő, egyszerű ünnep, hanem örök ünnep, állandó ünnep, mindennapi ünnep, amely a lelkek birodalmában soha meg nem szűnően fejti ki varázslatos, jobban mondván: isteni erejét. A Szentlélek nemcsak egyszer jött le a földre, első pünkösd napján, hanem állandóan lejön s itt lakik köztünk s egész életünket ünneppé avatja. Miképp? Hogyan? Erre hármass feleletet adhatunk: az istenfiúság közlése által, a folytonos természetfölötti bennünk működés által és végül a katolikus Egyház fenntartása, életetése, belső alakítása és vezetése által.

A pünkösöd mindenekelőtt az *istenfiúság ígérete*.

Mi más az a Szentlélek eljövetele, közénk szállása, mint a megszentelő kegyelem, azaz az istenfiúság kegyelme? Az a csodálatos lelki processzus, az a természetfölötti átalakulás, amelyen a lelkünk átmegegy, minden szem látásától messze s elfátyolozottan, minden emberi megfoghatástól, sőt közvetlenül megérezhetőségtől távol, mikor Isten gyermekévé fogadja, a Végtelen a végest, a Mindenható a törpét, az abszolút tökély a bűnre hajló halandót. Amikor szinte maga mellé ülteti a lelket, a trónjára helyezi, eljegyzi magának, ráírja nevére minden kincseit, minden pazar, isteni gazdagságát.

Rokonságba kerülni Istennel, testvérévé s osztályosává lenni Jézusnak, örökösévé a boldog Istennek: nem, mi ezeket a titokzatos dolgokat legfeljebb sejteni, halvány emberi szavakkal körülírni tudjuk, a lényeg előtt illetődött értetlenséggel állunk. De érezzük s tudjuk, hogy az istenfiúság a legnagyobb és legtöbb, amit Isten nekünk adhat, amiben az ő leereszkedő szeretete legelevenebben fejeződik ki. Itt az ég ölelkezik a földdel, a ragyogó, természetfölötti fehérség a bűnös emberrel, a fény a sötétséggel, a tűz a lomha hidegséggel.

S tudjuk azt is, hogy általa mi magunk kimondhatatlanul gazdagok leszünk és felmérhetetlen magasságba röp-penünk önmagunk fölé. Hiszen olyan gyöngé és törékeny az ember, olyan esendő s mulandó; gonosz ösztönök s meg-szégyenítő rútságok hullámzanak, kavarnak, éktelenkednek benne. Az ujságokban nap-nap mellett megdöbbenő eseteit olvassuk az emberi hitványságnak; az ember nemcsak megdöbben tőle, hanem szinte szégyenli, hogy ahhoz a fajhoz tartozik, amely ilyen hajmeresztő gonoszságokra és elvetemültségekre képes. De íme, ahol a Szentlélek kegyelme veszi birtokba a lelket, ott ez az erénynek, a nagyságnak, a hősiességnek éppoly szédítő magasságaira lendül fel, mint amilyen döbbenetesen mélyre tudott süllyedni nélküle. Mi volt egy Magdolna, egy Ágoston, egy Cortonai Margit a kegyelem befogadása előtt s mi lett utána! Egyik oldalon tolvajok és útonállók, kéjencek és leánykereskedők, nagystíliú szélhámosok és tömeggyilkosok, a másik oldalon a szentek, szűzek, vértanúk, hősök! Ugyanazon emberi kate-

gória szülöttei, ugyanazon test és vér, anyag és lélek; s mégis az egyik csupa erkölcsi fekély és borzalom, a másik csupa ragyogó, éteri tisztaság, apostoli láng és földfelettség!

Értitek most már, vagy sejtitek legalább, mi az: ha valaki a Szentlelket hordozza lelkében, vagy nem; ha valaki pünkösd tüzével töltekezett, avagy bezárta szíve ajtaját a felülről jövő szélvész zúgása előtt?

Mi teszi a rettentő különbséget ember és ember között? Végső elemzésben az, hogy az egyikben megfogamzott és kivirágzott az istengyermekség mennyei ajándéka, másként: a megszentelő kegyelem, a másikban nem. Az egyik Istenbe kapcsolódott s befogadta magába az isteni vendéget, a Szentlelket, a másik kiűzte vagy visszautasította őt. Az egyik természetfölötti életet él, a másik hijjával van annak. Ez a legmélyebben szántó és legélesebben elválasztó határvonal emberek és emberek között.

Az emberek másban is különböznek egymástól, de egyetlen különbség sem oly mélyreható, oly lényegbevágó, mint a kegyelem jelenléte vagy jelen-nemléte a lélekben. Az egyik embert ez a természetfölötti kincs az Isten gyermekévé teszi, Isten különös szeretete tárgyává, természetfölötti kincsek birtokosává; a másik Isten ellensége marad, Isten szemében a harag és utálat tárgya. Az egyiknek lelkében mint arany verőfény tündöklük az Isten arcának vetülete, erények és isteni adományok ragyogása, a másikéban felburjánzik minden aljasság és hitványság, felgyülemlik minden szenny és minden méreg. Már itt a földön.

Hát még odatúl! Szent Pál mondja, hogy most még nem tűnik szembe, hogy voltaképen mik is vagyunk, de majd odatúl ki fog tűnni. Ott az istenfiúság kegyelmi állapota üdvösséggé fog kibontakozni, fénné, tudássá, látássá, szeretetté, boldogsággá, örökszép életté; a kegyelem hiánya pedig kárhozatba torkollik, börtönbe, amelyből sohasem lesz szabadulás, szegyenbe, amelyből sohasem lesz feltámadás, kínba, amelyet sohasem vált fel enyhület.

Látod most már, testvér, mily kimondhatatlan kincs az, amit a Szentlélek-Isten közölni akar veled? S látod, mennyire szükséged van a pünkösd ajándékára, hogy ezt a felbecsülhetetlen kincset gondosan őrizd, el ne veszítsd, magadat rá méltatlanná ne tedd?

Ne gondold azonban, hogy csak akkor veszed el az isteniúság kegyelmét, ha te is lealacsonyodott lelkű gonosztevő leszel, talán rablógyilkos, vagy uzsorás, vagy panamista, vagy gyujtogató! Nem, az isteniúság kegyelme akkor is hiányozhatik belőled, ha amúgy derék ember vagy, természetes értelemben talán tökéletes is, talán jó családapa, példás úriasszony, lelkes hazafi, kötelességtudó tisztviselő. Mert ezek mellett az emberi jótulajdonságok mellett még mindig elhanyagolhatod a természetfölöttiséget, keresztény kötelességeidet s akkor már emiatt sem lehetsz a Szentlélek-Isten élő temploma. Hány van ma ilyen! Nem gonosztevő, dehogy! De üres lélek. Nem tolvaj, de minden mélység, minden természetfelettség, minden komoly vallásosság, minden következetes istenszeretet nélkül való. Amúgy derék ember, de aki Isten parancsait nem teljesíti, kegyelmi életet nem él. Vajjon üdvözüln-e? Bizony nem, mert Isten szemében a mérő emberi jóság nem elég, hacsak az isteniúságot, a természetfölötti kegyelmi életet hozzá nem szerezzük s meg nem őrizzük.

Csakhogya Szentlélek jelenléte bennünk nemcsak állapot, hanem működés is.

Nemcsak az isteniúság állandó köntöse az, amelyben jelenléte érvényesül, hanem az a folytonos ráhatás és titokzatos belenyúlás a lelkünk életébe, értelmünk villanásaiba, akaratunk rezzenéseibe, amit *segítő kegyelemnek* nevezünk.

Mily csodálatos világ egyetlen fűszál belső világa, egyetlen rovar szemecskéjében egyetlen idegszálnak vagy sejtnak belső nyüzsgése, alakulása, életfolyamata! Hát még mennyivel csodálatosabb az ember lelki világa, ez a folytonos csatája gondolatoknak, érzelmeknek, szenvedélyeknek, indulatoknak; megvilágosodás és vakság, belátás és kétség, felfelé lendülő akarat s lebotló, lehulló tehetetlenség, lángoló vágy és csüggedő lekonyulás, felfelé epedés és lefelé zuhanás! És valamennyi közt a Szentlélek titokzatos szálatat szövögető munkája, megvilágítása, intése, nógatása, édesgetése, fenyítése, vigasztalása, bátorítása, simogatása!

Mily csodálatos ebben is a különbség az emberek között! Egyik fogékony tanítvány, mindent belát, mindent helyesen ítél meg, könnyen megtalálja a nagy megoldásokat, észreveszi a nagy összefüggéseket, s nemcsak lát és tud, ha-

nem szomjas lélekkel vágyódik is a jó után, örömmel teszi, lelkesen öleli magához a vallásnak még a fájdalmas, lemondásos elemeit is, a keresztet, a tövist, az epés és ecetes poharat. A másik pedig semmit sem ért meg, semmit sem érez, semmit sem lát be, ott is kételkedik, ahol erre semmi oka sincs, mindent összezavar és összekúszál, nem tudja megkülönböztetni az igazságot a hamisságtól, az Úr szavát a félrevezető, sallangos téveszméktől, divatos jelszavaktól, üres szofizmáktól. Vagy ha lát is, de tenni nem akar, lomha és rest a jóra, lepattan a lelkéről minden mégoly megrázó indíték, mégoly meggyőző érv. Vagy ha rálép is a helyes útra, hamar visszariad, visszaesik, lemarad s egyszercsak végleg lehull az élő kereszténység fájáról.

Mi ennek a másik, roppant különbségnek az oka? Az-e talán, hogy az Isten egyiknek kegyelmet ad, a másiknak nem? Szó sincs róla; Isten mindenkinek ad kegyelmet és segítséget a jóra, mindenkit hív, mindenkit törekszik megmenteni. Mi nem vagyunk fatalisták és nem hiszünk a kálvini predestinációban; nem tartjuk azt, hogy Isten dróton ráncigálja az embereket, egyiket az üdvösségre, másikat a kárhozatra. Hanem igenis a különbség főoka ott van, hogy egyik ember közreműködik a Szentlélek belső ráhatásaival, a másik nem; minnek folytán az egyik mindig újabb és újabb kegyelmeket kap, mindig többet, fölségesebbet, termékenyítőbbet, a másiktól pedig a Szentlélek fokról-fokra visszahúzódik, mindig ritkábban, mindig halkabban szól a lelkéhez, míg végre talán végleg magára hagyja s legfellebb még csak egyszer-kétszer az életben tesz végső kísérletet a megmentésére.

Nem vettük-e ezt észre magunkon is, másokon is? Hányszor van úgy, hogy mihelyt egyszer a jó sugalmazást követjük, ennek a nyomában holnap már új és erősebb hívást, még magasabb ösztönzést érzünk magunkban a jóra! Viszont ha fontos dolgokban szembehelyezkedtünk a kegyelem hívó s figyelmeztető szavával, másnap már sokkal gyengébb volt bennünk a természetfeletti ösztönzés és sokkal könnyebben siklottunk alá a lejtőn, mint első nap. Sohasem tudhatjuk, a kegyelemmel szemben elkövetett kisebb-nagyobb hűtlenségünk nem zárja-e el előttünk a további kegyelmek

egész sorozatát, nem rekeszti-e be végzetesen a Szentlélek adományainak áradatát.

Hány ember van, aki már lelkiismeretfurdalást sem érez, amikor vétkeznek! Vasárnap misét, húsvétkor áldozást mulaszt szemrebbenés nélkül, házasságtörésben él és még csak nem is nyugtalan miatta, skrupulus nélkül követi el a legnagyobb bűnöket és mulasztásokat. Miért? Mert visszautasította a kegyelem első intéseit, mire az isteni vendég távozott s őt magára hagyta. Ó szomorú távozása a Szentléleknek a lélekből! Szomorú elhalkulása a mennyei kopogtatásnak, szomorú bevágódása az üdvözülés ajtajának!

Mindennél fontosabb, hogy erre gondoljunk s Szent Pál tanítására hallgatva vigyázzuk magunkban a Szentlélek munkáját, meg ne szomorítsuk őt, kicsibe ne vegyük, bennünk való működését el ne gáncsoljuk!

Mindakettő: a megszentelő és a segítő kegyelem belülről ható értékek. Vannak azonban úgynevezett külső kegyelmek is, azaz olyan dolgok, intézmények, események, amelyek kívülről hatnak a lelkünkre az üdvösség érdekében. Ilyen a Szentírás és az egyházi tanítás, vagyis szenthagyomány, ilyenek a szentelmények, az ájtatossági gyakorlatok s ilyen főleg mindezeknek hordozója és foglalatja: az Egyház. Az Egyházban szintén a Szentlélek működik, sőt azt mondhatnók: az Egyház a Szentlélek megtestesülése. Pünkösöd ilyenképpen az *Egyháznak is születése napja*, vagy ha tetszik: első megjelenésének, nyilvános fellépésének, első síkrazállásának ünnepe. Ezen a napon indult el hosszú, évezredes, változatos útjára a katolikus Egyház, amikor az apostolok hirtelen eltelve a Szentlélekkel, egyszerre bátrak, elszántak, hősök, hitvallók és hithirdetők lettek, s amikor Szent Péter elkezdte azt az igehirdetést, amely azóta sem nemült el a mai napig s nem fog elnőmulni a világ végezetéig.

Mi is az Egyház? Jézus adományainak a letéteményese, kinyilatkoztatásainak őre s terjesztője, szentségeinek osztogatója, áldozatának folytatója. Mi az Egyház? Az egyetlen biztos eligazító az üdvösség útján, az egyetlen szilárd pont a vélemények, nézetek, divatok, kultúrák és átalakulások forgatagában, az egyetlen ingathatatlan talaj az emberi szétválás és változékonyság félelmetes ingoványában. Az Egy-

ház a Krisztus hagyatékának egyetlen hűséges tanuja, aki inkább viseli a maradiság, a türelmetlenség és papiuralom vádját, de semmit le nem alkuszik és semmit el nem mállasszt a krisztusi tanítást örökségéből. Az Egyház az egyetlen, aki nekünk Krisztus nevében és Krisztus hatalmából bűnbocsánatot adhat; az egyetlen, aki nekünk azt a Krisztus testét, azt az élő kenyeret nyújtja, amely nélkül Jézus szerint nincs üdvözülés. Az Egyház az egyetlen vigasztaló s erősítő az élet szenvedéseiben s az egyetlen remény, amikor a halál órájában el kell takarodnunk a föld színéről. Amikor egy egész világ látszik összeomolni körülöttünk, ő az, aki a sirba is leszáll velünk és sírkeresztünk felett is diadalmasan és biztatóan énekli az örök feltámadás dalát.

Mi az Egyház? Az az örökifjú, sokat üldözött, de mindig diadalmas királynő, Jézus menyasszonya, akit Jézus lelke vezet és éltet, tanít és sugalmaz. Sugalmazott már az első pünkösd napján és sugalmaz mindvégig.

Ez az Egyház ma születik meg: pünkösd napján.

Ő indulj csak el utadra, felséges, ifjú királynő, dicsőséges Krisztus-menyasszony, katolikus Egyház! Micsoda út áll előtted! Mennyi szenvedés és üldöztetés! Hogy fog patakokban, tengernyi áradatokban folyni a véred s azoké, akik téged követnek, a századokon át! Mennyi probléma, mily feladatok állnak előtted! Neked kell majd vezetned, nehéz kérdéseket megoldanod, még állami, társadalmi, tudományos, sőt gazdasági téren is neked kell a népek mesterének lenned! Mennyi belső küzdelem áll előtted, a saját híveid gyengesége, a saját képviselőid tétlensége, tehetetlensége, mulasztásai, hűtlenségei miatt!

De mennyi diadal is! Egész országok és évezredek fogják fejüket keresztvized alá hajtani, egész nemzedékek a te irányításodat várni; neked kell új kultúrát teremtened, új Európát, új Isten-országát a földön, neked kell átalakítanod a föld színét! Neked és benned a Szentléleknek. Mert hiszen nem a pap prédikál benned, hanem a Szentlélek a pap által; nem a püspök bérmál, hanem a Szentlélek; nem a pápa kormányoz, hanem a Szentlélek a pápában.

Sőt a Szentlélek hatása látszik meg benned akkor is, amikor emberi képviselőidnek gyengesége a legbántóbban ütközik ki történetedben, amikor évkönyveidnek legsötétebb

lapjaira lapozunk rá! Mert semmitem mutatja jobban a Szentlélek működését benned, mint az, hogy ennyi emberi gyarlóság, elégtelenség és hitványság mellett is, ennyi szakadás, eretnkség és támadtatás között is te azért sohasem szüntél meg Jézus egyháza lenni, az igazság oszlopa és erőssége, ahogy Szent Pál nevez; az egyetlen út az Úr felé!

Pünkösöd voltaképen mindnyájunknak születésnapja, amolyan igazi családi ünnep, a katolikusság létesülésének évfordulója, és ezzel együtt a mi kiválasztásunk és boldog hozzátartozásunk emlékezete. Pünkösdi ember csak az, aki-ben megvan ennek az ünnepnek öröme. Aki minden egyéb-nél boldogabb abban a tudatban, hogy katolikus, hogy Jézus Szentlelkének intézményes vezetése alatt áll. Aki büszke és szent örömmel tekint fel arra a mérhetetlen jóra, amit az Úr a katolicizmus által a világon eddig művelt s a világ végéig művelni fog. S aki az igaz Egyházba való meghívá-tásának kegyelméért hálás is törekszik lenni azzal, hogy szeretettel simul hozzája, imádkozik az Egyház szabadsá-gáért és felmagasztaltatásáért s dolgozik azon is, hogy az Egyház munkája a lelkek jobbításán s megmentésén munka-társak hiánya miatt el ne lanyhuljon!

Jöjj el hát pünkösöd kegyelme, világosság és szeretet Lelke! Jöjj el serkentő, nógató, intő és tanító isteni Vezér, aki által a bűnös is megtisztul, a gyenge is megerősödik, az ingadozó is megszilárdul, a lanyha is buzgóbb lesz! Aki megtanít sz minket hinni, szeretni, égiek után vágyódni, győzni az élet kísértésein, tökéletesedni s méltókká lenni az Úr örök ígéreteire!

Vond be lelkünket a megszentelő kegyelem ragyogó verőfényével, mint valami napfényből szőtt palástartal, hogy tetszők legyünk az isteni Igazság tiszta szent szemének s ez a palást menyekzői ruhául, belépőül szolgálhasson nekünk az örök élet lakodalmára! Hass reánk buzdító, felvilágosító, segítő kegyelmeiddel, hogy mindig tisztán lássuk a jobb utat és szeressünk is rajta járni! Tarts meg minket Szent-egyházad kebelén, amelynek feje Krisztus és lelke Te vagy, hogy mi pedig méltó tagjai legyünk a Jézus titokzatos testé-nek! Ha ma még ingatagok vagyunk, mint az apostolok pün-kösöd előtt, ha tudatlanok, rövidlátók, roskatagok, kicsinyhi-

tűek, ha göröngyösnek s meredeknek érezzük az utat, mely az üdvösségre vezet: Szentlélek Isten, a te pütkösi kegyelmed oszlassa el szemünkről a hályogot, elménkből a képtelyt, szívünkből a félelmet, testünkből űzze el a restséget és kényelmességet! Hogy mi is, mint az apostolok, Pütkösd tüzétől felvillanyozódva, Pütkösd szélrohamától új életre kelve diadalmasan járjunk a hit és szeretet útján, amerre az Úr hív!

Budapest, Belvárosi-templom,
1933 június 4 (rádió).

Aldozócsüförfök

„Az Atyához megyek.“ Ján. 16. 15.

Jézus mennybemenetelének napja sejtelmes, örömtől sugárzó ünnep, mert a mi egykoron elkövetkezendő mennybevételeinknek előjele s ígérete.

Mennybemenetel! Mennybefölvétel! Sok fülnek de rosszszul hangzik ez a szó! Hogyan lehet a 20-ik században, a technikai rohanás diadalainak materiális korában ilyen avult és primitív képzetekkel dolgozni: hogy valaki felemelkedik a levegőbe, fényes felhő takarja el s ő felszáll a mennybe... Mi az a menny? Hol van? A fejünk fölött? A lábunk alatt? Az anyagi világűrben? A csillagvilágban? Vagy azon is túl? Vagy valamely más világrendben? Túl téren és időn, anyagi elképzelésen és fizikai mérhetőségeken?

Mennybemenetel! Olyan nagy gondolat ez, egy csapással annyira kiemel bennünket ennek az életnek minden kicsinyességéből, az anyag megkötöttségéből, dohos műhelyek és cifra báltermek, parlamentek és élelmiszerpiacok, gyermekszobák és halottaskamrák egész mulandó, cirkuszi törpeségéből! Van tehát más élet is, mint ez a kicsinyes földi; eljön egyszer a nap, amikor rólunk is lehull minden, ami hervatag, sírszagú és mulandó, s kifejlődik bennünk az isteni létrend teljessége, megvalósulnak bennünk az Istennek végtelenségben mozgó, gazdag ígéretei.

Ebben a krisztusi szóban: „az Atyához megyek“, minden idők minden filozófiájának legjava cseng össze. A vágy a végtelenség felé. Elmenni innen a világból, elhagyni a szűkösséget, az animalitást, az érzékekhez kötöttséget; ki-menni innen, ki, ki, valahová fel, új létrendbe, testetlenül tiszta légkörökbe, az Atyához, a mindenek Alkotójához: ez a lélek legmélyebb nosztalgája, igazi hazájába való honvágya.

Jézus mennybemenetele a mi megdicsőülésünknek is

ígérete. Ahogy ő mondja: „Magamhoz veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek“ (Jn. 14, 3). Mert „Atyám házában sok lakóhely vagyok“ (Jn. 14, 2).

Mily kár, hogy mi emberek, keresztények, oly kevés-szer gondolunk a mennyországra s oly homályos és tökéletlen képet alkotunk róla magunknak. Oly sivár az élet, annyira tele van bajjal s megpróbáltatással, oly nehéz a küzdelem, a bűn, kísértés, a test s a világ ezer csábítása ellen, emberileg tekintve oly hálátlanak tetszik sokszor az erény s a becsületesség útja, annyi erőre, bizalomra, lendületre, vigaszra volna szükségünk lépten-nyomon. A mennyország gondolata, ha igazán megértjük, oly eleven erőket fakaszthatna bennünk! Miért nem áll jobban előttünk?

Miért nem gondolunk reá? Talán nem szólt Jézus világosan? Talán megcáfolta valaki a túlvilág s az örök élet létezését? Az a siralmas, materialista világnézet, amely Istent, lelket, túlvilágot tagad, amely a mennyországot mesének, álomnak, gyermekámitásnak nevezi, egyetlen jótát nem tört le a Jézus szavainak igazságából, egyetlen érvel, az érvek egyetlen komoly kísérletével sem tudta meggyöngíteni a túlvilághit gránitszilárd bizonyítékait. Sem azokat, amelyek magából az Isten fogalmából s a teremtés tényéből indulnak ki, sem azokat, amelyeket a kinyilatkoztatás foglal magában.

A túlvilág léte, az örök élet valósága a Krisztust hívő ember szemében *éppoly biztos, mint bármily más elméleti vagy tapasztalati igazság*. Hogy ma vagyunk, élünk, gondolkozunk és beszélünk, azt az öntudatunk bizonyítja, de az Isten szava legalább oly biztos igazság, mint amiről az öntudatunk kezeskedik nekünk. Hogy ezek a tárgyak itt körülöttünk, ezek a falak, oszlopok és boltívek, ez a szószék, ezek a padok, ezek az emberek valóságok, azt az érzékeink mondják; ám az Isten szava legalább annyi bizonyosságot alapoz meg, mint az ember érzékei. Hogy Napoleon élt valamikor, hogy volt egyszer egy harmincéves háború, hogy volt Július Cézár és Homérosz, azt a történeti emlékezésből s a feljegyzésekből tudjuk. Csakhogy az Isten szavai, melyekről szintén tökéletesen megbízható történelmi tanúságtételek tesznek bizonyosságot, legalább olyan hitelre méltók, mint a történetírók feljegyzései. Az Isten szava pedig minden

kétséget kizárólag tanítja s hirdeti az örök élet valóságát. Miről beszél Jézus többször s nagyobb nyomatékkal, mint az örök életéről? Az ő Atyjának örök országáról, amelynek polgáraiul mi is mindnyájan meg vagyunk hívva? Az utolsó ítéletről, amelyen a bűnösök örök kárhozatra kerülnek, míg az igazakat Jézus maga vezeti be, mint „Atyjának áldottait,” az örök életre? Lehet tagadni Jézus istenségét, lehet tagadni az Isten létét, de kereszténynek lenni, vagyis hinni az Istenben s hinni Jézus istenségében s ugyanakkor kételkedni az örök élet valóságában, amelyet Jézus oly nyomatékkal s oly félremagyarázhatatlan világossággal hirdet, logikusan nem lehet.

De mégha Jézus sohasem járt volna is a földön, az Isten lényeges tulajdonságainak szemlélete, összevetve azokat az emberteremtés tényével, maga is kizárna minden jogosult kételkedést a túlvilági, örök életben. Mert ha teremtő Isten van, az csak *bölcs* lehet s nem tudunk elképzelni elfogadható okot arra, hogy a végtelen bölcsesség csak azért teremtett volna érző s gondolkodó lényeket, hogy azokat egy idő múltán minden cél és szükség nélkül megsemmisítse. Mint aki házat, kastélyt épít csak azért, hogy azt hamarosan lerombolja. Ha *jóságos* Isten van, az nem teremthet embert csak azért, hogy néhány évig vagy évtizedig hagyja a földön élni és kinlódni s aztán megfossa végleg a léttől, a boldogság lehetőségétől, mintegy megölje a saját gyermekeit. Ha *igazságos* Isten van, az nem hagyhatja végső bűnhődés nélkül az evilágon gyakran megtorlatlan s megtorolhatatlan bünt s nem hagyhatja jutalom és elégtétel nélkül az éppoly gyakran eltiport erényt és jóságot. Egy édesanya, aki egész életében csak jót tett és amellel sírt és szenvedett, nem pusztulhat el nyomtalanul s jutalmazatlanul, s egy Néró vagy Caligula vagy egy bolsevik tömeghóhér sem tűnhet el büntetlenül. S ha van *igazmondó* Isten, az nem fektetheti bele millió és millió eszes teremtményének lelkébe a boldogság, a soha el nem múló, tökéletes boldogság természetes vágyát, ha aztán ennek a boldogságváagnak, még a legjobbaknál s legérdemesebbeknél is, csalódásban kell végződnie.

Vannak persze, akik a kereszténységnek ezt a legszebb s legvigasztalóbb tanát is merő gúnyolódással igyekeznek elnémítani, mondván, hogy a mennyországot csak a papok

találták ki az együgyűek elbódítására, a sorsukkal elégedetlenek lecsendesítésére, a gazdaságilag elnyomottak s kifosztottak fékentartására. Igen, mert érzik, hogy ez a tan oly magasztos, oly gazdag és nagyszerű, hogy ők a maguk szegényes hitelenségében semmi hasonlót nem tudnak vele szembe állítani s azért nem marad más hátra, minthogy gúnnyal igyekezzenek elhomályosítani ennek a tannak a fényességét. Azonban a gúnyolódás nem érv s a firtor nem cáfolat.

A jelzett ellenvetés *igaztalan beszéd*, mert a mennyország tana semmiképpen sem célozza a gazdasági kifosztást s az elnyomók védelmét. Nem tiltja, sőt inkább előmozdítja a társadalmi igazságosság követelését s azt a szociális törekvést, hogy már ezen a földön is juttassunk minden embernek emberhez méltó jólétet. *Alaptalan beszéd*, mert a mennyország nem a papok találmánya, hanem az evangéliumnak sűrűn ismételt tanítása, Jézus hirdette isteni kijelentés. És *szomorú, kegyetlen beszéd*, mert éppen a szenvedőt s a szegény embert fosztja meg a legszebb reménytől, a legfőlemelőbb vigasztól, az emberi nagyság és méltóság legfőbb föltételétől. Egyszerű géppé alacsonyítja a munkást s lenyomja a halálban végleg megsemmisülő, igavonó állat színvonálára. Aki az örök életen gúnyolódik, az a legmagasztosabb emberi eszményt gúnyolja: a halhatatlanságot, a legmélyebb emberi ösztönt tagadja: a boldogság vágyát, a legfőbb igazságot káromolja: az Isten szavát.

Ha már most az örök élet valósága bizonyos igazság, a másik fontos és vonzó kérdés ez: *miben áll hát az az örök élet?* Mi az a mennyország, amelyről Jézus az evangéliumban beszél?

Az örök boldogság mibenlétének részletezésében a kinyilatkoztatás feltűnően szűkszavú. Amivel biztonnyal azt akarja kifejezni, hogy annak közelebbi ecsetelése emberi színekben s képekben teljességgel lehetetlen. Mert az a mennyi boldogság annyira felülmúl minden emberi elképzelést, hogy minden kísérlet, amely azt emberi szavakba akarná foglalni, céltalan erőlködés lenne. Azért maga az Úr Jézus is a mennyországot, a jók és igazak végállapotát, egyszerűen „életnek” nevezi, „örök életnek,” „az Úr örömeinek.” Leg-

föllebb „lakomához“ hasonlítja, az Atya „vacsorájához,“ ahol az Úr maga övezi föl magát és szolgálja ki gyermekeit; vagy „királyságnak“ mondja, amely az Atya áldottainak készítettét kezdettől fogva.

A Szentírás egyéb részei is csak gyenge emberi hasonlatosságokat alkalmaznak. Azt mondják pl., hogy az Isten örök országában, az üdvözültek birodalmában békesség és zavartalan nyugalom leszen: „Meggpiennek az ő munkáik-tól“ (Jel. 14, 13). Hogy ott el nem múló fényesség lesz: „Akkor az igazak fényleni fognak, mint a nap Atyjuk országában“ (Mt. 13, 43). Uralom és dicsőség: „Uralkodnak Krisztussal“ (Jel. 20, 6); jólét és gazdagság: „Nem éheznek és nem szomjaznak többé, és nem éri őket többé a nap, sem bármiféle forráság“ (Jel. 7, 16); halhatatlanság és szenvedésmertesség: „Isten majd letöröl szemükből minden könnyet és halál nem leszen többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom . . .“ (Jel. 21, 4). Továbbá azt mondja, hogy ott örök ifjúság lesz: „Kielégíti javaival kívánságodat, és mint a sasé visszatér ifjúságod“ (Zsolt. 102, 5); örök szeretet s atyai ölelés: „Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot“ (Mt. 25, 34); édesség és gyönyörűség: „Házad dús javaitól megrészegülnek s gyönyörűséged patakjával itatod őket“ (Zsolt. 35, 9). A Szentírás a mennyországot boldog városról hasonlítja, amelynek minden kőve arany s kristály, minden tornya s kapuja drágakő, amelynek fényessége a Bárány s amelybe a királyok elhozzák minden ékességüket, vagyis, ahol együtt lesz mindenki, aki királyi lélek volt ezen a földön, jó, tiszta, nemes és szép. A Szentírás szerint az örök élet boldogságának lényege és koronája azonban az Isten látása lesz, a végtelen Szépségnek közvetlen és tökéletes szemlélete, bírása. Itt a földön, így fejtegeti Szent Pál, csak mintegy tükörben és rejtvényben látjuk Istent, a legfőbb jót; a mennyországban pedig szemtől-szembe látjuk őt, úgy, ahogy van (Kor. I. 13, 12). Ebben a szemtől-szembe látásban áll a lélek tökéletes betelése s kielégülése, belőle fakad az üdvözültnek végtelen istenszeretete s ujjongó gyönyörűsége.

Lehet, hogy ezek a szentírási kijelentések első pillanatra nem kapják meg képzeletünket, de ha elmélkedve belehatolunk a tartalmukba, lehetetlen, hogy ámulattal ne

teljünk el s föl ne ujjongjunk a krisztusi ígéretek nagyszerűségén. Nem csoda, hogy ezek a látszólag oly szüksézávú kijelentések, Isten szavainak ezek a fényjelei, elragadtatásba ejtették a szenteket s a kereszténység nagy gondolkozóit. Micsoda elképzelhetetlen s elmondhatatlan élet is lesz az, mennyire minden emberi fogalom keretét szétfeszítő, minden kifejezhető messze túlszárnyaló, boldog beteljesülés! Szabadnak lenni minden gondtól, bajtól, büntől, szenvedéstől mindörökre! Szabadnak a szegénység, betegség, a halál s az elválás minden veszedelmétől! Viszontlátni azokat, akiket szeretünk s akik velünk együtt üdvözültek! Eltemetett szülőket, sírba fektetett hitvest, gyermeket, jóbarátot! Együtt lakozni a legnagyobbakkal s legtisztábbakkal, akik valaha ezen a földön éltek, akik az Isten országának sokezeréves története folyamán jeleskedtek! Az ártatlanokkal s bűnbánókkal, a hősekkel és vértanúkkal, az emberiség színével-virágával! Együtt a Legtisztább Szűzzel, a malasztal teljessel, akit Jézus a keresztfáról anyánkul rendelt! Együtt Jézussal magával, a megdicsőült Üdvözítővel, akinek arcába tekinteni az angyalok epedeznek! S főleg látni a Végtelent, az Istent ölelni, bírni a Jóság és Szépség örök tengerét, bepillantani az Úr belső életének rejtett, örök titkaiba! Isten gyermekének, fiának, örökösének tudni magunkat! Ott lenni, ahol Jézus van s ahol természet szerint csak ő lehet: az Atya keblén, aki a „megközelíthetetlen fényességben lakik” s látni, hallani, élvezni a szent titkokat, amelyekről Szent Pál azt mondja, hogy „szem nem látta, fül nem hallotta, ember szívébe föl nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik!” (Kor. I. 2, 9)

Milyen hallatlan kincsek, mily kimondhatatlanul gazdag ígéretek ezek!

A mennyország annyi mint örök *boldogság*.

Tudjátok, mit jelent ez a szó: boldogság? Oly könnyen mondjuk ki e szót s oly minden elképzelhető meghaladó ennek a szónak a tartalma! A boldogság: mindaz, ami szép, ami jó és kívánatos, mindaz, ami ígéző és elbűvölő, mindaz, amit szeretni, ami után vágyani s epedni, amiért lelkesedni lehet. És mindez együtt!

Boldogság! . . . Ez nemcsak kitüntetés, bőség, egész-

ség, öröm, fény, hatalom, béke, mosoly és szeretet: a boldogság mindez együttvéve, halmozottan, sürítettten. Boldogság: az én teljes és mindenirányú kielégülésem, tökéletesülésem, megdicsőülésem. Boldogság: annak a csúcspontnak az elérése, amely felé egész természetünk s annak minden törekvése irányul.

A boldogságnak egyetlen paránya, egyetlen kis visszénye néha egészen birtokába veszi az embert, szinte az eszünket veszi. Voltak a világháború után anyák, akik holtanak vélt gyermekük visszatérésekor a viszontlátás örömeiben szörnyet haltak. A boldogság meghasította a szívüket. Petőfi „rabja“, mikor visszakapja szabadságát s börtönének ajtaja hirtelen feltárul, örömeiben holtan rogy össze. Van, akit, ha hirtelen nagy öröm ér, perceig nem tud szólni a boldogságtól. Helyesebben: a boldogságnak attól a viszonylag igen csekély töredékétől, amely váratlanul eltöltötte. Vannak, akiket a helytelenül felfogott boldogságuk vágya esztelen és bűnös tettekre sarkal: a tolvaj lop, a rabló rabol, sőt gyilkol, hogy megszerezze magának azt, amiben boldogságának eszközét látja. A regények és ujságok tele vannak hőstettekkel és örületekkel, amelyeket szerelmesek követnek el, mert szerelmük tárgyában boldogságuk feltételét vélik felfedezni. Millió ember lótfut szakadatlanul, gyöttri, zúzza magát egy életen át, hogy vagyont gyűjtsön s százezrek vágta bele a legkalandosabb vállalkozásokba az arany után való lázban, amelyben a boldogulás reménye csillogott feléjük.

Ám minden földi boldogság csak részleges, szűkös és tökéletlen s ami fő: mindig ingatag és bizonytalan. Sőt az az egy biztos benne, hogy bizonytalan és mulandó. Csak az örök élet boldogsága tökéletes, mindenirányú, hiánytalan s ami fő: ingathatatlanul biztos, soha többé el nem veszíthető. Mert hiszen ami a mennyországot voltaképpen boldoggá teszi, az, hogy örökké tart.

Örökre tökéletesen boldognak lenni! Ki az, aki ezt a megrázóan fölséges fogalmat végig tudja gondolni? Ki tudja ezt fölmérni ésszel, utolérni a képzelet legmerészebb szárnyalásával?

Boldognak lenni egyetlen napra, egy órára, csak egy negyedórára: hány szegény embernek vágya ezen a földön!

Boldognak lenni egy életen át, baj és szenvedés nélkül élni, gond és aggodalom nélkül, minden elérhető földi jónak birtokában, éveken át, teljes testi-lelki egészségben, fiatalságban, zavartalanul és akadálytalanul: mily utópisztikusan tündéri elképzelés! Boldognak lenni ezer éven át, millió éveken át, kozmogonikus periodusokon át: micsoda merész, félelmetesen nagyszerű gondolat! S ó, ez még mindig nem annyi mint *örökké boldognak lenni!*

Ki lehet-e fejezni az örökkévalóságot évekkal, időtartamok egymásra-halmazásával? Nem lehet! Ismert érzékel-tetési kísérlet az, hogy azt mondjuk: ha ez a templom a talajától a legfelsőbb boltívek tetőpontjáig tele volna rakva a legfinomabb lisztporral s minden ezredik esztendőben eljőne egy madár s mindig csak egyetlenegy liszt-szemet venne el belőle . . . : milyen irtózatosan hosszú, számokkal talán ki sem fejezhető időóceánnak kellene eltelnie, míg ez a templom végig kiürülne! S ha nem ez a templom, hanem a Szent Gellérthegy, sőt a Himalája egész hegylánca volna az a tartály, amelyből a képzeleti madár a lisztport ezer esztendőnkint egy-egy lisztszemmel elhordaná, ennek az észbontóan nagy időtartamnak elteltével az örökkévalóságnak még mindig nem lennénk a végén. S ha nem a Himalája volna a tartály, hanem az egész földgömb, s ha nem is a földgömb, hanem egy akkora gömb, amelyben az egész tejút a maga 3 milliárd égitestével együtt elférne . . . , s ha ez mind tele volna lisztporral s minden ezredik esztendőben csak egyetlenegy szemmel kevesebbednék: valamikor, szörnyű messze távolban, elgondolhatatlanul hosszú időperiodusok után végre még ez a tartály is kimerülne: ám az örökkévalóságnak akkor is még csak a kezdetén volnánk!

A matematikusok ezt az elképesztően nagy évmeny-nyiséget még aránylag nagyon könnyen kifejezik; hiszen ez a roppant évmenyiség egyszerűen a 10-es számnak talán úgy a hetvenedik hatványa volna. Tehát valóságos semmi pl. a 10-es számnak a tízezredik vagy tízmilliomodik hatványához képest. Ezek már szinte őrjítő számóriások s mégis . . . az örökkévalóság éveéhez képest porszem a tenger fővenyéhez képest!

Számokban ezeket az időtartamokat kifejezni egyszerűen képtelenség: az örökkévalóság egyszerűen nem fejez-

hető ki számokkal. Tenger az, amelynek nincsen partja; hegy, amelynek nincsen csúcsa; örvény, amelynek nincs feke; vonal, amelynek nincs vége; nap, amelynek nincsen estéje; élet, amelyre sohasem következik halál vagy megsemmisülés . . . S ez a véghetetlen élet, tele ragyogó dicsőséggel, ujjongó örömmel, egész emberi befogadóképességünket túlhaladó boldogsággal: valóban olyan koncepció ez, amelyre szó nincs az emberi szótárban, fogalom nincs az emberi elmében. Ez már annak az isteni létrendnek átömlése az ember lelkébe, amelyről a zsoltáros így énekel: „Te, Uram, kezdetben megteremtetted a földet, s a te kezéd művei az egek. Azok elmúlnak, de te megmaradsz, és mint a ruha, mind elavulnak; elváltotzatod őket, mint az öltözetet és elváltoznak; te azonban ugyanaz maradsz és éveid el nem fogynak” (Zsolt. 101, 26 kk.).

Álljunk meg itt, hiszen ennél tovább emberi szó s emberi szárnyalás úgysem juthat. Keressük meg inkább a kézenfekvő tanulságokat a mennyország s az örök élet gondolatából.

Ez a gondolat mindenekelőtt *beszédes bizonyága a keresztény tanrendszer fölséges nagyvonalúságának*, mindent fölülmúló, túlszárnyaló nagyszerűségének. Hol van filozófia, hol van elgondolás, amely ily magasztos célt szabna az amúgy oly kicsiny és nyomorék ember életének? Hol van még egy eszmeirány, amely így hangsúlyozná az ember felsőbbrendű hivatását, ilyen tündöklően magasztos rendeltést állapítana meg számára?

Hiszen ha a cél s a vég az örök élet, akkor oly nagyszerű és felelős dolog embernek lenni! Akkor oly súlyos, fontos feladat a földi élet, amelytől ilyen döntések függnék!

A legszebb és legnemesebb indítók ugyan a jó cselekvésre az Isten iránt való önzetlen szeretet, amely nem néz jutalomra és büntetésre. De emberek vagyunk s az önzetlen indítók mellett a saját javunk vagy kárunk gondolata is mindig erősen befolyásolja cselekvésünket. Ezért nem elégszik meg az állam sem a pusztán nemes motívumok hangoztatásával, hanem jutalmaz és büntet, mert másképp nem tudná fenntartani a társadalmi rend és erkölcs uralmát. Ugyanígy a jó Isten: a vallásos és erkölcsös cselekvésre ha-

talmas lendítő erőül állítja elénk s engedi hatni ránk az örök élet s az örök kárhozat felülmulhatatlanul erős motívumait. Mintha azt mondaná: Ember, a legfőbb kötelességek teljesítésének útja számodra egyttal a legfőbb boldogságnak is útja, s elmulasztásuk végzetes büntetést: örökké tartó bűnhődést von maga után! Ebben az ószövetségi s főleg evangéliumi tanításban rejlik a keresztény etikának legfőbb s leghatásosabb szankciója.

Micsoda hősiek erőfeszítések fakadtak e gondolatok nyomában! Mennyi vértanui hűség, mennyi egész életet betöltő aszkézis és vezeklés, mennyi apostoli készség, mennyi természetfölötti lélekbimbózás! Isten senkit el nem kárhoztat a saját bűne, szabadakarató kötelességmulasztása nélkül, és Isten senki felnőt, normálisan fejlett embert nem üdvözít a saját közreműködése nélkül. Ebben a kettős tanban rejlik a keresztény erkölcsi élet egész roppant komolysága, felelősségteljsége, drámaisága.

Hallatlan nagy erkölcsi felelősséget kap az élet a kereszténységben azáltal, hogy az ember kezében, minden egyes ember kezében van letéve a saját örök sorsa! Előttem élet és halál, örök dicsőség és örök megszégyenülés, örök ujjongás és örök gyötrem, örök mennyország és örök kárhozat! A roppant választás szabadsága az én kezemben van! Nem vak végzet, nem kegyetlen és igazságtalan elevelerendelés, hanem a saját becsületes helytállásom vagy helytnemállásom fogja eldönteni, életre vagy halálra leszek-e méltó! Magamnak kell, mint a Szentírás mondja, jócselekedeteim által kiválasztatásomat biztosítanom! Nem tréfa hát az élet, nem luxus a hit s az erkölcs, nem mindegy, hogyan élek s mit teszek. Mert az én evilági istenszolgálatom s istenhűségem, vagy pedig bűnöm és hűtlenségem lesz a sorsom elhatározója s esetleg halálos ítéletem. Boldogságom megszerzője, vagy boldogtalanságom megpecsételője.

Ezzel kapcsolatos a második nagy következés: a mennyország tana hatalmas fényű *vigaszt és reményt sugároz a mi életünkbe.*

Oly esendő ebben az életben minden! Ma talán gazdagok vagyunk s holnap már koldusok, ma egészségtől kicsattanók s holnap menthetetlen, gyógyíthatatlan betegek! Ma

szeretnek és becsülnek az emberek s holnap minden utca-
gyerek követ dob ránk. Ma kedves otthon, viruló gyerme-
kek mosolya, a családi élet sugárzó melege vesz körül s
holnap egyedül és árván támolygunk néhány könnytől ned-
ves sír körül. Ma nagy és boldog haza ölen élünk s holnap
hontalanok, üldözöttek, kifosztottak vagyunk. Mindenünk el-
veszhet, csak egy nem: az örök élet biztos várása; hacsak
magunk nem közösítjük ki magunkat belőle!

Ez a remény mosolyogni tanít a fájdalomban is, a
vesztéségekben is, a szegénységben is, a halálban is!

Mi az, amit itt a földön elveszthetünk, ahhoz képest,
ami félre van téve nekünk odatúl? Mi az, amit siratnunk
érdemes, amíg az a másik kincs, az a kiapadhatatlan, óriási
kincs biztosan integet felénk? Mi az, amin könnyeznünk volna
szabad, amíg Isten kegyelmét el nem veszítjük s benne az
örök élet boldog birtokát? S mi az az áldozat, amely túlsá-
gosan nehéz lehetne ezzel a kincssel szemben?

Ó, érdemes élni, érdemes a legnehezebbet is megtenni,
érdemes lemondani, vezekelni, önfegyelmézést gyakorolni,
érzéki ségét fékezni, tisztaságban élni, imádkozni, böjtölni,
virrasztani, hiszen oly igen nagy kincset óvunk és őrzünk
vele. Ó, érdemes apostolkodni, katolikus akciót folytatni,
hithirdetőnek menni, mindenünket az Úrnak lába elé vetni!
Ó, érdemes, ha ő így kívánná, akár az életünket adni s piros
vérünket hullatni érte! Mert ha az örök életet biztosítottuk
vele, semmit el nem veszítettünk s mindent megnyertünk
általa!

S végül az örök élet gondolata *a legbeszédesebb
tilalomfa a bűnnel szemben*. A legjobb erősítő az élet csábí-
tásai s kísértései ellenében.

Csak behúny szemmel lehet az örvénybe ugrani. Csak
az örök életet feledő elmével lehet azt a lelki öngyilkossá-
got elkövetni, amelyet súlyos bűnnek, Isten súlyos megbántá-
sának nevezünk. Aki szem előtt tartja az örök élet hatalmas
gondolatát s főleg azt, hogy nemcsak boldog örök élet van,
hanem boldogtalan is, mérhetetlen szenvedés egy örökké-
valóságban át: az inkább meghal és százezerszer inkább meg-
hal, mintsem hogy tudatosan vétkezzék. Hiszen mit ér vele,
ha aranyat, kincset halmoz, ha érzékkápráztató bűnös élvez-

zetekben van része, ha akármilyen nagy szenvedélyét elé-
gíti ki, ha akár az egész világot megnyeri, mint Jézus mondja,
de lelkének kárát vallja s örök boldogság helyett örök kárho-
zatra teszi méltóvá magát?

Aki hisz az örök életben s szeme előtt tartja annak
jelentőségét, nem lehet hitetlen vagy vallástalan. Nem káromol-
hatja az Isten nevét, nem hanyagolhatja el vallásos köteles-
ségeit, nem lehet hűtlen Krisztus menyasszonyához, a kato-
likus Egyházhoz. Nem köthet egyházellenes házasságot, nem
élhet meg nem engedett viszonyokban, nem követhet el
igazságtalanságot, nem gyűlölködni felebarátját, nem lehet
bosszúálló, nem lehet öngyilkos. Mert hiszen arra kell
gondolnia, hogy mindezekkel a bűnökkel becsapja maga előtt
a boldogság ajtaját s esetleg örök kétségbeesésbe taszítja
önmagát. Az ilyen ember inkább vértanu lesz, inkább el-
szenved a vallásüldözés minden kegyetlenségét, inkább le-
mond a világ minden gyönyörüségéről, de lelkét veszedelembe
nem dönti, örök boldogságát nem kockáztatja.

Ó, ha az emberek többet gondolnának az örök életre,
nem mernének oly bűnösen és könnyelműen élni, nem volna
köztük annyi közönséges vagy úri gonosztevő, az emberek
nem táncolnának oly magukbízottan a legszörnyűbb örvények
szélén! Ha többet gondolnának az örök életre, bezzeg nem
sajnálának több erkölcsi erőfeszítést, több komolyságot az
Isten szolgálatában! Több lenne bennük a hitvallói, sőt, ha
kell, a vértanui készség, akár egész életet betöltő aszkézis
és vezeklés, több az apostoli segíteni-vágyás! Többször jutna
eszükbe az Údvözítő szava: „Ha be akarsz menni az életre,
tartsd meg a parancsokat” (Mt. 19, 17) s az a másik,
lélekbemarkoló krisztusi intelem: „Mit használ az ember-
nek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát
vallja!” (Mt. 16, 26)

Mennybemenetel! Áldozócsütörtök! Az Atyához meg-
térő, földi szűkösségből felsőbbrendű életre szálló s azt
nekünk is megnyitó Krisztus! Visszhangra találsz-e ebben a
földhöz tapadt korban, amely büszke arra, hogy a porban
kúszik? Ki tudod-e emelni gondolkozásának tragikus alacsony-
ságából, szemszögeinek szomorú tompaságából az embert,

aki látást elfogó s lelket ölö téveszmék szolgaságába süllyedt?
Amit a költő megérezett, mikor azt zengte:

. . . Mit mulatnál
Ó, én lelkem e romoknál?
Fölfelé, csak fölfelé!

— megérti-e a technika, a parkett s az aszfalt embere, ha Krisztus mennybemenetelének ünnepi harangjai zúgják fülébe? Sírok milliói között, lehulló egzisztenciák tragédiáinak, csalódott lelkek letöréseinek hosszú során felébred-e végre az emberekben a magasabb létrendre való meghívattatás fenséges tudata? S a század materializmusán és érzékimádásán győz-e ismét a lélek, a Krisztus hite, a mennybe felvétel boldog ígérete, a Krisztus hirdette örök élet szilárd bizodalma?

„Vado ad Patrem.” Az Atyához megyek. Ez Jézus jelszava, ez legyen a mienk is. Ez az a cél, az a vég, amit nem szabad felednünk!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1933 május 21 (rádió).

A Szent Szív ünnepén

„Szeretet az Isten.“ Ján. I. 4, 16.

A Jézus Szíve-ájtatosság lényegét és időszerűségét kifejteni ma különösképp fontos, de egyben nehéz feladat. Vallási életünknek egyik legbelsőbb, legrejtettebb részletébe kell itt bevilágítanunk, a legszebbet és a legféltettebbet felmutatnunk abból, amit a katolikus hitélet a magáénak vall s amit csak az ért meg teljesen, aki ebben a hitéletben mélységesen otthonos s hatásait nem elméleti fejtegetések-ből, hanem saját átéléséből közvetlenül ismeri. Sokan félreértik ezt az ájtatosságot s azt hiszik, az csak merő vallási szentimentalizmus, vagy csak amolyan hitbuzgalmi csemege, kizárólag szerzetesek, apácák és hivatásos aszkéták számára. Igazában pedig a Jézus Szíve-tisztelet mindenkinek való s bárha kultuszunknak legmélyebb és legbensőbb titkait érinti, mégis oly egyszerű, természetes és annyira szívet hódító, hogy azok előtt sem lehet érthetetlen vagy idegenséget keltő, akik talán először hallanak róla.

Mi is az a Jézus Szíve-tisztelet? A Krisztus-tiszteletnek az a módja, amikor a Megváltót nem annyira külső megjelenésében és cselekedeteiben, nem is annyira méltóságában és hatalmában, mint inkább Szívének belső érzelmeiben, elsősorban hozzánk való szeretetében és könyörülő jóságában tekintjük. Az az ájtatosság, amely Jézusnak szavai, tettei, egész alakja és viselkedése mögött az ő egyéniségének legmélyét, velejét, gyökerét kutatja s az ő szeretettől égő Szívében fedezi fel minden külső életnyilvánulásának, főleg megváltásunk művelésének igazi, végső rúgóját. Ezen a felismerésen keresztül a Jézus Szíve-tisztelet főleg hálát, visszonszeretetet s önkéntes elégtételnyújtást tűz ki pro-

grammjául, mint amely vallásos érzelmek az említett felismerésből önként adódnak.

Ez az ájtatosság mindenelőtt azért érdemli meg figyelmünket és szeretetünket, mert a *vallási életnek a legmélyére hatol s annak legszebb és legmagasabb kivirágása*. Ezen a néven, mint „Jézus Szíve-ájtatosság” újabb keletű ugyan, mindössze néhány száz esztendő, de alapja s gyökere tökéletesen evangéliumi.

Maga az Úr Jézus utal arra az evangéliumban, hogy a szív, vagyis a gondolatok és érzelmek világa az, amiből az ember külső cselekedetei származnak. Így bűnei is: a „házasságtörések, paráznaságok, gyilkosságok, lopások, kapzsiság, gonoszságok, csalárdság, kicsapongás, irigység, káromkodás, kevélység, bolondság” (Mk. 7, 21 k.). Hasonlókép származnak természetesen a jócselekedetek is a szív jóságából és nemességéből. Közelről és igazán akarjuk ismerni Jézust? Akkor nem elég megállnunk az ő külső cselekedeteinél, nem elég szemlélnünk az ő hozzánk való leereszkedését, fáradhatatlan tanítói tevékenységét, csodáit, nagy tetteit, megváltói halálát, hanem be kell hatolnunk mindennek a gyökerébe, meg kell keresnünk s meg kell figyelünk minden jótettének s egész viselkedésének legbensőbb motorát. Ezt az ő belvilágában, gondolataiban, érzelmeiben, röviden: az ő szent Szívében találjuk meg. Abban a pillanatban, amikor idáig eljutottunk, mihelyt Jézus Szívében felfedeztük azt a titkos kazánt, amely az ő egész istenemberi s megváltói lényét mintegy átfűti s áttüzesíti, amely őt a szeretet s az értünk való önfeláldozás legnagyobb hőstetteire hajtja, bennünk is szükségkép kivirágzik a legnemesebb s legértékesebb vallási megnyilvánulás: az Istenember iránt való mélységes, egyéni, őszinte s áldozatravágyó viszonzó szeretet.

Íme, ebben van röviden összefoglalva a Jézus Szíve-ájtatosság lényege s jelentősége.

Valóban lehetetlen csodáló tisztelettel nem tekintenünk ebbe a Szentek-szentjébe, ebbe a titokzatos gondolati és érzelmi műhelybe, a megváltói szeretetnek ebbe a feszülő, mindenható energiákkal teli kohójába, amelyből Jézusnak minden külső jósága, segíteni-vágyása s világot üdvözítő cselekvése fakad. Ha a nagytettek nagy érzelmekből s a nagy

ézelmek nagy szívből sarjadnak, akkor ez a Jézus Szíve a legnagyobb s legnemesebb szív a világon. Nagyobb, mint az egész világ, mert az egész világot magába foglalja s mindenkít szeretettel vár és ölel magához: a jókat és híveket atyai örvendezéssel, a bűnösöket és hanyagokat megváltói irgalommal. Csodálatos Szív, amelyben a végtelenség hullámverése reng: végtelen kincsek osztogatásának vágya, végtelen veszedelmek megszüntetésének sóvárgása, örök sorsokat intéző, örök győzedelmekért epedő, lélekmentő szándékok. Nagy volt ez a Szív, mint az emberi nyomor és szánalomraméltóság, melyet enyhíteni sóvárgott; mint az Istenség, amellyel felbonthatatlanul egyesült s mint a mennyország, amelyet mindnyájunknak megnyitni, vére hullásával visszaszerezni áhított. S ugyanakkor oly kicsiny és szerény, oly alázatos és szelíd, mert hiszen hozzánk hajolt le, apró emberférgékhez s hasonlóvá lett hozzánk emberségében, hogy istenségéhez emelhesse minket.

Tekintsünk csak bele bátran ebbe a tűzkohóba, ebbe a szeretetőcéánba, s igyekezzünk ellesni az Istenember Szívének titkait. Mi volt ennek a Szívnek a belső élete itt a földön? Két, eget ostromló, tiszta lángnak folytonos egymásba fonódása: az Atya iránt való szeretet s az emberek szeretetéé. Ebben a Szívben soha egy percig sem jutott egyetlen gondolat, egyetlen rezzenet sem az önzésnek, a kicsinyeségnek, a földi vágyaknak. Őt csak egyetlen egy dolog érdekelte: az Atya akarata, az ő nyughatatlan megváltói álma, a szomjas és lebirhatatlan vágy az emberek megmentése, üdvözítése után.

Azt mondhatná ugyan erre valaki: hát akkor miért nem mentette is meg s miért nem üdvözíti valamennyit? Nem tehetne volna-e meg Jézus, hogy valamennyi embernek a kegyelmek olyan bőséges adományait juttatja, jóra ösztönző sugallatainak olyan pergőtűzét bocsátja rájuk, hogy nem tudnak ellenállni neki s valamennyien szükségkép üdvözülnek? Miért eped Jézus az üdvünk után, ha azt hatékonyan nem biztosítja?

Titkok ezek, amelyek körül csak óvatosan tapogatózva lépkedhet az ember. Kettőt azonban biztosan tudunk. Először azt, hogy kényszerítés az Isten országában nincs; az ember nem gép s az üdvösségét magának is ki kell harcol-

nia, ki kell érdemelnie; ha nem teszi, el kell kárhoznia. Másodszor pedig bizonyos az is, hogy ennek a szent Szívnek végtelen fájdalom minden lélek, aki elvész, minden ember, aki visszaautasítja az ő kegyelmét s ezzel maga ássa meg örök kárhozata sírját. Emberileg úgy tudom elképzelni Jézus Szívének ezt a szerepét az Isten bölcsesége igazságossága mellett az emberiség üdvözítésében, mint aminő az anyának a szerepe a családban az apa mellett. Az anya egyre csak megbocsátana, elnézne, segítene; tán csodát is művelne, hogy elkorcsosult gyermekét megmentse; az apa azonban a kellő pillanatban megfogja a kezét s határt von az anyai gyengédség egyoldalú érvényesülésének. Jézus is Szíve szerint a mennybe fogadna mindenkit, barátjának nevezné Júdást is, ahogy a Getszemáne-kertben nevezte; de az isteni bölcsesség és igazságosság határt von a Szív engedékenységének. Jézus Szíve, hogy úgy mondjam, örök, szent csatát ví az isteni igazságossággal és bölcseséggel, egyre újra kér és esdekel, vérzik és áldoz értünk. Az Oltáriszentség ennek a küzdelemnek reflexe, a vérző isteni Szív folytonos kigyöngyözése; a mise és az áldozás ennek a világmegváltó áldozatnak örök folytatása, napkelettől napnyugatig, Golgotától a világ végezetéig, az Úr halálától egészen addig, míg újra eljövend.

A Jézus Szíve-ünnep laudesi himnusza az Úr Szívét épp ezért *frigyszekrény*hez hasonlítja, új törvény frigyszekrényéhez, amely azonban nem a régi szolgaság törvénykönyveit tartalmazza magában, hanem az új törvényt, a kegyelem, a bocsánat s az irgalom törvényét. „Non servitutis veteris, sed gratiae, sed veniae, sed et misericordiae”. Hasonlítja *új szentély*hez, mely a régi templom helyébe emeltetett s a régít szentségben és tisztaságban végtelenül felülmúlja: „templum vetusto sanctius.” Hasonlítja a templom *kárpitjához*, amely értékesebb, mint az, amely az Úr halálakor Jeruzsálemben meghasadt, mert drágább s hasznosabb titkokat rejt maga mögött s nem is rejti már azokat, mert meghasadásával nyilvánította mindnyájunk előtt s mindnyájunknak útát nyitott a Szentek Szentje, a legmagasztosabb Szentély felé: „velumque scisso utilius.” Az *Úr lakása* ez a Szív s a *mennyország ajtaja*, „domus Dei et porta coeli”; *kemence*, amelyben soha el nem alvó lánggal ég a szeretet tüze; *kristályedény*, amely

jósággal és kegyességgel csordultig van tele; *tengere az erényeknek*, a lelki tökéletességeknek; *forrás*, amelyből az élet és a vigasztalás patakja csörgedez, hogy minden tikkadt vándort megüdítsen s minden lelki Lázárt életre támasszon; *kívánsága az örök halmoknak*, vagyis az ígéreteketszármaztató, váltakozó nemzedékeknek; *minden szívnek királya és középpontja*, amely felé vágyódik és törekszik mindenki, aki nemes és tiszta akar lenni, aki szabadulni óhajt a bűneitől s csatlakozni szeretne a legszebb s leghervadatlannabb korona örök birtokosához.

Jézus Szíve, ki mondhatja el mélységedet, ki fejtheti meg titkaidat, ki mérheti le nagyságodat, ki foglalhatja emberi szóba csodáidat!

A Jézus Szíve-tisztelet azonban nem merő stúdium és elméleti megállapítások sorozata, hanem lelket alakító, *erőteljesen gyakorlati* áhitat.

Nem lehet Jézus Szívébe behatolni, az ő hozzánk való irgalmazó gyengédségét fontolóra venni, anélkül, hogy azonnal ne érezzük az elemi kötelességet, mely ennek a határtalan jóságnak és szeretetnek felismeréséből mindmagunkra nézve származik. Mert elemi kötelesség a jótéteményeket nemcsak felismerni, hanem el is ismerni; a szeretetet nemcsak tudomásul venni, hanem viszonzni is; a másnak jósgából nemcsak hasznot meríteni, hanem hálás örömmel ragaszkodni is ahhoz, akinek jószágát magunkon érezzük.

Már pedig mit nem tett ez a Jézus, hogy hozzánk való szeretetét megbizonyítsa nekünk, s minket viszontszeretetre indítson? Szeretet és irgalom volt a földre szállása, a megtestesülése. Szeretet és irgalom nyilatkozott meg a betlehemi születés szegényességében, az egyiptomi futásban, a názareti munkás-magányban, a nyilvános ígehirdetés fáradozásában. Szeretet és irgalom indította arra, hogy istenségének csodálatos kincseit feltárva olyan tanokat közöljön velünk, amelyek révén sokkal jobb, szebb, erősebb és boldogabb lett az életünk. Szeretet és irgalom cseng ki Jézusnak minden szavából, minden cselekedetéből. Szeretet és irgalom szól az ígéréteiből, az intelmeiből, a buzdításáiból, még a fenyegetéseiből, még szomorú megállapításaiból is. Szeretet és irgalom hajtotta arra, hogy a bűnösöket szeresse, hogy pazar

kézzel, szinte tékozva osztogassa a bűnbocsánatot, hogy hóhéraiért imádkozzék, hogy a bűnbánó útonállót bánatának egyetlen megváltására biztosítsa a paradicsomba való befogadtatásáról. Szeretet és irgalom vette rá Jézust, hogy az Olajfák-hegyén a haláltusa s a legsötétebb lelki depresszió súlya alatt görnyedezzen, hogy hitvány gonosztevőként elfogassa, megköttözve az utcákon végigvezettesse magát, hogy eltűrje a hamis vádak, az arculüttetés, a megköpdöstetés és ostoroztatás szégyenét, a keresztrefeszítés metsző fájdalmait s a három órai kínos keresztanfűggsnek égő borzalmát. Szeretet és irgalom ihleti örökkétartó, nagyszerű alkotásaira: a kereszttség, a töredelem, az Oltáriszentség s vele együtt az egyházi rend szentségének létesítésére. Szeretet és irgalom sugalmazta neki azt az elhatározást, hogy Anyaszentegyházat alapítson és abban láthatatlanul a híveivel maradjon mindennap, a világ végezetéig. Szeretet és irgalom ösztönözte arra a bámulatos rendelkezésre, amellyel önnön testét és vérért csodálatosan egyszerű szimbolumok alatt, a kenyér és bor jelképe alatt, itt hagyta nekünk vigasztalóul, lelki táplálékul, a Golgotát maradandóan megjelenítő áldozati cselekményül.

Milyen gazdag, milyen szövevényes, milyen sokoldalú az a természetfölötti élet, amelyet Jézus művel és tart fenn bennünk! Ahogy az egész hatalmas természet nemcsak Isten hatalmának s bölcseségének műve, hanem az ő jóságáé és szeretetéé is . . . Milyen csodálatosan gazdag szeretet nyilatkozik meg abban, hogy az Isten nemcsak alkotott minket s számunkra az anyagi világot, hanem azt minden porcikájában maga is tartja fenn és élteni. Hogy ott hat, alkot, sző, hímez, növeszt s illatozik minden mezei virágnak s minden erdei lombnak minden parányi sejtjében, ott termeli ki elmondhatatlanul gazdag s meg nem pihenő tevékenységben az ásvány-, növény- és állatvilág százezer eleven csodáját: menyegzői sátorul, lakásul, ékességül az ő gyermekei számára. Hogy ő éltet minden fűszálat, amőbát, bennünk minden gondolatvillanást; hogy ő ragyog és tüzel a napban, ő tündöklök a csillagok mérhetetlen világában, ő mosolyog ránk a kis virág s a gyermek kékelő szeméből: az Isten szeretete csillog, szikrázik, villámlök, hat és éltet mindenütt és mindenben, amit alkotott és fenntart . . .

Ugyanígy azonban a természetfölötti világban is: az

Istenember szeretete az, ami által lett és elevenedik meg minden, ami bennünk természetfölötti élet! Jézus szeretete az, ami által a kegyelemben újrászületünk, ami által a szentségekben megerősödünk és megszentelődünk, ami által a Szentlélek sugalmazásait vesszük, ami bennünk érték és erő, ígéret és beteljesülés. Az ártatlanságban Jézus tisztasága fehérlik felénk, a bűnbánatban Jézus elégtévő szelleme zokog, a keresztény élet hőstetteiben, vértanuk, szentek, hithősök nagylelkűségében az ő hatása pezsdül valósággá; lelkünk legnemesebb rezdüléseiben, legtisztább elhatározásaiban Jézus Szívének érzelmei tükröződnek és lángolnak fel övéhez hasonló tüzeléssé. Az egész természetfölötti élet óriási, sokrétű szőnyeg, amelyet Jézus hímez, behémezve a mi halvány emberi akarásunkba az ő istenemberi Szívének égő színeit, aranyló erényeit, elevenítő melegségét. Az egész természetfölötti élet a szeretet nászajándéka, Jézus hozzánk való féltő jóságának milliónyi pazar adománya. És ennek mindnek-mindnek az a célja, hogy bennünket a bűntől s az örök haláltól megóvjon, lelki kincsekkel gazdagítson, hogy Jézushoz vonjon s az örök élet boldogságára vezessen.

S amikor így mindent neki s az ő szeretetének köszönünk, amikor minden igazi javunk és kincünk tőle való s nélküle semmink sincs, ami komoly és maradandó érték: nem elemi kötelességünk-e akkor, hogy szívből megbecsüljük őt, lelkes szeretettel és hálával gondoljunk az ő hozzánk való meleg érzéseire s igyekezzünk becsületes, hűséges ellenszolgálattal viszonyozni az ő mi hozzánk való jóságát?

Azt is elmondhatjuk, hogy a Jézus Szíve-ájtatosság éppen a mi korunkban szembetűnően *időszerű ájtatosság*.

A mi korunk vallási téren valami egészen sajátos egyveleg képét mutatja. Egy egyvelegét, amelyben a legbátrabb logikai ellenmondások sem gyérek. Hiszünk, vallásosak vagyunk, büszkén nevezzük magunkat keresztényeknek, de emellett materialisták vagyunk, az evilági dolgokban elmerültek, önzők, felületesekek. Keresztények vagyunk, de a lélek kincseire sokkal kevesebb súlyt vetünk, mint a testi s az anyagi javakra. Telejajgatjuk a világot panaszainkkal a gazdasági válság, a szegénység, a régi, megszokott kényelem hiánya miatt, de senkisémmé jajgat és senkisémmé panaszkodik

a lelki erők megfogyatkozása, az Isten elleni mulasztások, a bűnök elharapódzása miatt. Felhánytorgatjuk a súlyos időket, de eszünk ágába sem jut, hogy mindenekelőtt a lelkiismeretünkbe világítsunk bele s azokat a súlyos hibákat sirassuk legfőképp, amelyek lelkünket Isten előtt terhelik. Csak élelem legyen, még pedig jó bőségesen; ruházat minél előkelőbben s divatosabban; lakás minél kényelmesebben s fényesebben; szórakozás minél kiadósabban. A lelki éhség, lelki eltikkadás, lelki mezeitelenség és félholtság nem okoz legtöbbünknek semminemű érezhetőbb fájdalmat és aggodalmat.

Belemerülünk az evilági dolgokba, de annyira, hogy az Isten országának dolgai alig érdekelnek bennünket. Hány van, akinek Jézus maga idegen, aki még hallani sem szeret róla, aki idegesen csapja le a rádió fejhallgatóját, ha abban éppen szentbeszéd van s Jézusról esik szó! Nem érdekli őt, nem kell neki; nem tudja mit kezdjen vele. Zavarja őt az ő mindennapi kis kedvteléseiben, az ő kicsinyes és földhöz tapadt életfelfogásában, amelyben fontosabb az üzlet, mint a lélek, fontosabb a politika, a sport, a színház, a piaci árak, a flört és főleg a karrier, mint az egész Jézusi világ, Jézus kiléte, felhívásai, ígéretei, tanításai, parancsolatai, Egyháza.

Sőt még akik hívő állásponton vannak is, hányszor mutatják meg a gyakorlatban, hogy azért az evilági dolgokért sokkal jobban tudnak érdeklődni és lelkesedni, mint Óerte! Mennyi a hidegség, a sablonosság, a muszáj az ő vallási gyakorlataikban! Mily kevés sokszor a lendület, a hűség, az önzetlen lelkesedés vallási mozgalmainkban! Mily kevés az áldozatkészség, ahol Jézus országáért kell dolgozni!

Ez a mi korunk az önzés kora! Ez a mi korunk kitalálta azt a gazdaságtudományi szörnyleméletet, mintegy a maga rabló-gazdaságának szépítésére, hogy akkor legjobb a köznek is, ha mindenkinek szabad azt tenni, amit akar; vagyis aki győzi, az marja; az erősebbé legyen minden. Más alapját a gazdasági életnek el sem tudjuk képzelni, mint a profit-éhséget, a saját hasznunkra dolgozást, tekintet nélkül másra és másokra. „Mit Moralsprüchen baut man keine Eisenbahnen“, mondjuk gúnyosan. Ez az elv megteremtette a modern kapitalizmus minden visszaélését s a kommunizmus minden vadságát. Segítség csak az evangéliumi elvben volna: az embereknek ismét meg kellene tanulniok, hogy nemcsak

profitéhség van, hanem van felebaráti szeretet is! Nem a „leben und leben lassen“ az elv, hanem a „leben, um leben zu machen“, nem az, hogy mindenekelőtt mi éljünk és mellesleg egy kicsit másokat is engedjünk élni, hanem hogy azért éljünk, hogy másokat is éltesünk! A gyengét is, a segítségre szorulókat, az eddig kitagadottakat és félrevezetetteket.

És felületesekek vagyunk, főleg a vallási és erkölcsi életünkben. Nagyon soknak közülünk az az egész krédója, hogy „egy Istent imádunk“. Tovább aztán nincs. Az Úristen adhatott történetileg is bizonyítható kinyilatkoztatásokat, adhatott parancsokat, létesíthetett Anyaszentegyházat, rendelhetett áldozatot és szentségeket, mi „egy Istent imádunk“ s a többivel nem törődünk. Az erkölcskódexünk kimerül a gentlemanság külső kritériumaiban: elég, ha nem lopunk, ha nem csalunk és nem eszünk kézzel a tálból. Más erkölcs-törvény nincs. Előírt istentiszteleti cselekmények nincsenek, tisztasági parancs, házassági hűség és felbonthatatlanság nincs, kereszthordozás és önmehtagadás nincs, béketűrés nincs, engedelmség az Egyház iránt nincs. Hébe-hóba egy-egy Miatyánk, egy benézés a templomba. Ezzel aztán ki is merül a vallási életünk. Felületesekek vagyunk, amolyan protestáns katolikusok!

Mármost a Jézus Szíve-ájtatosság mindezeknek a bajoknak egyenesen a gyökerére teszi a fejszét. Mindenekelőtt *lelkiségre* tanít, a természetfölötti javaknak minden fölé helyezésére. Jézus Szívét ismerni, tanulmányozni, viszontszeretni annyi mint legfőbb életeszményül őt tűzni ki magunk elé, legfőbb örömet az ő barátságában keresni, legfőbb vigaszt az ő szeretetében találni. Jézus Szívét szeretni annyi mint a saját szívünket az ő Szíve szerint alakítani: azokat az erényeket ültetni el s ápolni a szívünkben, amelyek neki oly kedvesek. Tehát mindenekelőtt a hitet, a túlvilági reményt, a viszontszeretetet, a nagylelkűséget, a tökéletes lelkiségre való törekvést.

A Jézus Szíve-tisztelet *önzettelenségre* tanít, mert élénk állítja a legönzettelenebb, legönfeláldozóbb, legigazabb s legnemesebb Szív érzelmeit. Milyen más ez a Szív, ennek a világa, ennek a lelkülete, ennek az értékelései, ennek a lángolása mint a miénk! Mennyire csak az érdeklő, amivel másokon segíthet, nem ami a maga kicsinyes, ösztönös érdeke!

Egyszerre szent elhatározásokra gyűl az ember lelke, ha Jézus Szívét szemléli s annak titkaiba belepillant. Egyszerre elszégyeli a saját törpe kicsinyességét s most már nem az érdekli, ami az érzékenyeknek kellemes, ami önérdek, ami egyéni hiúság, pillanatnyi érvényesülés, mások fölébe kerekedés; hanem ellenkezőleg: ami szeretet és nagylelkűség, ami apostolság, léleknevelés és lélekmentés!

A Jézus Szíve-tisztelet kiemeli a földhözragadott lelkületből. Megérteti velünk, hogy már az is nagy megsértése az Úr Jézusnak, ha valaki pusztán közömbös vele szemben. Bárcsak hideg volnál, vagy meleg, int az Úr a Jelenések könyvében; de mivel langyos vagy, elkezdelek kivetni a számból, a szívemből. Hogyan lehet földi dolgokat Jézus elé helyezni? Hogyan lehet az ő országát csak úgy ímmelámmal szolgálni? S hogyan lehet órea haragudni, sőt gyűlölni, idegennek érezni őt? Lehet-e józan fővel gyűlölni a jótévőt? Lehet-e idegennek érezni az Alkotót, a Megváltót, a leghívebb barátot, legigazibb jóakarónkat, egyetlen hű vigasztalónkat, a mennyország hozóját, boldogságunk egyetlen biztos és maradandó szerzőjét?

A Jézus Szíve-tisztelet *mélységre* tanít. A szeretet nem felületes, nem külszínes, nem szatócsosan méricskélő: ennyit adok, többet nem adok! A szeretet nem azt keresi, mit bírálhat, mit kifogásolhat, mi alól bújhat ki; nem éli ki magát negatív kritikában; ellenkezőleg! A szeretet szinte lesi az alkalmat, hogy jót tehessen, hogy örömet okozhasson annak, aki őt oly nagyon szerette; hogy megbizonyíthassa háláját, jóakarátát, viszonzó szándékát. Nem fut el minél előbb a templomból, hanem inkább fut a templom felé. Nem megkurtítja az imádságot, hanem inkább meghosszabbítja. Nem azt keresi, hogyan lehetne keresztény anélkül, hogy misére járjon, a szentségekkel éljen, az Egyház ájtatossági gyakorlatain résztvegyen, Szűz Máriát tisztelje, a szenteket segítségül hívja; hanem ellenkezőleg: minden eszközt felhasznál, hogy lelki életét elevenné, meleggé, színpompássá tegye. Nem áll büszkén s apathikusan félre, ahol Jézus országának védelméről, kiterjesztéséről van szó, ahol katolikus mozgalmakban, vallásos társulatokban, egyházközségi életben kellene résztvenni, ahol katolikus irodalmat, sajtót, közéletet kellene támogatni, ahol vallásos művelődésünket kellene ki-

egészíteni s fejleszteni. Hanem mohón ragad meg minden eszközt arra, hogy azt az országot építse ki önlelkében s a mások lelkében, amely ország legközelebb áll a szívéhez, amely minden fölött érdeklí, amelyhez szívének legnemesebb érzelmei fűzik.

Az Üdvözítő Alacoque szent Margitnak tett kijelentései közt van az az ígélet is, hogy a Szent Szív-ájtatosság által az Úr a lanyhákat buzgókká teszi. Sokan érzik, hogy a lelkük hideg és tunya, nehezen szárnyal a magasságok felé, közönyös még a saját maga boldogulása iránt is. Jöjjetek, emberek, a szentséges Szívhez s ez az ájtatosság a ti lanyhaságotokat is égő buzgalommá fogja változtatni. Jöjj, testvér, az Úr hozzád is szól, neked is megmutatja Szívét és tőled is szent Szívnek követését, viszonszeretetését kéri. „Fiam, add nekem szívedet!” Ne tagadd meg kérését, emelkedjél fel az istenemberi meghívás magaslatára s próbálj te is igazi Jézus Szíve-tisztelő lenni!

Ha eddig is buzgó keresztény voltál, erősödjél meg szent szándékaidban s igyekezzél ezentúl minden jócselekvésedet a Jézus Szíve iránt való szeretet jegyébe állítani. Élj meleg eucharisztikus és karitatív életet! Gondolj Szent János apostolra, akinek az Úr az utolsó vacsorán megengedte, hogy fejét az ő keblére, Szívére hajtsa. Legyen ez a te legszentebb ambíciód is: hogy fejedet, fáradt, gyarló, tétova fejedet gyakran hajlíthasd oda a szent áldozásban Jézus Szíve fölé! S vidd ki ennek a Szívnek lángoló, karitatív melegét a szeretetlen, rideg világba is és gyűjtsd fel minél több szenvedő embertársad szívében a Jézus-szeretet tüzét, a keresztény felebaráti szeretet enyhítő, nyugtató melegét!

Ha pedig eddig távol álltál ettől az imádandó, istenemberi Szívtől, jöjj, próbáld megismerni s megszeretni őt! Életed legértékesebb napja lesz, amikor reátalálsz, amikor azt mondhatod: én most már Jézust nemcsak tisztetem, nemcsak csodálom, nemcsak imádom, hanem *szeretem* is. Nem oly nehéz, csak akarnod kell! Mert amely pillanatban akarod szeretni, már szereted is. Sokat megbánhatsz életedben, de egyet nem fogsz megbánni soha: ha megszereted s barátoddá teszed Azt, aki nélkül nem is élnél, aki nélkül boldoggá úgysem lehetsz soha!

Sokfelé, így nálunk is, az a szokás, hogy Jézus Szíve

vasárnapján ünnepi körmenetben visszük körül utcáinkon az Oltáriszentségben rejtőző isteni Szívet. Hadd lássa az egész világ, hogy hiszünk benne, hogy lelkesen szeretjük, hogy boldogok vagyunk a tudatban, hogy Ő velünk van s hogy Ő a mienk. Legyen azonban egész életünk ilyen ünnepi körmenet, jelképes, örvendő processzió; állandó tömjénhintés Neki, éneklés, harangzúgás, gyertyafény és virágszórás az Ő színe előtt! Legyen egész földönjárásunk egyetlen boldog, diadalmas körmenet, egyetlen zengő, áhitatos kórus, mely egyre az apostol fölséges szavát énekli: „És mi megismertük és hittük az Istennek hozzánk való szeretetét“, hogy „szeretet az Isten s aki szeretetben marad, Istenben marad, és az Isten őbenne!“ (Ján. I. 4, 16)

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1933 június 25 (rádió).

A Szeplőtelen Fogantatás

„Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé.“ (Móz. I. 3, 15.)

Amikor a sokat szenvedett mártírpápa, IX. Pius 1854-ben Rómában kihirdette a Szeplőtelen Fogantatásnak régi tanát, de új dogmáját, a világegyház helyzete a legsötétebbnek s legválságosabbnak látszott. Akkor vonta le a mindenfelé uralomra jutott újpogány forradalom a végső következtetéseket a saját rousseau-i és voltaire-i elveiből, akkor indult neki naiv komolysággal a katolicizmus megsemmisítésének. Mindenelőtt a keresztény Egyház szervezeti középpontját, a pápaságot kívánta egyszerűen eltörölni a föld színéről. A carbonari és szabadkőműves szövetségek egész Olaszországot aláaknázták már, magában Rómában Mazzini hívei voltak a hangadó tényezők, akiknek parancsszavára többen látszóttak hallgatni, mint a pápáéra. IX. Pius ekkor már rég átélte miniszterelnökének meggyilkoltatását, a római forradalmat s a gaetai menekülést. Az ellenfél a pápaság végső megálázására törekedett s már nem volt messze a céltől, közeledett a piemonti seregek beözönlése az egyházi államba, a Porta Pia bezúzásának napja, a gyászos Venti Settembre . . .

Azt lehetett volna hinni, hogy ily körülmények között a végveszélybe sodort pápaságnak egyéb gondja sem lehetett, mint a politikai és katonai védekezés s hogy IX. Piusnak az emberi okosság szabályai szerint minden gondját s erejét az ellenállás megszervezésére kellett volna összpontosítania.

Nem így történt. Pius a legféltelenebb egyházellenes izgatás és fegyvercsörtetés zajában nyugodtan, mintha csak III. Ince századában élne, összehívja maga köré a világ püspökeit s azoknak örömujjongása közben egy borongós téli napon, december 8-án, a római Szent Péter-bazilikában kihirdeti a Szeplőtelen Fogantatás dogmáját.

Nem lehet élesebben kidomborítani az ellentétet a világ szelleme s az Egyház gondolkozása között, a merő politikai és anyagiás életszemlélet s a lelkiségnek ama kultusza között, amely Krisztus Anyaszentegyházát mindenkor jellemezte. Kifelé sorozatos térvésztek, leveretések, megnemérettetés, gúny és erőszak, s ugyanakkor befelé intenzív vallási élet, a természetfölöttinek új meg új erővel való hangoztatása, új meglátások, vallásos fellángolások, belső nekilendülések. Az időfeletti és térfeletti Egyháznak mindig ez volt az igazi ereje. A pápa minden külső eseménynél s védekezésnél fontosabbnak tartotta a lelkiség újabb elmélyítését az Egyházban s ennek legalkalmasabb eszközéül tekintette éppen ezekben a forradalmi, vérzavaros pillanatokban a Szeplőtelen Fogantatás régi tanának új dogmaként való kihirdetését.

Mi is az a Szeplőtelen Fogantatás? Mindenekelőtt nem főlegesen megismételni: nem Szűz Mária mikénti testi fogantatásának vagy születésének a kérdése, nem parthenogenezis, nincs semmiféle kapcsolata semmiféle nemzési vonatkozásokkal, mint ezt a tudákos tudatlanság oly sokszor hitte s állította. Tisztán lelki, sőt kegyelmi mozzanatról van itt szó; arról, hogy amikor az áteredő bűn hittétele szerint minden ember az isteniűség kegyelmi állapotán kívül születik és fogantatik, akkor az Úr Jézus mellett az egy Szűz Mária részesült még abban a kiváltságban, hogy *lelke a létezés első pillanatától, tehát a fogantatástól kezdve malasztal volt teljes*. Hogy az ő lelkén, Krisztus megváltói érdemeinek mintegy előlegzése, előre érvényesítése folytán pillanatig sem hiányzott a *megigazulás természetfölötti fényessége*, az a csodálatos isteni adomány, amely a lelket teremtményi és szolgálai mivoltából kiemeli s az istengyermekség dícskörébe vonja. Hogy tehát Mária soha egy percig sem volt annak a haragnak és elesettségnek gyermeke, amiben öszüléink vétke folytán valamennyien születünk; hogy egy percig sem volt a Sátán bélyegzettje.

Erre persze azt kérdezheti valaki: hát ez az egész? Hát van ennek a dogmatikai elvontságnak bármi gyakorlati, hitéleti jelentősége? Mi volt ebben olyan fontos, hogy kihirdetését a legvitalisabb pillanatnyi érdekvédelemnél is előbbre kellett helyezni?

Aki nem a külszines felületesség útján, hanem a lelki-ség ösvényén közeledik ehhez a misztériumhoz, hamar észre-veheti, hogy bizony ebben a látszólag merőben elvont, dogmatikai kijelentésben igen jelentős, mélyreható és idő-szerű eszmék diadala lappang. A Szeplőtelen Fogantatás tanának kihirdetése által IX. Pius pápa rendkívül fontos és időszerű eszméket mélyített el a katolikus köztudatban. Új lendületet adott az erkölcsi tisztaság, vagyis a szeplőtelen-ség kultuszának, visszaállította helyére a keresztény nőiességnek mélyen lesiklott eszményképét és útját állta a vallási élet racionalista megmerevedésének.

Új lendületet adott a szeplőtelen-ség és erkölcsi tiszta-ság kultuszának. Az összülők vétke óta az embernek szomorú öröksége a bűn: a Teremtőjével való szembefordulás, a saját végcélunktól és örök boldogságunktól való elkanyarodás, erkölcsi értékeinknek megtagadása, az Isten elleni zendülés és önmagunk bemocskolása. De ha az emberiség történetét mindig sötét árnyként követte a bűn, az újkorban ez a bűn tömegzendüléssé halmazódott az Úristen ellen. A XVIII. és XIX. század u. n. felvilágosodása a régi rendnek nemcsak értéktelen elemeit döngette ki, hanem velük együtt ki akarta irtani a kereszténységet magát is. Hadat izent az Istennek. Hitetlenséget, egyházellenességet és materializmust hirdetett. A XVIII. század a nagy aposztázia kora volt, a nagy hit-hagyásé, Isten-elhagyásé, amely a maga módján napjainkig is eltart. Ennek a hithagyásnak a nyomában járt természetes következménye, az erkölcsi lesiklás, a bűn minden nemének elharapózása; az az istentelen irányzat, amely trónra emelt minden sunyi önzést, aljasságot és erkölcsi szabadosságot. Nem is lehetett másképp; mert ahol az emberek hátat fordítanak az Istennek, ott nincs többé, ami a bűn lejtőjén visszatartaná őket.

Szabad-e a korszellem nagy aposztaziájáról beszélnünk? Sajnos, igen, s igen nagy fokban és annak ellenére, hogy a vallási élet sok tekintetben örvendetes újjáéledést mutat. Ezzel az örvendetes lelki renesszánszal nem áll ellentétben annak megállapítása, hogy amikor nagyszámú komoly ember meleg érdeklődése fordul ismét a vallásos életesz-mény s annak gyakorlati megnyilvánulásai felé, ugyanakkor

az uralkodó életirány s főleg a nagy nyilvánosságot irányító tényezők még mindig s egyre jobban távolodnak az élet s a kultúra keresztény felfogásától.

A XVIII. század istentagadó felvilágosodottsága s támadó, forradalmi istentagadása szinte még csak ma éri el végső, széles gyűrűzési körét, ma lesz a tömegek s éppen a kisebb műveltségű tömegek krédójává. Egész szociális irányzatok írták zászlajukra hivatalosan is az atheizmust, mindenesetre a minden tételes vallásosság megtagadását. S a hozzájuk csatlakozott tömegek nagy elpártolása az Úristentől épp azzal válik rendkívül félelmetessé, mert műveletlen s félművelt emberek atheizmusa. A művelt embert még Istentől elfordultságában is bizonyos mérséklet szokta jellemezni. Míg a műveletlenek atheizmusa, mint ezt annyi fájdalmas jelenség mutatja a közelmúltban s a jelenben, gyakran a szatanizmus örjögő tobzódásaiban mutatkozik meg. De a műveltebb osztályok Istentől elpártolása is mélyen aggasztó s megdöbbenítő jelenség. Már azért is, mert ez a szalonatheizmus a társadalmi és gazdasági körben mint a felebaráti szeretetet elvben is megtagadó liberális kapitalizmus jelentkezik s tömegnyomorba, gazdasági felfordulásba kergeti a világot. Istent nem lehet büntetlenül tagadni, tudomásul nem venni s kihagyni a gondolkozásunkból. Az örök törvénynek is megvannak a maga szentesítései és büntető fenytékei, amelyek biztosabban és mélyebbrehatón érvényesülnek minden emberi igazságszolgáltatásnál. Az atheizmust mindig nyomon követi a lelkek eldurvulása s a társadalmi hithagyást nyomon követi a társadalmi válság és pusztulás. A tékozló fiú előbb-utóbb csalhatatlan biztosan nyomorúságba jut, annál nagyobbba és nyomasztóbbba, mennél messzebb távolodott el az apai háztól.

A bűn nyomában ott jár a nyomorúság, mert hiszen az erkölcs nemcsak túlvilági vonatkozású parancs, hanem az emberi és földi jólét, béke, igazság és egyensúly legfőbb őre is és az emberiség voltaképpen önmaga alatt vágja az ágat, amikor Istentől elfordul s a bűnnek szabad útát enged.

A bűn mindenelőtt magát az *egyes embert* teszi nyomorulttá. Hiába képzei a szerencsétlen elvakult a vétkezés lázas örületében, hogy ő most boldog és felszabadult, hogy Istent sikerült letaszítania trónjáról s helyette maga ült a trónra. A valóság az, hogy az ember minden bűn által

csak szegényebb, boldogtalanabb és erőtlenebb lesz. Elveszti általa az élet értelmébe vetett hitet, elveszti a saját maga megbecsülését, a lelkiismerete nyugalmát, fokozatosan elveszti fogékonyságát a lelkiek iránt, erkölcsi akarateréjét. Rossz szenvedélyeinek rabszolgája lesz; elveszti reményét a szenvedésben és megpróbáltatásban s tompa, értetlen kétségbeeséssel mered az elkerülhetetlenül közeledő halál elé.

Még kézzelfoghatóbb a bűn átka a *társas együttélés* terén, hiszen minden emberi békétlenségnek, irigységnek, ellenségeskedésnek, kizsákmányolásnak, igazságtalanságnak szülőoka a bűn. Ebből erednek a családi viszályok és boldogtalanságok, éppúgy mint a háborúk, a gyengék könyörtelen eltírása s a tömegnyomort okozó gazdasági liberalizmus.

De semmiféle földi, egyéni vagy társadalmi boldogtalanság nem érhet fel azzal a mindennél zordonabb és rettenetösebb büntetéssel, amely Isten szava szerint a síron túl várja a bűnben élt és bűnben meghalt embert.

Ezt a régi s mindig újra elfeledett igazságot állítja ismét előtérbe s helyezi ragyogó, újszerű megvilágításba a Szeplőtelen Fogantatás tana. Mert a Szeplőtelen Fogantatás nem más, mint annak a gondolatnak érvényesülése, hogy minden nagyságnak, minden kiválasztatásnak és felmagasztaltatásnak első feltétele a büntelenség. Mária nem lehetett volna Isten Anyja, nem emeltethetett volna abba a szédítő magasságba, hogy ma mint Ég és Föld Királynéasszonyát tiszteljük, ha a Szeplőtelen Fogantatás kegyelme által nem jegyződik el léte első percétől fogva az Istennek, a tisztaságnak és mocsoktalanságnak. Ő a bűnbe süllyedt emberi nemnek legelső tiszta, szeplőtelen virága s ezért lehetett a megváltásnak is első sugara, hajnalfénye, bevezetője. Ő az első, akin megtört a Sátán hatalma s azért lett a kegyelemnek anyja s mindnyájunk örömeinek oka. Ő az első, aki eltápost a kígyó fejét s azért nyílt azóta róza és liliom, édesség és üdvösség mindenütt, ahová lépett. Ő az, aki a bűnbeült emberi nemnek is utat jelez a gyógyulás, az üdvösség, Krisztus felé. Ő az, aki magasan fölötte áll annak a sár- és büntengernek, amit életnek nevezünk s mosolyogva, bátorítón int, hogy kövessük mi is, szálljunk a magasba, győzzük le a mélységbe húzó démoni hatalmokat.

Immaculata! Tiszta fény te az aposztázia éjjelében, napsugarba öltözött apokaliptikus asszony, te liliom a tövisek között, te Noé élő bárkája a világot elborító szennyes özön fölött: ó lelkesíts minket is tisztaságra, szeplőteleniségre! Szent harcra minden ellen, ami bűn és Isten-elhagyás, ami a világot átokba borítja!

A Szeplőtelen Fogantatás tanának ezzel az első jelentőségével kapcsolatos a másik jelentősége: hogy *visszaadta a nőt fölséges hivatásának* az emberiség történetében, visszaemelte az őt megillető magaslatra a nőiségnek mélyen lesiklott eszményképét.

Ezerszer megírták a bölcsek s megzengték a költők, miben van a nőnek jelentősége az emberek s az emberiség életében. A nőt az Isten virágnak teremtette kopár, kemény kösziklák ormán. Dalnak, költeménynek, imádságnak az élet durva prózája fölé. Béke-angyalnak a fórumok nyers zsvaja s a férfi harcainak fegyvercsörtetése mellett. Oázisnak az élet sivatagaiban. Sebeket heggesztő, könnyeket letörülő, simogató kéznek a durva versengések és véres öklelezések fölött. Szeretet és derű, finomság és eszmeiség, önfeláldozás és hűség hintőjének az erőszak tülekedése, a szenvedélyek tobzódása között.

A nőnek kell a társadalom s első sorban a család őrangyalának lenni. Az erkölcsi nemesség és felsőbbrendűség hivatott őrének, tudatosítójának a férjben, fiúban, testvérben. Az erkölcs lángpallosú kérubjának a család küszöbén. A szeretet, a hűség s az önfeláldozás néma prédikátorának a családon belül. Emelkedettebb, finomabb, lovagibb tónus érvényesítőjének a társadalmi érintkezésekben.

De jaj, ha a nő leszáll arról a talapzatról, amelyre az ég emelte! Jaj, mert akkor nemcsak nagyszerű hivatását nem töltheti be többé, hanem egyenesen a romlás hordozója lesz. Jaj, ha a nő nemcsak nem angyal többé, hanem démon, a romlás és erkölcsi alsóbbrendűség hordozója! Ha nem felemelje többé az emberi társadalomnak, hanem szégyene s lesüllyesztője! Ha nem Isten élő mosolya, hanem a sátán gúnykacaja. Ha egyszer virágból céda mákony lesz, dalból durva sikoly, költeményből paródia, eszmeiségből érzékiség, szentélyből gúny, oltárképből megtépett rongy!

Akkor bizony áll a költő szava: *Geht es zu des Bösen Haus, das Weib hat tausend Schritt voraus!* Az ilyen nők nemcsak önmaguknak átkai s nemüknek meggúnyolói, hanem a társadalomnak is lealacsonyítói.

S mivel ez a szégyenletes lehetőség napjainkban nem pusztá lehetőség többé, hanem szörnyű és százezerszeres valóság, azért kiáltanak ma már segítségért, a nő megmentéséért olyanok is, akik maguk nagyon távol állnak a kereszténységtől. Mentsetek meg a nőt, hangzik a fuldokló társadalom kijózanodottjainak kiáltása, mert csak így menthetjük meg a gyermeket, a családot, a férfit, a hazát, a társadalmat, az élet eszmeiségét, a haldokló szépet, az irodalmat, művészetet, kultúrát!

Úgy van: mentsetek meg a nőt s megmentettétek a társadalmat s jövőt. De hogyan lehet a nőt megmenteni? Csak úgy, ha visszaadjátok annak a hivatásának, amelyet a kereszténység szánt neki; ha visszaadjátok neki azokat az életideálokat, amelyeket a ti hitetlen és érzékimádó bölcsegtetek elrabolt tőle.

Ezt érezte meg IX. Pius, amikor a legválságosabb pillanatban, egy süllyedő világ végzetes óráiban fellobogtatta az emberek előtt újból a Szeplőtelen Szűz és Anya páratlanul eleven és elevenítő eszményképét.

Mint ahogy Mózes a pusztában a kígyómarta nép elé odaemelte az érc kígyó képét, hogy aki feltekint reá, meggyógyuljon s új erőre keljen, úgy a Szeplőtelen Szűz képére sem lehet feltekinteni anélkül, hogy az embert új vágy, valami fájdalmas és édes sóvárgás ne ragadja meg az erkölcsi gyógyulás, a tisztaság, a nemesebb és szeplőtelenebb élet után (IV. Móz. 21, 9). Ahol ez az égi jelenés a nő szemében fölragyog, ott nem a görli és garçonne a leányideál, hanem a Szeplőtelen; ott megelevenedik a tiszta nőiesség kultusza, ott megijodik a nőben szunnyadó örök Máriagyermek, ott keresztültör az érzelkek gyarlóságán a fehérlelkű szűzieség földöntúli varázsa, a női eszmeiség büszke és magáraébredt tudatossága. Meg akarjátok menteni a nőt? Ime, az Egyház már két évezred óta menti s neveli őt s ahol csak sikerül kítűznie a Szeplőtelen Szűz lobogóját, ott mindenütt hódít és diadalmaskodik a keresztény nő ragyogó eszméje, ott tiszta lelkek fehér serege sorakozik a fehérkék zászló alá

s miközben ajkuk a régi, kedves Mária-dalokat zengi, nemes fény gyúl ki a szemekben, angyalok mosolya derül az arcon, kacagóbban, bizóbban cseng a gyermekek nevetése, sugárzóbb s enyhültebb lesz a férfiak tekintete, finomabb az élet, virágzóbb a karitás, egészségesebb a társadalom, eszmeibb az irodalom. A Mária-kép árnyékában a leány ismét rátalál az ő názareti értékeire, az asszony az ő betlehemi kincseire, a tűrő és szenvedő anyja a Mater dolorosa örök vigaszaira. Ott a testi báj nem a lelki szépség megölője lesz, hanem a belső szeplőtelenységnek áttörő kinyomata, kikristályosítója, kísérő zenéje, gyémántos foglata. Ott a nő nem pusztá játékszer és divatbáb többé s még kevésbé szomorú lefokozottságú hetéra és Geschlechteswesen, hanem az Istenanyja vonásait tükröző, csodálatos eszménykép, felsőbbrendű, szinte világlelti tünemény.

Ó tegyétek szebbé a nőt és szebbé tettétek az életet! De hogy szebbé tehessétek a nőt, tegyétek oda minden családban a díszhelyre a Szeplőtelen Nagyasszony képét. Hadd legyen az ott bizonyosság és jelkép, bátor hitvallás a nő magasabb hivatása mellett! Legyen tudatos szembefordulás a nőt lefokozó s ezzel a társadalmat gyilkoló modern cinizmus, legyen belső megújulás kezdete és jobb jövő hajnala!

Minél több Mária-kultuszt a családba s szebbé lesz a család. Minél több Máriakultuszt a nőnevelésbe s szebb, eszmeibb, tisztább, kedvesebb lesz az új női nemzedék. Minél több Máriakultuszt a népnek s finomabb, lovagiasabb lesz a férfiak hangja a nőekkel szemben, több lesz az emelkedettség s lelki előkelőség a nemek érintkezésében.

Még egy szempontból volt időszerű a Szeplőtelen Fogantatás tanának új zászlóbontása: mint *gyógyszer a vallási élet megmerevedése, racionalista szellemű elridegülése ellen.*

Voltak és vannak, kik a vallási életben mást nem látnak, mint rideg istenimádatot. A teremtménynek valami merev meghajlását a végtelen Isten előtt, valami hidegen ünnepélyes és szavaló hálaadást és tiszteletadást, amely kimerül néhány szép, cikornyás szólamban, egy-két ima vagy ének elzengésében. Utána az ember ismét kimegy az életbe s ott az ellentétes ráhatások zürzavarában hamar elfelejt

minden templomi hangulatot s néhány ridegen elméleti eleven kívül alig őriz meg valamit az evangéliumi élet teljességéből. Legfőleg még hitvitákban, felekezeti harcokban véli kiélhetni vallásos igényeit. Lenéz mindent, ami kedélyt, melegséget, színt, lelki örömet, bensőséget jelent a keresztény kultuszban. Főlöszlegesen, sőt talán az igaz Isten tiszteletével s imádatával meg nem egyeztethetőnek tekint minden eleven és színpompás hitbuzgalmat, aszkézist és misztikát, liturgiát és ünnepkört, szentséget és szentelményt, adventi rorátét és karácsonyi éjféli misét, nagypénteki gyászt és husvétii alleluját, szentek tiszteletét, búcsújárást és vezeklést. Ez is nagyrészt az utóbbi századok racionalista divatjának, felvilágosodási józankodásának utórezgése, amely bizonyos fokig a katolikus közönségbe is megtalálta az útját.

Az Immaculata tisztelete ezzel szemben újra hangsúlyozottan odaállítja a hívő katolikusok elé a mennyei Édesanya képét és szerepét a megváltás történetében, valamint a hívő lélek egyéni, vallási életében. Ime, mondja nekünk a Szeplőtelen képe, az Isten nemcsak Megváltót akart nekünk adni, hanem a Megváltónak anyját is akart adni s akarta, hogy ez necsak a Megváltónak anyja legyen, hanem vele együtt a mi anyánk is, lelkiségünk melengetője, új életre szítója, anyai, kedves gondozója.

Aki a Mária-tiszteletet gyakorolja s annak üdvös hatásait magán kipróbálta, annak nem kell sokat magyarázgatni, az nagyon jól tudja, mit jelent a mi vallási életünkben Szűz Mária. Nem babona a Mária-tisztelet és nem főlöszleges cifra-ság, vagy épen nőies érzelgősség. Anyára mindenkinek szüksége van, a felnőtt embernek, a férfinak is, főleg a lelki életében. Ott, ahol mindnyájan gyermekek vagyunk s Jézus utasítása szerint gyermekeknek is kell maradnunk mindig. Anyára, akinek a példaképe legerősebb támaszunk az Úr hűséges szolgálatában. Anyára, akinek a kezét fogva sokkal bizodalmasabban lépünk Atyánk elé is, főleg amikor ez a mi Atyánk oly végtelenül magasan áll fölöttünk. Anyára, aki vallási életünkben édességet, finomságot, tisztaságot, anyaiságot, szüziességet és melegséget jelent. Anyára, akihez, mert közelebb áll hozzánk, könnyebb menekülnünk, fohász-kodnunk, akinek közelében könnyebb magunkat Jézus közelében éreznünk.

Ahol édesanya nincs a családban, ott hiányzik valami a családból, amit nem pótolhat senki és semmi. Ha egyszer maga az Úr családias közösséggé akarta alakítani gyermekeinek nagy társaságát, családi közösséggé, amelyben ő maga gondoskodott anyáról, amikor a keresztfáról szent János apostol személyében mindnyájunkra hagyta drága örökségül a saját édesanyját: hogyan örülnénk akkor ennek végtelenül s hogyan közelednénk ehhez a mennyei Édesanyához édes, gyermeki bizalommal! Hogy minket is fogadjon gyermekei közé, szeressen minket s ott fent az Atya trónján és isteni szent Fiánál legyen a mi hatalmas szószólónk.

Hogy aztán ez a meleg és bensőséges Mária-tisztelet hogyan alakítja át a lelket, mennyi édes vigasztalásnak s mennyi nemes nekibuzdulásnak lesz a forrása, megint nem kell bizonyítani azoknak, akik ebben benne élnek s a Mária-tisztelet áldásait önmagukon mindennap tapasztalják.

Foházkodjunk tehát ma a mi dicső és szeplőtelen mennyei Édesanyánkhöz s ezen az ő diadalünnepeén kérjük gyermeki bensőséggel: Mennyei Édesanyánk, mutasd meg, hogy anyánk vagy! Rengeteg szenvedésünk között légy a mi oltalmazónk, légy a szomorúak vigasztalója, a betegek gyógyítója, bűnösök oltalma, a keresztények segítsége! Légy magyar népünk pátrónája s oltalmazója! Ó, szeress minket és szeresd és vond magadhoz azokat is, akik még nem ismernek vagy nem szeretnek téged! Szeresd és mentsd meg azokat is, akik bűnben vagy hitetlenségben élnek! Hozd vissza a tékozló fiaikat az apai házba! Gyámolítsd a megtérőket, vezesd révpartra a viharban hanykolódókat! Mi pedig boldogan simulunk hozzád s futunk a te keneteid illata után, hálásan énekelve a fehér seregek dalát:

És míg odakünn viharok szele tombol,
Lelkünkön elömlik a béke,
Koszorút kötözünk szerető bizalomból
S letesszük a lábad elébe.
Szent esküvel íme, örökre fogadjuk:
Liliomlobogóidat el sose hagyjuk,
Győzelmes az élet, erős a halál
A fehér seregek szűzi zászlainál!

Budapest, Belvárosi templom,
1932 december 8 (rádió).

Nagyboldogasszony

1938-ban lesz kilencszáz esztendeje, hogy a haldokló Szent István Király, az országszervező, miután minden emberi bölcseséggel és körültekintéssel megalapozta művét, betetőzésül az égiek segítségét is biztosítani akarta királysággá szervezett nemzetének s azért a nem is olyan rég megismert Megváltó Anyjának oltalmába ajánlotta a magyar népet s a magyar koronát. Azóta van a magyar népnek mennyei Pátrónája, királynője, Nagyboldogasszonya.

Milyen különös, szokatlan, nem e világból való reminiszcenciák ezek a mi népszövegséges, trianonos, hadisarcos, munkanélküliség, államcsődös és bolsevizmusos XX-ik századunkban! Milyen furcsán hangzik a tőzsdei láрма közt, a fegyverrel, pénzügyi manipulációkkal, sajtópergőtűzekkel egymást irtó emberek és nemzetek pokoli zsvájában az ilyen szó: Nemzetünknek Pátrónája. Törődik is az angol, a francia, az amerikai hitelező és sarcoló mennyei Pátrónákkal, Nagyboldogasszonnyal! Úgy látszik, ez is mind színét-vesztette régi emlék csupán, a mi kalandosan ragyogó, hősiesség-gyermekded multunk költészete, lovagkori fantáziánknak idejét multa csillogása.

Hát nem, és ezerszer nem! Legyenek bár ezren és tízezeren, akik nem hiszik a kereszténység dogmáit, de annál elvakultabban hisznek, még mindig hisznek a materializmus és liberalizmus egyedül üdvözítő voltában s akik szánón mosolyogva mennek el égbenyúló templomtornyok és Mária-szobrok mellett — azért az emberiségnek komolyabbik és jobbik fele s épen napjainkban egyre többen s egyre élénkebben, ráeszmélnek és újra ráeszmélnek a transzcendens világ értékeire s a tényre, hogy a nemzetek életében a lélek erői mindennél többet, még a fegyvernél, sőt a nemesvalutánál is többet számítanak.

A kereszténység minden ízében világfölkötti vallás,

világfölkötti valóságok kultusza, evilágon túli igazságok hite és reménye s mégis: ez a kereszténység teremtett meg minden európai kultúrát. És nemcsak a multat formálta, nemcsak a századok iskolamestere, államok építője, kultúrák kitermelője volt, hanem ma is, bár csendes, de legerősebb világtényező. A legszilárdabb, az egyetlen szilárd bázisa erkölcsnek, népiségnek, államiságnak, szolidaritásnak, emberszeretetnek, becsületnek, női erénynek, családok szilárd-ságának, gyermeknevelésnek és népnevelésnek: mindannak, ami abszolút emberi érték. Ha a nyilvánosság előtt keveset szerepel, ha ott a pénz, a politika, a gyönyör intézményei s a kriminalisztika szenzációi az egyedül lényeges, egyedül fontos és érdekes témák, ennek sok oka van. Nem utolsó helyen az, hogy a nyilvánosság szócsöveinek egész hangszínezetét évtizedek óta eltompították, áthangolták s meg-hamisították a kereszténység eszméitől távolálló hasznélvezők.

A Nagyboldogasszonyról a materialista világszemlélet-nek nincs is ma mondanivalója, nem tud vele mit kezdeni. De nekünk van. A magyar nép hívő millióinak van. A jelenben van, ahogy volt a multban, vérzivataros, hosszú 900 esztendő során. Minekünk nem merő „verebek hazája“ az ég s nem kültelki fickók vásott élceinek tárgya a vallásos meggyőződés. Nekünk a Boldogasszony képe nem ódon emlék csupán, hanem realitás és reménykeltő biztatás. Szebb jövő ígérete a sívár és rideg jelenben. Édes menedék-hely az utca tülekedő zsvajából, az üzletes világ és üzletes politika szennyes hordalékából. Údító forrás, melyből fel-frissülünk; fénylő pont, mely átvilágít ködön és poron. A kínos jelen mögött történelmünk kárpitján ma újra kirajzolódik előttünk a palástos, térdeplő, országalapító nagy király képe, amint jogart, országalmát, koronát egy Asszonynak ajánl fel, aki nem evilágból való, de akinek az Isten-Fia ül a karján s aki azóta is anyánkként vigyáz reánk . . .

Oly jól esik tudni, hogy valaki vigyáz reánk . . . Valaki, aki nagy és jó és erős, akinek a keze, ha túlvilági síkokon is, ha embertől nem sejtett, ujjal nem fogható útakon is belenyúlhat az emberek sorsának intézésébe. Árvák és szomorúak vigasztalásába, leroskadók felegyenesíté-sébe. Hiszen mi is árvák, szomorúak, leroskadók nemzete vagyunk. Nagyboldogasszony napja, Nagyboldogasszony

mosolya, hit, remény és természetfölöttiség csodás biztonsága:
ragyogj ma napfényt István király nemzetére, bús népedre,
szegény magyarokra!

Igaz, sok okod volna neheztelni ránk. Sokan közülünk
elhagytak és megtagadtak téged. A vallásszakadás jégverése
a magyar föld számos táján sok egyéb katolikus érték kö-
zött a Máriás kerteket is elpusztította. Elvakult magyarok
tiltakoznak a szentistváni örökség fenntartása, a „Regnum
Marianum” gondolata ellen. Éket akarnak verni közéd és
szent Fiad közé, mintha bizony Jézusnak, a legjobb fiúnak,
fájhatna az, ha az ő szűzi Anyját is tisztelik-szeretik hívei.
Azóta mintha Isten is megvert volna minket! De te az
irgalmasság Anyja vagy s megtérő népedet visszafogadod
kegyeidbe.

Hütllenül elhagyott Nagyasszony, mi megtérünk hozzád!
Bocsáss meg nekünk s engedj ismét Mária népévé, vagyis
Jézus népévé lennünk!

Szent Pál

*„Számomra az élet Krisztus,
a halál nyereség“. Fil. 1, 21.*

Mivel Szent Péter és Szent Pál ünnepe egy napon van, ezen az ünnepen rendszerint Szent Péterről esik szó a prédikációkban. Érthető, mert hiszen Szent Péter az Egyház feje, a köszál, amelyre Krisztus az ő Egyházát építette. Ő az első pápa. Így azonban Szent Pál rendszeren háttérben marad s ritkán beszélünk róla. Pedig az ő hatalmas vallástörténeti egyénisége ugyancsak megérdemli, hogy közelebbről megismerkedjünk s foglalkozzunk vele is.

Ki volt ez a Szent Pál? Az őskereszténységnek egyik legérdekesebb és legrokonszenvesebb egyénisége, a kereszténység világszerte való gyors elterjedésének egyik legtevékenyebb, Istentől rendelt eszköze. Kezdetben fanatikus kereszténygyűlölő, Krisztus ellensége, lobogó temperamentumú, harcos farizeus; később pedig Jézusnak legodaadóbb, leglángolóbb lelkű szolgája, apostola, foglya s vértanuja.

Szent Pál bölcsője Tarzusban ringott, Kis-Ázsiának ebben az erősen hellenista műveltségű városában, ahol valószínűleg már ifjúkorában viselte a zsidó „Saul“ mellett a római hangzású Paulus nevet. Egyébként iparos ember volt, sátorkészítő, emellett lelkes farizeus-tanítvány, aki, mint ö maga beszéli, már fiatal korában Jeruzsálemben ment s ott a hírneves írástudónak, Gamalielnek lábánál tanulta a zsidó, rabbinusi hittudományt. Majd visszatért szülővárosába s iparának élt.

Valószínűleg hallott Jézusról, bár életében sohasem látta őt. Talán érezte is a kegyelem hívó szavát, legalább erre utal Jézusnak a megtérés percében hozzáintézett, szemrehányó szava: „Nehéz neked az ösztöke ellen viaskodnod!“

Pál azonban egyelőre nem akart hallani Jézusról, megmaradt farizeusi hagyományai mellett, sőt amikor meghaltotta, hogy a farizeus-párt veszélyben van s hogy mindenütt terjed Jézus hite s tanítása, hirtelen ismét Jeruzsálemben termett s amilyen heves, szenvedélyes és lobbanékony ember volt, egész erejét s lángbuzgalmát felajánlotta a kereszténység kiirtására, a farizeus-párt védelmére. Felhatalmazást szerzett a papi fejedelmektől az összes zsidókhoz, hogy legyenek segítségére még a házak felkutatásában is, hogy ahol csak keresztényt talál, férfit, nőt, mindegy, megköthesse s Jeruzsálemben élve kiszolgáltatthassa őket a farizeusok bosszújának.

Ime, ez volt a fiatal, akkor talán 35 éves Szent Pál. Fanatikus keresztényüldöző, Jézus ellensége. Egészen Damaszkuszig elportyázott gyűlölködő, elvakult hevében, hogy Jézus Egyházát csírájában elfojtani segítsen. Míg aztán éppen Damaszkusz kapuja előtt utol nem érte a kegyelem.

Dél volt, napsütés, verőfény, amikor hirtelen minden napnál s verőfénynél ragyogóbb égi világosság özönlötte körül s a fényárból szózat hangzott feleje: „Saul, Saul, miért üldözesz engem?” És Pál meglátta Jézust, hallotta az ő hangját.

A fényt mások is látták, de a hangot nem hallották.

A hang és a látvány annyira megigézte Pált, hogy a földre hullott s elvesztette látóképességét. Mint a végítélet harsonája hangzott fülében a soha többé el nem halkuló vád, a mennyből szállott szemrehányás: „Miért üldözesz engem?” Megértette, hogy aki az Egyházat üldözi, az Jézust üldözi. Ő Jézust személy szerint sohasem üldözte, hanem üldözte a kereszténységet s ezt Jézus úgy veti szemére, hogy őt magát üldözte. Most magábaszáll, hirtelen megérti, hogy az isteni ösztönzéssel nem szabad dacolnia tovább s megadóan kérdezi: „Uram, mit kívánsz, hogy cselekedjem?”

Ime, az égő, cselekvésre teremtett lélek: mihelyt megtér, az üldöző azonnal magáévá is teszi Jézus ügyét és cselekedni is akar Krisztusért! És Krisztus csakugyan azonnal meghívja őt, a bűnöst, az egy perc előtt még üldözött, ellene összeesküvőt, hogy az ő apostola s a kegyelemnek választottja legyen és vigye az ő nevét a néphez, és nem is csak a zsidó néphez, hanem ki a pogány világba, a nemze-

tek irdatlanába, az impériumba, a nagy, krisztustalan világba.

Pál meghódol a kegyelem szózatának, azonnal és tartózkodás nélkül. Feltántorog és inkább támolyog, mint megy, kézen vezeteti magát, megvakultan, Damaszkusz felé. Ott isteni intésre egy Ananiás nevű hívő keresi fel őt és felvilágosítja, oktatja és megkereszteli; mire Pál ismét lát.

De lát már a lelki szeme is és azonnal védeni s hirdetni kezdi Jézust. Vitába száll eddigi párthíveivel: a zsidókkal, a farizeusokkal. Majd Köves-Arábia sivatagjába vonul vissza, az elmélkedés magányosságába s ott imádságban s újabb meg újabb kijelentések között készül gondviseléses küldetésére. Növeli, halmozza, duzzasztja magában az apostoli lelkület s a kegyelem természetfeletti energiáit. Ahogy leveleiből kitészik, Krisztus itt valószínűleg többször újra megjelent neki és oktatta, tanította őt. Itt, a magányban, imádság s elmélkedés közben alakult ki a szent, a hűséges Jézus-tanítvány, a lánglelkű apostol, a népek tanítómestere.

Végre három évi magány és készület után Pál ismét kiáll a síkra. Damaszkuszban prédikálni kezd, még pedig olyan hévvel, hogy a kereszténység ellenségei összeesküsznek ellene és halálra keresik. Pálnak el kell rejtőzködni és a hívek csak úgy tudják megmenteni, hogy egy kosárba rejtve lebocsátják a város falain egy ablakon vagy résen keresztül. Pál ekkor Jeruzsálembe megy, ahogy ő maga mondja: Pétert látni, Péter előtt tisztelegni, Péternek az utasításait venni, az apostolok előtt magát igazolni.

Az apostolok kezdetben nem nagyon bíznak benne, mert jövevény, új ember; tegnapelőtt még üldöző volt. Ők még nem tudnak arról, hogy Krisztus hívta meg. A bizalmatlanság gátját Barnabás töri át, ez az apostolok második rendjébe tartozó, hatalmas szavú férfiú, aki már tud a damaszkuszi eseményekről. Ő végleg igazolja Pált. Erre az apostolok két hétig foglalkoznak vele, tanítják őt, maguk közé fogadják és kézfeltétellel apostollá teszik. Ahogy ma mondanók: püspökké szentelik.

De Pál még akkor sem érzi magát a pályájára egészen késznek. Bár Jeruzsálemben is küzd és prédikál, szembe száll a zsidókkal, vitatkozik a görögökkel Krisztusról, mégis

jobbnak látja az apostolok tanácsára még egy ideig szülővárosába: Tarsusba vonulni vissza. Ott él csendes munkálkodásban még két-három évig. Közben Barnabás és mások elviszik az evangéliumot, a „jó hírt”, az Üdvözítő üzenetét Antiochiába is, amely akkor a művelt világ egyik legfőbb kulturális gócpontja volt és ebben a hatalmas, nagy városban is meggyökereztetik a kereszténységet. Krisztus vallása hirtelen virágba szökken s oly tömördeken csatlakoznak hozzá, hogy maga a „christianus” szó, a „keresztény” elnevezés is ott, Antiochiában kezdi a Krisztus híveit jelezni.

Barnabás látja, hogy nem győzi a munkát, segítőre és vezérre van szüksége. Felkeresi hát a közeli Tarsusban Pált és segítségül hívja. Pál érkezettnek érzi az időt, hogy most már végérvényesen a nyilvános ígehirdetés útjára lépjen. S ezzel megindul Szent Pál voltaképeni apostoli működése, innentől halálíg meg sem álló, hatalmas, példátlan, szinte megfoghatatlanul nagyszabású s nagy sikerű térítői tevékenysége.

Antiochiában kezdi, de onnan nemsokára Jeruzsálembe küldik a kisázsiai hívek által gyűjtött alamizsnával a jeruzsálemi nélkülözők számára; — érdekes, hogy már akkor a szegények megsegítése volt a a kereszténység egyik legfőbb gondja. Onnan azután Pál egymásután három hatalmas missziós körútra indul.

Először Kisáziát járja be és mindenütt egyházakat, hitközségeket alapít. Mindenüvé elviszi Krisztus igazságainak szövétnékét. Mindig serényebben dolgozik, mindig szélesebb területeket von be apostoli gondviselésébe. Egyik helyen majdnem megölik: úgy megkövezik, hogy csak azért menekül meg, mert valószínűleg halottnak hitték s ott hagyták félholtan a mezőn. Pál magához tér s folytatja a munkát. Börtön, szenvedés, üldöztetés, rágalmak, hamis testvérek gáncsoskodásai kísérik minden utazását. A zsidók közt ért csalódásoknak nagy eredményük van: Pál most már végleg a pogány népek felé fordítja buzgalmát. Így lesz ő a „népek apostola”, a „doctor gentium.”

Második nagy körútja az, amikor isteni intésre áthajózik Európába, Tráciába és Macedóniába. Tesszalonikában, a mai Szaloniki helyén alapítja az első európai egyházközséget. Harmadik útja megint Kis-Ázsiának szól: Efezusba megy s

itt működik hosszasabban. Majd ismét átkel Macedóniába és Görögországba és főleg Korinthusban prédikál. Negyedik útján már Itáliáig is eljut.

Igaz, hogy ez a negyedik útja fájdalmas út volt, mert Itáliába már csak mint fogoly került el. A kisázsiai zsidók ugyanis halálra keresték s összeesküdtek ellene; több mint 40 zsidó férfi megesküdött, hogy addig nem eszik és nem iszik, míg Pált el nem teszi láb alól. Lysias, a pogány ezredes, csak hogy megmentse, elfogja Pált és Cezareába küldi Félix prokurátorhoz. Ez két évig fogságban tartja, közben pedig szívesen hallgatja is őt és megremeg, amikor Pál az Isten ítéletéről beszél neki. Félix utódja, Festus alatt Pál már-már ismét a zsidók kezébe kerül s a prokurátor ki akarja szolgáltatni őt halálos ellenségeinek. Ekkor Pál igénybe veszi római polgárjogát és a cézárhoz fellebbez. Erre a törvény szerint egy százados kíséretében fogolyként Rómába viszik, hogy ott a császár előtt igazolja magát.

Rengeteg viszontagság közepette s egy hajótörés után, amelyen Pál egy teljes napon át fadorongba kapaszkodva hanyódik a tengeren, végre Rómába érkezik. Rómában két évig tartják fogságban, megbilincselve. De egyébként szabad érintkezést engednek neki az emberekkel, a hívekkel. Pál látogatásokat fogadhat a börtönben; prédikálhat, téríthet, leveleket írhat. A börtönből segít Szent Péternek megalapozni az első, a nagyjövőjú római hitközséget.

Két év után, úgy látszik, mégis szabadon bocsátják, mert időközben Néró lépett trónra s Nérónak akkoriban még nagyon mellékesek a zsidó vallásügyi viták. Pál tehát tovább folytathatja apostoli útját, eljut egészen Hispániáig, a mai Spanyolországig, majd visszatér Efezusba s itt Kisázsia püspökévé szenteli Timóteust. Ekkor azonban meghallja, hogy Rómában kitorrt a nagy nérói keresztényüldözés, mire önként visszatér az örök városba, hogy Péternek s a római híveknek ismét segítségére legyen. Rómában azonban újból fogságba kerül s hamarosan halálra ítélik.

Viszik ki az Ostiai-úton a városon kívülre. Római polgár lévén, őt nem volt szabad keresztrefeszíteni, mint Pétert, hanem bárdal, pallossal vették fejét, ősi tradíciók bizonyága szerint ugyanazon a napon, amelyen Szent Pétert a

vatikáni dombokon épült Caligula-féle cirkuszban fejjel lefelé keresztrefeszítették.

Ez volt Szent Pál életének külső lefolyása.

Ebben a körülbelül 20—25 évre terjedő apostoli életben azonban hihetetlenül gazdag tevékenység játszódtott le.

Ami Szent Pál életében és jellemében mindenekelőtt megkap és csodálkozásba ejt: az az ő példátlan *apostoli hevülete*. Az a mindenséget átölelő, hódító vágy, amellyel ő a pogány világot Krisztusnak megnyerni indult. Ez az ember, aki tegnapelőtt még egyszerű sátorkészítő és farizeusnövendék volt s amellet fanatikus keresztényüldöző s aki sem Róma, sem Hellasz szemében nem jelentett semmit, arra az emberileg hihetetlenül vakmerő, szinte örült feladatra vállalkozik, hogy meghódítja Krisztusnak az egész világot. Nem egy népet, nem egy várost, nem egy országot, hanem egy egész világot. Nem bírta elviselni, hogy itt van Krisztus, az Isten Fia, az emberek Üdvözítője s az emberek nem is tudnak róla, nélküle élnek s a kárhozatba rohannak. Nem tudta elviselni, hogy az igazság véka alá rejtőzzék, hogy a bűn, a gonoszság, a tévedés, a babona, a paráznaság, a pogányság és kegyetlenség uralkodjék a világon. Mint új Atlasz vette a vállára a világot. Neki gyürkőzött, nekivágott az emberfölötti munkának, országról-országra járt, várost város után keresett fel, intve, fenyegetve, édesgetve, magyarázva, vitatkozva; szinte úgy hajtotta, kényszerítette bele az embereket, a népeket Krisztus aklába. Ki akarta forgatni sarkaiból a pogányságot, hadat üzent neki a tulajdon fészkeben, Rómában is. Ott van mindenütt, ahol az emberekre hatni remél, ott sűrűg-forog egyszer a jeruzsálemi Sion-hegyének templomvára alatt, másszor Athén Akropolisának márvány propülai-onjai között, majd a római Capitolium aranytetőzete s a palatinusi császárpaloták árnyékában. Megveti a lábát ott, ahol a pogány hatalom, pogány tudás, pogány élet leginkább begyökeresedett s egészen komolyan azon iparkodik, hogy mindezek helyébe a Názáreti Jézus tanát és elveit ültesse, azt a tant, amely a zsidóknak botrány, a pogányoknak pedig téboly volt. Nem imponálnak neki sem a pogány templomok ragyogó csarnokai, sem a római légiók szikrázó ereje, sem a szenátus zord törvényei, sem a császárok

rendeletei, sem művészet, politika, kereskedelem . . . Neki mindez „szemét” és salak, amelyet megvet, neki Jézus az egyetlen kincs, vagyon és érték. Szembeveti magát a dagadó árral, mintha meg akarná fordítani irányát; mintha egyetlen szavával, egyetlen nyelvvel egy egész pogány világot akarna összetörni s helyette a Jézus szebb, jobb, boldogabb országát állítani.

Hallatlan elszántság, páratlan akaraterő!

Pál bezzeg nem az a jámborkodó szobatudós, aki elvonul és elméleteket sző s gyáván kesereg a világ rosszaságán; nem az a hivatalnok, nem az a béres, aki elvégzi a dolgát úgy-ahogy s aztán magára gondol; nem az a hivatalnok, aki aktaszerűen intézi a népek ügyeit. Hanem az a hadvezér, aki alig nyert meg egy csatát, már a másikra száguld; az az üstökös, mely ragyogva száll s egész országokat világít be egyszerre. Tűzláng, amely végigcsapkod egy világon s útjában mindent megemészt, ami salak és rozsdá, szenny és enyészet s helyettük új, szebb, boldogabb életnek teremt talajt.

Nem mondja: ez idáig az én területem, az én kis birodalmam, ezen túl nem teszek semmit, végezze más a többi! Hanem azt mondja: bár én csak elvetélt, utolsó apostol vagyok, mégis többet akarok tenni, mint az összes többi apostol!

Nem is tartja őt vissza se félelem, se szenvedés. Tíz évvel a halála előtt már ötször megostorozták, háromszor megvesszőzték, háromszor szenvedett hajótörést, úgy hogy majd ott nem vezett; egyszer megkövezték s csak azért hagyták ott, mert azt hitték, halott; számtalanszor volt börtönben s büszke volt a láncaira, amelyek közt Krisztus rabja lett, de „az Úr ígéje meg nem köttetett.” Maga kiált fel: „Mi szakíthat minket el Krisztus szeretetétől? Nyomorúság, vagy szorongatás? éhség, mezítelenség, veszedelem vagy üldözés, vagy kard?” (Róm. 8, 35) Nem, mindez nem állhatja útját. Hódítania kell Krisztusnak, sikert sikerre halmoznia. S bármennyi sikert ér, bármennyi öröme telik is a megtértek ezreiben, szíve sajog és reszket a még meg nem tértek miatt s panaszosan sóhajt fel: „Igazat mondok Krisztusban, nem hazudom; a lelkiismeretem mellettem tesz tanúságot a Szentlélekkel, hogy nagy a szomorúságom és szívem-

nek szüntelen a fájdalma . . . Azt kívánnám, hogy magam legyek átkozottként távol Krisztustól testvéreimért, test szerint való rokonaimért, az izraelitákért" . . . (Róm. 9, 1. kk.)

Kevesen tudják, mily sokat köszönhetünk sz. Pálnak még *teológiai szempontból* is a krisztusi tannak mindenkorra való kifejezésében, szavakba foglalásában, megőrzésében. Pál volt a keresztény vallási fogalmaknak első nagy elemzője, a dogmafejlődés első nagy mestere, a keresztény világ első nagy hittudósa, a krisztusi tan első teológiai rendszerezője. Amit Jézus inkább népies, közérthető mondatokban, példabeszédekben s hasonlatokban adott elő, azt Szent Pál iparkodott először bizonyos szabatos rendszerbe foglalni, határozott fogalmakba, teológiai kifejezésekbe önteni. Valóságos hittani műszavakat gyártott: „kegyelem”, „szentség” stb. Ő beszélt először Jézus papságáról, az Egyházzal mint Jézus titokzatos testéről s mint Jézus menyasszonyáról; ő fejtette ki a hit, remény és a szeretet viszonyát; ő foglalta világos tételekbe a krisztusi tant a házasság szentségi jellegéről és felbonthatatlanságáról s a szüzességről.

Gyönyörű az a tanuságtétel, amellyel az első keresztények Oltáriszentség-hitét ismerteti, ahogy az első keresztények miséjét és áldozását leírja, ahogy már ő óv a méltatlan áldozástól s Krisztus testének közönséges ételként való kezelésétől. A Krisztus istensége hitének is Szent Pál az egyik legvilágosabb tanúja az apostolok korából; Jézus nála az a „mindenek fölött való, örökké áldandó Isten” (Róm. 9, 5), akiben „a bölcseségnek és a tudománynak minden kincse rejlik” (Kol. 2, 3) s akiben „lakozik az Istenségnek egész teljessége valósággal” (Kol. 2, 9), aki által az Atya a világot teremtette s fenntartja (Zsid. 1, 2. 3), aki az ő „dicsőségének fénye és lényegének képmása” (u. o. 3) s akit az angyalok Jáhveként imádnak (u. o. 6 kk.).

S milyen *katolikus* Szent Pálnak ez a teológiája! Alig van levele, amelyben a törvényességre, az egyetemességre, azaz: a katolikusságra ne utaljon s a tévtanítóktól ne óvja a híveket. Nála nem mindegy, ki mit hisz; nála nem a szubjektív, alanyi mérlegelés a hit irányítúje, hanem a felülről kapott tan, amit az egyházi tanítóhivatal útján vettünk. Még ha angyal jönne is az égből, írja a galatabeliekhez, és más

evangéliumot hirdetne, mit mi apostolok hirdettünk, átok alatt legyen! Csaknem minden levele vagy ezzel kezdődik, vagy ezzel végződik: ne hallgassatok azokra, akik külön úton járnak, akik az apostolok tanától eltérőt hirdetnek. Tíz éven át folytatott ádáz küzdelmet az ú. n. zsidózók eretnekségével, ezzel az első elfelekezéssel a kereszténységen belül, azoknak tévtanáival, akik a zsidó szertartási törvényt rá akarták erőszakolni a pogányságból megtért új keresztényekre is. Ebben a vitában még Szent Péterrel is szembe szállt, nem ugyan elvi, dogmatikus kérdésben, hanem az ő gyakorlati viselkedésének félreérthetősége miatt.

Egyesek ugyanabból, hogy Szent Pál a zsidó szertartási törvény kérdésében Szent Péterrel „szembe szállt” s figyelmeztette eljárásának helytelenségére, arra akartak következtetni, hogy Pál és Péter különböző vagy éppen ellenséges úton jártak, hogy Szent Pál nem vetette magát alá az egyházi felsőbbségnek. Ez azonban teljes tévedés. Mert más dolog: a felsőbbséget egy-egy mulasztásra, a gyakorlati viselkedés helytelenségére szeretettel figyelmeztetni, és más: fellázadni ellene s az engedelmisséget megtagadni; ez utóbbinak Szent Pálnál legcsekélyebb nyomát sem találjuk az Apostolok Cselekedeteiben. Ellenkezőleg: Szent Pál addig meg sem kezdte apostoli működését, amíg Szent Péter s az apostolok apostoltársukként el nem ismerték s kézfeltétellel fel nem szentelték. Itt is, mihelyt a zsidózók eretneksége egyre több zavart okozott s velük megegyezni nem tudtak, Szent Pál nem önhatalmúlag döntött, hanem az apostolok zsinatához s Péterhez fordult s a Szent Péter által kihirdetett végzésben megnyugodott.

Ami azonban Szent Pál egyéniségét legmélyebben s legbensőbbben jellemzi s amiből minden egyéb nagysága folyik, az az *ő határtalan Jézus-szeretete*, az a szinte már fokozhatatlan lelkesedés az Údvözítő személye, nagysága, szépsége iránt.

Amióta Jézust látta, ez az ember teljesen átalakult: szellemének egész hellén mozgalmassága, akarátának szemita szívóssága és farizeusi heve maradéktalanul Jézusé lett. Joggal mondta önmagáról, hogy hiszen ő már nem is él, vagyis hogy él, él, de nem annyira ő él, mint inkább Krisztus

él őbenne (Gal. 2, 20). Ő már végérvényesen keresztre van feszítve Krisztussal és Krisztus sebeit hordja. Nem is akar élni már, hanem feloszlani kíván és Krisztussal lenni. Azzal a Krisztussal, aki örök szeretettel szeretete őt s könyörületesen magához emelte. Krisztus mellett minden elhalványul a szemében. Ahogy páratlan reálmussal mondja: mindent szemétnak, rongynak, hulladéknak néz, csakhoggy Krisztust megnyerje.

S mert szereti Krisztust, szereti az ő Egyházát is. Senki oly megkapó, eleven, ragyogó színekben nem ragyogtatta fel az őskereszténységben az Egyház fogalmát, mint Szent Pál. Az Egyház neki az igazság oszlopa és erőssége, Jézus misztikus teste, Krisztus féltett menyasszonya, Krisztus telje, Krisztus titka. Szereti azokat, akik az Egyházhoz tartoznak. Gyengéden buzdítgatja a híveket leveleiben, dicsérgeti, vigasztalja, szinte babusgatja őket; egyenkint megdicséri erényeiket, jótetteiket s hogy jók voltak hozzá s becsületet hoznak Krisztus nevére. Mindenkihez van jó szava; fiacskáinak nevezi a híveket, akiket ő „szült” a Jézus Krisztusban (Gal. 4, 19). „Mindenkinek mindene” iparkodik lenni (I. Kor. 9, 22).

Egy szökött rabszolgát a leggyengédebb ajánló szavakkal vesz pártfogásába s szeráfi szavakkal köti a hívek lelkére a szeretetnek mindent legyőző, mindent felülmúló parancsát.

Szereti azokat is, akik még távol vannak az Egyháztól, sír a lelke az elveszendőkért s miként maga mondja, állandóan tépi a fájdalom az ő hitetlen atyjafiaiért s inkább maga szeretne átok alatt lenni, minthogy őket mind elkárhozni lássa. A Krisztus-szeretet az a csodálatos, motorikus erő, amely nem engedi pihenni, amely városról-városra, országról-országra, földrésről-földrészre hajtja, ahogy ő maga mondja: „Caritas Christi urget nos” (II. Kor. 5, 14): Krisztus szeretete űz, hajt, kerget minket, nem enged várni, nem enged megnyugodni.

A boldog Krisztusváras diadalmas ujjongása csap fel főleg hattyúdalában, a 2-ik Timotheus-levéiben, amikor a biztos halál előérzetében boldogan néz az Úr eljövetele elé. Oly meghatóan szépek ezek az utolsó intelmek a szeretett tanítványhoz: ha én már nem leszek, te akkor is küzdj és

harcoldj tovább a hitért, „dolgozzál, mint Krisztus Jézus jó katonája!“ Mily felemelők azután ezek a valósággal végrendelkező szavak: „Én már feláldoztatam s a feloszlásom ideje elközelgett; jó harcot harcoltam, a hitet megőriztem, a futást befejeztem s azért eltétetett nekem az igazság koronája, amelyet az Úr ígért az őt szeretőknek“ (II. Tim. 4, 6—7).

Én már feláldoztatom! Csakugyan a végső áldozatnak, az élet áldozatának is be kellett következnie. Egy napon Pált poroszlók viszik ki az Ostiai-útra, a városon kívülre, az Aquae Salviae-forrás helyére, hogy ott kivégezzék. Mintha ebben is szimbolum volna, hogy Pál a város falain kívül, kinn a tág térségeken fejezi be életét. Péter benn a városban hal meg, ahogy illik: a központban; ott, ahol a katedrása állt. Pálnak viszont, mint a népek, az országok apostolának még a halálában is szűk egy város, egy helység; mintha utolsó pillantásával is a tágasságot, a mérhetetlenséget szomjúhozná!

A hagyomány szerint a hívek zokogó csoportja kísérte ki Szent Pált utolsó útjára; Pál elbúcsúzott tőlük, megáldotta őket s aztán, ó bizonynal boldogan s dicsőülten, hajtotta le fejét a hóhér bárdja alá, hogy lelke Krisztushoz szálljon, aki után vágyott, akiért régóta feloszlani kívánt!

Ősrégi, jámbor rege szerint az apostol levágott feje az árok felé gördülve még háromszor felszökkent s a hármass felszökkenés helyén három forrás fakadt. Lehet, hogy ez csak legenda, de nem legenda, hogy Szent Pál ajka a halál után sem némult el s szelleme azóta is szökellve száll századról-századra, országról-országra.

Egy lelkes, hívő asszony, Szent Lucina, temette el közeli kertjébe, ahol utóbb Nagy Konstantin az első bazilikát építtette az apostol sírja fölé. A bazilikát utóbb Theodozius és Honorius császár s a nemes Galla Placidia királyné újjáépíttették s megbővítették, majd a XIX. században egy tűzvész után IX. Pius újjította meg s tette Róma és a keresztény világ egyik legszebb s legnagyobb szentélyévé.

Bizonyos, hogy nincs király és nincs császár a történelemben, akinek oly felséges mauzóleuma volna, mint aminő síremléket a katolikus kegyelet emelt a Népek Apostolának. A római zarándok szinte belefárad a fehér márványoszlopok

erdejének szemléletébe, amelyek közt Arnulfo da Cambio művészi sírboltozata alatt fekszik Szent Pál teste, fenn az egyszerű felírással: „Paulo Apostolo Martyri.” Ezrek, milliók keresik fel ezt a sirt 19 évszázad óta.

Itt pihent meg hát az életben pihenni nem tudó apostol, itt hült ki lángszíve, itt ejtette ki kezéből a vándorbotot s itt cserélte fel hódító hadvezéri kardját a vértanui pálmával.

De Szent Pálnak csak a teste pihen itt, a lelke az égben szemléli Krisztust. Szelleme pedig szinte harsogva járja a világot s el nem némuló szárnycsattogással szól az emberekhez, korokhoz, országokhoz: Emberek, ne felejtsetek, hogy Krisztus az igazság, az élet és minden, és Óhozzá képest minden egyéb csak szemét és hiúság!

Szent Pál szelleme újra meg újra felelevenedik a nagy lelkipásztorokban s igehirdetőkben s ha a jó Isten időnkint egy-egy Aranyszájú Szent Jánost, Szent Bernátot, Ferreri Szent Vincét támaszt, egy-egy Pázmány Pétert, Ketteler Emánuel, Vaughan biborost vagy Prohászka Ottokárt, ezek is mind azért nagyok s magukkal ragadók, mert szívükben Szent Pál porladó szívének egy-egy szikrája lobbant lángra.

Amikor Szent Pál emlékezetével foglalkozunk, szálljon fel mindenelőtt hálánk imája a Szentlélek iránt, aki nekünk, pogány népek unokáinak, Szent Pál által ajtót nyitott az igaz Egyházba! De a hálához fűzzük azt a kérelmet is, vajha támasztana a jó Isten ma is minél több nagy igehirdetőt, Szent Pál lelkével eltelt lelkipásztort, aki úgy szereti Jézust és úgy lángol az Ő országáért, mint egykor a Népek Apostola!

Budapest, Jézus Szíve-templom,
1930 június 29 (rádió).

Krisztus királysága

Krisztus királysága

Krisztus királyságának gondolata, bár külön ünnepe még csak nemrég kapott, éppenséggel nem új dolog az Egyházban. Olyan régi mint maga az evangélium. Hiszen magában az evangéliumban olvassuk, hogy Jézus királynak nevezte magát, mikor Pilátus előtt állt: az igazság királyának.

Különös időszerűséget a Krisztus-királyság gondolata a modern társadalomnak azzal az irányzatával és törekvéseivel szemben kapott, amely Jézus királyi jogait el akarja tüntetni. Amely úgy tesz-vesz, úgy intézkedik, olyan törvényeket hoz s olyan kultúrát termel, mintha Jézus rég elvesztette volna uralkodói jogát az emberi társadalom fölött, mintha a vallási gondolatnak a közéletben s a társadalomban lehető kevés helyet kellene juttatni.

Ezzel szemben a Krisztus-királyság alapgondolata ez: Visszahódítani a világot Jézusnak! Visszahódítani neki a nevelést, a családot, a művelődést, a törvényhozást, a köz-erkölcsöt, a közgondolkozást!

Főlséges cél, mert nemcsak örök, hanem evilági boldogulásunk feltételei is ehhez a királysághoz vannak kötve. Komoly és nehéz feladat, mert a hittagadás, a bűn, az elvakultság valóságos háborút indított Krisztus jogai ellen; szélesen kiépített szervezkedésben vonul fel ellene s egész országokban tüzzel-vassal irtja ki az ő híveit és papjait, robantja fel az ő templomait, törekszik elhomályosítani az ő elveit, tanait, törvényeit. Egész irodalom és sajtó irányítja pergőtüzét ellene, egész hadseregek dolgoznak a hitetlenség és katolikuszgyűlölet, az istentelenség és erkölcstelenség terjesztésén.

Mi viszont tudjuk, hogy Jézus királyságának elismerése mindnyájunkra nézve boldog és szent kötelesség. Jézus igazi király; sokkal nagyobb, szentebb és főlségebb jögon az,

mint bármely földi uralkodó: Jézus örök király, mert Isten-Fia. „Királyok királya és uralkodók ura“ (Jel. 19, 16). De király mint ember is, hiszen „minden hatalom neki adatott mennyben és földön“ (Mt. 28, 18). Király, mert ő váltott meg minket s ő alakította ki köztünk az Isten új birodalmát (Jel. 5, 10). Király, akinek „nevére minden térd meghajoljon: az égieké, a földieké és az alvilágiaké“ (Fil. 2, 10); meghajoljon lelkes hódolatból, vagy megalázott kétségbeesésben.

Ennek a hatalmas és boldogító Krisztus-királyságnak mi nemcsak hívői és áhítói, hanem katonái s terjesztői is akarunk lenni. Jó tehát, ha közelebbről igyekszünk behatolni ennek a királyságnak ismeretébe s tüzetesebben törekszünk megismerkedni ennek a krisztusi jogarnak a stílusával, elveivel, jellegzetességeivel.

A számtalan fénysugárból, amely e jogarból árad, csak néhányat emelünk ki most. Figyeljük meg, Jézus királysága mennyire a *szereetet* királysága, az *igazságé*, a *tisztaságé*, a *kegyelemé* és a *boldog örökkévalóságé*.

Jézus, a szeretet királya

Nagy, egyedülálló, csodás királyság ez a Jézusé már abban is, hogy nem külső érdekeken nyugszik s nem hatalmi eszközök tartják össze, hanem ennek éppen az ellenkezője: a legszellemibb, legétheribb, legönzettelenebb és legszelidebb valami: a szeretet.

A földi hatalmasságok erejének titka rendszerint az erőszak, a kényszerítő eszközök fölött való széleskörű rendelkezés. Egyedül Jézus birodalmában áll az erőszak helyén mint összetartó erő s uralkodó hatalom: a szeretet. Ahogy Jézus maga a megtestesült, könyörülő isteni Szeretet, úgy országának is alapja, főtörvénye, kapcsoló ereje a szeretet felséges parancsa, mindeneket legyűrő ereje.

A szeretet annyira Jézus parancsa, Jézus sajátága, hogy azt lehet mondani: ebben a stílusban, ebben a fokban és ebben a tisztaságban csak azóta ismeretes a földön, amióta ő hozta azt meg a világnak. Az ókor nem ismert más szeretetet, mint amit a pajtáság, vérség vagy az érdek közössége diktált. Az általános emberi testvériségnek magaslatára nem jutott el egyetlen pogány filozófus vagy erkölcsbölcse. Az önzetlen, önfeláldozó szeretet, mindenkire kiterjedő és mindenkit kötelező, a szegényhez, beteghez, kicsinyhez, gyengéhez lehajló könyörületesség és irgalmasság nem volt meg Jézus előtt a világon sehol és nincs meg ma sem ott, ahol Jézust nem ismerik és nem követik. Főleg amióta a modern társadalom és gazdasági élet letért a jézusi tanítások ösvényéről, az emberi együttlét ismét megszűnt a béke és jóság, a testvériség és szeretet jegyében állni s az emberszeretet átadta helyét a mindenki harcának mindenki ellen. Ma állig fegyverben állnak a népek s így néznek egymással farkasszemet, a különböző társadalmi rétegek élesen elkülönözött osztályokban harcolnak egymás ellen. Törtetés, kenyérirígység, könyörtelen harc választja el egymástól a

családokat és egyéneket. A liberalizmus szerint ez helyes is: csak hadd hulljon a gyengéje, csak hadd diadalmaskodjék mindenütt az erősebbnek joga. Mi egyéb ez, mint újszerű kiadása annak a pogány embertelenségnek, amely a szíveket a Krisztus előtti korban eltöltötte s állandó háborúra, rabzolgatásra, kegyetlenkedésre ösztönözte őket?

Jézus nemcsak tisztá s nemes szeretetet hozott a világra, hanem ezt a szeretetet általánosan kötelező és mindenkire kiterjedő parancssá tette, sőt a legfőbb parancshoz, az istenszeretet parancsához hasonlónak jelentette ki. S hogy ne maradjon merő elmélet, azért ennek a szeretetparancsnak meg is adta a szükségszerű lélektani alapjait: testvérekké avatott mindnyájunkat egymás közt, amidőn Isten fiaivá fogadott minket. Így már van értelme, lélektani alapja az általános emberszeretnek; enélkül a humanizmus csak szólam, de lélektanilag lehetetlen és tartalmatlan frázis lenne. Hiszen mit szeressek én a felebaráton, ha csak vetélytársam és nem testvérem, ha csak elvont fogalmi egység és természetrajzi hasonlóság köti hozzám, nem pedig természetfölötti életközösség, egy-családba tartozás, egy Istenember vérén való megváltatás s az örök remények közössége?

Jézus soha olyat nem tanított és parancsolt, amit nem gyakorolt maga is. Így volt ez nála minden téren, de leginkább a szeretet terén.

Jézusnak egész földi megjelenése egyetlen hatalmas felkiáltójel, egyetlen égen-földön áthatító kiáltás, amely arra figyelmezteti az embert, hogy „Isten a szeretet.” A megtestesült Ige az isteni jószág és szeretet kiömlése a földre. Ezt hirdeti az Üdvözítőnek egész élete, életstílusa, életiránya. Jézusnak már belépése ebbe az életbe szinte harsogja az önfeláldozó, önmegalázó, öнкиüresítő szeretetet. Hogy nem aranyban, ezüstben, bíborban, selyemben született, hanem barmok közt, istállóban, kitagadottan; hogy még mielőtt megszületett, már szenvedett értünk: mind ezt az önzetlen szeretetet hirdeti. S mily jó volt Jézus az emberekhez egész földi élete során! Az evangélium röviden így foglalja össze Jézus életét: „Körüljárt, jót cselekedvén” (Csel. 10. 38). Főlséges és sokatmondó rövidség! Vigasztalt, gyógyított, könnyet szárított, tudatlanokat oktatott, csüggedőket fel-

egyenest, bűnököt bocsátott. Járt-kelt, éhezett, verejtékezett, bujdosott, fáradott és vérezett értünk. Mi volt életének betetőzése más, mint megváltó szeretetének diadalmas martiromsága, a gyötrő kínszenvedéseknek szinte extatikus halmozása a szeretet túlcsoportulásában? Szenvedett Jézus a keresztfán testében és lelkében, sőt szenvedett becsületében is, de mindezt örömmel szenvedte értünk, mert gyermekeink tekintett minket s mert nagyon szeretett.

Nem az az érzélgős, gerinctelen, tehetetlen szeretet volt ez, amely meddő sóhajokban merül ki s mézes szavakat ejt, amely hízeleg, hogy önmagát kielégítse s nem áldoz, hanem áldozatokat követel; hanem az az izmos, férfias, katonás, hősiesség, ennél is több: istenemeri szeretet, amely önvérével bizonyítja be lángolásának őszinteségét s áldozatoságát. Csak aki végig gondolta és élénken végig elmélkedte egyszer Krisztus Urunk kínszenvedéseit, de közelről; aki úgy szemlélte végig a getszemáni jelenetet, mintha jelen lett volna, az ostromozást, a kihallgattatást, az elítéltetést, a szégyenletes végighurcoltatást a város utcáin, a felszögeltetést, az epét és ecetet, a három óráig tartó kínos gyötrődést, az elégést, szomjhalált a kereszten: csak az érti meg igazán, mily nagy titok fejeződött ki ebben a vonagló halálban, ebben az összetört Krisztusban: az ő mennyei, túlradó szeretetének szinte önfeledt és túlzó kicsordulása a bűnök ember iránt.

De a szeretet szerepének Jézus életében még ezzel sincsen vége. Mert ugyan mi pl. az Egyház más, mint ennek a csodálatos jézusi szeretetnek továbbáramlása a századokon át? Mi az Oltáriszentség egyéb, mint titokzatos, gazdagon patakozó szétömlése ennek a lélekkereső, mindegyikünkre rátaláló s egyenkint ható s valamennyiünket gyermekként tápláló jézusi szeretetnek? Valahányszor az egyszerű nép oly áhitattal éneklé az Oltáriszentséget dicsőítő énekekben: „ . . . Százezerszer, meg ezerszer, én Jézusom” . . . ha ezt a mi népi áhitatunkat egy idegen, egy másvallású látja, talán meg is ütközik rajta, annyira nem érti, mikép hihetünk mi így elevenen a kenyérszín alatt rejtőzködő Istenben. Nem példátlan naivság-e, mondhatja az ilyen kívülálló, elhinni, hogy az a minden csillagvilágon felülálló Isten, az a tejutakat semmiből elővarázsló s ha akarja, pozdorjává zúzó Minden-

hatóság éppen erre a mi nyomorult földünkre szállt s holmi apró, falusi templomocskában, kicsiny fehér ostyák színében, amelyeket tegnap sütött a sekrestyés, ideszáll a nyelvünkre, s megengedi, hogy lenyeljük, magunkba olvasszuk őt, az Istent, a Végtelent? Nem képtelenség ez?

Megértem ezeket a kételkedő, lekicsinylő beszédeket addig, amíg Krisztusban csak az örök Felséget nézem és arra nem gondolok, hogy nála a verbum regens, a vezérlő eszme mégsem a fenség, hanem a szeretet, a jóság és leereszkedés. Amelynek semmisenem alacsony, semmi eszköz sem alkalmatlan, hacsak közelebb hozza őt az ő kised gyermekéhez. De mihelyt ezt megfontolom, egyszerre megértem az Oltáriszentség titkát; megértem, hogy Jézus miért nem a Sinai-hegy villámaival és mennydörgéseivel akar közelíteni hozzánk, hanem az Eucharisztia lágy, melengető érintésével, éltető kenyérével, vígadásra keltő borával.

És ahogyan az Oltáriszentség tana, úgy az egész evangélium: Betlehem, Názáret, Sion és Golgota . . . Mindez érthetetlen, képtelen, elhihetetlen dolog, ha Jézus nem a szeretet királya, ha az ő jogarát nem jellemzi minden másnál elsődlegesebben a szeretet fejedelmisége.

Jézusnak ez a szeretetet sugárzó vonása a legcsodálatosabbban újszerű kép, a legbámulatosabb, meglepő jelenség. Szembehelyezkedik minden emberivel: az önösség helyébe a jóságot teszi, az önmagának keresése, a törtetés, élvezetvágy, bírvágy helyébe az önmagának átadását, az uralomvágy helyébe a szolgálni-akarást. Hiszen ő „nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon és váltságul adja életét sokakért“ (Mt. 20, 28).

Ez a fenséges szeretetstílus Jézus királyságában komoly intelem nekünk is! A szeretet Jézusi parancsa régi tan, közismert kötelesség mindazoknak, kik Jézust követjük és mégis milyen könnyen megfeledkezünk róla!

Vannak hitbuzgó katolikusok, imádkozó, templomjáró emberek s asszonyok, akik azonban a jámborsággal megegyeztethetőnek vélik a rideg önimádatot, akik környezetükben nem a szeretetnek, hanem a békétlenségnek szítói. Akik nemhogy kritikát, még csak egyetlen szelid megjegyzést sem tudnak elviselni, mindig csak zsörtölődnek, panaszkodnak,

cívódnak, pletykáznak, akik mellett az embertársra nézve nem mennyország az élet, hanem pokol.

Rideg, önző emberek vagyunk, akik százszor többet gondolunk magunkra, mint másokra s akiknél minden cselekedetünknel az az első szempont, mi hasznunk belőle magunknak, nem: mi haszna belőle a többieknek, a köznek, a rászorulóbbnak. Szívtelen, könyörtelen emberek vagyunk, akik jobbra-balra látjuk az ínséget, a szenvedést, a tudatlanságot, a kétségbeesést, kisírt szemeket, kiaszott szíveket, felőrölt idegeket s emellett nem arra gondolunk, hogyan segítsünk a felebaráton, hanem csak hogy mivel tegyük íze-
sebbé az étkezésünket, milyen zenét hallgassunk, milyen színházba járjunk, milyen kedvtöltésekben mulatozzunk. Földhőztapadt lelkek vagyunk, akik meg sem értjük a lelkek millióinak szörnyű bajait, éhségét, árvaságát, reménytelenségét, krisztustalanságát. Kik érdekelnek az apostolkodás cselekedetei, a lélekmentés nagy vállalkozásai, a hitterjesztés ügyének ezer gondja, az Anyaszentegyház számtalan baja és feladata? Tőlünk éhenhalhat az éhező, megfagyhat a januári télben az özvegy és az árva, kárhozatnak rohanhat millió felebarát. Jézus várhat ránk, kínálhatja nekünk kegyelmét a gyóntatószékben és az Oltáriszentségben, aggódhatik értünk, vért izzadhat értünk s az oltár misztikus áldozatában mindennap újra feláldozhatja magát értünk; mi mégsem sietünk a megváltói áldozat örömhírét elvinni az elepedő lelkeknek, Krisztushoz vezetni a testben-lélekben megfoglyatkozottakat.

Ó, jöjj Jézus, a szeretet királya, állítsd fel trónodat köztünk tégy minket is szeretetországodnak méltó alattvalóivá! Művelj csodát bennünk, Jézus, szeretet királya! Érintsd meg jogaraddal a szívünket s alakítsd át azt a te Szíved szerint! A mi rideg-hideg szívünket tedd nagy szívvé, jóságos szívvé, önfeláldozó szívvé, Istent és embert szerető szívvé, kicsinyt és nagyot, barátot és ellenséget, szentet és bűnöst magába fogadó, eget és földet, egy egész világot átölelő szívvé!

Jézus az igazság királya

Soha el nem halványuló kép: Jézus ott áll Pilátus előtt s a pogány életnézet szkeptikus képviselője fitymálva hallgatja az Úr ajkáról áramló bölcsesség-igéket. Majd a kérdésre: „Tehát király vagy te?” a megköztözött Istenfia nyugodt határozottsággal feleli: „Te mondod, hogy én király vagyok. En arra születtem és azért jöttem e világra . . . Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra” (Jn. 18, 37). Pilátus ajkán ekkor ráncot von a természetfölötti magaslatokra felemelkedni nem tudó kételkedés s lemondóan legyintve csak ennyit mond: Mi az igazság? Ami a mi nyelvünkön így hangzanék: „Ugyan mit, igazság!”

Ugyan mit, igazság! Ez a modern világ válasza ma is az Úr Jézus fenséges királyi kiáltványára, melyben ma is az igazság született királyának nevezi magát. Ugyan mit, igazság! mondják az emberek. Az igazság először is nem érdekkel minket, minden inkább csak az nem, s ha érdekelne, akkor is tagadnók, hogy te vagy az igazság. Igaz a tudomány, igaz a kultúra, igaz a mai nap, igaz a bank, a haszon, a politika, az evilági dolgok, a test, az érzékek, a bor, a szerelem . . . Aki más igazságot hirdet, arról eleve kimondjuk, hogy nem kell. „Nem akarjuk, hogy ez rajtunk uralkodjék” (Lk. 19, 14). Nem kell nekünk olyan ember, aki természetfölötti igazságokat hirdet!

Napjaink vallási felfogását semmi sem jellemzi oly le-sújtóan, mint az a furcsa mellékíz, amelyet ma a „dogma” és „dogmatizmus” szóhoz fűznek. Semmi sem népszerűtlenebb, mint a dogma. Mert a dogma természetfölötti, szilárd igazságot jelent. A mai kor szelleme végre tudja hajtani azt a bravúrt, hogy hitről beszél, de dogmát nem ismer. Val-lásosnak tartja magát, de az isteni kinyilatkoztatásokat félre-löki. Keresztény, de mellőzi a kereszténységnek minden hit-tani és erkölcsi tartalmát. Semmitől úgy nem borzad, mint

a dogmatikus kereszténységtől s nem tudja megbocsátani, ha valaki komolyan veszi és következetesen alkalmazza az evangélium kijelentéseit. Az ilyen neki „korlátolt” és „rajongó”, „türelmetlen” és „szélsőséges”.

A hitben, a vallásban magában is nem az igazság fontos ezeknek a mai keresztényeknek, hanem a hangulat; nem az Isten szava a lényeges, hanem a maguk hozzáfűzött magyarázata s egyéni nézete. Nem ők igazodnak az Úrhoz, hanem az Úrnak kell igazodnia hozzájuk. A felekezeteknek, amelyek a szabadkutatás és szabad válogatás elvi alapján állnak, nagy keletjük van a világban; divatosak; viszont az az Egyház, amely leszögezett, isteni s azért változhatatlan tételekhez ragaszkodik, már emiatt ellenszenves nekik, sőt gyűlölet tárgya. Mit, igazság! Nem az igazság a fontos!

Ez a felfogás a XVI. századbéli protestantizmusnak egyenes leszármazottja, amellyel most nem szándékozunk közelebbről foglalkozni, de amelyről meg kell állapítanunk, hogy főleg a sajtó révén még katolikus körökbe is sokfelé észrevétlenül beszivárgott. Ebből a protestáns szabadvizsgálódási elvből következett az az alanyiasság, amelynek nincs tárgyi krédója, amely minden hitet, minden meggyőződést s véleményt, tehát a tévest és ártalmast is, épúgy „tiszteli” mint az isteni kijelentésen alapuló hit tanait. Ebből az elvből fakad sok katolikusnál az az *ingadozás* a hit terén: ma katolikusoknak vallják magukat, holnap az Egyház ellenségeihez igazodnak; ma a házasság szentség nekik, holnap már csak polgári kötés; ma az Egyház Krisztus alkotása, holnap már csak felekezet. Ebből az elvből ered a *csekélybevétel*; amelyet a katolicizmusnak sokszor katolikusok részéről kell tapasztalnia, akik a saját vallásuk s Egyházuk értékét csak haszonelvi, vagy talán kulturális, nemzeti és hazafisági alapon méregetik s a Krisztus Egyházát engedik emberalkotta, törvénytelen csoportosulásokkal egy rangba és egy sorba állítani.

Az igazság komoly, tárgyi értéke megszűnt kincs lenni nagyon sok ember szemében. Nekik így is jó, úgy is jó. Mert sem így nem fontos, sem úgy. A liberalizmus arra tanította őket, hogy a vallás legfőleg a köznép megfélemezésére s a gyermek nevelésére jó, vagy talán a műveltebbeknek is, de csak mint narkotikum, mint szalmaszál a hajótörésben,

mint kedélycsillapító poézis ott, ahol az élet nagyon is prózai, fájó és kegyetlen. Így azután persze nem értik, mikép lehet a hit tételeihez ragaszkodni, a vallásért s annak egyes tanaiért halálba menni, fogságot tűrni, miattuk népszerűségről s előmenetelről lemondani. Nem értik meg, mi jögon követelheti magának Krisztus Egyháza a csalhatatlanság jelzőjét s a fölény jogát minden más világfelfogás felett. S ami istenmellőző elméletet a liberálizmus puhán kipárnázott lakásokban, selyemfüggönyök és perzsaszőnyegek közt s zöld asztal mellett, mégis némi előkelő mérséklettel magából kitermelt, azt egyszerre hangos, lármás, harci jelszóvá avatja, barrikádos és forradalmas alaptétellé fejlesztí át a szociáldemokrácia s a kommunizmus. Az már nem kételkedik, hanem mereven tagad s nemcsak egyszerűen tagad, hanem baltát és csákányt ragad és dinamitot hint; bezúzza a papok fejét, levegőbe röpíti a templomokat s gyűlölködéssel mérgezi meg a párthíveinek szívét a katolicizmussal és Krisztussal szemben. Moszkva már nem álmodozik csupán és nem kételkedik, hanem robbant és gyújtogat: neki annyira biztos igazság, hogy vallási téren nincs igazság, hogy ki akarja irtani még az irmagját is annak, aki Istenben hisz s a Jézus igazságait prédikálja.

De nem, nemcsak Moszkva gyűlöli Krisztus igazságait csökönyösen és ekrazitosan; a bolsevizmus ma a kultúrbolsevizmus alakjában mélyen beette magát sok-sok szívbe minden egyes országban s fékezetlen egyházgyűlöletet eredményez bennük. Lélektani rejtély: hogyan lehet ily konykul s ily szenvedélyesen gyűlölni Krisztust s az ő tanait és Egyházát! Mélyen megrendítő látvány: ahogyan ez a gyűlölet túlteszi magát minden korlátón s erkölcsi megkötöttségen s még az egyébként tiszteletben tartott elveket és jelszavakat is habozás nélkül és aggálytalanul dobja oda, ha az Egyház ellen kell harcot indítani. Ugye mennyit beszélnek ma a magántulajdon szentségéről? De senkisémemlegeti a magántulajdon szentségét ott, ahol az Egyház meg-rablásáról van szó. Azt már nem is lopásnak s rablásnak nevezik, hanem „szekularizációnak“, a „holtkézi javak nemzeti birtokba vételének“ s az ilyen zsvány jelszavaknak még felekezeti „püspökök“ is nyíltan pártját merik fogni. A zsidó bankvagyon sérthetelenségét senkisémemerí kétségbe-

vonni, az igaztalanul szerzett, legkétesebb eszközökkel összehordott aranyhegyek lehordását még csak emlegetni is annyi volna, mint vadságot s kannibálságot hirdetni: egyedül a Krisztus-vagyon, az Egyház vagyona, az a csákiszalmája, amelyet mindenki támadhat, mindenki elvehet, amelyet el lehet lopni anélkül, hogy az ember megszűnne gentleman lenni . . . Aki lop vagy lopásra ingerel, az becstelen gázfickó, kivéve, ha a Krisztus vagyonából lop vagy annak elvételére izgat. Mert akkor megmarad úriembernek. Különös! A nagystilű szélhámosokat sokszor a törvény betűje védi, a leányrontók és leánykereskedők nyugton ülhetnek páholyaikban, magzatgyilkosok és párbajgyilkosok köztiszteletben sütkérezhetnek: csak a szerzetes, a jezsuita, az irgalmas nővér az, akit nem lehet megtérni, akit ki kell kergetni saját otthonából, akit kivételes törvényekkel kell az országhatárokon túl üzni, akit rágalmazni, feketíteni, mocskolni szabad, akinek nincsenek még emberi jogai sem. Ha a monakói herceget vagy az andorrai köztársaság elnökét vagy a palesztinai Zsidóállam fejét bántalmazná valaki, bizonytal diplomáciai eljárás indulna miatta s interpellációk hangzanának el mindenfelé s külügyminiszterek és holmi „emberi jogok ligái” szállnának síkra a megtámadottállamfők védelmében. Ellenben, ha a pápát csúfolják meg, ha hazug vádak özönét zúdítják az emberiség legnagyobb jótevőjére s a leghatalmasabb hívő-sereget számláló vallás fejére: emiatt még egyetlen falevél se zörren s egyetlen parlamenti tiltakozás sem hangzik el . . . Az Egyház nem érdemel kíméletet, a katolicizmussal röviden kell elbánni, ahogy ő is merev és kompromisszumot nem ismerő. Mert hajh! az emberek mindenkinek megbocsátanak s mindent elviselnek, de hogy valaki igazságokat merjen hirdetni s megfellebezhetetlen, lealkudhatatlan, elcsavarhatatlan isteni igazságokért merjen síkraszállni: nem, ezt nem viselik el. „Quid est veritas!” Ugyan, mi az az igazság?

Nekünk katolikusoknak mindezekkel szemben az igazság hitében és szeretetében kell megállanunk. Az igazság a fő, nem az egyéni szabadság! A tárgyi valóság s nem az alanyi tetszés. Az Isten szava s nem a mi kedvtelésünk. Jézus nem azt mondta: a szabadság hozza meg nektek az igazságot, hanem fordítva: „Az igazság szabaddá fog tenni

titeket!" (Jn. 8, 32) Az u. n. lelkiismereti szabadság, amely szerint nincsenek lelkiismeretet is kötelező isteni igazságok, evangéliumellenes és krisztusellenes képzelemény.

Nem lehet kételkedni benne: Jézus mindenekelőtt *igazságot* hozott a földnek. Hozott békét, kegyelmet, szent örömet, szeretetet, hozott vigasztalást, megváltást, de mindenekelőtt igazságot hozott! Mert az igazság az, amiből nála minden szeretet és vigasz, minden áldás és törvény, minden erkölcs és kegyelem fakad. Jézus örökké változatlan, isteni tanokat hirdetett s kijelentette, hogy azokat mindenelőtt hinnünk kell, mert ha nem hiszük, elkárhozunk. Azt mondta: aki nem hisz, azt már nem is kell neki megítélnie, mert az már el van ítélve. S Egyházának is mindenekelőtt ezt hagyta meg: „Elmenvén tanítsatok minden népet . . . ; tanítván őket megtartani mindazt, amit parancsoltam nektek!" (Mt. 28, 19) Jézus sehol sem mondja, hogy mindenki higgyen, amit akar, tartson igaznak, amit akar, olvasson ki magának a Szentírásból, amit akar, alkosson magának hiszek-egyét, aminőt akar, kövesse a nézeteket s véleményeket, divatfilozófiákat és felekezeti önkényeskedéseket, amelyek neki tetszenek. Ellenben azt mondta s nagyon világosan és határozottan mondta: aki az *Egyházra nem hallgat*, legyen nekünk *pogány és vámos!* Ki beszél így, hacsak nem az isteni igazságot tartja legelső tárgyi értéknek, minden megváltódás és megigazulás első feltételének!

S nem így beszélnek-e az apostolok is? Nem feltűnő-e, hogy semmiféle egyéni utat nem helyeselnek, semmiféle elkülönülést és szétválást, semmiféle eretnokséget és felekezetet nem tűrnek az Egyházban? Nem sokatmondó-e, hogy alig van az Apostolok levelei között egy is, amely elején vagy végén vagy a közepén ne óvna a híveket a külön uton járóktól, az Egyház hivatalos tanításának megmásítótól? Az ilyen „jegyezzétek meg", mondják s ne társalogjatok velük! szólnak ismét és ismét. Még a szeretet apostola is, Szent János, a II. levelében egyenesen azt írja, hogy az Egyház hívei még csak ne is köszöntsék a tévtanok hirdetőit, se házukba be ne fogadják őket. Ez lehet a mai elmosott, dogmátlan, hibrid vallásossághoz szokott füleknek kényelmetlen és szokatlan, lehet a kerek ellenkezője annak, amit ők felekezeti békének, liberalizmusnak vagy türelmes-

ségnek neveznek, de azért nem szűnik meg az evangélium álláspontja lenni s hogy ez így van, végtelenül jellemző az egész őskereszténység álláspontjára nézve. A dogmatikus, tárgyi igazságokhoz való rendületlen ragaszkodás, az Egyház tanítótekinvényének csorbítatlan védelmezése egyik leg-szembeötlőbb jellemvonása az egész őskeresztény irodalomnak; ezen nem lehet változtatni!

Hozzátehetjük: Csakis így van ez rendjén! Csak ez illik az igazság Istenéhez, a logika és következetesség összforrásához. Mert nem kell hozzá nagy elmeél, hogy belásuk: csak az ilyen konkrét, szilárd, ingathatatlan és változhatatlan isteni kijelentések igazítanak el minket megnyugtatóan a vallási élet útvesztőiben, csak a dogmák, a határozott krisztusi tanok mutatnak biztos utat az Isten felé. Ha a vallás csak érzelmeket nyújt, de az érzelmek mögött nincs ismeret, biztos tudás, szilárd igazság, akkor komoly ember az ilyen vallásban nem találhat megnyugvást. Nekem, ha gondolkozó ember vagyok, nem elég, ha a vallás szép, de nem igaz. Nekem nem elég, ha azért ülik a karácsonyt, mert olyan bájosak ezek az angyali históriák, ez a betlehemes játék, ez a karácsonyfa s éjféli mise; nekem az kell, hogy tudjam: az Isten-Fia csakugyan emberré lett-e értem s megváltott-e hozzám való szeretetből csakugyan szegénnyé és kiseddé lett-e? Nekem nem elég nagyhéten a szent sírok virágos, gyertyafényes költészete; én azt akarom tudni, *igaz-e*, hogy az Isten-Fia a földön járt s kint és halált szenvedett értem, hogy lelkemet megváltta az örök kárhozattól? Nekem nem elég, hogy valaki a mennyei Atyáról beszéljen, aki a csillagok felett trónol s aki mindnyájunkra gondot visel; én tudni akarom, hogy ez igazság-e, vagy csak ragyogó ábránd, csillogó poézis? Ha az élet csapásai kemény pörölyütésként zuhognak le rám, akkor én nem cukrosvizes elgondolásokat keresek, amelyekre az értelmem azt mondja, hogy valótlannok és csalárdok, hanem én akkor tudni akarom, hogy csakugyan van-e komoly értelme a szenvedésnek, van-e aki megjutalmaz azért, hogy most békén tűröm a tengernyi jajt, avagy mindez csak elringató szólam, amely mögött nincs igazság? S ha bűnös uton segíthetnék magamon vagy legalább érzéki élvezetekkel kárpótolhatnám magamat a szenved-

désekért, tudni akarom, hogy az az erkölcsi tilalom, amely a bűnös kielégülés vagy boldogulás elé mered, pusztá képzelen és berögzött előítéleteken alapul-e, avagy csakugyan van-e Isten a felhők felett, aki megtorolja a bűnt és jutalmazza a tiszta életet és lemondást? Ha szüleim, feleségem, gyermekem roskad a sírba, vagy magam kerülök a halál közelségébe, bizony akkor keveset használ nekem, ha a síron túli remény csak jámbor fantóm, csak kenetes szóbeszéd, csak alanyi elképzelés; én arra vagyok kíváncsi és azt akarom tudni: *biztos* dolog-e a túlvilág, igazán és biztosan viszontláthatom-e szeretteimet odatúl, igazán fogok-e élni a halál után s csakugyan van-e feltámadás? Amikor gyónni megyek, biztosan akarom tudni, hogy ott meg is bocsát nekem a mindenható Isten s amikor áldozom, biztosan akarom tudni, hogy ott csakugyan Jézus imádandó testét veszem-e magamhoz, avagy csak szent és kegyes játékot űzök? Amikor az Egyháznak engedelmeskedem s tanítására hallgatok, tudni akarom, hogy Isten-e az, aki engem az Egyház által vezet, avagy csak ámitom magam az egyházhűségemmel. Az a felfogás, amely szerint mindegy, mit hiszünk, csak higgyünk valamit: jó lehet zagyva, logikátlan elméknek, jó lehet a magukat felvilágosodottaknak képzelő nagy gyermekeknek, de nem lehet jó komoly s értelmes embernek. S bizony nagyon megszégyenítő szegénységi bizonyítványt állít ki önmagának a mi korunk, mikor az igazságot egyenrangúnak tartja a tévedéssel, a fehéret a feketével, a világosságot a sötétséggel; amikor azt vallja: félre a dogmákkal, nincsenek biztos, kényszerítő, megfellebbezhetetlen vallási igazságok; így is jó, úgy is jó; így is igaz, úgy is.

Ezért testvéreim, akármilyen divatot hoztak be az eretnkségek (amelyeknek természetesen kényelmetlen s amelyekre nézve megsemmisítő minden romolhatatlan, változhatatlan isteni igazság), nekünk meg kell maradnunk amellett, hogy Jézus mindenekelőtt az igazság királya, aki abszolút hitet, rendületlen, ingathatatlan, kételkedés nélküli s alkudozás nélküli hitet követel önmaga iránt s mindaz iránt, amit ő hirdetett és kijelentett nekünk. Mi nem követhetjük azt a lényegében katolikussellenes felfogást, hogy „tiszteletlen kell mindenkinek a felfogását”, „minden vallás jó”, „minden vallás egyforma”, „fő, hogy egy Istent imádunk” s hasonlót;

nekünk *mindazt* hinnünk kell, amit Krisztus meghagyott s Egyháza által hirdet a világnak. Nekünk a katolikus Egyház, Krisztus Urunk Egyháza nem lehet egyenrangú a XVI. században vagy talán a XIX. században támadt vallási forradalmakkal, emberi eredetű felekezetekkel; a törvényes, az igazságon alapuló Anyaszentegyház nem lehet szekta, nem lehet egyszerűen „egy a sok közül”. Az igazság nem érheti be ugyanazzal a hellyel, amelyet a hamisságnak, a hazugságnak vagy akár jóhiszemű tévedésnek juttatunk. Mi nem bántunk senkit a vallási felfogásai miatt, mi nem kényszerítünk senkit még az igazságnak elfogadására sem, de magunkban, befelé s a cselekedeteinkben is ragaszkodunk ahhoz, hogy a fehér nem lehet fekete, az Isten nem lehet hazug, az igazság nem lehet hamisság s a hamisság nem lehet igazság.

Álljunk ki tehát mindenkor bátran az igazság mellé s legyünk annak meggyőződéses és okos terjesztői. A mi igazságainknak az a varázslatos erejük, hogy lehet őket észre nem venni, lehet elhanyagolni, lehet háttérbe állítani, lehet őket merészen s konokul tagadni is, de nem lehet őket megcáfolni. Hacsak van, aki a tévedés és hamisság belső ellenmondásaira rámutat, hacsak akad, aki az igazság fátylát felderíti, aki rámutat a mi érveink megdönthetetlen erejére s a mi hitigazságaink, a mi reményeink, a mi Egyházunk, a mi liturgiánk, a mi történelmünk szépségeire, annak senkisémet tud ellenállani igazságkereső, tiszta lélekkel. Ezért is törekszik a gonosz ellenség mindig mindenekelőtt arra, hogy a katolikus igazságot érvényesülni ne engedje, hogy elfojtsa az igazság szavát, elnémítsa a katolikus lelkipásztorokat, a hithirdetőt, a hitoktatót, a katolikus sajtót s iskolát. Mert ahol ezek bebocsáttatást kapnak, ott hamarosan széthull a mesék és ráfogások, a képzelgések és ellenvetések kártyavára s magasan ragyog az Úr szövétneke. Nekünk tehát, akik az igazságot s az igazság Istenét szeretjük, mindent el kell követnünk, hogy az igazság hírnökei szabadon s diadalmasan lobogtathassák a hit fáklyáit s terjeszthessék a fényt, amely Jézus rendelkezéseiből s tanításaiból lövel felénk. Azért utat kell teremtenünk az igazság hírnökeinek: a hithirdetőknek, hitoktatóknak, lelkipásztoroknak, de aztán a katolikus sajtónak és irodalomnak is, hogy minél

több lélek ismerje meg az igazságot s annak legfőbb osztó-
gatóját, kútfejét, végpontját: Jézust.

Jézus! Út, Igazság és Élet!

Jöjjön el a te országod: az igazság országa, a hité s
a szent bizonyosságé!

Jézus, a tisztaság királya

A szeretet a szívhez szól és azt nemesíti, az igazság az észet gazdagítja. Krisztus Urunk királyi jogarán a szív és az ész ékességein kívül nem hiányozhatnak az erkölcsi szépség fényessége sem: a tisztaság fehér ragyogása.

A tisztaság kettőt jelent: bűnmentességet általában és közelebbről: mentességet a testiség bűneitől, amelyeket Isten a 6-ik és 9-ik parancsban tilt.

Hogy Krisztus Urunk mindkét értelemben a tisztaság ragyogó tükörképe volt, annyira világos, hogy ezt az egyet még igazán senki nem kísérelte meg tagadásba vonni. Jézus maga tisztának s bűnmentesnek vallotta magát, amikor a farizeusokhoz ezt a kérdést intézte: „Kicsoda közületek feddhet meg engem a bűnről?” Hol van a világtörténelemben még egy ember, aki ilyen büszkén és bátran hívhatja ki maga ellen egy egész világ kritikáját? És Jézusnál ez a tökéletes bűnmentesség, ez a makulátlan erkölcsi tisztaság annyira magától értetődő, hogy szinte magának a kérdésnek a felvetése is mindenkit meglep. Hiszen ő Isten volt és Istentia, a bűn pedig az Istentől való elfordulás. Hogyan fordulhatott volna el ő önmagától, az Isten az Isten törvényétől?

A szorosabb értelemben vett tisztaság és szűzesség terén pedig Jézus az egészen egyedülálló, utólérhetetlen mintakép. Ő, aki a bűnösöket szerette s magát mindenben megalázta, ezen az egy téren még csak a gyanút s a hamis vádat sem engedte magához férni. Tisztaság az ő egész légköre, tiszta szűz az édesanyja, szüzi lelkek az ő kedvencei, mint János evangélista. Akiket apostolokként maga mellé emelt, azoktól is mint első feltételt megkívánta, hogy mindent elhagyjanak, mindenről lemondjanak, tehát a feleségről és a családi életről is. „*Relictis omnibus.*“ Elhagyván mindent, követték Jézust. Seholsem olvassuk az evangéliumban, hogy

az apostoloknak feleségük volt, vagy inkább: hogy a feleségüket magukkal vitték volna. Ellenkezőleg azt olvassuk, hogy „mindent elhagytak” s úgy „követték Jézust”. Jézus a tanításaiban is magasztalja az önmegtartóztató, tiszta, szűzi életet s szigorú törvénnyel bátyázza körül a házasságban is ennek egységét és felbonthatatlanságát.

Hasonlóképp beszéltek a tanítványai, pl. Szent Pál, a szűzi életű apostol, aki Jézus nyomában járva hangoztatja, hogy a házasság szent dolog, de a szüzesség még szentebb s hogy ő maga ebben él és ezt követi. Az Egyház meg is értette Krisztus csodálatos tisztaság-szeretétét s rengeteg gondot s fáradozást fordított kezdettől fogva a tiszta élet ápolására s a szüzesség intézményes gyakorlásának előmozdítására, főleg a szerzetesi életben.

Miért oly nagy dolog a tisztaság? kérdezheti valaki. Azért, feleljük, mert az egyik leghevesebb, legkövetelőbb, legforróbb emberi ösztönnek megfélemezésében áll, mely ösztön azonkívül egy hosszú emberéleten át soha el nem hallgat s még a késő öregségben is jelentkezik. Miért fektette bele Isten ezt a követelőző ösztönt az emberi természetbe oly mélyen, mikor annak megengedett és célirányos kielégítése Isten rendeléséből s a körülmények kényszerítő hatása alatt aránylag oly szűk keretek közé szorul? Miért válik tehát ez az ösztön az ember állandó, kínos kísértésévé? Kétségtelenül azért, mert hiszen az élet főcélja Isten szándéka szerint: a próbatétel. Ez az ösztön s ezek a kísértések arra igenis nagyon jók, hogy folytonosan próbára tegyenek bennünket, próbára aziránt, vajjon igazi keresztények vagyunk-e? Lélek akarunk-e lenni vagy csak test? Isten gyermekei-e avagy csak az állatias ösztönök követői? A pillanat gyönyörűségeit habzsolók vagy az örökkévalóságra magunkat méltókká tevők? Erre a próbára ez az ösztön bőséges alkalmat ad; ezt nem lehet tagadni.

De azért is nagy dolog a tisztaság, mert nemcsak heves és követelőző ez az ösztön, hanem csalóka s álnok is. Ezer álarc mögé bujik, aminők a barátság, a vonzalom, szeretet és szerelem, megbecsülés, esztétika, szépségkultusz. Hány embert téveszt meg ennek a kísértésnek ravasz, cselvető játéka! Hányszor indul szépen, ami nagyon csúnyán végző-

dik! Hányszor jelentkezik az érzékiség kezdetben csak mint nemes vonzalom, plátói hevülés, tiszta esztétika s — a vége? Bizony akárhányszor sár és mocsár! Milyen kegyetlen önámításnak vagyunk e téren sokszor rabjai! Ártatlanul, fehéren mosolyog felénk egy virágszál, mi gyanútlanul lehajlunk érte s abban a pillanatban, amikor leszakítjuk, kígyó surran elő mögüle, megmar és mérget lövel belénk. A tisztaság tehát folytonos erő kifejtést igényel, s ennél is többet: okosságot; önuralmat s a saját érzéseinknek folytonos, éber ellenőrzését. Rugalmasságot, ellenállóerőt, de ugyanakkor röntgenszerű behatolást is a saját gondolataink s ösztöneink világába, könyörtelen önellenőrzést, soha el nem alvó vigyázban-állást.

Nagy dolog s nehéz dolog a tisztaság továbbá azért is, mert ezen a téren valóságos összeesküvés folyik a pokol csatlósai részén az Isten gyermekei ellen. Az érzékiség nem rejtőzik már el szégyenlősen, hanem nyíltan, hívalkodón lép fel; az utcán, irodalomban vakmerően terpeszkedik. Sőt mintha az lenne a főcélja, hogy beszennyezzen mindenkit, valóságos propagandát űz a maga „jogai”, romboló eszméi és módszerei mellett. Vannak írók, színműírók, költők, zeneköltők, vannak hangadó társadalmi tényezők, akik valósággal haragra lobbannak, ha valaki előttük a tisztaság és tisztesség jogait védi; nem is tudják azt másnak nevezni, mint erénycsöszködésnek, mint képmutatásnak és álszenteskedésnek. Nekik minden szabad, s minél durvább, cinikusabb az erkölcstelenség, annál jobb. Valóságos-istállóstilust vezettek be már; szavakat írnak le, amelyeket művelt ember egy világért nem venne szájába, s jeleneteket ecsetelnek széles ecseteléssel, amelyeket még a pogányok is hallgatással szoktak mellőzni. Csoda-e, ha ez a lépten-nyomon szembeötlő szemérmertlenség sokakat kísértésbe visz, ezek a hamis elvek sokakat megtévesztenek, a rossz példa s a környezet romboló hatása rettentően érvényesül. Az ellenállás ily körülmények között kétszeresen nehéz s azért értékes is.

Nagyon szomorú fejezet e téren főleg a szegényebb néposztályok lakásnyomora s az ebből folyó erkölcsi veszélyek. Hogyan lehet ott szó szemérmről s tisztaságérzetről, ahol felnőttek és gyermekek, szülők és serdülő gyermekeik, de sokszor még az idegenek is, férfiak, nők egy szobában alusznak, öltöznek, vetkőznek, mosakszanak! Egy pesti hit-

oktatónő nem rég arra figyelmeztette kis növendékeit, hogy öltözködésnél s vetkőzésnél vigyázzanak, hogy a tisztesség ellen ne vétseken; mire az egyik elemista kislány felállt s azt mondta: „De, hitoktatónéni, az nem lehet, hiszen mi öten alszunk egy ágyban, fiúk és lányok vegyest“. Bizony a lakásnyomor maga is valóságos fertőt jelent s nekünk, akiknek a társadalom erkölcsi egészsége, a szegény munkásifjúság tisztasága szívünkön fekszik, már emiatt is sietnünk kell, hogy a kereszténység szellemében végzett szociális munkával segítséget nyujtsunk a szegényebb néposztályok számára az emberiesebb és keresztényibb életmód külső feltételeinek megszerzésére.

Hasonlókép tenger veszélyt jelentenek ma e téren a gyárak, a férfi és női munkások állandó együttlétével, az állandó otthononkívüliséggel, ide-oda villanyosozással, a szün-
órákban a szabadszájú és romlotterkölcű kollégák hangoskodásával. Hiszen sajnos, mindenütt úgy van, hogy míg a tisztességes emberek szerények, zárkóztak, hallgatagok, addig a szót a durva, mocskosajkú emberek viszik! Egy-egy szemérmetlen élc végigharsog az egész termen, az egész munkahelyen s egyszerre ifjú lelkek egész tömegét szennyezi be ocsmány képzetekkel! Sokszor a hivatalok sem jobbak e tekintetben, sőt talán még rosszabbak mint a gyárak s itt még nem ritkán hozzájárul az is, hogy az alantának helyzetével éppen a hivatali főnöke élhet vissza. Hány fiatal leány és asszony panaszkodott már lelkiatyjának, hogy azért veszítette el állását, mert nem volt hajlandó kenyerét a becsületével fizetni meg!

S gondoljunk végre arra a lehetetlenül nehéz helyzetre, amelybe a liberalizmusból fakadt jelen társadalmi berendezkedés helytelensége sodor sok-sok ezer fiatal férfit és fiatal nőt azzal, hogy bár normális hivatásuk a házas élet volna, lehetetlenné teszik rájuk nézve az idején való megházasodást! Szent Pál azt mondja, hogy a paráznaság elkerülése végett mindenkinek legyen meg a felesége s minden nőnek az ura, kivéve természetesen azokat, akik magasabb indítóokból önként vállalják a szűzi állapotot. Jaj, de mit mondjunk azoknak, akik azt mondják: hiszen éppen azt szeretném tenni, amit Szent Pál apostol „a paráznaság elkerülése végett“ tanácsol, de hát hogyan? Mire házasodjam? Miből fogom

eltartani a feleségemet s a gyermekeimet? Másokat meg, ha házasodnak is, a lehetetlen anyagi helyzet visz abba a kísértésbe, hogy ne a gyermeknevelést tekintsék a házasság főcéljának, hanem az érzékiséget s azt bűnös eszközökkel elégtessék ki! Ez a probléma, a gyermek problémája, ma rendkívül kínosan érezteti hatását a leromlott gazdasági viszonyok mellett még a törvényes házasoknál is; hiszen ma azoknak is választaniok kell sokszor a szerzetesinél is nehezebb szüzi önmegtartóztatás vagy olyan teher vállalása között, amelyeket csak a takarékoság hősiessé foka s az életigényeknek szinte már a nulláig való lefokozása mellett vállalhatnak!

Hogyne lenne hát nagy dolog a tisztaság, főleg ily különlegesen nehéz körülmények között! S mégis, nekünk keresztényeknek itt nincsen mit ingadoznunk; Isten tiltja a bűnös gyönyöröket, a nemi ösztön gátolatlan kielégítését s parancsolja a tisztaság gyakorlását. S a katolikus Egyház az erkölcsi nagyraihivatottságnak valóban a hősiességgel határos fokán áll, amikor gyermekeit is felszólítja és szinte kényszeríti arra, hogy még a saját legbensőbb, legegységibb életükben is álljanak a krisztusi erkölcs magaslatán s ne engedjenek a bűnös világ csábításainak; ne higgyenek a szirénszózatnak, amely a tisztaság megtartásának lehetetlenségéről beszél s ne törődjenek a gúnykacajjal, amellyel a pokol csatlósai a tiszta lelkek helytállását nevetségessé tenni próbálják.

Mily magasan áll Jézus mint a tisztaság királya az ő erkölcsi követeléseivel, Egyházának következetes és hősiessé tisztaságkultuszával a krisztustalan világ Szodoma s Gomor-rája fölött!

Azonban Jézus azért is a tisztaság királya, mert ő az, akiben amaz erőforrásokat megtaláljuk, amelyekből merítve mi gyenge emberek erősek s győztesek leszünk ebben a kemény küzdelemben. Jézus nemcsak parancsolja a tisztaságot, hanem gyermekeit fel is képesíti erre a harcra s a legszebb győzelmeket mutatja fel természetből oly gyenge, de az ő kegyelme alatt oly csodálatosan erős híveiben.

Hogyan éri el Jézus ezeket a győzelmeket? Mindenek-előtt megtanít arra, milyen szép a győzelem ebben a nehéz harcban. Megtanít boldogan s büszkén tekinteni fel öreá s az ő szentjeinek példaképére s főleg a Szűzanyára, akik

ezen a téren oly remek tükrei voltak az isteni örök tisztaságnak. Megtanít a tisztaságban kincset látni s azt nemcsak immel-ámmal, hanem lelkesedésből, szeretetből, megbecsülésből megtartani. Megtanít arra, hogy a tisztaság Isten barátaivá tesz minket s az angyalok testvéreivé, Mária lovagjainvá és szolgálóivá; hogy a tisztaság hozza meg a léleknek igazi szabadságát, a test s a vér nyomorult bilincseiből való kiemenekülését, felséges, tehertelen, akadálytalan szállását a magasságok felé!

Azután hathatós léleknevelő eszközöket, kegyelmi segítséget nyújt Jézus ebben a harcban az ő híveinek. Mik is ezek az eszközök?

Mindenekelőtt maga a *lelki élet*, az istenfélelem, az örök gondolatok ébrentartása, állandó ápolása a lelkünkben. Ahogy a tisztátalanságnak gyökere a testiség, úgy a tisztaságé a lelkiség. Minél lelkibb vagyok, minél inkább elmélyedek a lelki problémákba, a vallás nagy eszméibe, minél többet elmélkedem az evangéliumról, a mennyországról, Krisztusról, az örök életről, annál jobban vonz az a felsőbb légkör, amelyben ezek a dolgok állanak s annál könnyebb lesz legyűrni magamban az ágaskodó, de egész mívoltában oly alacsony, testi szenvedélyeket.

A másik eszköz: a komoly *munka*, főleg az apostolkodás munkái. Aki komolyan dolgozik s egész figyelmével a munkájánál van, az nem ér rá folytonos érzéki képekkel s hajlamokkal bibelődni. Akinek lelkében a munka s főleg az apostolkodó, természetfeletti értékű munka szent izgalma ég, azt nem köti le többé egykönnyen a puhaság és restség rendes kísérője: a paráznaság szelleme. Aki látja, mennyi bajt és pusztulást okoz a lélekben a bűn és főleg ez a bűn, maga is könnyebben fordul el tőle véglegesen s nem éri jól magát az érzéki ingereknek még a közelében sem.

Harmadik fontos, Jézus nyújtotta eszköz: a *szenstéségek* és az *ima*. Az ima a lélek szárnycsattogása, magasbaszállása, Istenhez emelkedése, a lélek talajának esőcsinálója, annak a természetfeletti erőfluidumnak megindítója, amelyet kegyelemnek nevezünk s amely a lélek csodálatos megszilárdulásában mutatkozik. A jól végzett szentgyónás, az ájtatos misehallgatás, főleg pedig a szentáldozás a leghatásosabb eszközök a tisztaság megőrzésére; nem hiába nevezik az egyházi írók

az Oltáriszentséget „angyali kenyérnek” s Krisztus vérét a „bornak, mely szüzeket nevel.” Hány szegény, gyarló bűnös szokott le a berögzött, második természetévé vált vétkezésről, mihelyt gyakran, sőt naponta kezdte a lelkét táplálni az Eucharisztia csodálatos táplálószerével!

Egészen különös segítő erő aztán a tisztaság megőrzésében: a Szízanya meleg, lendületes szeretete! Mária a megtestesült szüzesség, a kikristályosodott, tökéletes tisztaság maga. Ő a tisztaságos Anya, a „Szüzeknek szent szüze”. Az Úr Jézus bizonytalán azért akarta, hogy szeplőtelen legyen, hogy ezzel nekünk is biztatást adjon s ragyogó, emberi példát is állítson a szemünk elé éppen azon a téren, ahol legélénkebben van szükségünk biztató, vonzó, fénylő példaképre.

Ezekkel az eszközökkel az Úr Jézus csodálatos eredményeket ért el a lelkekben. Igaz, hogy sokan elesnek e téren, még az ő hívei között is, jaj bizony néha még a különösen neki szentelt személyek között is. De nem ez a csodálatos — sajnos, ez inkább nagyon is érthető baj —, hanem az, hogy százak, ezrek, tízezrek megtartják a nehéz, a „kemény parancsot” s egy egész élet minden sodrán, kísértésén, fordulatán keresztül csodás tisztaságban s üdeségben őrzik lelkük féltett kincseit. Hányan haltak meg inkább, mintsemhogy Jézus tisztaságparancsával vagy a neki tett fogadalommal szembehelyezkedjenek! Hányan értek el e tekintetben ragyogó magasságokat, úgyhogy inkább testben élő angyaloknak, mint gyarló embereknek voltak tekinthetők! És hányan küzdöttek egy életen át a kísértések meg-megújuló, démoni támadásai ellenében s végül is diadalmasan állták meg a fájdalmasan súlyos próbatételt!

Hát hogyne lenne Jézus csodálatos, mint a tisztaság királya! Hogyne lenne ragyogóan szép ez az ő serege, ezek az ő neveltjei s védenecsei, ezek az angyal-lelkek, ezek a küzdők, ezek a megtérők és vezeklők! Bámulatos királya ő a tisztaságnak, aki annyi erkölcsi csodát tesz nap-nap mellett a mi fiatalembereink, fiatal leányaink, férfaink, nőink lelkében, az ő mindennap megújuló, kemény harcaikban s mindennapi újabb, győzelmes helytállásaikban!

Buzdítson hát Jézus tisztaságszeretete és segítő ereje minket is ingathatatlan szilárdságra a tisztaság védelmében,

szeretésében, akarásában! Mi is Dánielek vagyunk az orosz-
lánok barlangjában, Dávidok a Góliátokkal szemközt, bárá-
nyok a farkasok agyarkodó támadásai ellenében. Sötét erdőn
megy keresztül az utunk, szélben, esőben, viharban járunk
s gyenge, törékeny mécset viszünk a kezünkben, amelynek
olaja halványan pislákol: oly könnyű az edényt elejteni, az
olajat kiönteni, a lángot a szélben s esőben elhűynyi hagyni.
De nem szabad! Jézus akarja, hogy a lámpánk lángja el ne
aludjon, törékeny edényünk össze ne törjön. Vigyázva, aggódo
gonddal, Jézusra figyelő, kegyelmet esdő, imádkozó áhítattal
kell az élet erdején áthaladnunk, mint akiknek nem szabad itt
ragadnunk, nem szabad a földet igazi hazánknak néznünk,
sem a testet igazi vezérünknek fogadnunk . . . Ó, Jézus, tisz-
taság királya, győzedelmeskedjél bennünk is! Vidd diadalra
mibennünk is a te tisztaságod diadalmas, fehérséges örök
kincseit!

Jézus, a kegyelem királya

Kegyelem! Titokzatos szó, sokatmondó, szép és félelmetesen gazdag tartalmú! Azt a felsőbb létrendet jelenti, amely itt van, de nem látjuk; amely működik, erőhatásokat fejt ki és csodás eredményeket hoz létre, de magában foghatatlan s teljesen ki van vonva minden érzéki megfigyelés, minden emberi kifejezhetőség alól.

Kegyelem! Titkos játéka Isten ujjának az emberszívek billentyűin; rejtett sürgése-forgása az Isten kezének a lelkek szövészekén, a szellem hímzőkeretén! Szem nem látta, fül nem hallotta mennyei szálak szövődése az életünk, a lelki-ségünk gobelinjén! Ezernyi rügyfakadás, csírafejlődés, tavaszi nedvek járása a szívek májusán; életerők kibomlása, rengeteg nekifeszülés a lelkek síkján, amiben misztikusan egyesül az Isten hatása és a mi közreműködésünk, a természetfeletti és a természetes elem, ég és föld, Szentlélek fuvalma és a lélek húrjainak természetszerű rezdülései, a felsőbb misztérium ünnepi, pünkösdi zengése és a lélektani törvények szabályszerű érvényesülése.

Kegyelem! Erről a fogalomról könyveket írtak össze a hittudósok, sőt már az egyházatyák, így Szent Ágoston; évszázadokon vitáztak róla, eretnekségek is támadtak körüle. Az újkori skolasztika szintén viharos harcokat vívott a kegyelem tana körül, egyik oldalon főleg a jezsuita, másikon a dominikánus teológusok; itt a tomisták, ott a molinisták. A pápák is beleavatkoztak a vitába, Rómába hívták a két irány legfőbb hittudósait s nyilvánosan folytak a vitatkozások „de auxiliis gratiae”, a kegyelem segítségével, a kegyelem hatékonyságának s az emberi szabadakarat érintetlenül-maradásának mélytitkú megegyeztetéséről. A kérdés oly nehéz volt s oly mélységeket tárt fel, hogy a pápák végül is nem tartották még eléggé megérettnek a helyzetet arra, hogy döntsenek benne. Örvények rejlének a kegyelem tanában,

amelyeket a legbehatóbb teológiai elemzés sem tudott mindez ideig felderíteni s a legfőbb egyházi tanítótekinély sem mert rólok döntő kijelentést tenni.

De mellőzzük ezeket a merőben teológiai vitákat, tekintünk a kegyelmet csak addig a határig, ameddig a nyilvánlatkoztatás fényénél biztos talajon mozgunk körülötte: akkor is mily étellel teli, titokzatos, szent félelemre gerjesztő része ez a katolikus dogmatikának!

Mi is hát a kegyelem, a gratia, a „charis“? Kegyelemnek nevezzük néha a kegyelmességet, jószívúséget, könyörületet is; pl. amikor ezt mondjuk: az Isten vagy a király szíve tele van kegyelemmel; s ebben az értelemben beszélünk Istenről, Jézusról, mint a teremtetlen kegyelemről (gratia increata). De kegyelemnek nevezzük főleg a kegyelmességből folyó adományokat, vagyis a kegyelem ajándékait: mindazt, amit a kegyelmes Isten nekünk üdvösségünk elérésére természetfölötti segítségül ad.

Már az elemi katekizmus megtanít bennünket arra, hogy ez a kegyelem kétféle lehet: van megszentelő és segítő kegyelem. Nagyon fontos, hogy jól megértsük a kettő között a különbséget. Egyik, hogy úgy mondjam, a cél, a másik az eszköz; egyik az eredmény, másik az út hozzá. A cél: a *megszentelő kegyelem*, vagyis a kegyelmi állapot. A segítő kegyelem csak azt célozza, hogy a megszentelő kegyelem megszülessék a lélekben, vagy ha már megszületett, növekedjék is és mindig mélyebben gyökerezzen benne, míg csak az örök életben ki nem feslik s az Isten látásává nem bontakozik ki. A megszentelő kegyelem az a ruha, amely bennünket Isten szemében kedvessé tesz; a segítő kegyelem az Istennek az a törekvése, ránkhatása, hogy úgy mondjam: szeretettel teljes atyai mesterkedése, hogy ezt a ruhát ránk öltse s rajtunk minél ragyogóbbá tegye. Mi a megszentelő kegyelem? Így is mondhatnám: az a tűz, amely lelkünket átfűti s kiegészítve belőle a bűn salakját, az isteni kedvesség, a természetfölöttiség fehér izzásáig hevíti. A megszentelő kegyelem az a királyi palást, amelyben Isten gyermekei járnak, amelyet a pusztá szolgák, az istenfiúságot nélkülözök nem hordhatnak s amelyen az Úr megismeri az ő örököseit és fiait. A megszentelő kegyelem az a gyűrű, amely

a lelkünket a Szentlélekkel eljegyzi, amely jogot ad nekünk arra, hogy Isten fiainak hívassunk s azok is legyünk s egykor mint teljesjogú örökösök osztozzunk Krisztussal az ő trónjának birtokában s az ő dicsőségében. A megszentelő kegyelem az a fényesség, amelyben az Isten barátai járnak, s amely az Isten saját, végtelen ragyogásából árad. Aki a kegyelem birtokában van, az nem pusztá ember többé, nem pusztá teremtmény, valósággal ki van emelve a pusztá teremtményi rendből. Bizonyos értelemben már itt a földön Isten trónján ül, ahogy Jézus mondja a Jelenések könyvében: „Aki győzelmes lesz, annak megadom, hogy velem üljön trónomon; amint én is győztem és Atyámmal ülök az ő trónján“ (3, 21). A kegyelmi renden kívül is elérhetnők az örök boldogságot, de csak valami nagy, tiszta, emberi boldogságot; olyat, amely nagyobb minden boldogságnál ebben az életben, de mégis csak emberi, teremtményi boldogság. Ellenben a kegyelem által Isten nem ezt a merőben emberi, hanem azt a különlegesen isteni boldogságot szánta nekünk az örökkévalóságban, amely voltaképpen és természet szerint egyedül öneki jár ki. Ezért mondja Szent Péter mindent összetoglalóan a kegyelemről, hogy általa az „isteni természetnek részeseivé“ leszünk. Ennél magasabbra már emberi képzelet nem szállhat: ennél fenségesebbet emberi szív nem kívánhat, nem is sejtethet.

Es mi a segítő kegyelem?

A *segítő* kegyelem pedig az Úristennek az a folytonos, titokzatos ráhatása a lélekre, amely felhasználva a gondolkodás, érzelem és akarás rendes, lélektani folyamatait s kapcsolódva a külső körülményekhez, melyek között élünk, folyton azon van, hogy bennünk a megszentelő kegyelmet létrehozza s ha megvan, növelje. Ez a csodálatos, isteni ráhatás egyszer belső sugalmazásban mutatkozik, egyszer félelem és under érzésében a rosszal szemben; egyszer mintha valami benső hang nógatna bennünket a jóra, másszor az önvád és lelkiismeretfurdalás által nyugtalanít és szomorít; aztán megint szent örömméretben gyúl ki, ha jót tettünk; vágyban a megtisztulás, a lelki béke, az erkölcsi nagyság után. Kapcsolódik egyszer a jó szülő, nevelő, lelkiatya intelmeihez

— Stolz Albán mondta, hogy a legnagyobb külső kegyelem, amelyet az Isten az emberrel tehet, az, ha jó édesanyát állít

a bölcsője mellé —, másszor egy jó barát, jó könyvhöz, egy örvendetes vagy fájdalmas eseményhez, harchoz, békéhez, testi-lelki vívódáshoz, az élet ezernyi fordulatához. Mi talán azt hisszük, vakon forog körülöttünk a világ; csupa véletlen vesz körül bennünket; pedig a valóságban mindenek nagy jelentősége van, mindezekben az Isten keze szövegeti a szálat, s úgy intézi az eseményeket, hogy általuk mindig újra és újra valami kegyelmi hatást kelt a lelkünkben.

Persze ez a kegyelmi hatás sohasem kényszerítő, sohasem ér eredményt az emberi szabad akarat hozzájárulása nélkül. Ezért oly fontos, hogy vissza ne utasítsuk, el ne mellőzzük, vele vissza ne éljünk, hanem Isten legszebb adományának tekintjük, amellyel féltékeny igyekezettel törekedünk közreműködni, nehogy *megvonja tőlünk további adományait, ösztönzéseit!*

Már most mik ennek a kegyelemnek *hatásai* a lélekben? Bizony csodálatosak! Ugyebár sokszor tapasztaltuk már magunk is: gyakran oly könnyűvé válik a kegyelem által az, ami egyébként nagyon nehéznek látszott, sőt amiről azt hittük, hogy lehetetlen! Sokszor oly jók tudunk lenni általa, hogy magunk is csodálkozunk magunkon; máskor meg, magunkra hagyatkozva, oly alacsonyak, oly hitványak, oly rútak tudunk lenni! A kegyelem gyümölcsei ugyanazok, mint amelyeket Szent Pál a Szentlélek gyümölcseinek nevez: „szerelem, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hosszútűrés, szelidség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság” (Gal. 5, 22). Bizony mind csupa olyan kiváltság, amely aranyból, gyémántból végtelenül gazdagabbá teszi az embert s nemcsak befelé, Isten felé, hanem még a külvilág felé is, szebbé, nemesebbé, boldogabbá az életet, már e földön is. A végső gyümölcs pedig: az örök boldogság, Isten színéről-színre látása, az üdvösség, melyet odatúl a megszentelő kegyelem elérésének mértéke szerint nyerünk el.

A kegyelemnek ezek a hatásai csodálatosan mutatkoznak az Egyház, a kereszténység történetében. Mi tette Szűz Máriát, Jézus anyját, oly tisztává, széppé, elragadóvá, hősiessé? A kegyelem. A kegyelem, amellyel azonban ő maga is szabad-akarataival a leghívebben közreműködött. Mi tette az apostolokat erősekké, vértanui lelkületűekké, csupa lángoló Krisz-

tus-bajnokká, holott azelőtt olyan vakoskodók s gyengék voltak, oly hiúk, hitetlenkedők, megfutamodók? A kegyelem, amely pünkösdi reggelén tüzes nyelvek alakjában ömlött ki rájuk. Mi adott erőt az Egyház szentjeinek arra a sokszor minden emberit meghaladó lelki nagyságra és nemességre, amelyért bámuljuk s tiszteljük őket? Minden ember gyenge és gyarló, mindenikben ég a test sanda ösztöne, mindenkinél lelkét törekszik elhomályosítani a tévedés és a szenvedély. És itt mégis embereket látunk, férfiakat és nőket, akik mintha nem is volnának emberek; akiknél a legcsekélyebb szennyfoltot sem látjuk; akik elmondhatják magukról, mint Szent Pál, hogy „Élek én, de már nem is én, hanem Krisztus él bennem!” Vértanuk, akik szemrebbenés nélkül adják oda Krisztusért azt, amit az emberek a legvégsőnek, a legnagyobbak tartanak: az életet! Szüzek és szüzi életet folytató papok és szerzetesek, akik a legcsalékonyabb emberi vágyakat feszítik magukban keresztire s lemondanak mindenről, ami érzékileg szép és puha, vonzó és vigasztaló, csak hogy Krisztusnak s a lelkeknek éljenek osztatlanul! Apostol-lelkek, akik búcsút mondanak családnak s hazának s téríteni mennek ismeretlen népeket, kietlen, kényelemnélküli, idegen tájakon, vad, vérszomjas, gyűlölködő emberek közé, fenevadak közé, trópusok éghajlat alá, Alaszka jégmezőire! És gyenge nők, akik katonákat megszégyenítő bátorsággal és önfeláldozással szentelik magukat Krisztus és a lelkek szolgálatára, betegek közt, nyomorékok közt, bélpoklosok közt, árvák közt, tébolyodottak közt s teljesítik az önátadó, önfelégető szeretetnek minden hősiességét! Ki hívta meg őket erre a különös passzióra, az önfeláldozásnak e királyi szenvedélyére? Ki adott nekik kedvet ezekre a néha rettentő áldozatokra? Ki varázsolt mosolyt az ajkukra, miközben a lemondás dalait zengik? Ki lop a szívükbe elromolhatatlan édességet és ujjongó boldogságot a nélkülözésekben, üldöztetésekben, talán a börtön, sőt a vérpad borzalmai között?

Ó kegyelem, mily csodákat művelsz te a hitvány és önző, esendő és parázna emberi természetben!

S mily gyorsan és mily bőséges számmal műveled e csodákat! A császárság korában Róma alig talált 12 Vestszüzet, aki a szent tűz élesztésére szüzi kézzel vállalkozzék; de mihelyt Jézus lelkének lehelete érintette Rómát, ime

Szent Ambrus már hamarosan az Istennek szentelt szüzek ezreinek írhatta meg az ő csodálatos könyvét a szüzességről: „De virginitate”! A romlott Rómában a férfiak már házasodni is vonakodtak, a természetes szerelem már elvesztette számukra a varázsát, már csak a természetelleni bűn buja perverzitásaiban találtak örömet . . . S néhány évtized múlva, íme, a római férfiak s fiatalemberek ezrei vonulnak ki a remetességbe, hogy távol a pogány világ érzéki csillogásától teljes tisztaságban, lemondásban és istenszeretetben tölthessék éveiket! Hányon ismétlődött meg Szent Ágoston átalakulása, hányon Bűnbánó Szent Magdolnáé! Ágoston maga sem bízott abban, hogy ő még valaha tiszta életet tudjon élni s íme, az életszentségnek s tisztaságnak milyen magaslatára emelte a kegyelem! Cortonai Margit szép és kacér nő volt s 24 éves koráig a bűnös szerelem mérgezett gyönyöreit itta. Akkor az Úr úgy akarta, hogy a fiatalember, akivel meg nem engedett viszonyban élt, meghaljon. Margitra oly elretentő hatással volt a fiatal halott test látása, melyet a rothadás kikezdett, hogy felkiáltott: „Ezért a felbomló testért vessem én oda a lelkem örök életét?” És oly penitenciába kezdett, amelyet olvasva megborzad az ember. Azzal kezdte, hogy kötelet akasztott a nyakába s szülővárosának temploma elé állva nyilvánosan kért mindenkitől bocsánatot a botrányért, amelyet feslett életével okozott; azután belépett a Szent Ferencrend női ágába, majd a cortonai hegyek sűrű erdejébe s szikláik közé vonult és ott hihetetlen szigorúsággal vezekelt a bűneiért haláláig. De hány van ilyen, akit nagyon alacsony sorból, nagyon mélyről emelt ki a kegyelem s állított az életszentség bámulatos magaslataira! Míg másokat viszont ugyancsak a kegyelem az angyali ártatlanság, édes, tavaszi frissességében őrzött meg elejétől végéig: egy Árpádházi Imre herceget, egy boldog Margitot, egy Gonzága Szent Alajost, egy Lisieux-i Kis Terézt. Másokat ismét a könyörülő szeretet műveiben lendített fel a legfelsőbb fensíkokra: így Árpádházi Szent Erzsébetet, Paulai szent Vincét, Don Boscót s az irgalmasság angyalait, a mi szentéletű, fehérlelkű, könyörülő irgalmasnővéreinket, a mi angyalszívű, jóságos apácáink száz ezreit!

Mint a Jópásztor, akinek szívéből fakad, úgy maga a

kegyelem is előszeretettel keresi fel a bűnös lelkeket. A mindennapi életben is. Hány van ma buzgó katolikus, aki még néhány éve, ki tudja, milyen más utakon járt, milyen távol az apai háztól! Hány van ma tiszta és szemérmes, aki tegnap még parázna volt! Ma bőkezű és adakozó, holott tegnap még fukar volt, önző és anyagiás gondolkozású! Ma apostol, aki tegnap még Krisztus ellenségei közt hűsködött! Ma az Egyház bajnoka, aki tegnap még a sátán zsoldjában állott! Mily csodálatosak a kegyelem útjai! Egy erdélyi kórházban egy sorsüldözött úrinő fekszik az egyik ágyon; rettenetesen el van keseredve s már éppen azon gondolkozik, hogy leveti magát az emeletről s öngyilkos lesz . . . Akkor megszólal a kórterem rádiója s a budapesti bemondó éppen pesti szentbeszédet mond be s ez a szentbeszéd véletlenül épen a szenvedés isteni értékeiről szól. Az öngyilkosjelölt asszony először érdektelenül hallgatja, majd felenged a lelke, végül bánatkönyvekben tör ki s hosszú, hálálkodó levélben jelenti be megtérését a rádiószónoknak. Pedig nem a rádiószónok volt a térítő, hanem a kegyelem, amely úgy akarta, hogy éppen akkor szólaljon meg a rádió s közölje éppen ezt a szentbeszédet, amikor ennek a szegény léleknek leginkább szüksége volt rá . . .

Ki ne tudna ilyen eseteket százával is a saját életéből . . .

Aki növénytannal, élettannal, állattannal foglalkozik, aki megfigyeli a természet erőinek s életfolyamatainak pazar játékát, lehetetlen, hogy le ne boruljon az Isten nagysága, bölcsesége előtt, aki mindezt nemcsak megalkotta, hanem aki ezekkel az erőkkel az egész természetben állandóan együtt is működik. Ő hozza létre naponta sokmilliószor azt a kikutatlan csodát, amiben a sejtek oszlása, a vér keringése, az érzékek működése áll; az ő keze hat közre, amikor a fű nő, amikor a virág kibomlik s illatozik, amikor a szélvész jár a tengeren s a hulló csillagok raja hasítja át a tért. De ha csodálatos az Úrnak ez a folytonos alkotása, tevékenysége, sürgölődő működése a természetben, ennek a milliárd-szoros életenergiának folytonos előrehajtása az ő keze által: mennyivel csodálatosabb, gazdagabb és titokzatosabb az ő láthatatlan hatása, működése, sürgölődése a lelkek birodalmában, a gondolatok, képzetek, érzetek, érzelmek, akaratt villanások, sorsfordulatok ezer bonyodalmú, ezer szövevényű,

labirintusszerű világában! S mindezt azért az egy célért, hogy minél több ember érje el a mennyet s boldoguljon az ő atyai keblén örökre!

Kegyelem! Amely nélkül nincs élet és nincs virágzás a lelkekben, amely nélkül gonosztevők és kárhozottak volnánk valamennyien, amely nélkül elfogynánk az élet útján! Jézus szeretetének kiáradása te, Jézus Szívének kiömlése, patakokban, folyamokban, tengerekben, óceánokban, a jóra indító ösztönzéseknek végtelen áradásában: ó jőjj és önts el engem! Jézus fénye, vezess, támogass, vigasztalj! Édesítsd meg nekem is mint az Úr útjain ujjongva járó szenteknek Jézus igáját! Kegyelmelek lehellete, Szentlélek sejtelmes fuvallata, Szentháromság misztikus földönjárása: végy birtokodba engem is! Ne álljak neked ellen soha! Ne legyek rád méltatlan soha! Nem akarom, hogy a jó Isten mint hálátlantól s legszebb adományainak visszautasítójától megvonja további kegyelmét!

Hála neked Szentlélek Isten, Jézusunk lelke, a kegyelmelek záporáért, amellyel eddig elöntöttél minket. Ó öntözz vele minket tovább is! Hullasd ránk egyre kegyelmed éltető esőjét, ezt az acélesőt, harmatesőt, életesőt, hogy megújuljon általa a föld színe s fiatalos, ruganyos léptekkel kövessük a mi Királyunkat, aki minket a magasságok felé, a maga örök Birodalma felé vezet!

Jézus, az örökkévalóság királya

Az emberi szótárban az „Isten“ nevén kívül nincs szó, amely oly félelmetesen nagy és gazdag tartalmú volna, mint ez a szó: örökkévalóság! Hozzá képest oly törpe, oly fontoskodón üres, oly nevetségesen kicsiny minden, ami merőben ideiglenes, határolt, véges, ha mégoly garral hirdeti is a saját jelentőségét! Az élet és történelem kicsiny és nagy problémái, politika, gazdaság, tudomány és művészet, a tudomány és technika minden talánya, kérdése szegényes törpeséggé satnyul emellett e hallatlanul nagy, e minden egyebet megszégyenítő s árnyékba állító fogalom mellett. Nem győzünk a végére járni, nem tudjuk végiggondolni, mert akármilyen nagy és hosszú időtartamot gondolunk, az mindig csak véges, hosszú idő; viszont az örökkévalóság pedig annyi mint időtlenség, időbeli korlátlanság, végtelenség.

Ez a szó: örök élet, s én örök életre vagyok hivatva, annyit jelent, hogy nem lesz soha idő, amikor úgy leszek, hogy én nem leszek. Amily igaz, hogy ma élek, époly igaz, hogy élni fogok örökké; ahogy ma gondolkozom, úgy fogok gondolkozni, tanakodni, következtetni, latolni örökké; ahogy öntudatom van, ahogy eszmélek s ahogy számot adok magamnak, ahogy örülök vagy szenvedek, úgy fogok érezni s eszmélni, magamnak számot adni, örülni vagy szenvedni örökké. Az én létezőmnek épúgy nem lesz vége, mint magának az időnek, vagy mintahogy nem lesz vége soha az Isten létezésének!

Ez az örökkévalóság a legszörnyűbben nagy és kifejezhetetlenül komoly dolog. Iszonytatóan nagy éppen azért, mert Isten rendelése és végzése szerint ránk nézve vagy boldogsággal lesz tele vagy boldogtalansággal. Mindkét lehetőség a legnagyobb fokban megrázó. Ha örökké boldog leszek, akkor tulajdonképpen el sem lehet mondani, milyen főségesen szép és édes jövő vár rám s akkor hiszen ujjon-

ganom kellene egész nap, sírnom a boldogságtól, az emberek nyakába borulnom, az utcán kiáltoznom örömben: emberek, ilyen szerencse, ilyen kincs, én ilyen kimondhatatlanul boldog leszek örökké! Ha pedig örök kárhozat vár rám, jaj, akkor is sírnom kellene egész nap és egész életemen át, de véres, szemet égető könnyeket, aggódnom s reszketnem kellene és kétségbeesetten kapkodnom menekvésért! Oly borzalommal olvassuk az ujságban, hogy itt meg ott valakit 10 évre, 20 évre elítéltek vagy éppen kötél általi halálra s az ítéletet még aznap végre is hajtották rajta. Milyen szörnyű lehet ezeknek a szerencsétleneknek a helyzete! Egy kivégzendőnek utolsó negyedórája! Pedig dehogy! Az örökkévaló kárhozathoz képest ezeknek a fegyházra vagy halálraítélteknek a sorsa valóságos nászút, valóságos paradicsom!

Örök remények! Örök borzalmak! Ó, örökkévalóság, te szörnyű nagy szó! Vajjon ki foghatja fel ésszel mindazt, amit ez a szó tartalmaz! Ha meggondolom, mit jelent az örökkévaló öröm, az örökkétartó kín és gyötrem, el szeretném hagyni a világot s remeteségbe vonulni, karthauzinak menni s a nyílt sír szája fölött csak erre gondolni! Nem, fel szeretnék szállni a legmagasabb tornyok s a hegyek tetejére s onnan kiáltani világgá: Emberek, vigyázzatok, borzalmasan nagy dologról van szó! El szeretnék rohanni Kínába és Japánba és Grönlandba és Oceániába és minden egyes embertársnak sírva szeretnék a nyakába borulni s úgy könyörögni neki: Testvér, felebarát, gondold meg: mi mindketten egy örök sors és örök élet várományosai vagyunk! Oly szörnyű nagy dolog, embernek lenni, mondja Stolz Albán, mert minden ember vagy örökre a mennyország polgára lesz, vagy az örök kárhozat rabja!

Már most testvéreim, ami bennünket e percben érdekel, az, hogy ennek az örökkévalóságnak *Jézus a királya*.

Joggal nevezzük őt az örökkévalóság királyának, már azért is, mert ő az egyetlen ember, aki mögött, isteni személyét tekintve, már a multban is egy örökkévalóság áll. Ő az egyetlen, aki elmondhatta magáról, hogy ő „volt, mielőtt a világ lett”. „És most te dicsőíts meg engem, Atyám, így imádkozott az utolsó vacsorán, tenmagadnál azzal a dicsőséggel, mely enyém volt nálad, mielőtt a világ lett”

(Jn. 17, 5). Csak ő mondhatta, amit ő a farizeusoknak mondott: „Mielőtt Ábrahám lett, én vagyok” (Jn, 8, 58).

Jézus az örökkévalóság királya azért is, mert a mi számunkra szintén ő nyitotta meg az örökkévalóság kapuját. Minket a természetünk rendjében egy hűséges istenszolgálatban töltött élet fejében sem illetne meg a mennyország, hanem csak az az emberi, természetes, teremtményi boldogság mint végcél, amely képességeink méltó kifejlésében s az ezen való örök örvendezésben állana. Isten azonban a természetfölötti, az Istent illető boldogságra hívott meg bennünket s mikor ezt a meghívást összeülein a mi számunkra is eljátszották, Jézus volt az, aki azt nekünk megváltó szenvedése árán visszaszerezte. Ha egyszer nagyon boldogok, végtelenül boldogok leszünk az Úr színe látásán, ezt kizárólag az Úr Jézusnak fogjuk köszönhetni. Ha a mennyországban örök gyönyörűségben lesz részünk, ezért a hála mindörökké őt illeti.

Ennek a mennyei boldogságnak nemcsak szerzője, hanem közvetlen okozója s tárgya is Jézus lesz. Az ő arcának látása, az ő isteni szépségének szemlélete s az ő szerelmének szakadatlan bírása lesz a forrás, amelyből a megdicsőülés, öröm és gyönyörűség aranypatakjai kiapadhatatlanul a szívünkbe áradnak. Ő lesz a szépség, amely örökre elbűvöl; a jóság, amely örökre melenget; a fény, mely örökre körülragyog minket; ő lesz az élet, melynek ránk nézve nem lesz többé alkonya. Benne fogjuk felismerni minden örömünket, boldogságunkat! Ó, hogyan fogjuk szégyelni akkor és sajnálni, hogy itt lent a földön nem becsültük eléggé s nem szerettük! Hogy kerültük, úntuk és futottunk előle! Hogy csak ímmel-ámmal teljesítettük vele szemben kötelességeinket! Hogy nem siettünk örömmel az ima és a lelki élet gyakorlataira, a vele való társalgás földi paradicsomába! Hogy nem azt mondtuk, amit a zsoltáros zeng: „Örvendeztem, mikor azt mondták nekem: az Úr házába megyünk!” (Zsolt. 121, 1) Hanem szinte kegynek tekintettük vele szemben, ha hittünk benne, ha szerettük és valami keveset szenvedtünk, áldoztunk és dolgoztunk érte! Mily boldogok leszünk minden lépésért, amit vele s érte tettünk ideleln, az árnyékvilágban, a múlt időben!

Jézus az örökkévalóság királya lesz nemcsak az üdvözültekre, hanem a kárhozottakra nézve is. A rettentő szót, hogy „távozzatok tőlem”, ő fogja fölöttük kimondani. Az Atya nem ítél senkit, hirdeti ömaga, hanem minden ítéletet átadott a Fiúnak. A Fiú, Jézus, az a dánieli Ember-Fia, aki egykor eljövendő s a világot lángokban itéli. Mindnyájan ott fogunk állni egy napon Jézus ítélőszéke előtt, mondja az apostol. Mindnyájan: a hanyagok is, a bűnösök, a paráznák, a krisztustagadók is, a vallásüldözők, a Nerók, a Juliánok, a Callesek, az egyháztiprók. Azok, akik most oly fönnen mosolygják az ő tanait, az ő papjainak erőfeszítéseit, az ő parancsait, intelmeit, fenyegetéseit. Akik egy világért be nem jönnének az ő templomába, meg nem hallgatnák szent igéje hirdetését; akik csaknem sportot űznek abból, hogy túlteszik magukat az ő parancsain, semmibe veszik az ő ígéreteit, fenyegetéseit, törvényeit, tilalmait!

Ő most, igaz, nem lép azonnal közbe s nem sújtja agyon villámaival az ellene vétkezőket. Ő vár, mert ráér! Rómáról azt szokás mondani, hogy Róma nem siet, mert évszázadokban gondolkodik; „Roma aeterna”, Róma örök. Azonban Jézusról éppígy el lehet mondani, hogy ő sem siet, ő éppenséggel ráér, mert ő meg évezredekben, sőt: örökkévalóságokban gondolkodik! Ő ráér büntetni, ó jaj, egy örökkévalóságon át! Nem fog kibújni a keze alól senki, egyetlenegy sem; legkevésbé azok, akik itt a földön fitytyet hánynak neki, akik megvetik, gúnyolják őt, üldözik az ő Egyházát, papi találmánynak, mesének, népámításnak nevezik azt, amit ő az örök mennyországról s az örök kárhozatról hirdetett.

És még egy értelemben királya Jézus az örökkévalóságnak: mint a *kegyelmek osztogatója!* Láttuk, milyen csodálatos erő és titokzatos jötevő a kegyelem, milyen hatalmas és üdvös változásokat idéz elő sokszor a lelkekben, milyen szövevényes találékonysággal érvényesül. Bátran elmondhatjuk, hogy emberi közreműködésünk mellett főleg a kegyelem érvényesül mint örökkévalóságunk eldöntője, örök sorsunk meghatározója. Ki tudja, ez vagy az a kegyelem lesz-e döntő egész életünkre? egész további fejlődésünkre? Nem lesz-e ez vagy az az ösztönzés, intelem, sugalmazás elhatározó

jelentőségű a mi boldog vagy boldogtalan örökkévalóságunkra nézve? A kegyelmeket pedig Jézus osztogatja. Ki tudja, mi megy végbe a lelkekben e pillanatban? Ki tudja, az az Oltáriszentség, amely előtt itt térdelünk, e percben is milyen elhatározó behatásokat kelt, milyen évezredekre döntő lelki fluidumokat áraszt ki e pillanatban magából: hány lélek fog üdvözülni általuk; hány elkárhozni, azért mert e percben visszautasítja őt!

Ha az emberek ezt tudnák s ha megfontolnák, mily irtózatossorseldölések függnek a kegyelem egy-egy titkos lökésétől, ki tudja, hogyan ostromolnák Jézus Szívét kegyelemért, több kegyelemért, minél több s erősebb kegyelemért! Micsoda áhítattal szorongnának minden oltár körül, minden gyóntatószék körül, hogyan sietnének minél több misét hallgatni, minél több misét szolgáltatni szent és nemes szándékaikért! Milyen áhítattal áldoznának s hogyan sűrögnének, hogy másokat is az Oltáriszentség közelébe vonzzanak, minden kegyelmek e legfőbb forrásához, az örökkévalóság kenyeréhez, a mennyország minden édességét magában foglaló angyali eledelhez!

Vannak persze, akik még az örökkévalóságot sem tartják elég fontosnak arra, hogy gondoljanak rá és törődjenek vele! Ezekkel kapcsolatban eszembe jutnak Pascal szellemes szavai, aki azt mondja, hogy ne is haragudjunk az ilyen szerencsétlenekre, azokra a „szörnyetegekre”, akik hitetleneknek nevezik magukat, mert hiszen szegények úgyis oly igen számalomraméltók!

Sajátságos jelenség! Ezek a szegény hitetlenkedők Krisztus Urunkat, ha nem tartják is Isten-Fiának, de szeretik bölcs és nagy embernek nevezni. Sőt szeretik őt a magukénak foglalni le, igénybe venni a maguk elméletei számára. S nem veszik észre, hogy ez a Krisztus, akit ők egy pillanatig sem mernének sem eszelősen sem ámitónak tartani, milyen szakadatlanul s milyen nyomatékkal beszél az örökkévalóságról, örök boldogságról s örök kárhozatról! Mily örület s mily könnyelműség akkor: az ő kijelentéseit meg nem cáfolni s azután mégis úgy tenni, beszélni, írni és élni, mintha örökkévalóság nem lenne, mintha Isten szava erre nézve nem nyilatkozott volna perdöntően s mintha a saját örökkévaló-

ságunknak ilyen vagy olyan alakítása nem lenne az életünk legfőbb feladata, boldoggá vagy boldogtalanná tétele nem lenne életünk legaggasztóbb kockázata! Oly nagyfokú esztelenség van ebben a csökönnyös közönyösségben, ebben a nagyképű hitetlenkedésben, hogy az ember valósággal megdöbben tőle!

Ezt a sajnálatos érzéketlenséget azonban bizonyos fokig megérteti velünk azoknak a körülményeknek egész sora, amelyek az emberekkel az örökkévalóság gondolatát feledtetik.

Itt van mindenekelőtt az a határtalan *vallásellenes izgatás és agitáció*, amely egész irodalmat, egész sajtót, egész bölcséleti divatokat teremtett az elméleti és gyakorlati vallástalanság igazolására és terjesztésére. Itt van a *környezet* szörnyű befolyásoló ereje, melynek hatása alatt a legerősebb és legtermészetesebb gondolatmenetek elhalványulnak s elvesztik meggyőző hatóerejüket. Itt van a *csábítás és érzékiség* rettentő pusztítója, amely kiöli az emberből még a fogékonyságot is a magasabb gondolatok iránt s gyűlölettel tölt el a létünket legszebb reményekkel kecsegtető, de komoly erkölcsöt sürgető tanrendszer ellenében. S itt van végül a *szociális nyomor*, amely ezrek és tízezrek lelki világára borít vakságot, amely az emberlelkeket gyökértelessé, bizonytalanná s reménytelenné teszi, amely a maga rettenetes lakáskérdésével, alkoholizmusával, erkölcstelenségével tízezreket nyom le állati sorba, lopja el tőlük az élet minden ideálját, kifacsarja, tompaérzékűvé alacsonyítja a szellemi értékek irányában s tág utat nyit az izgatásnak, a forradalmi hajlamoknak, a gyűlöletnek és kétségbeesésnek. Ezek a szegény szánandó emberek még a holnapra sem gondolnak, mennyivel kevésbé az örökkévalóságra! Életük csak a ma élete, törekvéseik az ösztön pillanatnyi kielégítése, az elkeseredett dörömbölés a sors ajtaján, az éhség süvítő, lázongó sikoltozása s a kitagadottak dacos barrikád-éneke!

Nekünk, a Krisztus-király alattvalóinak és lelkes bajnokainak, akik hiszünk az örökkévalóságban s benne látjuk a legszebbet és legnagyobbat, legédesebbet és legfélelmetesebbet, ami csak van, meg kell indulnunk azokon az ember-testvéreinken, akik még nem ismerték fel életük célját s nem gondolnak a saját örökkévaló sorsukkal! Hiszen nagyobb jót nem tehetünk felebarátainkkal, minthogyha örök hivatásuk tudatára ráébresztjük őket is. És nagyobb örömet nem okoz-

hatunk a mi mennyei Királyunknak sem, mintha aggódó, reszkető, féltő szeretettel segítünk az ő országát terjeszteni a szívekben, segítünk lelkeket vezetni hozzá, az ő örök javakat sugárzó királyi jogára alá!

Ő, aki hisz Jézusban, az örökkévalóság királyában, annak nem volna szabad tétlenül, ölbetett kézzel ácsorogni s könnytelen szemmel nézni a lelkek pusztulását, örök remények rombahullását, örök veszedelmek rettentő, komor, fenyegető közeledtét! Mit kellene annak tenni? Ő, teljesítenie kellene az apostolkodás minden elképzelhető diakóniáját, a katolikus szervezkedés és munkálkodás minden elvégzendő s még el nem végzett feladatát a veszendő emberlelkek megmentéseért, örökkévalóságok biztosításáért! Le kellene mondania végleg s visszavonhatatlanul minden másról, megvetni mindent: ragyogást, előmenetelt, pénzt, kényelmet s lankadatlan hévvel, könnyező aggódással, lázas igyekezettel sürgőldödni a Krisztus-királyság terjesztése, szilárdítása, felvirágoztatása ügyében! Katolikus hitéletet sürgetnie, katolikus sajtót terjesztenie, katolikus szervezeteinket erősítenie minden erejével! S minden imádságában, minden áhitatgyakorlatában egy apostol, egy szeráf lángolásával kellene ostromolnia a kegyelmek királyát, az örökkévalóság fejedelmét, Jézust: adjon Egyházának minél több s minél lángolóbb lelkű papot, adjon országának minél lelkesebb, önzetlenebb, áldozatosabb világi bajnokokat! Engedje diadalra jutni az ő szent és egyetlen, katolikus és apostoli Egyházát, az ő boldogító, lelkeket nemesítő, igaz és üdvözítő hitét, az ő lélekalakító erkölcsét, az ő életetsugárzó kegyelmeit! Engedje, hogy senki el ne kárhozzék, hanem mindenki üdvözüljön! Tegye, hogy a föld sarkai, ó nem: a világmindenség sarkai zengjenek neki egy örökkévalóságon át hálát és dicséretet, neki, a világokat üdvözítő Szívnek, az örökkévalóságot üdvözültekkel betöltő fejedelemnek, Jézusnak, a mennyország királyának!

Az Eucharisztikus Király **körmenetén**

Szentségi Jézus! Eucharisztikus Király! Körülhordoztunk ma téged a főváros utcáin és terein, és kihoztuk s eléd terítettük mindazt, amit szegénységünk és elesettségünk mellett még a magunkénak mondhatunk.

Szentségi Jézus! Eucharisztikus Király! Te most elvontál ifjúságunk és felnőtt híveid sorfalai között; az ország egyházi s világi nagyjai, művelt és egyszerű emberek, kicsinyek és nagyok hódolva borultak le arra, amerre szentségi jelenléted fehér misztériuma előttük elhaladt.

Ha evangéliumodat forgatom, szentségi Jézus, azt látom, hogy mikor még a földön jártál, te akkor is többször processziókban, körmenetekben vonultál el néped között. Három ilyen körmenetet talállok az evangéliumban.

Az egyik a te életed körmenete, amelyről az Irás így szól: *Pertransiit benefaciendo*, körüljártál, jót cselekedvén. Amerre jártál, az emberek odahordták az utadra a betegeiket és te meggyógyítottad őket; a halottakat és te feltámasztottad őket; a szomorúakat és te megvigasztaltad őket; a lelki halottakat; a bűnösöket és te megtisztítottad őket. Irgalmas szamaritánusa lettél annak a világnak, amely olyan szerencsés volt, hogy téged földi életedben ismert.

Szentségi Jézus! Eucharisztikus Király! Amikor te a magyar fővároson végigvonulsz, amikor a te magyar nemzeted hódolva fekszik lábaidnál, mindenelőtt ez a te jótékony körüljárásod, szamaritánusi körmeneted jut eszünkbe. Mi is sebesült ember, sebzett nemzet vagyunk: halálra szabdalt, kifosztott és félholtan az útszélen hagyott, vérző nemzetcsont. Azért első kérelme ma a teelőtted térdelő magyar népnek, hogy hajolj le hozzá és légy nekünk is irgalmas szamaritánusunk! Önts a mi sebeinkbe is olajat és bort:

szereteted vigasztaló, fájdalmat enyhítő olaját és új életre keltő erődnek csodálatos, isteni borát.

S nemcsak mint nemzet kérjük ezt tőled, hanem mint egyes híveid is. Sajnos, nemcsak sebzett ország van, hanem vannak sebzett és csonka lelkek is! Erőtlen, hitben, erkölcsben s bizalomban megfogyatkozott lelkek. Szentségi Jézus, Eucharisztikus Király! Hajolj le mindnyájunk fölé, akik betegek, gyengék, erőtlenek vagyunk és támassz fel mindnyájunkat kegyelmedben izmosult belső életre, természetfölötti erőfejtésre!

A másik körmenet, amelyet az evangélium rólad megörökített, a te kinszenvedésed véres processziója. Amikor szintén végig vittek téged az utcákon mint mi most, de nem harangzúgás, gyertyaláng, virág és tömjénfüst között, nem szeretettől dobogó szívek hódolatában, hanem megkötözötten, megtépetten, meggúnyoltan, megostorozottan, hogy halálba adjanak azért, mert az igazságot hirdetted és szeretted az embereket.

Ott haladtak melletted az irigyek és azt mondták: „Nem akarjuk, hogy ez rajtunk uralkodjék“ (Lk. 19, 14). Melletted haladt a gúnyolódó hitetlenség, amely téged eszelősnek jelentett ki. Melletted haladt az érzékiség, a paráznaság szelleme, amely azt mondta: „Keresztre ezzel az emberrel, mert zavarja a mi kedvteléseinket!“ És te minden ellenségeden győztél, éppen akkor, amikor látszólag elbuknál. Győztél vagy azáltal, hogy szívedhez térítetted őket, mint Sault s mint azt a századost, aki kereszted alatt magába szállva, így kiáltott föl: „Valóban, ez az ember Isten Fia volt“ (Mk. 15, 39). Vagy győztél úgy, hogy akiket nem tudtál magadhoz csalogatni, akik megátalkodtak ellenséges érzületükben, azokat megszegényítetted és megaláztad. Meg kellett érniök, hogy tanaid mégis elterjedtek, Egyházad meg erősödött és szereteted édes béklyókba verte a szívek millióit.

Vajjon mikor most a magyar főváros utcáin végigmész, szentségi Jézus, nem hasonlít-e körmeneted bizonyos fokig szintén a passió, a kinszenvedés menetéhez? Vajjon nincsenek-e közöttünk is elvakult emberek, akik elzárják ablakukat, szívüket előtted, hogy bele ne hatolhasson a te szívedből a megvilágosodás és a kegyelem sugára?

Bár ne legyen így, Jézus! A magyar fővárosban, a magyar nép között ne legyen a te körüljárásod se passió, se keresztút soha! Add, hogy azok, akik eddig nem ismer-tek, szintén hozzád forduljanak és akik eddig nem szerettek, azok is ismerjék fel benned boldogságukat! Azt, hogy te semmit se akarsz elvenni tőlük, hanem mindent akarsz adni nekik: isteni gazdagságod minden kincsét, életet, feltámadást.

A harmadik körmenet, amelyet az evangéliumban rólad olvasok, szentségi Jézus, a diadal körmenete, a virágvasárnapi, jeruzsálemi bevonulás. Amikor a gyermekek és hűséges, egyszerű emberek ruháikat borították eléd, pálmákat lengettek körülötted és azt énekelték: „Hozsánna! Áldott, aki az Úr nevében jön!” (Mk. 11, 9)

Ez a szerény, pálmavasárnapi bevonulás a szamárháton szintén szimbolum volt, előképe annak a másik, fölséges és minden világtörténeti eseménynél grandiózusabb királyi bevonulásnak, amikor te majd egykor az utolsó ítélet napján szenteiddel, üdvözültjeiddel, vértanúiddal, hitvallóiddal, szüzeiddel, apostolaiddal egyetemben bevonulsz örök királyságodba. Ó, mi hiszünk benned, szentségi Jézus és hitvallói örömmel csatlakozunk a virágvasárnapi körmenethez, mert tudjuk, hogy aki téged követ, az az igazság útján jár, azt isteni kegyelmed kiszemelte arra a másik, arra a fölséges processzióra, amely a földről indul el, de a végtelenbe visz és az örökkévalóság csarnokaiba torkol. Arra a boldog, diadalmas körmenetre, amelyben nemcsak te fogsz megdicsőülni, kenyér alá rejtőző, alázatos Isten, hanem meg fognak dicsőülni mindazok, akik hiven követtek téged a szenvedésben, a passió útján.

Diadalmas menetben, fellobogózt, kivilágított utcákon idehoztunk téged, szentségi Jézus, a magyar törvényhozás csarnoka elé. Azzal a gondolattal tettük ezt, hogy neked, Krisztus-király, itt kell felütnöd trónodat a magyar államélet csarnokában, árva, megcsonkított nemzetünk szívében. A te szellemednek, az igazság, a szeretet és az erkölcs abszolút uralmának kell tért foglalnia az egész nemzetben, a magyar közéletben és törvényhozásban.

Akarjuk, Jézus, hogy ne csak a templomok csendjében

oktasd és vigasztald a te híveidet, hanem irányítsd az egész magyar életet. Irányítsd ifjúságunkat, hogy nagy gondolatok, eszmei törekvések közt folyjon élete, szent feladatok, jövő nagy teljesítmények igazi ígérete legyen fiatalságának tavasza.

Akarjuk, hogy királya légy a családoknak, hogy az ősi keresztény erkölcs álljon őrt a magyar tűzhelyeken és üzzön vissza házaink küszöbéről mindent, ami átkot hoz, ami szennyet és romlást jelent.

Akarjuk, szentségi Jézus, hogy a szociális életet is a te szellemed lengje át, hogy gazdag és szegény, vezető osztályok s a szellemi és fizikai munka emberei valamennyien krisztusi szent testvériségben nyújtsanak egymásnak kezet, s az igazság, a méltányosság, a szolidaritás és a szeretet enyhítse a társadalmi élettel együttjáró feszültségeket.

Szóval, Krisztus-király, mi azt akarjuk, hogy te légy a mi királyunk, hogy utánad menjen a nemzet, amelyet mindenféle téves eszmékkel akartak tőled elvonni s tévutakra csalni, de amely a saját szenvedései és összetöretése árán tanulta meg, hogy nincs üdv másutt, mint a te elveid, a te tanításod, a te szereteted törvényének útján.

Krisztus-király! Eucharisztikus Jézus! Ahogy itt most együtt látod magad előtt népedet, együtt mindnyájunkat, mint valami szívekből hímzett, díszes, tarka szőnyeget, együtt az egyházi és világi felsőségeket, az intellektuális élet magasságait, a katonaságot s a polgári elemet, a munkást, a papot, a férfit s a nőt, nagyot és kicsit, meglett embert és gyermeket, jókedvűt és siránkozót, ártatlant és bűnöst: ó úgy fogadj be, szentségi Jézus, mindnyájunkat a te szeretetedbe! Áldd meg a magyar fővárost, áldd meg szegény, tűrő nemzetünket, s ne is csak a kicsiny nemzetet, hanem azokat is, akik a határokon túl laknak, és vezess valamennyiünket szereteted birodalmába, feltámadásod boldog országába!

Budapest, az Országház-téren
1928 október 7.

Időszerű kérdések

Katolikus kultúrerő

Mikor a szerencsétlenül kezdődött és végződött háború után nemzetünkre a legszomorúbb napok szakadtak, az inség és a megtépettség keserű szegényében egy volt a vigaszunk: hogy kultúránkat és kultúrfölényünket nem vehették el s hogy ez a kultúra oly hatalom, amelynek ereje távolabbi elemzésben mégis csak messzebbre ható, mint bármely politikai, gazdasági és fegyverzeti túlsúly.

Természetesen nem az az igazi kultúrfölény, amely a jobb színházakban, jobb csatornázásban, jobb vasútakban, jobb rendőrségben, jobb világításban, vagy akár jobb iskolákban és jobb közegészségügyekben áll. Ezek a kultúrának kísérő jelenségei és következményei, de nem azonosak a kultúrával. Sőt meglehetnek bizonyos ideig és bizonyos fokig ott is, ahol az igazi kultúra gyökérszálai szétesésben vannak. A kultúra mivelta azoknak a javaknak intézményes termelésében s megőrzésében áll, amelyek egy népnek szellemi, erkölcsi és társadalmi életét belsőleg gazdagabbá, színvonalasabbá és ellenállóbbá teszik.

Ebből a szempontból: a kultúra fogalmának ebből a mélyebb értelmezéséből derül a katolicizmusra mint társadalmi tényezőre a legragyogóbb fénysugár. Sajnos azonban, még katolikus emberek is csak ritkán látják, nemcsak hogy mit köszön a mai európai kultúra a katolikus Egyháznak, hanem, hogy mennyire összefügg a katolicizmussal mindaz, ami kultúra, mindaz, ami szellemi, erkölcsi és társadalmi érték, hogy a katolicizmus mennyire azonos a kultúra nemesebb javával s mennyire megérdemli, hogy a kultúra hitvallásának tekintessék.

Nem az a lényeges ebből a szempontból, hogy a katolicizmus nevéhez fűződik csaknem kétezer év óta a *kultúra legintenzívebb művelése* s úgyszólván minden áldás, amelyet a kultúrának köszönhetünk. Nem az a legfontosabb, bár ezt

is kevésbé tudja a világ s kevésbé ismerik még a művelt katolikusok is, hogy szellemi téren a katolicizmus vetette meg az összes modern tudományok alapjait, hogy ő mentette át az ókor kultúrájának értékeit a későbbi századok számára, hogy ő emelte a művészeteket páratlan fölényre, hogy ő teremtette meg az összes modern iskolatípusokat, ő állította fel az első egyetemeket, középiskolákat, népiskolákat, általában ő teremtette meg a közoktatásnak még a fogalmát is. Vagy hogy az összes századokon át s mind a mai napig rengeteg elsőrangú csillagot hozott fel a tudományosság és művészetek égére: Ágostonokat és Aquinói Tamásokat, a patrisztikus és skolasztikus korok gondolatóriáisait, Kolumbuszokat és Dantékat, Raffaeleket és Michelangelókat, Palestrinákat és Beethoveneket, Voltákat és Pasteuröket, Mendeleket és Marconikat. Hogy minden egészséges művészeti iskola a katolicizmus talajából nőtt s a katolicizmus mecenásai növelték nagyra. Mindez magában is nagy és óriási jelentőségű dolog, s kétségtelen, hogy semmiféle vallás, semmiféle filozófia vagy világnézeti irány, semmiféle iskola még csak nyomdokába sem léphet a katolikus Egyháznak óriási, szemképráztatóan nagy és fölséges kulturális teljesítményei terén.

Nem, nem ez a lényeges.

Az sem lényeges, hogy a katolicizmus az *erkölcsi téren milyen hallatlanul gazdag termést mutat fel*, mennyi szentje, hőse, vértanuja, apostola, mennyi önzetlen nagy embere, mennyi karitativ, szociális, lelkipásztori hőroza van és volt a századok folyamán. Gondolkozó embert ugyan kell, hogy elmélkedésre indítson, még ha nem katolikus is, hogy miként van az, hogy az emberiség e legszebb remekei: a tarzusi szent Pálok és hippói Ágostonok, a Ceciliák és Ágnesek, az Assiszi Ferencek és Pádúai Antalok, a Guzman Domonkosok és Loyolai Ignácok, a Gonzaga Alajosok és szent Imrék, az Árpádházi Erzsébetek és Lisieuxi kis Terézek, a Páli Vincék és Kapisztrán Jánosok, a Don Boscók és Garcia Morénók, a Bossuet-k és Prohászka Ottokárok, hogy mindezek ezernyi számmal miért teremnek mind, mind épen csak a katolikus Egyház talaján? De nem ezek a nagyszerű erkölcsi ember-remek a legfontosabb jele s értéke a katolicizmus kultúrerejének.

S *társadalmi téren is*: nem az a legfontosabb, hogy

amíg a katolicizmus irányította Európa gazdasági s társadalmi életét, addig szociális nyomor és szociális probléma nem volt. Addig az összes társadalmi osztályok, a látszólag primitív és feudális társadalmi berendezkedés ellenére is, boldogok és elégedettek voltak. Míg ma, a szabadság és liberalizmus korában a társadalmi elégedetlenség mindenféle véres konvulziókban tör ki s a bolsevizmus poklával fenyeget virágzó, nagynépességű nemzeteket. Nem az a fontos, hogy a katolicizmus kebelében számoszlopokkal kimutathatóan kevesebb az öngyilkosság, az egyke, a házassági elválás, az erkölcstelenség, a kriminalitás. Ez is mind sokat, igen sokat mond, de nem éri még el a kérdés velejét.

A fontos az s a kérdés veleje abban rejlik, hogy a katolicizmus úgy a szellemi, mint az erkölcsi és társadalmi kultúra terén *saját belső mivoltával s berendezkedettségével csakugyan nem is lehet más, mint kultúrtermelő és kultúrőrző, sőt a legtermékenyebb s a legértékesebb kultúrero a világon.*

Sajátszerű dolog: a katolicizmus sohasem mondta, amint Krisztus maga sem mondta, hogy kultúrát akar termelni; neki nem a kultúra mint ilyen a fontos, hanem a lelkek, a Krisztusország terjesztése a földön. De ugyanakkor minden szava, minden tette, minden lépése szükségkép kultúrát nemesít, kultúrát erősít. Annyira, hogyha Tertullian felkiáltott: *O anima naturaliter Christiana, mi ezt is kiálthatjuk: O cultura naturaliter catholica!*

Igy mindenekelőtt *értelmi* téren.

A katolicizmus nemcsak nem fél a tudománytól, hanem egyenesen rá van utalva a tudományok művelésére azért, mert dogmatikai, azaz értelmi, lényegében intellektualisztikus vallás. A dogmák az Istenség mélyéig nyúlnak le s filozófiai megalapozásuk csak legszögesebb bölcseleti fogalom-elemzés útján lehetséges. A katolicizmus mindig érezte, hogy mennél fejlettebbek az elmék, annál alkalmasabbak a nagy vallási igazságok befogadására, amelyeket tanít. És fordítva: semmi annyira elő nem mozdítja a hitetlenséget, mint a tudatlanság, a felületesség, a fogalomzavar, az értelmi kultúrátlanság. A katolikus hit: a gondolat legmagasabb fokú fegyelmezése. A katolikus dogma: az elme legmagasabb

szárnyalása. Ha a katolicizmus nem volna meggyőződve róla, hogy két egymással ellenkező igazság nem lehetséges, mert minden ismeretnek, a természetesnek és természetfölöttinek, az Isten a közös forrása, nem lépett volna kezdetből fogva oly bátran és bizakodóan a tudományos munka útjára. A mohamedánizmus mai vezérei kétségbeesve állapítják meg, hogy a tudományos kultúra terjedésével a mohamedánok között rohamosan fogy a mohamedán vallásosság; a magasabb művelődés náluk a hit gyengülését jelenti. Nálunk ez mindig fordítva volt: a szellemi élet elsekélyesedése a hit csökkenését jelentette s a tudományok és a szellemi élet virágzása a vallásosságnak fellendülését hozta magával.

Hasonlókép az *erkölcsi* világban. A katolicizmus az erkölcsöt nem a kulturális hatásaiért, hanem mint Isten parancsát hirdeti és sürgeti, de ezzel együtt szükségkép és legfőbb fokon biztosítja az emberiség erkölcsi kultúrájának fejlődését. A katolicizmus mint legfőbb emberi kötelességet az Isten imádatát és szolgálatát hirdeti, miközben szinte ügyet sem vet rá, hogy ezzel egyúttal az erkölcsi kultúra egyetlen mély, igaz és biztos alapját rakja le. Külön tanulmányt érdemelne annak vizsgálata, mily óriási kultúrelőnyt jelent az emberi társadalomra nézve, hogy az Egyház nem szűnik meg az Isten legfőbb uralkodói jogát prédikálni nagy-nak és kicsinynek, műveltnek és műveletlennek. Istent, mint legfőbb jót, mint legfelsőbb törvényhozót és bírót állítani az emberek szeme elé. Hasonlókép páratlan kulturális nevelő erejük van az erkölcsiség terén azoknak a hatalmas, túlvilágba nyúló szankcióknak, amelyekkel a katolicizmus az erkölcsi törvényt körülbástyázza s betartását sürgeti. Végtelen, örök boldogság; végtelen, örök szenvedés; menny és pokol, ég vagy égés, Isten kebelére öleltetés vagy Istentől való örök elvetetés: hol van a merőben humanitárius erkölcsstannak, hol van az állam büntetőtörvényének ehhez csak távolról is foghatóan hatásos támasza? Mit tenne az állam, mivé zsu-gorodnék a társadalom, ha azt az erkölcsösítő erőt nélkülöznie kellene, amelyet az Egyház örökélet-tana jelent az emberek százmillióinak lelkében?

Vagy tekintsük az egyes parancsokat. Mennyivel hatásosabb, mennyivel általánosabb és erősebb erkölcsvédő s társadalomőrző tényezők ezek, mint az állam büntetőtörvé-

neyei, fogházai vagy esetleg jutalmi és kitüntetései? Meny-nyivel szélesebb körben ragadják meg az emberiséget s nevelik meg gyermekora óta a jóra, többi közt a társadalomnak s az államnak is javára, mint ezek? Elgondolni is szinte kétségeejtő, mi lenne a társadalomból, ha mindazt az erkölcsnemesítő munkát, amelyet ma a templom és a hitoktatás, a vallás és az egyház végeznek, az államnak kellene végeznie: kitalálnia, az emberekbe nem tudom milyen eszközökkel beleszuggeralnia, bennük, mint legszentebb örökséget megtartania? Ha a lopást csak a büntető törvénykönyv tiltaná, ha a házassági hűséget, a szülők tiszteletét, a tisztá ifjúságot csak világi törvények, rendőri előírások vagy emberi konvenciók szorgalmaznák? Ha csak annyi női erény volna a világon, amennyit az erkölcsrendészet kikényszeríteni tud!

Hiszen látjuk, hogy még így is, a katolicizmus óriási erkölcsnemesítő apparátusa mellett is mennyi ravaszkodással, mennyi agyafúrtsággal igyekeznek az emberek túltenni magukat az erkölcs törvényein, lazítani a házaselet kereteit a szabadszerelem felé, felszabadítani az emberben a vadállatot, utat vágni az újpogányság felé, a divat, a mulatozás, a tánc és a nemek érintkezése terén. Hát még mi lenne, ha még a jobbakat sem tartaná vissza semmi a büntől, a romlástól és féktelenségtől, csak a természeti erkölcstörvény homályos abstrakciói és az állam magacsínálta morálja?

Hány fontos, életbevágó erkölcsi kérdésben nincs is az államnak jogalapja hozzá, hogy döntő erejű irányításokat adjon! Hány szövevényes erkölcsi probléma merül fel az életben mindennap, amelynek a földi igazságszolgáltatás szempontjából semmi jelentősége nincs s amely messzebb kihatásaiban mégis rengeteg társadalmi következménnyel jár!

A katolikus Egyház legelsőrendű népnevelővé lett már azzal is, hogy szilárd és határozott erkölcstani rendszert teremtett, amely az élet minden ágazatára kiterjedőleg szabályozza az emberek erkölcsi cselekvését. Azzal, hogy elveket állított fel, amelyek alapján a legszövevényesebb helyzetekben is nehézség nélkül el lehet igazodni. Azzal, hogy ezeket a morális elveket a legfőbb tekintélynek, az Istennek örök szankcióival veszi körül, hogy azok betartására kultuszában, szentjeinek példájában, a gyónásban s a többi szent-

ségekben minden csendőrnél s minden emberi nevelőnél messzebbható s erőteljesebb szorgalmazókat rendelt ki. Mindezzel az Egyház oly egyedülálló, oly páratlanul hatá-
sos és messzenyúló erkölcsi kultúrtényezővé vált, amelyhez hasonlót mást még csak elképzelni sem tudunk.

Hányszor vádolták meg a katolikus Egyházat a lelkiismeretek gúzsbakötésével, szigorúsággal, szívtelenséggel, intranzigenciával! Valóban az Egyház nem szokott alkudni az emberi gyarlósággal, nem enged a legszigorúbb erkölcsi elvekből senkinek kedvéért. Nem paktál, nem köt kompromisszumokat, nem keresi az olcsó népszerűséget. Micsoda kegyetlenség, kiált fel nem egy rövidlátó ember: az Egyház még a halálos ágyon sem oldozza fel azt, aki törvénytelen házasságban él s aki ezt a bűnös köteléket még a halálán sem akarja felbontani! Az Egyház nem temeti el szentelt földben az öngyilkost, nem énekel gyászmisét a tévtanokban megrögzött eretnekért; nem hajlandó felbontani az elhibázott házasságot, nem engedi meg két „szerető szívnek“, hogy új frigyben keressék „boldogságukat“ stb. Az Egyház kiközösít, az Egyház indexre tesz, az Egyház fenntartja a bűnöket! Vádaskodjatok csak, kicsiny látókörűek! Ti nem értitek meg, hogy aki az emberiség erkölcsseit jobbítani akarja, annak nem szabad ajtót-kaput tárnia az emberi könnyelműségnek, a szenvedélyek dédelgetésének, az egyéni s pillanatnyi hasznot a közjó s az általános szempontok fölé rendelőknek. Ti nem értitek meg, hogy az Egyház épen azzal tesz végtelen nagy jót az egyes emberrel és a társadalommal, hogy „türelmetlen“, azaz elvhű és elvszilárd, hogy szigorúan veszi a házasság egységét és felbonthatatlanságát, hogy rendületlenül kitar a krisztusi tilalmak sürgetésében s nem az erkölcsöt a szeszélynek, hanem a szeszélyt kívánja alárendelni az erkölcsnek.

S mindezt nemcsak elméletben teszi, mint mások, ami magában kevésbé hatásos és kevésbé komoly erkölcsvédelem, hanem híveit rá is neveli, szinte rákényszeríti az evangéliumi életre, amidőn pl. a gyónásban beszámolót követel minden erkölcsi cselekedetünkről, amidőn megtagadja a feloldozást, kizár az Oltáriszentség élvezetéből, kizár esetleg a hívek közösségéből s gyönyörű kultuszéletének vigaszaiból is, ha

nem vagyunk hajlandók törvénytíró vágyainkat feláldozni az Istentől rendelt erkölcstörvénynek.

Ebben a részletekbe menő munkában, a híveket a gyónás és az egyházi kormányzat által egyenként is ellenőrző s befolyásoló népnevelésben rejlik a katolikus Egyház csodás erkölcsnemesítő erejének legfőbb titka. Más vallások, más irányok is jajgatnak pl. az egyke miatt s elméletben elítélik. Mások is hangoztatják elvben a házasság egységét és felbonthatatlanságát, a mindkét nembeli ifjúság teljes erkölcsi tisztaságának szükségességét stb. De ezek a valóságban nem tudnak túlmenni a merő elméleten, míg a katolicizmus a szívekbe s a vesékbe égeti bele a maga erkölcsi kódexét. Egyedül a katolikus gyóntatószék képes megküzdeni a legszörnyűbb, mert legtitkosabban működő nemzeti öngyilkossággal: az egykével. Ahol gyónás nincs, ott valóban minden igyekezet meddő vele szemben. S ugyanígy vagyunk ezer más részleges tévedéssel a néperkölcsterén.

Ott van azután a *társadalmat fenntartó kultúrjavak* kérdése: a jog, a tekintély, a hazafiság, a társadalmi szolidaritás, a méltányosságérzet, a szeretet gondolata. Megannyi súlyos gránitkő, csupa láthatatlan alappillér, amely nélkül a társadalom percekben belül összeroskadna. Amit ezekre a gránitkövekre az állam a maga erejéből ráépíteni tud, mind szép, de szinte elenyésző jelentőségű magukhoz az alapkövekhez képest.

Képzeltetek el egy népet jog- és tekintélytisztelet nélkül, hazafiúi önfeláldozás, szolidaritásérzet, szeretet, igazságosság és méltányosság nélkül! Farkashorda lenne, amely önmagát tépné szét a legrövidebb időn belül!

Ezeknek a lényeges, társadalomfenntartó elveknek szükségességét a természetes erkölcstörvény, sőt bizonyos fokig az emberi érdek is sugallja. De mily messze az út e sugalmazástól a kötelességszerű, öntudatos, sőt önfeláldozásra kész megtartásig! Ezt csak a vallás tudja nyújtani, az Isten akaratán nyugvó s isteni parancsokra hivatkozó erkölcstan. S itt megint a katolikus Egyházhoz érkezünk.

Hol van annyira otthon a tekintélytisztelet, a szeretet törvénye, az igazságosság és emberi szolidaritás, az önfeláldozó kötelességtudás, mint a katolikus Egyház dogmatikájában, erkölcstanában s lekipásztori ráhatásaiban? Véletlen-e,

hogy minden felforgatás és minden forradalom elsősorban a katolikus Egyházat üldözi s gyűlöli? Hogy benne látja legerősebb és legtermészetesebb ellenfelet? Véletlen-e, hogy az államok büntetőtörvénykönyvei tárgyilag meglehetősen megegyeznek a katolikus Egyház kétezeréves erkölcsstanának követelményeivel? Öntudatlan bevallás ez az állam s a társadalom részéről. Annak bevallása, hogy ami az államnak jó, ami a társadalom fenntartására szükséges, az elsősorban a katolikus erkölcstörvény s hogy az emberiség békéje, jóléte s virágzása szorosan összefügg a katolikus Egyház által hirdetett, változatlan, erkölcsi elvekkel.

S valahányszor az állam s a társadalom letérnek ennek a csodálatos paralelizmusnak útjáról, valahányszor megpróbálnak mást iktatni törvénybe, mint amit az Egyház is törvénybe iktat, pl. a házasságjog terén, vagy pedig a gazdasági rend terén, előbb-utóbb lázas, végzetes rázkódtatásokban mutatkozik a társadalom tévedése. Mi más volt az utolsó másfél évszázad rengeteg forradalma, mi más ma is a keletről fenyegető vörös ár veszedelme, mi más a szocializmus és kommunizmus, vagy mi más volt a világháború, mint az életnek rettenetes és véres rációfólia azokra az állami, társadalmi és gazdasági előítéletekre, amelyek a katolikus erkölcstannal szembehelyezkedni próbáltak? Pezenhoffer statisztikai alapon kimutathatta, hogy Magyarországot az elnéptelenedéstől eddig is a katolicizmus mentette meg, hogy az Alföldet a török pusztulás után a katolikus jázság egységes és erkölcsös családi élete népesítette be újra, vagy hogy Magyarország, ha 100 év óta a katolikusok szaporodási arányszáma szerint gyarapodott volna, ma egy Bulgáriával, Görögországgal és Szerbiával lenne népesebb. Kimutatja, hogy a katolikusok közt sokkal kevesebb az öngyilkosság, a válás, mint más vallások tagjainál. Nem ugyanazt a nagy igazságot példázza-e ezzel, hogy mennél katolikusabbak vagyunk, annál több haszna s java van belőle az államnak is és a társadalomnak?

A katolicizmusnak ez a szavakban össze nem foglatható hatalmas kultúrereje természetesen *csendben s szinte észrevétlenül érvényesül* s a felületesek szinte tudomást sem szereznek róla. Olyanok is ócsárolják a katolicizmust, akik

minden értéküket tőle kapták s állandóan azokból a morzsákból élnek, amelyek a katolicizmus asztaláról hullanak ölükbe.

A katolicizmus kultúrájában él és sütkérezik még a katolikussellenes világ is. Nemcsak az a jellegzetes ezen a téren, hogy mindenki, a modern pogány is, a katolikus időszámítás szerint jelzi az éveket s tartja be a vasárnapot, mint szünnapot, a karácsonyt, húsvétot és pünkösdöt, mint ünnepet. Hanem az is, hogy a katolicizmus tisztultabb életfelfogását s erkölcsi elveit valamennyien öntudatlanul is sokban követik. Olyan nagy a katolikus kultúra ereje, hogy még ellenségeire is szinte ráfekszik s rákényszeríti magát.

Ma pl. mindenki magától értetődőnek tartja, hogy az állam közoktatásüggyel foglalkozik, a közjótékonytságot rendezi, kórházakat és árvaházakat tart fenn, holott a katolicizmus föllépése előtt mindez eszébe sem jutott egyetlen kultúrállamnak sem. Ma mindenki magától értetődőnek tartja a házasság terén (legalább elvben) az egynejűség intézményét, a nőekkel, a gyengékkel szemben a lovagiasság kötelességét, a gyermek életének s nevelésének nagyrabecsülését s ezernyi más dolgot, amit mind a katolicizmus honosított meg. Az evangélium szavaival, hasonlataival, képeivel a mindennapi nyelvhasználatban lépten-nyomon találkozunk. Tudományos és jogi életünk szakkifejezései jórészt a legpregnansabb egyházi tudományosságnak, a patrisztikának és skolasztikának műszavai. S még amikor modern korunk visszatér a pogánysághoz s ledönti a kereszténység intézményeit, a közfelfogás katolikus kifinomultságát akkor is annyira kénytelen figyelembe venni, hogy még rombolásait is katolikus fémjelzésű szavakkal igyekszik leplezni. Így pl. a szukcesszív többnejűséget szintén „házasságnak“, polgári házasságnak kereszteli el, a pornografiát a művészet s az erkölcsi célzat függetelével diszítgeti s még az istentagadás rendszereit is monista vagy pantheista „vallásnak“ szereti nevezni.

Hogy van mégis, hogy az államhatalom, amely pedig legtöbb hasznát élvezi a katolikus kultúrmunkának, a katolicizmussal az újkor folyamán, sőt már a középkor vége felé szinte állandóan farkasszemet nézett? E kérdésnek történeti

okokban találjuk meg a választ, melyet részletezni itt túlmessze vezetne. Röviden: az állam a fejedelmi abszolutizmus korában, majd ismét a szintúgy abszolutisztikus legújabbkori demokratizmusban féltékeny volt az Egyház hatalmára, mint amely felfelé és lefelé állandóan s egyformán hirdette az Isten-rendelte jogokat és kötelességeket.

Csak legújabban mutatkozik e téren világszerte jelentős változás: az államok kezdik észrevenni kötelességeiket az Egyházzal szemben s nem a kellemetlen vetélytársat, hanem a leghívebb szövetségest és legértékesebb támaszt kezdik észrevenni benne. Mi magyarok jogos büszkeséggel hirdethetjük, hogy a mi államunk volt időbelileg az első, amely még Olaszország s Bajorország előtt ki merte mondani, hogy a liberális államelméletek téves útát követték az Egyházzal szemben; elsőnek proklamáltuk a legújabb korban az állam és Egyház testvéri egymásroutaltságának tanát. Ezzel példát adtunk egész Európának, hogyan kell az ethikai alapon nyugvó államhatalomnak viseltetnie a katolicizmussal szemben, hogy nincs mit félnie tőle, ellenkezőleg, rengeteg sokat kell és szabad tőle várnia.

Bármennyire elismerjük a magyar államhatalom megvilágosult tényezőinek ezt a méltányosságát a katolicizmussal szemben, távol vagyunk még attól, hogy a gyakorlati következtetések teljes levonását állapíthassuk meg az állam s társadalom részén. Sokan még mindig „felekezetieskedést” látnak benne, ha mi az erkölcs és nemesebb gondolkodás végváraiként több templomot s több katolikus iskolát követelünk. Sok fájdalmas és bántó gátat érzünk még a katolikus kultúrerőnek kifejtése útján. Nincs katolikus szellemű egyetemünk (holott jogilag s eredetileg a budapesti egyetem katolikus jellege nem kétséges), nincsenek katolikus tanterv szerint berendezett középiskoláink. A keresztény Magyarországnak egyetlen egyetemén sincsen a keresztény filozófiának tanszéke, de a keresztény, vagyis a katolikus művelődéstörténelemnek sem. Még szerzetesiskoláink is kénytelenek a liberális kor pozitivista-liberális eszmekörében fogant tanterv s tankönyvek szerint tanítani s még a katolikus ifjúságnak sem nyílik alkalma az iskolákban közelebbről megismerkedni a katolikus világirodalom remekeivel, a katolikus kultúrerő legszebb teljesítményeivel. A mai középisko-

lát végzett ifjú az érettségi után többet tud Periklesről, mint Aquinói Tamásról, Apácai Cseri Jánost jobban ismeri, mint Dantét, Aristophanes vígjátékairól többet hallott, mint a *Rerum novarum* körlevélről.

Azonban nemcsak az állammal és a társadalommal szemben vannak a katolikus kultúrának jogos követelései, hanem önmagunkkal szemben is. Katolikus közönségünkben az eddiginél lényegesen több érdeklődést kell ébresztenünk a katolicizmus kultúrártékei iránt. Mert ezen a téren hallatlan tájékozatlansággal, sőt gyakran szegyenletes tudatlansággal találkozunk még művelt katolikusok körében is. Hiszen nem csoda: sem az iskola, sem a sajtó, sem a divatos s ellenségeinktől agyonreklámozott irodalom nem indítja katolikus közönségünk érdeklődését a katolikus kultúrkérdések felé. Itt csak az autodidaxia és a magánszorgalom pótolhatják a hiányt, de sajnos, a magyar közönségnek a magánszorgalom sohasem tartozott a kedvenc szenvedélyei közé. A legtöbb mai művelt katolikus legföljebb ujságot meg regényt olvas, tudományos vagy épen katolikus tudományos műveket vagy folyóiratokat a legritkább esetben.

Igy aztán nagyszerű hitvédelemtanunk egész kincsháza, dogmatikánk, erkölcstanunk, egyháztörténetünk, egyházjogunk ragyogó fegyverzete valóságos Tutankhamenkincs, amely elfeledve, elporosodva fekszik teológiai könyvtáraink kriptáiban. Nem csoda ennek következtében, ha művelt katolikusaink gyakran tele vannak kételyekkel, megoldatlan vallási problémákkal, hamis történeti nézetekkel, filozófiai félígazságokkal és egész hamisságokkal. Vallási kérdésekről hevesen vitatkoznak s talán azt sem tudják, mit jelentenek az egyes hittételek műszavai; megtámadtatás esetén sokszor oly kétségbeejtően gyámoltalanok és fegyvertelenek.

Ha világi katolikusaink, művelt férfiak és nők kissé jártasabbak lennének a hitvédelemtanban, lehetséges volna-e akkor, hogy világnézeti és egyházi ellenfeleink állandóan oly színvonalalatti síkokon támadják a mi krédónkat, hogy szinte nem is lehet már vitába szállni velük anélkül, hogy az ember mélyen le ne alacsonyítaná magát? Mernének-e oly vaskos történeti valótlanságokat hangoztatni egyre és egyre („cél szentesíti az eszközt” stb.), ha attól kellene tartaniok, hogy a műveltebb katolikusok azonnal a szemükbe nevetnek érte

s diadalmasan megcáfolják ferdítéseiket? Mit várhatunk azonban, ha művelt katolikusainknak a térde rogy meg, ha véletlenül azt kérdezik tőle: mi címen hisszük Krisztus istenségét vagy a pápa csalatkozhatatlanságát, mely században élt s ki volt szent Agoston, ki volt Origenes vagy Tertullian, ki volt Alkuin és Borromei Károly, ki volt Newman bíboros és Donoso Cortes, ki volt Balme és Montalambert s vajjon a vatikáni zsinat volt-e előbb, vagy a trienti?

Ha azt akarjuk, hogy az állam s a nemkeresztény kultúr világ is elismerje Egyházunk páratlan kultúrértékét, mindenelőtt magunknak kell az eddiginél sokkal, de sokkal több érdeklődéssel és szorgalommal tájékozódnunk a katolikus művelődés terén. Olvasóköröket, katolikus kölcsönkönyvtárakat minden faluba és városba! Katolikus kultúr-délutánokat minden egyházközségbe! Katolikus főiskolai tanfolyamokat minden egyetemi vagy püspöki városba! Katolikus önképzőköröket középiskoláinkba, katolikus, tudományos, irodalmi, művészeti egyesületeket, köröket mindenfelé! Katolikus tudományos irodalmunkat, folyóiratainkat s könyvkiadványainkat támogatni s terjeszteni kell minden katolikus erőnkkel. Kultúrált katolicizmust kell teremtenünk! Mert ha a nemzeti feltámadásnak feltétele a nemzeti kultúrfőlény, akkor katolikus és erkölcsi megerősödésünket is elsősorban a katolikus kultúrfőlény széleskörű érvényesülésétől kell várnunk.

Nagygyűlési beszéd.
Budapest, 1927 október 17.

Katolikus sajtó és irodalom

Sokan még mindig ott tartanak, hogy csodálkoznak rajta, ha a pap a szószéken a sajtókérdésre is kitér. Ez nem templomi téma, ennek semmi köze a lelki élethez, valláshoz, erkölcshez, Egyházhoz, — gondolják sokan. Ez politikai, vagy ha tetszik, irodalmi kérdés: ez nem tartozik bele a vallási érdeklődés körébe.

Hiszen éppen az a baj, hogy sokan így gondolkoznak.

A sajtó és az irodalom nemcsak politikai és esztétikai ügy, hanem elsősorban igenis *világnézeti s vallás erkölcsi ügy*. Mert a sajtó és az irodalom a gondolatterjesztésnek egyik legfőbb eszköze. És éppen azért, mert oly észrevétlenül, ügyesen, sorok közt tudja ezt vagy azt a világnézetet szolgálni, védelmezni, terjeszteni, lehet hatalmas apostola a jónak, de lehet borzalmas segítőtársa a rombolás szellemének is.

Sajnos, a sajtó és az irodalom ma sokkal inkább áll a rombolók mint az építők szolgálatában. Főleg vallási, világnézeti s erkölcsi szempontból. Részben éppen azért, mert az építők, a komolyak, a becsületes elemek úgy gondolkoznak, hogy a sajtó nem fontos, az irodalom nem világnézet. S ezzel átengedik a sajtó roppant fontosságú területét, az eszmeterjesztés legmesszebbható eszközét az ellenfélnek, aki viszont nagyon jól tudja, hogy a sajtó s az irodalom révén úgyszólván mindent elérhet. Hagy bennünket szépen iskolát s templomot építeni; ő azalatt inkább a sajtóra veti magát. Tudja, hogy sajtó nélkül a katolikus iskola s a templom hatása nem lesz sem erős, sem maradandó. Sőt a sajtó s irodalom nélkül mi arra sem leszünk maradandóan képesek, hogy iskoláinkat, templomainkat, egyházi intézményeinket, egyházi vagyónunkat, jogainkat megőrizzük.

Mint mikor valami ravasz ellenség látja, hogy a meg-

tamadandó ország polgárai nem építenek védműveket, sán-
cokat és várakat, nem szerveznek ellene katonaságot, hanem
szép nyugodtan építik házaikat, ápolják kertjeiket s fejlesz-
tik intézményeiket: ő a markába nevet s hagyja a polgáro-
kat nyugodtan építeni! Hiszen így majd az egész ország az
ő kezébe hull. Övéi lesznek a házak, a kertek, a templo-
mok, az iskolák s mind az intézmények, amelyeket ezek a
derék, de rövidlátó emberek építettek, akik emellett elfeled-
keztek arról, hogy védművek nélkül ők voltaképen az ellen-
ség számára építkeznek . . .

Tragikus, végzetes rövidlátás, sokszor még igen művelt
s okos katolikusok részén is: nem akarják a sajtó elsőrangú
jelentőségét felismerni. Azt mondják: nagyon jó és szép,
ha van; kell az is, mintahogy az útszéli keresztnek kellene,
vagy legalább is jó, ha vannak. De hogy ez a legfontosabb
szempont, hogy enélkül minden egyéb alkotásuk és mun-
kájuk a legnagyobb veszedelemben forog s úgyszólván hiába
minden más erőlködés enélkül: azt nem akarják belátni.
Rövideszűek, távolról sincs meg bennük az a számítani tudás,
mint az ellenfélben.

Ezen a téren a mi táborunk, sajnos, messze elmarad
értelmiség dolgában az ellentábor mögött. A zsidók, a szabad-
kőművesek, a szocialisták ezen a téren messze felülmúlnak
bennünket. Mesterek a körületekintés, az okosság és számítás
dolgában. Ők legelső figyelmüket a sajtóra, az irodalomra,
az eszmetérjesztésre vetik. Tudják jól, hogy akié a sajtó,
azé a világ . . . Mi nem tudjuk. Nem akarjuk tudni.

Vessünk egy pillantást arra a szörnyű pusztításra,
amelyet a vallási és erkölcsi élet terén pl. a munkásosztály
széles rétegeiben tapasztalunk. Miért van az, hogy ezek a
szegény, félrevezetett szocialista munkások csekély kivétellel
a hitetlenség áldozatai lettek, sőt dühös támogatói az Egy-
ház legádázabb ellenségeinek? Miért? Talán ártott nekik
az Egyház? Talán rontja a munkás sorsát a vallásosság?
Talán életképesnek bizonyult a szociáldemokrácia egyetlen
tanítása? Dehogy! Hanem mert a vörös munkássajtó lassan-
kint valamennyit levette a lábáról; a vallást mint a nép
ellenségét s altatószerét, a kizsákmányolókat támogatóját állí-
totta a munkás elé. Beleverte a munkáskoponyákba azt az
őrületet, hogy a kereszténység a munkásszabadság és mun-

kásjólét legfőbb ellensége. S az emberek elhitték ezt a kép-
telenséget, mert éveken át állandóan, minden változatban ezt
olvasták. S mert mi nem tettünk ugyanannyit az igazság
védelmére, mint amennyit a vörös sajtó tett az igazság el-
homályosítására. Mi csak templomot, iskolát építettünk (ha
ugyan építettünk) s azt hittük, ezzel már meg is tettünk
mindent.

Hasonlóképp az értelmiség körében. Hogyan kaphatott
lábra ez a keresztényellenes gondolkodás az értelmiség széles
rétegeiben? Hogyan lett oly divatos minden egyházellenes
gondolat, irány, téveszme? Mert ügyes kézzel, kitartó igye-
kezettel, az irodalmi meggyőzés minden varázsszerezzel
korpoltálták ezeket a téveszméket évtizedeken át azokban a
könyvekben, folyóiratokban, ujságokban, amelyek az érte-
lmiség gondolkozását irányították. Amelyeket az intelligencia
azért olvasott, mert megfelelő katolikus sajtó vagy nem állt
rendelkezésre, vagy nem tett szert oly elterjedésre és szín-
vonatra, aminőre szükség lett volna.

Mikor katolikus sajtóról s irodalomról szó esik, nagyon
sok katolikus azt hiszi, ez a kérdés csak odáig terjed, hogy
kifejezetten vallásellenes és erkölcsellenes lapokat, könyveket
nem szabad támogatnunk s olvasnunk. Azt hiszik, eleget
cselekszenek, ha csak a szoros értelemben destruktív sajtót
tartják távol maguktól és családjuktól.

Ebben a felfogásban is végzetes tévedés rejlik. Kétség-
telen, hogy a vallásellenes és erkölcstelen lapok, folyóiratok
és könyvek pusztítása a lelkekben áttekinthetetlen; kétség-
telen, hogy az is nagy előny már, amit a forradalmak óta
kivívtunk, hogy a baloldali lapok ma már nem mernek oly
nyílt szemérmertlenséggel gúnyolódni a katolicizmuson s min-
den keresztény erkölcstörvényen, mint még 15—20 év előtt
büntetlenül tehették. A forradalmak óta a baloldali sajtó
hangja jelentékeny részben megszelidült, megfinomult; talán
inkább: óvatosabbá lett. Belátták, hogy az ország nagy többsége
s az ujságolvasó rétegek nagy többsége mégis keresztény akar
lenni s maradni s tisztán ujságpolitikai szempontból sem tanácsos
ezzel az általános lelki hangulattal szembeállni. Azért aztán szordinót
tettek a hangszerükre. Sőt:

egyek lapok szinte versenyeznek abban, melyik hoz több egyházi és felekezeti jellegű híradást.

Nagyon sok rövidlátó katolikus aztán ezen az alapon meg is nyugtatja lelkiismeretét az ilyen lapokkal szemben: ezek nem lehetnek veszedelmesek, hiszen vallási, sőt katolikus egyházi híreket is közölnek. Megírják pl., mikor jön a hercegprimás Esztergomból Pestre, mikor lesz a legközelebbi püspöki konferencia, hol szenteltek új harangot, ki lett megint címzetes prépost s hasonlókat. Emellett durvább vallássértéstől és rikítóbb erkölcsi kilengésektől is tartózkodnak. Hát kell-e több?

Pedig éppen ezekben a kommün után hirtelen átkeresztelt liberális és félliberális sajtótermékekben rejlik az új veszély. A lelkek *elközönyösítésének* veszélye. Lássuk csak néhány vonatkozásban ennek a sajtónak és irodalomnak lélekromboló munkáját.

Ez a sajtó mindenekelőtt *negatív irányban* végez romboló, ellenséges irányú munkát. Már azzal is, hogy *olyan levegőt terjeszt*, amely a katolikus gondolkozással és világlátással nem fér.

Tegyük fel, hogy a mai sajtó és irodalom nem hozna soha semmi egyenesen vallásellenes, katolikusellenes dolgot. Nem támadna, nem ferdítene, nem gúnyolódna. Csak éppen hogy színtelen volna. Akkor is borzasztó az a hatás, amelyet a lelkekben azzal okoz, hogy éppen azt, ami nekünk a legfőbb és legszentebb, semminek veszi, mellékesnek, elhanyagolhatónak, felesleges és szükségtelen dolognak tartja.

Nekünk például a mi hitünk azt mondja, hogy az életben egy a szükséges: a lélek művelése s megmentése, Isten és az örökkévalóság. S mint az egyedül idevezető út: a katolikus hitélet. Már most nézzük ezt a színtelen sajtót: ennek meg éppen ezek a dolgok egyszerűen nem léteznek, nem fontos, említésre sem méltó semmiségek. Már az, hogy mindenről van bennük szó s mindent felfújnak, mindenről vezércikkeznek, tanácskoznak, interjúolnak, nyilatkoznak, mindenre ráirányítják a figyelmet, csak arra nem, ami szerintünk a legszentebb s legfontosabb: már ez is mérgező, ferdítő, romboló hatású. A mi életünkben semmi sincs oly magaslatos, mint Jézus, az Oltáriszentség, mise, gyónás, imád-

ság, küzdelem a kísértések ellen, Mária, Egyház, pápaság.

Ezekben a lapokban és folyóiratokban azonban szó van talán néha valami vizenyős kereszténységről (amely azonban legtöbbször csak arra jó, hogy bizonyos hazafias szólamokat alá lehessen festeni vele), de ezek a nagy, katolikus gondolatok semmiesetre sem állnak nála az érdeklődés homlokterében, sőt évtizedeken át nem olvasunk bennük ezekről. Legfőleg talán egyszer-egyszer egy protestáns ízü, elmosott eszmemenetű kis eszmélődés képviseli itt a kereszténységet. A katolikus közönség, amely ezeket a lapokat olvassa, lassan és észrevétlenül megszokja a felfogást, hogy az ő katolikus vallási meggyőződésai és gyakorlatai valami nem e világra való dolgok, gyermekek és világosságot nem tűrő babonások, amelyeket talán szabad gyakorolni odahaza és a templomok és zárdák csendjében, de amelyeknek az életben nincs jelentőségük s nincs létjoguk; ezekről a híres írók, politikusok, államférfiak, országirányítók sohasem beszélnek. Ezeket, úgy látszik, senki nem tartja fontosnak, ezek nélkül az emberiség nagyon jól megvan s egészen más dolgoktól függ az élet iránya, forgása. Egészen más dolgok azok, amikről művelt embernek a nyilvánosság előtt gondolkoznia s beszélnie szabad. Színésznők, szépségversenyek, piaci árak, sportesemények, parlamenti viták, botrányok, kormányválságok, gyilkosságok, nemzetközi politika: ah, igen, ez teszi, ez már esemény, ez realitás. Amit a ti vallások a legfőbbnek, a legszentebbnek s legszebbnek tekint, az nem érdemli meg a napsugarat, azt nem lehet az irodalomban szóba hozni, annak csak katakombai, földalatti élete lehet!

Ez a sajtó ilyképen valóságos bújdosó életre kényszeríténé a katolicizmust. Nincs kifogása az ellen, hogy katolikus életet éljünk, csak ne a nyilvánosság előtt. A nyilvánosság legyen pogány vagy legjobb esetben: protestáns. Protestáns nagyságok nyilatkozzassanak néha bizonyos általános vallási kérdésekről, s az aztán éppen annyit érjen, mintha egy katolikus püspök vagy a pápa nyilatkozott volna. Még jó szerencse, ha a temérdek felekezeti nagyság mellett néha napján még egy katolikus püspököt vagy a pápát is szóhoz juttatják; ezek rendszerint nem is illenek bele abba az elmázolt, lepárolt „keresztyén” világfelfogásba, amely

ezeknek a lapoknak kell, amely szerint a nyilvánosság előtt egyedül szabad vallási kérdéseket szóvátenni.

A teljes értékű, szintvalló katolicizmus nekik érthetetlen és túrhetetlen, azt a közönség „nem bírja meg” s főleg nem bírja el maga a lap mint vállalkozás. Mert hiszen, ha a lap nyíltan vagy főleg burkoltan katolikusedellenes, ezért a katolikus közönség még nem szokott megharagudni, mert öntudatlan s rövidlátó s hozzá van szoktatva ahhoz, hogy mindent zsebretegyen. Ellenben, ha kissé igazabban katolikus hangokat kezdene pengetni egy lap, a nemkatolikus tábor azonnal felszisszenne s beírna a szerkesztőségekbe, hogy nem tűr ilyen vallási propagandát.

A túloldal öntudatos, mi meg annyira nem vagyunk azok, hogy folyton csak arra keresünk ürügyet, hogy hogyan mentegessük magunkat azért, hogy az ellenséges irányú irodalmat támogatjuk. Míg odatúl árgus-szemmel lesik, hol mer valamely lap vagy irodalom túlságosan katolikus szint vallani s akkor azonnal toporzékolnak, tiltakoznak, megjegyzéseket tesznek s laplerendeléssel vágnak vissza, addig a katolikus közönség csak azon töri a fejét, hogyan tagadhassa le ön-maga előtt még a nyilvánvaló sérelmeket is, hogyan nyugtathassa meg a lelkiismeretét, hogy talán mégsem árusítás, ha az ellenséges irodalmat támogatja. Mentegét, kimagyaráz, elken, elinterpretál. A félbaloldali sajtó s irodalom ezzel tökéletesen elérte célját: vakká s érzéketlenné tette a katolikusokat. Belülről rontotta meg a neki ellenséges tábor. Belülről vívta meg az ellenséges várat. Belülről szívta ki a velőnket, mételezte meg a gondolkodásunkat, örölte fel ellenállóképességünket.

Ez a liberális és félliberális sajtó, amely talán egyenesen nem támadja a mi katolikus meggyőződésünket, mégis romboló munkát végez a lelkekben, a katolikusok lelkében, amikor nem veszi tudomásul és agyonhallgatja a *katolicizmus nagy történelmi érdemeit, multját, teljesítményeit, kultúrértékeit*. Amivel XI. Pius vádolta a világ liberális sajtóját a mexikói egyházüldözéssel kapcsolatban, a „congiura del silenzio” (az agyonhallgatás összeesküvése), bizony meglehetősen érvényesül ma az egész nagy katolikus multtal szemben.

Ebben a sajtóban és irodalomban ritkán vagy sohasem

esik szó a katolicizmus páratlan, egyedülálló kultúrédemeiről, nemzeteket civilizáló, tudományt s művészetet pártoló, szociális egyensúlyt teremtő, nemzeti virágzást s jólétet növelő erejéről. Még jó, ha az ellenkezőről nem vádolja állandóan az Egyházat! De hogy mit tett, mi mindent művelt és alkotott az Egyház, nagyot és áldásost, azt ugyan ebből a sajtóból sohasem tudnók meg.

Innen aztán a liberális sajtón nevelődő katolikusok példátlan tudatlansága és tájékozatlansága saját Egyházuk érdemei és értékei iránt. Például: ki tud arról, hogy Budát 1686-ban főleg kongregánisták vették vissza a töröktől? És ezzel az ország integritásának visszaállítása útján ők tették meg az első nagy, döntő lépést? Ki ismeri Eörményesi Fiáth János nevét, aki akkor az elsők között küzdött s akinek emberei tüzték ki elsőnek a keresztény és magyar zászlót a másfélszáz év óta török igában sinylődő Budavár ormára? Hol van Eörményesi Fiáth Jánosnak szobra, emlékezte? Katolikus volt, kongreganista volt, el kell felejtteni! Mindenkiről másról kötettség kell írni, nevüket harsogni, utcákat nevezni el róluk, csak a nemzet igazi nagyságairól minél kevesebbet, ha véletlenül katolikusok és komoly katolikusok voltak! Ki ismeri Pezenhoffer megdöbbentő adatait a magyar nép fogyásáról a protestáns vidékeken s a katolicizmus nemzetnevelő, nemzetfenntartó, nemzetgyarapító munkájáról? Nem, az ilyesmit ez a sajtó nem ismerteti, nem vesz róla tudomást, agyonhallgatja.

S hasonlóképp agyonhallgat millió más olyan dolgot, amiből a katolicizmus hatalmas alkotásainak, kultúrerejének, érdemeinek tudatára ébredhetne az olvasó. Hadd higgye mindenki, hogy csak a liberálizmus, a zsidóság, no meg a protestantizmus tud az országban alkotni s az egykés, a házassági elválásokban tobzódó, a magyarság számát bizony meglehetősen csökkentő kálvinisták az igazi magyarok! Vagy ki ismeri pl. Aquinói szent Tamás jelentőségét még állambölcséleti s szociális szempontból is? Ki ismeri a nagy felfedezők és feltalálók, a legkiválóbb modern természettudósok nagy részének erős katolikus megnyilatkozásait? Nem, erről nem esik szó. A mai katolikus közönség folyton hall Einsteinról, Steinachról, Freudról, de mikor hall Johannes Müllerről, Pastorról, Marconiról, illetve ezeknek erős katolikus voltáról,

Mendelről, Jedlik Ányosról, Fényi Gyuláról? Mennyivel többet hall pl. Kossuthról mint Széchényiről! Adyról mint Prohászkaról! Innen van aztán, hogy még művelt katolikussaink közt is akárhány van, aki mindenféle nevet hallott, de pl. Vogelsangról, Kolpingről, De Mun-ról, Kettelerről nem hallott soha! Ezt a példasort szinte a végtelenségig lehetne folytatni.

Hasonlóképp hallgat ez a sajtó a katolicizmus *jelenkori helyzetéről*, küzdelmeiről, bajairól, sérelmeiről, törekvéseiről.

Amit a katolicizmus, ez a leghatalmasabb tábor s legjelentékenyebb világtényező az öt világrészen mozgat és cselekszik, ami igazságtalan támadás és jogsérelem éri, ami diadalt és erényt ér el az egyes országokban: az itt mind eltemetett kincs, hét pecséttel lezárt könyv, erről a nagyrészt katolikus közönség nem tud meg semmit. Mert a liberális és félliberális sajtónak nem fontos és nem érdekes. Minden apró politikai, sport- vagy irodalmi eseményt bőven ismertet, kihangsúlyoz, ahogy újságírói nyelven mondják: kilovagol, jelentőséget juttat neki; a katolicizmus eseményeit ellenben legfeljebb nagy-néha említi s akkor is néhány sorral elintézi.

Ha a pápa olyan hatalmas körlevelet bocsát ki, mint a *Casti connubii* vagy a *Quadragesimo anno*, azt ez a sajtó legfeljebb tíz sorban tartja érdemesnek futólag megemlíteni; de sem az előzményeit, sem a jelentőségét, sem a hatásait a világot nem ismertetné. Nem fontos, nem érdekes neki. Ha egy egész katolikus országban gyilkolják az Anyaszentegyházat, mint Mexikóban, s ha a legszenzációsabb, „legérdekesebb“, hátborzongató kegyetlenségek egész sorát jelenti a komoly és megbízható hírszolgálat az Óceánon túlról, akkor ez a sajtó legfeljebb negyedévenként közül belőlük tíz sort s esetleg még hozzá is teszi, hogy ugyan mit érdekelne bennünket Mexikó, van nekünk itthon is elég bajunk . . . Ha Spanyolországban a szabadkőműves kormány kitalálja azt a gázságot, hogy az összes papokról, szerzetesekről, apácákról ujjlenyomatot vesz fel, mint valami gonosztevőkről: ezt ez a sajtó két sorban elintézi, mint valami magától értetődő és természetes dolgot, amelyen

nem érdemes felháborodni, amihez nem érdemes kommentárt fűzni.

Bezzeg tennének ilyesmit valahol a protestáns lelkészekkel, vagy diakonisszákkal, vagy csak a zsidó rabbikkal és bóherekkel is; micsoda égzengés, micsoda mérföldes vezércikkek, micsoda robbanó felháborodás kísérné azt a liberális sajtóban! De itt katolikus apácákról van szó, azoknak a becsülete semmi; papokról s azoknak a tekintélye rongy, amelybe minden forradalmi örület belerúghat . . . A katolikus dolgok és események nem szalonképes témák ennek a sajtónak s az a katolikus közönség, amely a maga hallatlan rövidlátásában és értelmetlenségében ennek a sajtónak a járszalagján jár, nem vesz észre semmit. Még mentegetőző szavakat mormol, hogy így nem árt, úgy nem árt, ez nem „szidja” a vallást stb. Nem is veszi észre, mennyi katolikus lelki élménytől, tudástól, értesüléstől fosztja meg magát, amikor ennek az „agyonhallgatásra összeesküdött” sajtónak a rabigájába hajlik!

Ehhez járul azután a *pozitív félrevezetés*. Ez a liberális és félliberális sajtó pozitív félrevezető munkát is végez, mindenekelőtt, amikor a vallási közönyösség egyedül-jogosultságát, nagyszerűségét, nemzeti értékét hangoztatja.

Persze nem nevezi őszintén s a valódi nevén a gyermeket; nem mondja, hogy ő közönyt hirdet, hanem átkereszteli a védencét és „felekezeti békéről” beszél. Azonban amit liberális sajtónk felekezeti békének nevez, a legtöbb esetben semmi egyéb, mint a hitvallási közömbösség kultusza.

A felekezeti béke nála abban áll, hogy a katolikus ne tartsa a Krisztus Egyházát egyedül igaznak, vagyis ne legyen igazi katolikus. Ismerje el, hogy Krisztus Anyaszentegyházával egyenrangúak a pártütő alakulások, az illegitim felekezetek, a vallásszakadás és egyházbontás intézményes fenntartói. Ismerje el, hogy mindegy, ki milyen vallást követ: az igazat vagy hamisat, mert igaz vallás nincs, csak vallások vannak, amelyek mind egyformán jók. Ismerje el a katolikus, hogy a felekezeti lelkészek éppolyan „papok,” sőt „püspökök,” mint az apostolok törvényes utódjai. Ismerje el, hogy a felekezeti imaházakban kötött frigyek épp annyit érnek, mint az Anyaszentegyház színe és törvénye előtt kötött, szentségi

házasságok. Ismerje el, hogy a házasság nem szentség és nem felbonthatatlan, hanem egyszerű polgári szerződés, amelynek egyetlen törvényes elbírálója az állam; amit az ő vallása és maga az evangélium házasságtörésnek nevez, az éppoly törvényes, helyes és erkölcsös dolog, mint a Krisztus által szentségi méltóságra emelt szentségi frigy. Ismerje el, hogy mindegy, vajjon a katolikus apa vagy anya igaz vagy hamis vallásban akarja-e nevelni leendő gyermekeit. Szóval, ismerje el, hogy katolicizmus nincs, a katolicizmus is csak felekezet, még pedig önmagával ellenmondó felekezet, mert magát egyedül legitimnek, egyedül üdvöztetőnek is tartja, nem is. Aki mindezt nem akarja elismerni, szóval aki komolyan katolikus akar lenni, az ennek a sajtónak a felfogása szerint felekezeti békebonató, az tűzcsóvát hány a szegény nemzet háza tetejére, az amúgy is ezer sebből vérző ország testére újabb sebeket üt . . .

Hát nem ezt dúdolják, sípolják, kintornázzák ezek a lapok évtizedek óta a közönség fülébe? S hány ezer katolikust tévesztenek meg vele! Voltaképpen már a tény, hogy ezt a játékot büntetlenül űzhetik s a derék katolikus olvasók mégcsak dühösen a földhöz sem vágják a lapot s nem rendelik le ezek után az inzultusok után sem, maga is azt mutatja, hogy íme, ezek a katolikusok már nem igazi katolikusok. Ezekből már kiszívta a katolikus öntudatot a közönyt hirdető sajtó. Az ő lelkük már beszédte a mérget; már hozzája szoktak, már semmi különöset, megbotránkozót, megalázót és felháborítót sem találnak benne!

Mit mondjunk aztán arról a rengeteg *tudatos ferdtésről*, burkolt támadásról s vádról, amelyet ez a sajtó a katolicizmussal szemben megenged magának s amelyet a rövidlátó katolikusok természetesen már észre sem vesznek? Ezek a ferdtések néha elég ártalmatlanok, de akkor is rávilágítanak ennek a sajtónak a vallási és világnézeti tájékozatlanságára. 1932 virágvasárnapján pl. egyik elterjedt napilap (a P. H.) vezércikkében azt írja, hogy „Húsvét nagy ünnepének küszöbén, közel ahhoz a naphoz, amelyen a *Megváltó kiüzte a kufárokat a templomból* . . .” Ezen csak nevet vagy legfellegb bosszankodik a keresztény ember: ezek hát azt sem tudják már, hogy húsvét az Úr Jézus

feltámadásának napja, nem pedig a kufárok kiverésének emléknapja? Azon is eltűnődhetik az ember, hogyha ezek a lapok egyszer a szentírást idézik, mint pl. az említett lap az említett vezércikkben, azt soha, még véletlenül sem idézik a katolikus szöveg szerint, hanem mindig a Károli-biblia szerint, mintha magától értetődő volna, hogy Magyarországon csak a protestánsokra kell figyelemmel lenni.

De van aztán egyenesebb támadás is. Mikor pl. a jezsuita pör folyt, a liberális lapok egyértelműen a rágalmazók pártjára álltak s felháborító torzításokkal közölték a bírósági tárgyalást. Teljesen csak az ellenfél fejtegetéseit állították előtérbe s annyira megrongálták a katolikus álláspont képviselőinek nyilatkozatait, hogy az olvasóban okvetlenül azt a felfogást keltették, hogy csakugyan a jezsuiták megrágalmazóinak volt igazuk s a jezsuiták a legerkölcsteleőbb tanokat hirdetik.

A szekularizációt követelő írások mellett is liberális lapok ütötték a nagydobot. Ma is fenntartják a „dúsgazdag” katolikus Egyház meséjét, holott Glattfelder püspök, Pezenhoffer s mások rég kimutatták, hogy a felekezetek ma háromszor, négyszer oly bő segílyt kapnak államilag és községileg, tehát jórészt a katolikus adózók pénzéből, mint az Egyház a saját híveinek és királyainak adományyaiból. De ki veszi ezt tudomásul, mikor a lapokban folyton csak arról van szó, hogy ki tudja, milyen gazdagok a katolikusok, ők pedig milyen szegények.

További súlyos fejezet ennek a sajtónak romboló munkájában az *erkölcsi* kérdés.

Ezek a lapok ma talán ritkábban hoznak oly szeméremsertő fejtegetéseket és egyenes, bűnre való felbujtásokat, mint hoztak a forradalmak előtt. De az a levegő, amelyet lehelnek, mégis a legpogányabb hedonizmus levegője. Az a felfogás ütöközik ki minden írásukból, hogy az egyetlen életcél a pénzszerzés, a szerelem, a gyönyör és a kényelem, s hogy az embernek minden szabad, ami az állami törvényekbe nem ütöközik. Szabad az öngyilkosság, a kicsapongás, a szabadszerelem, a flört, a házasságtörés, a válás és újraházasodás, a halotthamvasztás, az egygyermek-rendszer, talán még a próbaházasság is. Egyetlen egy dolog bűn: a lopás (főleg,

ha észreveszik). A felebarát jogában gázolás bűn, de már az Istennek nincsenek jogai, azokkal legalább is nem kell törődni. A bűnt bálákat ezek a lapok épúgy hirdetik s ismertetik, mint a farsangiakat.

A VI. és IX. parancs pedig egyszerűen nem létezik nekik. Éljen a szépségverseny, éljenek azok a magazinok, amelyeknek fő vonzóereje a már csak alig kendőzött meztelenség. Ha az erkölcs s a női szemérem terén oly borzalmat zuhant a társadalom az utóbbi 15—20 év óta, nincs kétség benne, hogy ebben a sajtó s az irodalom a főbűnös, főleg azok a képes lapok és képes mellékletek, amelyek divattá tették a ruhátlanságot, a weekend-erkölcsöket. De azért akárhány „jó katolikus“ család asztalán is ott látjuk ezeket a lélekmérgező lapokat és képeket. Serdülő fiúk és lányok megtanulják belőlük, hogy amit a hittanban tanultak, amiről a gyóntatószékben eddig vádolták magukat, nem lehet bűn, hiszen az egész világ teszi, hozzátartozik a kultúrember életstílusához . . .

Ez a sajtó továbbá *hamis hazafiságra tanítja a közönséget*, félrenevel a polgári kötelességtudás egész területén. Hazafiasság neki a dörgő sovinizmus, a csehet, oláhot szidó hengegés, a március 15-ike; a függetlenségi szólamok, az ostoba, értelmetlen és káros nemzeti öntúlbecsülés, a nemzet hibáinak feledése és feledtetése. Hogy az igazi hazafiság elsősorban magunkbaszállást és kötelességtudást jelent, szociális igazságérzetet és segíteni kész felebaráti szeretetet, azt ez a sajtó mesterien kilopta az emberek gondolkozásából. Üzleties ügyességgel hitette el a magyarral, hogy csak szavalni kell és revíziót kiabálni, akkor már rendben van minden. Ezzel valóságos álhazafiasságot növelt nagyra, amibe egy nemzetnek bele kell pusztulnia.

Ennek a félrenevelésnek az eredményei azok a nagy hazafiak, akik azonban cseh selyemharisnyákat s cipőt hordanak, akik megszámlálhatatlan milliókat pazarolnak el az ország vagyonából a szórakozásaik, kedvteléseik és bűneik kedvéért. Nagy hazafiak, de akik éhen hagyják veszni a magyar felebarátot; Kossuth apánkról szavalnak, de Széchenyi tanításait fülmellől bocsátják. Nagy hazafiak, de akik,

ahol csak lehet, panamáznak, a közhivatalokban az időt lopják, állást halmoznak s mások kárára gazdagosznak.

Ezekre a ferdeségekre a liberális sajtó nem szeret rámutatni, mert ez fáj s elriaszthatja a léha olvasót, akinek sokkal kellemesebb, ha az oláhot szidják neki, mintha a saját hibáira s komoly hazafias kötelességeire figyelmeztetik. Csak hízelegni a közönség ösztöneinek! Csak demokráciáról szavalni nekik, — mindegy, hogy a demokrácia a gyakorlatban mindenütt a plutokrácia szálláscsinálójának bizonyult; csak liberalizmusról beszélni neki, — mindegy, hogy a liberalizmus vitte Európát a világtörténelem legkegyetlenebb háborújába! A liberalizmus volt a közönség nagy politikai félrevelője, lélekmérgezője, elkábítója; a nemzet belső megújulásának s talpraállásának legfőbb s legönzőbb akadályozója. S ezt a liberalizmust a sajtó s irodalom tartotta hatalmon.

Azonban a mi „jó katolikus“ közönségünk mindebből nem vesz észre semmit. Részben mert éretlen és értelmetlen ahhoz, hogy a sajtó ravasz és kifinomult taktikáját csak meg is neszelje, kétkulacsos, üzleti fogásait ön maga előtt leleplezze; részben pedig, mert nagyon is kevésbé keresztény érzésű és katolikus öntudatú, hogysen ezek a bűnök és aljasságok különösebben fájának neki. Így aztán természetesen, hogy csak egyre lejjebb juthatunk a lejtőn. Mint egyének, mint nemzet s mint magyar katolicizmus.

Ezzel az értelmetlenséggel szemben titáni küzdelmet vív a katolikus irodalom és sajtó. Nem mondom, van azon is még bírálni való és javítani való. A katolikus sajtó területére is beférkőzhetik a hozzá nem értő önzés, a vaskalaposság, a tökéletlenség. De azért az öntudatos katolikus sohasem lesz hűtlen a katolikus irodalomhoz; ha az egyik organum nem felel meg neki, hála Isten, van másik is; ha a napilapokkal elégedetlen, ott vannak a folyóiratok s a könyvek. De öntudatos katolikus nem pártol át az ellenséghez, a vallásilag közönyös sajtóhoz sem; nem lesz áruló, nem erősíti a kártevő betűtábor hatalmát. S a katolikus irodalommal szemben nem helyezkedik a kényelmes és sokszor teljesen ferde és illetéktelen kritizálás álláspontjára sem. Hiszen az a szegény és már magában fél árulás, hogy katolikusaink a saját lapjaikat örökké bírálják s kifogásolják, míg az

ellenfél lapjaival szemben oly határtalanul elnézők, oly birka-türelműek, semmit észre nem vevők, semmit meg nem rovók . . . A Lipótváros és a körút sajtójával szemben éppoly néma tisztelet és hódolat tölti el őket, mint amilyen vakmerők és igazságtalanok sokszor a katolikus sajtóval, a saját sajtójukkal szemben.

Mit tegyünk mindezzel szemben? Nem marad más hátra: mindig újra kell kezdeni a felvilágosító munkát, nógatni, figyelmeztetni s oktatni az embereket. Eszükbe juttatni, hogy szégyen az, hogy a keresztény Európa gondolkozását nem keresztények irányítják; szégyen, hogy minékünk katolikusoknak eszméért, gondolatokért, elvekért, célkitűzésekért, izlésért s életirányításért ennyire a szomszédba kell mennünk, azokhoz, akiknek a mi hitünk nem hitük, a mi ügyeink nem ügyeik, a mi reményeink nem reményeik. Hogy nem fogadhatjuk el vezéreinkül azokat, akiket egy világ választ el tőlünk, akik előtt éppen az nem szent, ami a mi szemünkben a legszentebb!

Mindig újra ajánlanunk, dicsérnünk, terjesztenünk kell a saját sajtónkat és saját irodalmunkat, rámutatnunk a kiválóságokra, akik a mieink s akik a mi sajtónkban dolgoznak; hivatkozni rájuk, tüntetni velük. Megszervezni a mi könyveink s a mi lapjaink árusítását; nem vásárolni olyan tőzsdékben, olyan árusoknál, akik tüntetnek a keresztényellenes és katolikusellenes lapok s könyvek árusításával . . .

Krisztus és Béliál harca ez; látszólag kicsiny s közömbös eszközökkel, de világnézetekért, az örök igazságok diadaláért vagy vesztéért, lélekmentésért vagy lelkek pusztulásáért folyó csata!

Nagygyűlési beszéd.
Budapest, 1932 október 18.

Szociális kereszténység

A modern emberiség, ez a nagy tékozló fiú, megúnta az apai ház melegét és rendjét, kikérte apjától örökségét s elhagyta azt, akitől életét kapta s akinek mindedig atyai gondoskodását élvezte. Kirohant a nagy világba, az arany szabadság ölébe, élte a világot, tékozlott, habzsolta a kincseinek hozadékát, élvezett s elfeledte az apai házat. Csakhogy egyszerre éhinség támadt, a vagyon elfogyott s a tékozló gyermek kénytelen volt szolgátságba szegődni. Hovahamar annyira lesiklott, hogy végül már az állatokat irigyelte a moslékért, mert neki már az sem jutott.

Kinek ne jutna eszébe ez az evangéliumi példabeszéd, ha elnézi ezt a tehetségeire, vagyonára, technikájára, műveltségére büszke mai világot, amely gazdasági és társadalmi berendezkedéseiben végleg letért azoknak s elveknak s törvényeknek útjáról, melyeket Atyja s Alkotója elébe szabott s minden egészséges társadalmi fejlődés feltételül jelölt ki számára?

Kirohant a gazdasági és társadalmi liberalizmus szabad levegőjére, termelt, szervezett, csodás kincseket halmozott rakásra, az egész világot egyetlen óriási Mammontemplommá varázsolta át. S végül most mégis irtózatos válságba került: milliókat taszított le rabszolgái, sőt állati sorsba. Sőt ennél is alább, mert a rabszolgákat s az állatokat legalább etetni volt szokás, ma pedig milliók szaladgálnak kétségbeesve minden kultúrországban a puszta száraz kenyér után.

A modern társadalmi rend, az evangéliumot megtagadó liberális-kapitalista berendezkedés nem bizonyult életképesnek. A modern emberiség, ez a nagy tékozló fiú elérte sorsát. Nagyon soknak ma már kenyérre sem telik. A munkanélküliség, állástalanság, hajléktalanság, reménytelenség ezernyi réme öl ki a lelkekből minden hitet s bizalmat; kétségbeesettek csapatai rohamozzák meg a még lélekzöket

protekcióért, segélyért, állásért. Az öngyilkosok száma ijesztően növekszik, a gyermekek az utcára, a nők az utca sarkára kerülnek s a nyomortanyák szomorú köztársasága megcsúfolja az antik világ földalatti rabpincéit, ergastulumait. Egyik oldalon neonfényes ragyogás, a technika csodái, új meg új találmányok, gépek, gyáripár, világkereskedelem, csillagászati számokkal dolgozó pénzügyi szervezetek, a másik oldalon pedig jaj és kétségbeesés, egész társadalmi osztályok végső vonaglása s megsemmisülése, minden emberi kultúra, erkölcs, vallás és idealizmus teljes elsüllyedése . . . Modern emberiség, kultúrára, humanizmusodra büszke társadalom, te nagy tékozló fiú, aki oly magatelt göggel fordítottát háta az evangéliumnak, az apai háznak, észreveszed-e végre, hogy tévúttakra tértél?

Szomorú elégtétel nekünk, a katolikus világnézet híveinek, látnunk ezt az összeroppanást, a kereszténységtől elfordult liberális-kapitalista rendnek ezt a belső megrothadását, ezeket a hullafoltokat a felbomlóban levő társadalmi organizmuson. Mert semmi tagadás: az a világválság, amiről ma mindenki beszél, nem egyéb, mint irtózatosszerű cáfolata azoknak a liberális tanoknak, amelyek ma gazdasági s társadalmi rendszerünk felépült. Ennek a társadalmi szerkezetnek minden külső ragyogása, technikájának és nemzetközi szerveztségének minden tündöklése mellett is nyilvánvalóvá lett a belső korhadtsága, nyomorúsága, tarthatatlansága. A bankok márványpalotái, a gyártelepek kéményerdei, a nagyipar, nagykereskedelem és közlekedésügy páratlan fejlettsége nem leplezheti el többé a könnyörtelen valót. Vasút, hajó, autó és repülőgép nem ringathatnak többé csalódásba aziránt, hogy ez a külsőségeiben fényes és diadalmas, inponáló és ingathatatlannak látszó modern gazdasági rend mégis csak a gyökeréig romlott, beteg és életképtelen. Hogy amikor csodák özönét produkálja a részletvívmányok terén, ugyanakkor egészében összeomlásra van ítélve, mert eltévesztett alapokon áll. Olyan mint egy tündöklőn, pazarul berendezett lovagvár, amelyet elomló homokra építettek vagy egy zseniális matematikai levezetés, amelynek csak az az eredendő hibája, hogy mindjárt az elején valahol a kétszerkettő el van tévesztve.

A tékozló fiú még nem akar ráeszmélni tévedéseinek

okára. Luganóba, Genfbe, Lausanne-ba szalad, Stresában, Londonban konferenciázik. Az iránytszabó urak végigtanácskozzák maholnap a világ minden nagyvárosát és előkelő fürdőhelyét s iszonyúan csodálkoznak, hogy még mindig világválság van s az lenne minden bizonnyal, bárha talán lassabb ütemű megnyilatkozásban, ha nem csinált volna ugyanez a rendszer, ugyanez a tékozló fiú évszázadokra ható és bénító világháborút. Ezek a világbölcs szakértők, ezek a mélybe látni nem akaró gazdasági királyok még tán csodálkoznak is azon, hogy tömegnyomor van és szocializmus és bolsevizmus van, csodálkoznak a forradalmakon és forradalmi erjedéseken s a világért nem akarják észrevenni a szerves összefüggést a liberalizmus társadalomelméleti és gazdasági dogmái s a felfordult világhelyzet között.

Pedig semmi kétség benne: más mint nyomor, bűn és kétségbeesés nem is származhatik abból a társadalmi és gazdasági rendszerből, amely az evangéliumi szeretet és méltányosság félretolásával az erősebbnek korlátlan jogát hirdette, amely az egyesek és a nemzetek gazdasági életéből száműzte a tízparancsolat érvényét. Amely a szubjektívizmust állította a társadalmi szolidaritás helyébe s a közhasznú termelés, a nép, a tömegek, a tökenélküliek, a gyengébbek felsegítése helyett az egyesek nyereszkesését tette meg célpontul. Annak a termelési és értékelosztási rendszernek meg kellett buknia, amely az aranyborjú körüli tánc lázában hadat üzent annak, ami az emberben nemcsak a legszebb és legértékesebb, hanem a legleбірhatatlanabb és leghalhatatlanabb is: a léleknek, s amely a merő anyagi haladás kedvéért lábbal tapodta ennek a léleknek minden magasabbrendű igényét. Az a gazdasági elgondolás, amely egy tucat milliárdos trösztkirály trezorjában összpontosítja a világ minden aranyát s mellette koldusbotra juttat egész nemzeteket, rabszolgái sorba zülleszt egész társadalmi osztályokat s öncsonkító, bolsevista örületbe kergeti hatalmas birodalmak népeit, ez a társadalmi elgondolás magában hordja a saját halálos ítéletét.

Nekünk, katolikusoknak, ennek a liberális társadalmi rendnek az elpusztulásán nincs sok okunk keseregni. Retentő az a rázkódtatás, amelyet a roppant Bálvány és márványkupalás templomainak összeomlása okoz. Irtózatosan

fájdalmas azoknak a nemzedékeknek halálkiáltása, amiket maguk alá temetnek a beomló boltívek s felrobbant oszlopok. De a kereszténységet semmiféle gondolati közösség nem fűzi ehhez az evangéliumellenes, liberális rendhez s annak megdőlését nem is tudja megakadályozni senki. Csak dőljön el, ha rossz és igazságtalan s ha úgy is el kell dőlnie!

Azonban mi nem vagyunk forradalmárok s nem a rombolásban mint ilyenben látjuk a bajok orvoslását. Csak akkor örülhetünk a helytelennek ismert liberális társadalmi rend megdőlésének, ha helyébe jobbat tudunk állítani. Azt tartjuk, hogy még ez a helytelen és tökéletlen rend is jobb mint a semmi-rend, a felfordulás, az anarchia. Azért komolyan fel kell vetnünk a kérdést: tudunk-e a helytelen, kereszténytelen és elégtelen gazdasági rend helyébe jobbat, szilárdabbat, hasznosabbat tenni? Nevezetesen: *lehetséges-e egy a mainál lényegesen jobb, igazságosabb, kívánatosabb gazdasági rend?* És létre tudjuk-e azt hozni? És közelebből: mi lehet ezen a téren a magyar katolicizmus szerepe?

A jobb társadalmi és gazdasági rend mindenelőtt igenis *lehetséges*. Mert amit az Isten akar, az lehetséges is; az evangélium a szociális vonatkozásokban sem vallhat csődöt. Az evangélium szociális érvényesítése nem lehet utópia és megvalósíthatatlan álom. Abban a világrendben, melynek erkölcsi alapjait az evangéliumi törvény tartalmazza, az emberiség boldogulásának feltételei is le vannak fektetve. Adott az Úristen elég kincset a földnek, hogy minden ember becsülettel és boldogan megélhetne belőle. Ha ez mégsem történik, annak éppen az az oka, hogy az emberek okosabban akartak lenni az Istennél és szociális életük berendezésében letértek az evangéliumi elvek útjáról. Vissza kell térni erre az útra s akkor majd nemcsak az egyén, hanem a társadalom is jobb napokat lát.

Igaz, hogy az evangéliumi elveknek ez a konkrét alkalmazása a gyakorlati szociális életre, ennek a bonyolult társadalmi és gazdasági rendnek megjobbítására, hatalmas elmemunkát, rengeteg tanulmányt és elmélyedést igényel. A gyakorlati munkaterv ezen a téren, sajnos, még nem kész. A *Quadragesimo anno*-körlevélben ennek a nagy keresztény társadalmi reformnak maga XI. Pius pápa is még csak

bizonyos alapvonásait, fő irányvonalait szabta meg s a részletes kifejtést és végiggondolást a keresztény társadalomtudósokra hagyta. Mégis végtelenül megnyugtató s egyben tette ösztönző érzés, hogy a nagy megoldás nem lehetetlen. Hogy nem mozgunk légüres térben s nem keresünk hiába. A kincs megvan s nincs is tőlünk távol: az irányt is ismerjük: merre fekszik, csak még meg kell találni a kincset és ki kell ásni. Az elektromosság s az X-sugarak is megvoltak, mielőtt az emberek rátaláltak.

Nagyszerű tudat, hogy van olyan megoldás, amely véget vetne ennek a mai irtózatossá, elviselhetetlen helyzetnek; van olyan szociális program, amely egy csapásra megszüntetne minden kiáltó igazságtalanságot a földön, minden tömegnyomort, minden válságot s amennyiben paradicsomi állapotról ezen a földön egyáltalán beszélni lehet, paradicsomi állapotokat teremthetne közöttünk.

Azonban ezt a társadalmi reformtervet még ki kell ásni az evangélium gyémántmezős rétegeiből, napfényre kell hozni. Meg kell áhíttatni s meg kell szeretetni a tömegekkel oly fokban, hogy a megvalósítását semmiféle magánérdek, vagy csökönys elfogultság, vagy az uzsora szentségére esküvő korlátoltság meg ne akadályozhassa többé. S azért kellene emberek, akik élnek-halnak ezért a fölséges célért s a kellő észet és tudást vizik bele az újjászervezés kitervelésének munkájába a *Quadragesimo anno* alapján.

A másik kérdésre, hogy már most mit tehetünk ez irányban mi magyarok és névleg mi *magyar katolikusok*, nyíltan meg kell mondanunk, hogy mi egyedül és a többi nemzetektől elszigetelten édes-keveset tehetünk ennek a gyökeres szociális reformnak a terén. A *Quadragesimo anno* szaktestületi rendszerének, tehát a legfőbb és legjelentősebb határozott eszménynek megvalósítása bizonyos fokig már feltételezi a családi bért, feltételezi a proletárság proletártalanítását, tehát az uzsoragazdaság, a kamattal üzőttengeteg visszaélés egész világrendszerének elvi megtagadását, a nyereszkes haszongazdálkodás helyett a közhasznú gazdálkodás keresztülvitelét. Ebben mi jelentős lépést nem tehetünk

anélkül, hogy a többi államokban is útat ne törjön a reform eszméje.

Viszont ebben elmaradnunk sem szabad; a nagy újjáépítés gondolatának nálunk is a tömegeket átjáró, a késedelmekedőket tetterre hajtó erővé kell sűrűsödni. Mennél elevebben él majd a tömegekben a katolikus elgondolású szociális megváltás tudata, annál hamarabb fog elkövetkezni a hajnal az összes népek egén, a mienken is.

Ahogy a marxista elgondolás félrevezetettjei fanatikusan hisznek az ő jövő államuk csodaszerében s ahogyan minket sokszor megszegyenítő következetességgel dolgoznak téves eszméjük megvalósításán, bárha tán csak emberöltők és nemzedékek multán is, úgy és még inkább kell nekünk is a *Quadragesimo anno* állam- és társadalomberendezésének édes és ragyogó álmán csüngenünk. Azzal a különbséggel persze, hogy mi tudjuk, hogy ez a mi álmunk nem üres elképzelés, nem délibáb, nem merő csalétek, hanem valódi lehetőség, az evangélium testetöltése a szociális síkon. Ott, ahol a megváltás erőhatásaira ma legégetőbb a szükség.

Addig is azonban, amíg a *Quadragesimo anno* nagy reformeszméje útat tör magának a tömegekben, vagy akár csak a keresztény értelmiségben is, itt van előttünk a *szociálpolitikai és karitatív teendők* egész széles mezeje; azoké a teendőké, amelyeket még a jelen társadalmi szerkezet keretében is meg lehet és meg kell valósítanunk. Csakugyan nem várhatunk, míg az új keret megépül, hanem addig is segítenünk kell, amennyire lehet, azokon a tömegeken, amelyek a liberális társadalmi és gazdasági rend következtében a kerekék alá kerültek, akikre nézve az élet maga a legszörnyebb kísértés istentagadó elkeseredésre, forradalomra, a kétségbeesés minden rémtettére.

Segítenünk kell azokon, akik ki vannak rekesztve a keresztény művelődés és szellemi élet áldásaiból; akik az égre nézni és imádkozni sem tudnak már, mert minden idegrostjukat a hiányzó kenyér szűrő gondja marja. Azokon, akiknél már azért sem igen lehet szó családi életről, női erkölcsről és szeméremről, a gyermekek erkölcsös neveléséről, mert nincs otthonuk. Akik 40 éves korukban sem nősülhetnek s nem mehetnek férjhez, mert nincs miből, akik az-

tán a sexuális ösztön dörömböléseit a prostitúció és a szabad-szerelem lélekfojtó légkörében elégtik ki.

Lehet-e ezeken segíteni a mai gazdasági és társadalmi renden belül? Tökéletlenül és fogyatékosan ugyan, de lehet. A seb ugyan mindig fel fog fakadni, a bevarrt foltok újra fel fognak feselni, az eldugaszolt vizár mindig újra át fogja szakítani a gátat; de legalább óráról-óra megmenthetünk emberéleteket és emberlelkeket.

Mi kell ehhez? Három dolog: vezető emberek, programm és tömegek.

Vezető emberek. Akik tudnak és akarnak. Akik nem abstrakciókban és általánosságokban mozognak, hanem komoly szociális tudással nyúlnak hozzá a szociálpolitika s a társadalmi reform feladataihoz. S mindenelőtt: akik telítve vannak katolikus szeretettel, szociális érzéssel s akiknek szívük ügye a szerencsétlenek megsegítése.

Szomorú az a látvány, amikor felelős emberek, akiket azért fizet az ország, hogy segítsenek rajta, nem jutnak túl a napi politika s az egyéni érdek szűkvonalú sakkhúzásain! Amikor szép szavakat mondanak pohárköszöntőkben és programbeszédekben, de semmi átfogó, gyvonalú szociális akció nem fakad a működésük nyomán.

A mi nyomorúságunknak csak egyik része ered nemzetközi okokból, az u. n. világválságból; a másik, még mindig elég nagy része a saját embereink mulasztásainak, érzéstelenségének, szociális komolytalanságának eredménye. Sőt féltő, hogy vajmi sokszor az őszinteség hiányának is. A keresztény érzület hiányát nem lehet szépen elszavalt körmondatokkal elpalástolni. Álláshalmozás ellen dörög a fórumon az ötszörös álláshalmozó, szociális nagytetteket sürget a közismert semmittevő, önzetlen hazaszeretetről ódáz a kartellvezér, érdektelenségről alagyáz a siber s a notórius békebontó testvéri összefogásról szaval. Soha ennyire meg nem cáfolódott az a téveszme, hogy a bűn annyi mint tudatlanság s az erkölcsök megjavításához elég az ismeret. Itt nagyon jól tudnák az emberek, mit kellene tenni. De hát lehet-e szociális érzést várni azoktól, akiknek gondolkodása s élete sohasem emelkedett fel az evangélium magaslataig? Ezért marad nemcsak lelki, hanem szociális szempontból is legfontosabb

feladatunk a nem szavalt, hanem élt, nem jelszóként használt, hanem hitéletileg is végigvezetett katolicizmus sürgetése.

Kell azután gyakorlati *szociális program*. Nem szólások és nem jelszavak. Nem pusztá alamizsnaszórás és ingyen levelek, amelyeknek eredménye esetleg antiszociális félrenevelés lehet. Nem olyan földosztás, amely csak szegénnyé teszi a gazdagot és még szegényebbé a szegényt. Nem olyan iparfejlesztés, amely elproletárosítja a falu népét s villanyfényes bűn- és nyomortanyákká duzzasztja a városokat. Nem olyan hitelnyújtás, amely nem egyéb nagyszabású uzsoránál s egész országokat süllyeszt a nemzetközi üzérvilág rabszolgaságába. Nem is olyan keresztény irányzat, amelynek eddig nem jutott még eszébe a munkaszabadság törvényes védelmének erélyes követelése s keresztülvitele, amely tűri azt, hogy ma is hite s meggyőződése ellenére kényszerítsék bele a munkást, aki dolgozni akar, a vallás- és nemzetellenes szervezetekbe.

S végül kellenek *tömegek* a kibontott zászlók mellé. Ebben ma még nincs hiány, de nem tudjuk, ha még sokáig várunk, holnap nem veszítjük-e el a tömegeinket? Magyarországon az Egyház a liberalizmus fénykorában, azt lehet mondani, nagyrészt elvesztette az intelligenciát; az iparosodás korában az ipari munkásságot. De megmaradt neki a voltaképeni tömeg, a falu. Az értelmiséget Prohászka és munkájának osztályosai úgyahogy visszaszerezték. A munkások visszatérítésére még nem láttunk nagyobb arányú kezdeményezést. Vigyázzunk azonban, az ellenség már kinn van a magyar vidéken; már nemcsak a gyárkémények körül ólálkodik, hanem az akáclobbos falusi házikók körül is. El akarja hódítani a hittől, a vallástól a falu népét. Vigyázzunk, mert ha ezt is elhódítja, nem tudom, akad-e újabb Prohászka, elég lesz-e arra akár egy Prohászka is, hogy ezt a veszteséget helyrehozza?

A mi katolikus tömegeinkben még rengeteg hit, rengeteg jóakarát és tömérdek vallásos készség van. Nemcsak falun, hanem a városokban is. Még a proletárnegyedekben, sőt még a nyomortanyákon is. Ott is, ahol a felületes szemlélők azt hiszik, hogy itt már rég elveszett minden. Ha ezek a tömegek az Egyház és szociális munkája számára ma még sok tekintetben merően holt anyagnak tekintendők, ennek

oka az, hogy kevés eszmei törekvésű vezető, kevés szociális érzületű apostollélek foglalkozik velük. Papok és mellette világi apostolok kellenének ide, a mainál sokkal nagyobb számmal és minél elevebb szociális érzéssel, akik aztán utánajárnának a mi veszendő tömegeinknek s megtartanák őket a jövő társadalmi rend számára. Hálás munka lenne ez, mert Krisztus is nyerne rajta, a nép és a tömegek is, de még az apostolok maguk is. *Actio catholica socialis*, jöjjön el a te országod!

A társadalmi újjáépítés ma talán az egész katolicizmus legsürgetőbb és legnehezebb problémája. A háborúban csődött modern humanizmus romjain, egy elviselhetetlenné fajult gazdasági világválság mélypontjára süllyedve ma már az Egyháztól világnézetileg távolállók is mindinkább tőlünk és csak tőlünk, a minden történelmi válságot túlélő katolicizmustól várják a megváltást. Mintha a tékozló fiú egy-egy világos pillanatában máris magába szállna s felsírna lelkében az apai házat visszaáhitó honvágó szava: „Fölkelek és atyámhoz megyek!”

A katolicizmus ugyan első sorban nem szociálpolitika, nem társadalmi reform, hanem vallás, lélekmentés és Istenhez-szállás. De aztán szociális program is, a társadalmi segítség nagy intézménye, amely isteni Alapítójának példájára nemcsak a lelkeket van hivatva meggyógyítani, hanem a nyomort is enyhíteni, éhezőknek ételt adni, szomjazóknak italt, mezteleneknek ruhát nyújtani.

A katolicizmus a Mester tanítása és példája alapján mindig egybe is kötötte a lelkek gyógyításával a nagystílű szociális karitás művelését s ebben látta a saját isteni küldetésének, krisztusi eredetének igazoló bélyegét. A katolicizmus nem felhőkben járó elvontság s nem is hatalmi szervezet, nem szabadkőművesszerű vagy felekezetes érdekszövetkezet, mely csak arra tekint, hogy vezető embereit minél nagyobb számban helyezze el a befolyásos és jövedelmező állásokba.

Neki az egész világot, az egész szenvedő emberiséget a szívéhez kell ölelnie, mert ő a szeretet szövetsége, az az „agapé”, melynek már Antiochiai szent Ignác az I. század végén nevezte. Krisztus világot megváltó szeretetének nem-

csak hirdetője, hanem első gyakorlója is, élő letéteményese, a századokon át folytatója, örök megelevenítője. Ma is együtt kell örvendeznie az örvendezőkkel s együtt sírnia a sírókkal. Ma is magáénak kell éreznie minden bajt, sebet, könnyes fájdalmat, nyöszörgő nyomort. Mindenkinek mindene lennie; szegénynek istápjá, szomorúak vigasztalója, gyengék oltalmazója, eltiportak felemelője, betegek, egy egész beteg társadalom gyógyítója, a jog, igazság, szociális szeretet őre s fáradhatatlan oltalmazója. Másképp hűtlen lenne szeretet-szövetségi jellegéhez, anyajegyéhez. Megszünnék az a vonzó, és hódító központ lenni, amelyhez 19 évszázad óta bizalommal tekintett fel minden szenvedő. Megszünné kereszténység és katolicizmus lenni.

A katolicizmus ebben a feladatteljesítésben nem hárithatja a főszerepet az államra, a községekre, a politikai tényezőkre. Ellenkezőleg, neki kell mint Krisztus szeretetelvi hivatott képviselőjének a szociális újjáépítés munkájában élen járnia, példát adnia, irányt szabnia, a legtermékenyebb eszméket kitermelnie, a legönzetlenebb szociális apostolokat szolgáltatnia.

Ennek a munkának a lendületében az a körülmény sem szabad, hogy gátoljon minket katolikusokat, hogy mi magunk is ennek az elhibázott társadalmi rendnek a sújtottjai közé tartozunk, hogy magunk is, intézményeink is, szinte fuldoklunk a mindent elsőprő árban. Nekünk akkor is helyt kell állnunk a szociális gondoskodás gátján, amikor a saját fejünk szédül a gazdasági gondtól s az általános éhségben a mi gyomrunk is korog. Amikor nincs már miből tataroznunk a templomaink beszakadó tetőzetét, amikor nagybirtokosaink is harmadik osztályon utaznak s nagyjavadalmasaink, egykor minden jó ügy gazdag mecénásai, bárha kifelé ma is kénytelenek megőrizni a dekórumot és aranykeresztet viselni mellükön, ugyanakkor vállukon a legprimitívebb anyagi gondok ölmkeresztjét hordják.

Amikor az Anyaszentegyház pápai és püspökei még mezítláb jártak, már akkor is szervezték a szegények gondozását. Nekünk is törnünk kell ma a fejünket s megfizíteni minden izmunkat, nemcsak a magunk helyzetének jobbításáért, hanem azért is, hogy az általános válságon és nyomorúságon hasson végre keresztül az evangélium szoci-

ális, tavaszi fuvalma s hozzon megváltást és újjáépítést a liberálizmus által teremtett káoszba. Egy kiégett és levitézlett, kereszténytelen társadalmi rendszerbe.

Soha tán ilyen nehéz feladat nem hárult reánk, de soha nem is függött Egyházunk helyállásától annyi, mint ma. Amikor milliók szemében az dönti el az Egyház életrevalóságának vagy elégtelenségének kérdését, hogy vajjon egy roskadozó társadalmi rend romjain meg tudja-e építeni az új világot, a béke és szeretet, az igazságosság és jólét krisztusi országát.

Nagygyűlési beszéd.
Budapest, 1933 október 9.

Tartalomjegyzék

Bevezetőül	5
----------------------	---

Az Isten arca

Az Isten arca	9
-------------------------	---

Ünnepek

Karácsony	45
Miért félnek az emberek a karácsonytól?	53
Húsvét	63
Pünkösöd	69
Áldozócsüdtörtők	78
A Szent Szív ünnepe	91
A Szeplőtelen Fogantatás	103
Nagyboldogasszony	113
Szent Pál	116

Krisztus királysága

Krisztus királysága	131
Jézus, a szeretet királya	133
Jézus, az igazság királya	138
Jézus, a tisztaság királya	147
Jézus, a kegyelem királya	155
Jézus, az örökkévalóság királya	163
Az Eucharisztikus király körmenetén	170

Időszerű kérdések

Katolikus kultúrérő	177
Katolikus sajtó és irodalom	189
Szociális kereszténység	203

